

Republika Slovenija

 Enotni programski dokument
2004 - 2006

december 2003

Vlada Republike Slovenije

december 2003
December 2005

KAZALO

0. POVZETEK	7
0.1. OKVIR POLITIK.....	7
0.2. ANALIZA SEDANJEGA STANJA.....	7
0.3. STRATEGIJA.....	9
0.4. PREDNOSTNE NALOGE.....	10
0.4.1. <i>Prednostna naloga št. 1: Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti</i>	10
0.4.2. <i>Prednostna naloga št. 2: Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje</i>	11
0.4.3. <i>Prednostna naloga št. 3: Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva</i>	11
0.4.4. <i>Tehnična pomoč</i>	12
0.5. HORIZONTALNE PREDNOSTNE NALOGE.....	12
0.5.1. <i>Enake možnosti</i>	13
0.5.2. <i>Trajnostni razvoj</i>	13
0.5.3. <i>Informacijska družba</i>	14
0.6. IZVEDBENA DOLOČILA.....	14
0.7. PREDHODNO VREDNOTENJE.....	14
1. UVOD	15
1.1. OZADJE IN PRAVNE PODLAGE EPD.....	15
1.2. NAČELO PARTNERSTVA.....	16
1.3. PREDHODNO VREDNOTENJE.....	19
2. RAZVOJNI KONTEKST IN ANALIZA	21
2.1. SPLOŠNI OPIS DRŽAVE.....	21
2.1.1. <i>Lega in teritorialne strukture</i>	21
2.1.2. <i>Prebivalstvo</i>	22
2.1.3. <i>Gospodarstvo</i>	24
2.1.4. <i>Napoved makroekonomskih gibanj</i>	25
2.2. ANALIZA RAZVOJNIH NESKLADIJ IN KOHEZIJSKIH DIVERGENC.....	29
2.2.1. <i>Podjetniški sektor</i>	29
2.2.2. <i>Človeški viri</i>	37
2.2.3. <i>Gospodarska infrastruktura</i>	49
2.2.4. <i>Ocena okoljskega stanja</i>	57
2.3. OKVIR POLITIK.....	61
2.3.1. <i>Podjetniški sektor</i>	61
2.3.2. <i>Človeški viri</i>	68
2.3.3. <i>Gospodarska infrastruktura</i>	73
2.3.4. <i>Okolje</i>	78
2.3.5. <i>Predpristopna pomoč</i>	80
2.4. RAZVOJNI PROBLEMI IN MOŽNOSTI.....	85
3. NACIONALNA RAZVOJNA STRATEGIJA IN NJENA SPLOŠNA KONSISTENTNOST	92
3.1. STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA.....	92
3.1.1. <i>Pregled načrtovanja razvoja in njegove uspešnosti</i>	92
3.1.2. <i>Strategija gospodarskega razvoja Slovenije za obdobje 2001–2006</i>	93
3.2. UKREPI ZA IZVAJANJE STRATEGIJ GOSPODARSKEGA RAZVOJA.....	95
3.2.1. <i>Državni razvojni program</i>	95
3.2.2. <i>Izvajanje državnega razvojnega programa za obdobje 2001–2006</i>	95
3.3. AKTIVNOSTI V OKVIRU EPD – IDENTIFIKACIJA PREDNOSTNIH NALOG.....	98
3.3.1. <i>Podlaga EPD</i>	98
3.3.2. <i>Merila za izbiro prednostnih nalog in ukrepov EPD</i>	98
3.3.3. <i>Osrednji cilji EPD</i>	101
3.3.4. <i>Predstavitev in argumentacija prednostnih nalog EPD</i>	102
3.3.5. <i>Prednostne naloge EPD v okviru ciljev in politik ekonomske in socialne kohezije EU</i>	104
3.3.6. <i>Širša perspektiva EPD</i>	110
3.4. SPLOŠNA PROMETNA IN OKOLJSKA STRATEGIJA.....	111
3.4.1. <i>Prometni sektor</i>	111
3.4.2. <i>Področje okolja</i>	124

4.	PODPORA EU V OKVIRU EPD: OPIS PREDNOSTNIH NALOG IN ORIS UKREPOV.....	135
4.1.	PREDNOSTNA NALOGA ŠT. 1: SPODBUJANJE PODJETNIŠKEGA SEKTORJA IN KONKURENČNOSTI.....	135
4.1.1.	<i>Opis prednostne naloge.....</i>	135
4.1.2.	<i>Ukrep 1.1: SPODBUJANJE RAZVOJA INOVACIJSKEGA OKOLJA.....</i>	141
4.1.3.	<i>Ukrep 1.2: SPODBUJANJE RAZVOJA TURISTIČNIH DESTINACIJ.....</i>	143
4.1.4.	<i>Ukrep 1.3: IZBOLJŠANJE PODPORNEGA OKOLJA ZA PODJETNIŠTVO.....</i>	144
4.1.5.	<i>Ukrep 1.4: GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA IN JAVNE STORITVE.....</i>	146
4.2.	PREDNOSTNA NALOGA ŠT. 2: ZNANJE, RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV IN ZAPOSLOVANJE	149
4.2.1.	<i>Opis prednostne naloge.....</i>	149
4.2.2.	<i>Ukrep 2.1: RAZVOJ IN KREPITEV AKTIVNIH POLITIK TRGA DELA</i>	155
4.2.3.	<i>Ukrep 2.2: POSPEŠEVANJE SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA.....</i>	158
4.2.4.	<i>Ukrep 2.3: VSEŽIVLJENJSKO UČENJE.....</i>	160
4.2.5.	<i>Ukrep 2.4: SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN PRILAGODLJIVOSTI.....</i>	164
4.3.	PREDNOSTNA NALOGA ŠT. 3: PRESTRUKTURIRANJE KMETIJSTVA, GOZDARSTVA IN RIBIŠTVA	167
4.3.1.	<i>Opis prednostne naloge.....</i>	167
4.3.2.	<i>Ukrep 3.1: IZBOLJŠANJE PREDELAVE IN TRŽENJA KMETIJSKIH PROIZVODOV</i>	171
4.3.3.	<i>Ukrep 3.2: NALOŽBE V KMETIJSKA GOSPODARSTVA</i>	175
4.3.4.	<i>Ukrep 3.3: DIVERZIFIKACIJA KMETIJSKIH DEJAVNOSTI IN DEJAVNOSTI, KI SO BLIZU KMETIJSTVU (ALTERNATIVNI DOHODKOVNI VIRI).....</i>	181
4.3.5.	<i>Ukrep 3.4: INVESTICIJE V GOZDOVE ZA IZBOLJŠANJE GOSPODARSKE IN EKOLOŠKE VREDNOSTI GOZDOV.....</i>	185
4.3.6.	<i>Ukrep 3.5: TRŽENJE KAKOVOSTNIH KMETIJSKIH IN ŽIVILSKIH PROIZVODOV</i>	189
4.3.7.	<i>Ukrep 3.6: POSODOBITEV OBSTOJEČIH PLOVIL IN MALI PRIOBALNI RIBOLOV</i>	193
4.3.8.	<i>Ukrep 3.7: RIBOGOSTVO, PREDELAVA IN TRŽENJE</i>	194
4.4.	PREDNOSTNA NALOGA ŠT. 4: TEHNIČNA POMOČ.....	197
4.4.2.	<i>Ukrep.: TEHNIČNA POMOČ – komponenta ESRR</i>	198
4.4.3.	<i>Ukrep: TEHNIČNA POMOČ – komponenta ESS</i>	199
4.5.	SKLADNOST S HORIZONTALNIMI PREDNOSTNIMI NALOGAMI	200
4.5.1.	<i>Enake možnosti.....</i>	200
4.5.2.	<i>Trajnostni razvoj</i>	201
4.5.3.	<i>Informacijska družba.....</i>	202
5.	NAČRT FINANCIRANJA IN DODATNOST.....	209
5.1.	FINANČNE TABELE.....	209
5.2.	DODATNOST SREDSTEV.....	212
5.2.1.	<i>Predhodno preverjanje.....</i>	212
5.2.2.	<i>Preverjanje ob koncu obdobja</i>	212
6.	IZVEDBENE DOLOČBE.....	214
6.1.	UPRAVLJANJE	214
6.1.1.	<i>Podlaga</i>	214
6.1.2.	<i>Ureditve upravljanja</i>	215
6.2.	FINANČNO POSLOVODENJE IN NADZOR	222
6.2.1.	<i>Plačilni organ in finančni tokovi.....</i>	222
6.2.2.	<i>Finančno upravljanje in nadzor.....</i>	226
6.3.	POSEBNE DOLOČBE ZA IZPOLNJEVANJE POLITIK SKUPNOSTI.....	228
6.4.	HORIZONTALNE POLITIKE	228
7.	PRILOGE.....	232
7.1.	PARTNERSTVO Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI.....	232
7.2.	POVZETEK UGOTOVITEV PREDHODNEGA VREDNOTENJA.....	236
7.3.	ZEMLJEVID KOHEZIJSKIH REGIJ IN REGIJ NUTS III V SLOVENIJI	255
7.4.	REFERENČNI OKVIR POLITIKE	256
7.5.	TABELA DRŽAVNIH POMOČI.....	268
7.6.	KAZALNIKI TRGA DELA – STATISTIČNA PRILOGA	271

SEZNAM TABEL

<i>Tabela 1: Makroekonomski kazalniki</i>	24
<i>Tabela 2: Napovedi za glavne gospodarske kazalnike - ocena Evropske komisije</i>	27
<i>Table 3: Napovedi za glavne gospodarske kazalnike - ocena Slovenije</i>	28
<i>Tabela 4: Struktura BDP v letih 1995, 2000 in 2001</i>	30
<i>Tabela 5: Sektorska struktura slovenskega gospodarstva po kohezijskih regijah v letu 2001 (v odstotkih)</i>	31
<i>Tabela 6: Lega in splošne značilnosti države: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	85
<i>Tabela 7: Makroekonomsko okolje analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	86
<i>Tabela 8: Podjetniški sektor in poslovno okolje analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	87
<i>Tabela 9: Človeški viri in socialno stanje: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	88
<i>Tabela 10: Gospodarska infrastruktura in stanje okolja: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	89
<i>Tabela 11: Razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribištva: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	90
<i>Tabela 12: Regionalni razvoj: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti</i>	91
<i>Tabela 13: Pregled prednostnih nalog DRP, ustreznih programov in števil ukrepov po programih</i>	97
<i>Tabela 14: Matrika sovpadanja razvojnih prednostnih nalog DRP in upravičenosti/prioritete financiranja iz različnih virov sredstev EU</i>	100
<i>Tabela 15: Okvirne vrednosti potrebnih naložb v infrastrukturo v Sloveniji v obdobju do 2012</i>	115
<i>Tabela 16: Tabela za preverjanje dodatnosti sredstev</i>	213
<i>Tabela 17: Makroekonomski učinki (v odstotnih spremembah glede na bazno rešitev modela)</i>	246
<i>Tabela 18: Učinek sredstev strukturnih skladov na zaposlenost (v številu, sprememba glede na bazno rešitev modela)</i>	247

SEZNAM SLIK

<i>Slika 1: Zemljevid Slovenije</i>	21
<i>Slika 2: Poslovne cone, osredotočene na tehnološko intenzivna podjetja v sosednjih regijah v Italiji in Avstriji</i>	54
<i>Slika 3: Izdatki proračuna za ukrepe politike za razvoj podeželja v Sloveniji (1992-2002)</i>	66
<i>Slika 4: Delež slovenskega prebivalstva, čigar komunalna odpadna voda se čisti s čistilnimi napravami za odpadne vode in pričakovan delež, predviden za leto 2005</i>	77
<i>Slika 5: Potrebe po naložbah v različne načine prevoza 2003-2012 [v milijonih EUR]:</i>	115
<i>Slika 6: Finančni učinek prispevkov zaradi obremenjevanja okolja</i>	229

SEZNAM OKRAJŠAV

BDP	Bruto domači proizvod
DRP	Državni razvojni program
EKUJS	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad
EPD	Enotni programski dokument
ESK	Ekonomska in socialna kohezija
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	Evropski socialni sklad
FIUR	Finančni inštrument za usmerjanje ribištva
FTE	Ekvivalent polnega delovnega časa
ID	Informacijska družba
IKT	Informacijska in komunikacijska tehnologija
IS-MA	Osrednji informacijski sistem organa upravljanja
KS	Kohezijski sklad
KU	Končni upravičenec
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
NNJF	Notranji nadzor javnih financ
MŠZŠ	Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport
NPU/PPU	Neposredni proračunski uporabniki/posredni proračunski uporabniki
OU	Organ upravljanja
PD	Programsko dopolnilo
PKM	Pariteta kupne moči
PO	Plačilni organ
PT	Posredniško telo
RRA	Regionalna razvojna agencija
SGRS	Strategija gospodarskega razvoja Slovenije
SKM	Standardi kupne moči
SKP	Skupna kmetijska politika (CAP)
SNA	Sistem nacionalnih računov (System of National Accounts)
SRRS	Strategija regionalnega razvoja Slovenije
SS	Strukturni skladi
SVRP	Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj
UNP	Urad za nadzor proračuna
Ur.l. RS	Uradni list Republike Slovenije

0. Povzetek

0.1. Okvir politik

Aktivnosti, predvidene v okviru EPD (enotnega programskega dokumenta), sledijo strateškim razvojnim ciljem Slovenije, ki so opredeljeni v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS): (i) trajnostna rast blaginje ljudi, ki živijo v Sloveniji, (ii) prizadevanje za dolgoročen in uravnotežen napredek vseh treh razvojnih sestavin – gospodarske, socialne in okoljske – in (iii) posvečanje posebne pozornosti uravnoteženemu regionalnemu razvoju ob upoštevanju socialnih in okoljskih vidikov.

Mehanizmi spodbujanja razvoja, opredeljeni v SGRS, so izvedeni iz opredelitev sodobnih razvojnih dejavnikov, vloge države in analize glavnih pomanjkljivosti. Temeljijo na konceptu celovite oziroma kompleksne konkurenčnosti. Ta koncept opredeljuje konkurenčnost kot merljivo zmožnost države proizvajati/izvajati mednarodno konkurenčne izdelke/storitve na način, ki omogoča in spodbuja trajnostni razvoj in izboljšuje življenjski standard ljudi. Glavni mehanizmi, namenjeni krepitvi celovite konkurenčnosti Slovenije, vključujejo aktivnosti strukturne in razvojne politike na naslednjih petih področjih:

- a) prehod v na znanju temelječo družbo,
- b) krepitev konkurenčnosti gospodarstva,
- c) povečevanje učinkovitosti države,
- d) učinkovito izvajanje politik EU na področju enotnega trga,
- e) uravnotežen regionalni in prostorski razvoj.

Strateške prioritete, zastavljene v SGRS, so izvedene v konkretne programe, ukrepe in projekte v Državnem razvojnem programu (DRP), ki je ključni slovenski izvedbeni dokument dolgoročnega razvojnega načrtovanja. Na podlagi razvojnih možnosti Slovenije, okoljskega in socialnega stanja in ob upoštevanju, da je glavni cilj SGRS rast blaginje, teži DRP k večji ekonomski in družbeni koheziji tako v nacionalnem kot v evropskem merilu. Kot je bilo ugotovljeno v t.i. »Analizi vrzeli« (Gap analysis), ki so jo opravile službe Evropske skupnosti, in v »Predhodnem vrednotenju« DRP, njegove prednostne naloge, programi in ukrepi pretežno izpolnjujejo merila za sofinanciranje strukturnih skladov in kohezijskega sklada. DRP torej lahko upoštevamo kot izhodišče pri usmerjanju aktivnosti strukturne politike.

Podpora iz strukturnih skladov, ki se programira v obliki enotnega programskega dokumenta (EPD), pomeni eno od ključnih orodij politike za spodbujanje slovenskih strateških razvojnih ciljev. Upoštevajoč razpoložljiva sredstva, zahtevnost izvedbene strukture in omejenega časovnega okvira je potrebno EPD bolj ozko usmeriti kot je to primer DRP. Na vseh ravneh bomo poskušali dosegati sinergije med programi, ki se izvajajo s podporo strukturnih skladov, in različnimi politikami EU, zlasti kohezijskim skladom in SKP (skupno kmetijsko politiko, angl. CAP), ter različnimi sektorskimi politikami na nacionalni ravni.

0.2. Analiza sedanjega stanja

Slovenija se je uspešno vključila v evropski gospodarski prostor zlasti s pripravo svojega gospodarstva za članstvo v EU. Sorazmerno visoka gospodarska uspešnost (povprečna rast BDP okoli 4 odstotke v letih 1995–2002) je privedla do konvergence Slovenije z EU. Slovenski BDP na prebivalca, izražen po metodi SKM, je leta 2001 znašal 70 odstotkov povprečne vrednosti v EU.

Manj enoznačni so uspehi pri drugih dveh glavnih razvojnih ciljih, tj. krepitvi mednarodne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in spodbujanju razvojnega koncepta, ki bo uspešno uravnovežil gospodarski razvoj z okolju prijaznim in socialno sprejemljivim razvojem.

Kljub pomembnim strukturnim spremembam in opaznim gibanjem rasti še niso odpravljene glavni strukturni problemi, zaradi katerih slovensko gospodarstvo in slovenska podjetja niso tako konkurenčna, kot bi lahko bila. Kot glavne probleme lahko navedemo: (i) v povprečju znatno nižja raven produktivnosti kot v EU, (ii) neugodna struktura izvoza slovenske industrije (izvoz temelji na nediferenciranih izdelkih in storitvah z nižjo dodano vrednostjo), (iii) nizek delež inovativnih podjetij med proizvodnimi podjetji, (iv) zaostajanje nemenjalnega storitvenega sektorja pri prestrukturiranju, (v) nezmožnost podjetij doseči konkurenčne prednosti, ki niso povezane s cenami, (vi) šibka povezava med akademsko raziskovalno sfero ter razvojno-raziskovalnimi enotami v podjetjih, katere posledica je neustrezen prenos znanja. Glavni razlogi, ki ovirajo odpravo teh strukturnih problemov, izhajajo iz neučinkovite lastniške strukture podjetij, pomanjkljivih upravljaljskih spretnosti, pomanjkanja zasebnih investicij v raziskave in razvoj ter neugodnih razmer za investicije v gospodarstvo.

Ob tem, ko je država mednarodno precej konkurenčna na nekaterih področjih, npr. glede uspešnosti podjetij, institucij in nekaterih segmentov infrastrukture, pa so opazni znatni zaostanki na drugih področjih, npr. pri tehnološki infrastrukturi in učinkovitosti države pri zagotavljanju konkurenčnega podjetniškega okolja. To posebej velja za omejeno ponudbo prostora za razvoj gospodarskih dejavnosti ter administrativne in cenovne omejitve za nadaljnji razvoj podjetniškega sektorja.

Gospodarska rast v Sloveniji je izboljšala stanje na trgu dela le v omejenem obsegu. Z vidika stopnje zaposlenosti se Slovenija na trgu dela sooča z naslednjimi problemi: (i) dolgotrajno brezposelnostjo, (ii) nizko izobrazbeno strukturo brezposelnih, (iii) visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi, (iv) regionalnimi in lokalnimi razlikami v brezposelnosti, (v) omejeno mobilnostjo delovne sile, (vi) razlikami med spoloma v stopnji brezposelnosti, (vii) znatnim deležem invalidov in oseb s posebnimi potrebami med brezposelnimi.

Na področju izobraževalnega sistema in s tem povezanega človeškega kapitala, se slovenski trg dela sooča z naslednjimi glavnimi problemi: (i) nizko izobrazbeno strukturo odraslega prebivalstva, (ii) nizko funkcionalno pismenostjo, (iii) šibko povezanostjo med podiplomskim študijem in potrebami gospodarstva, (iv) nizko udeležbo odraslega prebivalstva v vseživljenjskem učenju, (v) visoko stopnjo osipa in ponavljanja v šolah, (vi) neodzivnostjo infrastrukture na področju izobraževanja in usposabljanja na potrebe gospodarstva, trga dela in posameznikov, (vii) materialnimi ovirami za rast kakovosti izobraževanja in usposabljanja, (viii) pomanjkljivostmi pri medinstitucionalni in medresorski koordinaciji razvojnih dejavnosti na nacionalni in lokalnih ravneh upravljanja.

Drugo področje, na katerem so bili rezultati Slovenije v tranzicijskem obdobju precej nezadovoljivi, je regionalni razvoj. V nasprotju z deklariranimi razvojnimi cilji zmanjševanja razlik med bolj in manj razvitimi deli države so se neskladnosti glede razvitosti celo povečale.

Za doseg bistvenega izboljšanja gospodarske uspešnosti Slovenije bodo potrebni precejšnji naporji za izvedbo širšega nabora aktivnosti za povečanje konkurenčnosti in uspešnosti obstoječih sektorjev, ne da bi pri tem ogrozili načelo uravnoveženega regionalnega razvoja in ob upoštevanju načel enakih možnosti in okoljske dimenzije trajnostnega razvoja.

0.3.Strategija

Slovenija namerava učinkovito in uspešno uporabiti razpoložljiva sredstva strukturnih skladov EU. Za nadaljnje približevanje EU v ravni ekonomske in socialne razvitosti in – ob tem – za odpravo notranjih razvojnih neskladij Slovenije ima EPD zastavljene naslednje glavne cilje:

- **Povprečna letna rast BDP** po višji stopnji kot v skupini EU-15, s čimer se bo postopno zmanjšal zaostanek v BDP na prebivalca za povprečjem EU (v letu 2001 je slovenski BDP na prebivalca, izražen v SKM, znašal 70% povprečja EU). Modelne ocene kažejo¹, da bo vstop v EU v obdobju 2004-2006 prispeval dodatnih 0,49 do 1,05 odstotnih točk k osnovni stopnji rasti BDP, od česar bodo strukturni skladi prispevali približno 7%². Pri tem je potrebno upoštevati, da agregatni vpliv vključuje učinek sprememb trgovinskega režima in drugih politik EU, vključno s kohezijsko politiko in SKP.
- **Rast zaposlenosti:** gospodarska rast se mora odražati tudi v ustvarjanju novih delovnih mest in ohranjanju obstoječih. Modelne napovedi kažejo, da se bo skupno število zaposlenih (po metodologiji SNA) zaradi članstva v EU povečalo za 0,81 do 1,45 odstotnih točk nad izhodiščno raven; približno 9 odstotkov tega povečanja lahko pripišemo EPD. Skupna ocena tako kaže, da bo Slovenija ob podpori sredstev strukturnih skladov v programskem obdobju 2004-2006 ustvarila vsaj 4000 (neto) novih delovnih mest.
- **Uravnotežen regionalni razvoj:** Cilji uravnoteženega regionalnega razvoja se bodo uresničevali s prostorsko (regionalno) usmerjenim pristopom, ki naj zagotovi, da bosta rast BDP in zaposlenosti povečala blaginjo tudi v manj razvitih, pretežno obrobni regijah. Glavni cilj SRRS (Strategija regionalnega razvoja Slovenije) v obdobju do leta 2006 je preprečevati nadaljnje povečanje regionalnih neskladij, merjenih kot razmerje v BDP na prebivalca (izraženo v SKM) med najbolj in najmanj razvito regijo. Sedanje razmerje, ki se nanaša na leto 2001, znaša 1:1,9.

Kazalniki konteksta

-	Indeks človekovega razvoja	
-	BDP na prebivalca v SKM (EU15 = 100)	
-	Stopnja realne rasti BDP	
-	Rast števila zaposlenih (SNA)	
-	Stopnja zaposlenosti (osebe v starostni skupini 15-64 let)	
-	Stopnja brezposelnosti (ILO)	
-	Produktivnost dela (BDP na zaposlenega - SNA; EU15=100)	

Kvantificirani cilji

-	Neto število novih delovnih mest	-	4000
-	BDP na prebivalca (v SKM) razmerje med najbolj in najmanj razvito regijo**	-	1,9

* Ciljna vrednost se nanaša na konec programskega obdobja.

** Cilj je preprečiti nadaljnje povečevanje razlik med regijami.

¹ Ocena predhodnega vrednotenja o makroekonomskih vplivih – podrobnejša predstavitev modela v prilogi 7.2.

² Ocene temeljijo na odobrenih sredstvih za prevzem obveznosti.

Pri odpravljanju problemov podjetniškega sektorja s programi EPD namerava Slovenija preiti s sedanjega gradualističnega pristopa na agresivnejše prestrukturiranje, katerega cilj je preboj v nacionalni in regionalni konkurenčnosti. V tem smislu bodo dejavnosti EPD podpirale razvoj inovacijskega okolja in prispevale k večji dostopnosti informacij, znanja in financ za podjetnike. Dejavnosti bodo osredotočene na turizem in bodo naredile Slovenijo in njene regije privlačnejše za nova vlaganja. Ugotovljeno pomanjkanje razpoložljivih lokacij za nadaljnji razvoj podjetij in neugodne razmere za vlaganja, ki izvirajo iz administrativnih ovir in visokih stroškov, bomo reševali z zagotavljanjem konkurenčnih lokacijskih razmer za nova vlaganja, ob ustrezni podprtosti z okoljsko, transportno in telekomunikacijsko infrastrukturo.

Za trajnostno gospodarsko rast bo treba razviti širši nabor prilagodljivih in posebnih veščin in znanj na trgu dela. Z dualnim pristopom bodo dejavnosti EPD spodbujale preventivne in aktivne ukrepe na področjih vseživljenjskega učenja, aktivnih politik trga dela, spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti človeških virov, spodbujanja prilagodljivosti trga dela in socialne vključenosti. V okviru te prednostne naloge bomo spodbujali enake možnosti, vidike trga dela s področja informacijske družbe in pobude za lokalno zaposlovanje.

Kljub relativno nizkemu deležu kmetijstva in z njim povezanih aktivnosti v BDP in strukturah zaposlenosti, so javne spodbude za povečanje konkurenčnosti kmetijskega in živilskega sektorja ter učinkovite rabe sredstev na podeželju deležne posebne obravnave v ločeni prednostni nalogi. Razlog za takšno odločitev so resne strukturne pomanjkljivosti zadevnih sektorjev in posebni status, ki izvira iz integracije mehanizmov politike v okviru EU.

Uravnotežen regionalni razvoj bomo spodbujali s prostorsko (regionalno) usmerjenim pristopom k posameznim ukrepom na prednostnih območjih nacionalne regionalne politike. To so tako imenovane regije s seznamov A in B, ki jih določa Navodilo o prednostnih območjih dodeljevanja spodbud, pomembnih za skladni regionalni razvoj (Ur.l. RS 41/01). Prednostna območja so določena upoštevajoč indeks razvojne ogroženosti, ki temelji na faktorski analizi več kot 30 kazalnikov. Te regije bodo imele dostop do *indikativne* alokacije v višini 60 % razpoložljivih sredstev v določenih ukrepih znotraj vseh prednostnih nalog.

Takšen pristop je v celoti skladen s predlogi služb Komisije, naj se pri izrabi sredstev strukturnih skladov in kohezijskega sklada v obdobju 2004–2006 uporabi realističen in pragmatičen pristop in naj se zastavijo jasne prednostne naloge, ki bodo osredotočile učinke sredstev na najbolj kritične potrebe.

0.4. Prednostne naloge

V skladu s splošno sprejetim pristopom, po katerem naj bo EPD osredotočen na omejen nabor prednostnih nalog in ukrepov ob upoštevanju meril za izbiro ukrepov in dejavnosti, bo pomoč EU usmerjena predvsem na naslednja štiri prednostna področja:

0.4.1. Prednostna naloga št. 1: Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti

Za pospešitev gospodarskega razvoja je potrebna polna uveljavitev ključnih elementov konkurenčnih prednosti v podjetniškem sektorju. Dejavnosti v okviru te razvojne prednostne naloge bodo usmerjene v: (1) zvišanje konkurenčnosti, (2) izboljšanje ravni inovacijske in tehnološke kompleksnosti proizvodov in proizvodnih procesov, (3) večjo fleksibilnost in bolj učinkovito organizacijo podjetij, (4) razvoj podjetništva, in (5) spodbujanje investicij in razvoja sposobnosti za upravljanje.

Prednostna naloga zasleduje naslednje specifične cilje:

- razvoj inovacijskega okolja, infrastrukture in pogojev za ustvarjanje različnih oblik sodelovanja med gospodarstvom in znanstvenimi in izobraževalnimi ustanovami,
- spodbujanje razvoja organizacijskih struktur za skupno načrtovanje, razvoj in trženje turističnih destinacij ter spodbujanje naložb v turistično infrastrukturo kot sestavnega dela turističnih proizvodov destinacij,
- izboljšanje dostopa podjetnikov in podjetij do informacij, znanja in virov financiranja, usmerjeno v podporo hitrejšemu nastajanju in uspešnemu razvoju malih in srednje velikih podjetij.

Dejavnosti bodo potekale v okviru petih ukrepov, ki bodo financirani iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR). Predvideni ukrepi, ki jih bo financiral ESRR:

- spodbujanje razvoja inovacijskega okolja,
- spodbujanje razvoja turističnih destinacij,
- izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo
- gospodarska infrastruktura in javne storitve.

0.4.2. Prednostna naloga št. 2: Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje

Prednostno nalogo določajo naslednji ključni cilji: vlaganje v znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje z namenom ustvarjanja kakovostnih delovnih mest, boj proti brezposelnosti, spodbujanje socialnega vključevanja oseb s posebnimi potrebami, vseživljenjsko učenje in razvoj spretnosti ter prilagodljivosti človeških virov in nadaljnje usposabljanje delavcev v perspektivnih sektorjih ter sektorjih, ki se prestrukturirajo.

Specifični cilji ukrepov in aktivnosti v okviru te prednostne naloge so:

- višanje stopnje delovne aktivnosti in zniževanje stopnje brezposelnosti, s posebnim poudarkom na preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti in pomoči brezposelnim pri njihovi integraciji na trg dela,
- pospeševanje socialnega vključevanja skupin prebivalstva s posebnimi potrebami in tistih, pri katerih obstaja tveganje izključitve s trga dela,
- razvoj programov in dostopnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja z vgrajevanjem dejavnikov vseživljenjskega učenja in krepitev kakovosti teh programov,
- zviševanje izobrazbene in kvalifikacijske ravni zaposlenih in njihove prilagodljivosti novim oblikam organizacije dela.

Aktivnosti bodo potekale v okviru štirih ukrepov, ki bodo financirani iz ESS:

- razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela,
- pospeševanje socialnega vključevanja,
- vseživljenjsko učenje,
- spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti.

0.4.3. Prednostna naloga št. 3: Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva

Javne spodbude za povečanje konkurenčnosti v agroživilskem sektorju, učinkovito izrabo virov v gozdarstvu in ribištvu ter spodbude za podporo celostnega razvoja podeželja oblikujejo posebno prednostno nalogo v okviru EPD. Bistvo slovenskega razvoja podeželja in

tudi splošnega gospodarskega in socialnega razvoja je optimalna izraba virov in obenem njihovo ohranjanje ter zaščita narave in naravnih virov ob upoštevanju večnamenske vloge kmetijstva v družbi. Celostni pristop bo prav tako prispeval k širše zastavljenim ciljem politike zagotavljanja pogojev za ohranjanje poseljenosti na podeželju. Zaradi njihovega pomena v gospodarskem in širšem socialno ekonomskem kontekstu, prednostna naloga upošteva tudi strukturno podporo v sektorjih gozdarstva in ribištva.

Prednostna naloga, ki zadeva prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva, si bo prizadevala v smeri naslednjih ciljev:

- izboljšanje gospodarske učinkovitosti in konkurenčnosti kmetijstva, gozdarstva in ribištva;
- uspešna prilagoditev zahtevam skupnega trga,
- spodbujanje alternativnih virov dohodkov na podeželju,
- spodbujanje varnosti in kakovosti živilskih izdelkov
- vzdrževanje in trajnostni razvoj gozdov.

Dejavnosti bodo potekale v okviru petih ukrepov, ki bodo sofinancirani iz Usmerjevalnega oddelka Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS) in dveh ukrepov, ki bodo sofinancirani iz Finančnega instrumenta za usmerjanje ribištva (FIUR).

Predvideni ukrepi, podprti s strani Usmerjevalnega oddelka EKUJS:

- izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov;
- naložbe v kmetijska gospodarstva;
- diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu (alternativni dohodkovni viri);
- investicije v gozdove za izboljšanje gospodarske in ekološke vrednosti gozdov;
- trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov.

Predvideni ukrepi, podprti s strani FIUR:

- posodobitev obstoječih plovil in mali priobalni ribolov;
- ribogojstvo, predelava in trženje.

0.4.4. Tehnična pomoč

Dejavnosti v okviru te prioritete naloge bodo služile podpori vodenju in spremljanju programa, zlasti na področju informacijskega sistema, komunikacije in informiranja javnosti, podpori raziskavam ter pripravi projektom.

0.5. Horizontalne prednostne naloge

Prednostne naloge in ukrepe EPD je potrebno ovrednotiti tudi v povezavi s sprejetimi horizontalnimi strategijami, ki svoje cilje dosegajo v okviru celotnega programa. Ta področja so:

- enake možnosti,
- trajnostni razvoj,
- informacijska družba.

0.5.1. Enake možnosti

Program bo sistematično spodbujal enake možnosti in dostopnost do izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja ne glede na spol, invalidnost ali etnično pripadnost. Enake možnosti bodo upoštevane v programskih dokumentih in v načrtovanju, izvajanju, spremljanju in vrednotenju vseh aktivnosti. Načelo enakosti med spoloma glede možnosti bo torej čvrsto vpeto v programiranje, najprej s tem, da mu bo posvečena pozornost v vseh ukrepih in aktivnostih programskega dokumenta (angl. *mainstreaming*), in nato s tem, da bo pri ukrepih druge prednostne naloge vsaj po ena aktivnost posebej usmerjena na spodbujanje dostopa žensk do izobraževanja, usposabljanja, zaposlovanja ali drugih aktivnosti na področju razvoja človeških virov, prav tako pa bo v vse ukrepe vključenih najmanj 50 odstotkov žensk. Načelo integracije enakosti spolov in spodbujanje enakih možnosti bosta med merili izbire pri vseh projektih. Nadalje bodo morala vsa poročila navajati tudi strukturo vključevanja in izvedbe po spolu, kjer to pride v poštev.

Poleg tega je stalna krepitev udeležbe žensk na trgu dela bistvena za doseganje ciljev programa, ki so:

- zagotoviti ženskam dostop do izobraževanja, usposabljanja in zaposlitve in s tem zvišati njihovo stopnjo delovne aktivnosti (zlasti v starostni skupini 55–64 let) ter znižati stopnjo brezposelnosti v primerjavi z moškimi.
- Spodbujati ženske k udeležbi v programih usposabljanja, namenjenih krepitevi njihove prilagodljivosti potrebam tehnološko zahtevne industrije, pa tudi spodbujati njihove pobude na področju samozaposlovanja.

Poleg spodbujanja enakih možnosti med moškimi in ženskami, bodo aktivnosti, ki se bodo izvajale v okviru Enotnega programskega dokumenta osredotočene tudi na spodbujanje enakih možnosti in preprečevanje izključevanja skupin ljudi, ki se lahko znajdejo v slabšem položaju ali pa so diskriminirani na trgu dela. Ukrep *Pospeševanje socialnega vključevanja*, ki bo financiran v okviru ESS, bo dodatno spodbujal najbolj ogrožene skupine s specifičnimi potrebami, da bodo učinkovito sodelovale na trgu dela.

0.5.2. Trajnostni razvoj

Trajnostni razvoj predstavlja osnovno izhodišče vseh splošnih strateških in izvedbenih dokumentov Republike Slovenije (SGRS, DRP), podrobneje pa je obdelan v Nacionalnem programu varstva okolja (NPVO). Skupaj težijo k zagotavljanju razvoja, ki bo zagotavljal ravnotežje med ekonomskimi, socialnimi in okoljskimi vidiki ter prispeval k večji blaginji.

EPD se osredotoča predvsem na ekonomske in socialne sestavine trajnostnega razvoja. Okoljska dimenzija trajnostnega razvoja je vključena v dokument posredno, to je preko nabora visokih okoljskih meril za vrednotenje projektov ter določanja prioritet tistim vsebinam, ki imajo pozitiven okoljski vpliv. Cilj dokumenta je torej izboljševanje gospodarske blaginje in socialne enakosti, ne da bilo ob tem ogroženo okolje.

Predvidene dejavnosti so namenjene:

- zmanjšanju zaostanka Slovenije za EU glede gospodarske razvitosti, zlasti z izvedbo ukrepov v okviru prve prednostne naloge,
- prispevku k rasti socialnega standarda, z ukrepi v okviru druge prednostne naloge,
- integraciji okoljskih vprašanj v vse predvidene okoljske projekte.

V času priprave EPD je bilo odločeno, da okoljska vprašanja ne bodo ena od prednostnih nalog zaradi več razlogov. To pomeni, da ukrepi EPD ne merijo neposredno na okoljske probleme, večina pa bo pripomogla k optimiranju negativnih učinkov in izboljšanju stanja v že okoljsko načetih območjih z uskladitvijo z zakonodajo in priporočili na področju varstva okolja. Istočasno bo v vse ukrepe vključeno tudi ozaveščanje glede okoljskih težav in trajnostnega razvoja.

Vse izbrane dejavnosti bodo upoštevale temeljna načela dolgoročnega trajnostnega razvoja. V ta namen bo Ministrstvo za okolje, prostor in energijo pripravilo posebna okoljska merila za vrednotenje projektov EPD v sodelovanju z okoljskimi nevladnimi organizacijami pri postopku vrednotenja.

Zaenkrat Slovenija nima nobenih posebnih določil ali izkušenj glede okoljskega kriminala. Sodelovanje DG ENV pri pripravi predloga o zaščiti okolja preko kazenskega prava in organiziranega kriminala na področju okolja je dobrodošlo, čemur bo sledila ustrezna zakonodaja na tem področju.

0.5.3. Informacijska družba

V programu je posebna pozornost namenjena zagotavljanju podpore inovativnim aktivnostim, ki bodo povečale dostopnost do IKT in uporabo storitev informacijske družbe za skupnosti in podjetja v obrobni območjih, kjer ni komercialnega interesa ponudnikov in je zato ponudba takih storitev omejena. Ukrepi bodo podpirali uvajanje znanih najboljših praks, zlasti tistih, ki bodo prispevale k vključevanju v e-prostor, h konkurenčnemu poslovnemu okolju, vseživljenjskemu učenju in rasti ustvarjalne in inovacijske kulture v Sloveniji. Ukrepi bodo spodbujali in podpirali povpraševanje po IKT in dostopnost prilagodljivega usposabljanja na področju IKT za čim širši krog uporabnikov.

0.6. Izvedbena določila

V predpristopnem obdobju je Slovenija v celoti vzpostavila ustrezno in delujočo izvedbeno infrastrukturo za upravljanje s sredstvi skladov Skupnosti. Ravnanje s sredstvi strukturnih skladov in kohezijskega sklada v obdobju 2004–2006 bo organizirano na podlagi izkušenj in spoznanj iz predpristopnega obdobja, v skladu s centraliziranim pristopom. Pretežno večino zaposlenih, vključenih v izvajanje, bodo tvorili uslužbenci, ki aktivno sodelujejo pri izvajanju programov ISPA, SAPARD in Phare, kar bo zagotovilo največjo možno uporabo izkušenj pri upravljanju programov finančne pomoči EU.

0.7. Predhodno vrednotenje

Predhodno vrednotenje je ugotovilo povezanost med analitičnim delom, analizami SWOT, strategijo, prioritetskimi nalogami in ukrepi ter v celoti potrdilo izbrane prednostne naloge in predlagane ukrepe. Ti so v skladu s potrebami Slovenije in njenimi sprejetimi razvojnimi cilji. Glede strateškega dela je dala skupina za vrednotenje nekaj predlogov, ki so že vključeni v končno verzijo predloga EPD.

1. Uvod

1.1. Ozadje in pravne podlage EPD

Enotni programski dokument (EPD) predstavlja akcijski načrt Republike Slovenije za obdobje 2004–2006, ki določa, kako bo Slovenija dosegala svoje strateške cilje in usmeritve. Gre za skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, saj bosta obe kot partnerici sodelovali v njegovi izvedbi in financiranju. Slovenija bo osredotočila razpoložljiva sredstva iz strukturnih skladov, kohezijskega sklada in drugih finančnih virov ter sredstva ustreznega lastnega sofinanciranja v dejavnosti, usmerjene na najbolj pereče težave in pomanjkljivosti, ki ovirajo socialno-ekonomski razvoj države. Na ta način želi Slovenija doseči kar največje učinke v razvoju v skladu s svojo dolgoročno strategijo in cilji.

EPD temelji na Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije, potrjeni julija 2001, katere glavni cilj je trajnostna rast blaginje ljudi, ki živijo v Sloveniji. Decembra 2002 je Slovenija v Državnem razvojnem programu (DRP) oblikovala svoje strateške cilje v konkretne programe, ukrepe in projekte, vključno z opredelitvijo potrebnih finančnih virov. DRP je torej predstavljal ogrodje za izbiro dejavnosti, ki jih bo Slovenija podprla preko evropskih programov strukturne politike. Na ta način bo zagotovljena komplementarnost z drugimi nacionalnimi politikami.

Pravni status EPD je opredeljen v Zakonu o javnih financah, ki ga opredeljuje kot »dokument države članice, ki določa razvojno strategijo države in pomeni podlago za izvajanje dolgoročne razvojne politike in dolgoročno proračunsko načrtovanje«. Na strani EU so vloga EPD in pravila delovanja strukturnih skladov opredeljeni v Uredbi Sveta št. 1260/1999 z dne 21. junija 1999, ki predpisuje splošna določila za strukturne sklade. Pri načrtovanju EPD so bili v celoti upoštevana določila omenjene uredbe, programske smernice Evropske komisije za obdobje 2000–2006, Smernice o strukturnih skladih in njihove koordinacije s kohezijskim skladom pri programih v obdobju 2000–2006, prav tako pa nadaljnje okvirne smernice za države kandidatke, izdane marca 2003.

Upravna struktura za izvajanje EPD temelji na racionalni in centralizirani organizaciji in gradi na izkušnjah, pridobljenih v predpristopnem obdobju. Slovenija ima eno plačilno agencijo v okviru Ministrstva za finance in en organ upravljanja, Službo vlade za strukturno politiko in regionalni razvoj, ki je tudi koordiniral pripravo tega dokumenta. Pri tem je bila ustrezna pozornost namenjena koordiniranju in posvetovanju s socialno-ekonomskimi in regijskimi partnerji, pa tudi z nevladnimi organizacijami. Slovenija je posebej institucionalizirala načelo partnerstva tudi z ustanovitvijo Usklajevalnega sveta DRP, v katerem so predstavniki vseh partnerjev, ki so bili tudi aktivno vključeni v pripravo EPD.

1.2. Načelo partnerstva

Skladno s slovensko nacionalno zakonodajo morajo biti dolgoročni razvojni načrti in programi pripravljene v skladu z načelom partnerstva. Enako velja za pripravo Državnega razvojnega programa za obdobje 2000 – 2006, ki vključuje podrobno predstavitev postopka posvetovanja v prilogi II. DRP je bil v decembru 2001 predložen službam Komisije, ki so pripravile tako imenovano »Analizo vrzeli« (gap analysis) DRP do aprila 2002 (ELARG-B.4/BH D(2002) 70077). V naslednjem obdobju se je Slovenija osredotočila na potrebne priprave za izvajanje dejavnosti strukturnih skladov in kohezijskega sklada (ob podpori projektov Twinning in bilateralne pomoči držav članic). Istočasno se je nadaljevala podrobnejša opredelitev ukrepov, ki so potencialno upravičeni za sofinanciranje iz naslova evropske strukturne politike. Do 26. novembra 2002 je Slovenija v Bruselj predložila nov osnutek dokumenta, na tisti stopnji že v obliki Enotnega programskega dokumenta.

Po zaključenem pogajalskem procesu v Kopenhagnu ter po prejetju komentarjev s strani služb Komisije v januarju 2003 na prvi osnutek EPD, se je Slovenija lotila temeljitega preoblikovanja dokumenta. V ta namen je bil pripravljen strateški ovir, o katerem je razpravljala in ga tudi potrdil Svet za strukturno politiko 13.02.2003 in ki je bil na voljo tudi na spletni strani Službe Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj (www.gov.si/svrp). Strateški okvir je bil kasneje javno predstavljen ob več priložnostih, kot npr. na »Konferenci o strukturnih skladih kot priložnosti za Slovenijo« v centru Evropa, kjer so bile ciljne skupine nevladne organizacije, organi lokalnih skupnosti in regionalne razvojne agencije ter na Inštitutu Jožef Stefan, kjer so bila glavna ciljna skupina podjetja in raziskovalne ustanove.

Tako se je Slovenija lotila koordinacije prednostnih nalog in aktivnosti, ki so danes vključene v dokument. Usklajevanje s partnerji se je v tem procesu odvijalo na dveh ravneh. Po eni strani so bila pristojna ministrstva obvezana, skladno z navodili Službe Vlade za strukturno politiko in regionalni razvoj, da pri oblikovanju svojih predlogov sodelujejo s partnerji. Ta dimenzija je bila še posebej poudarjena pri obravnavanju horizontalnih, splošnih vsebin. Na ravni celotnega EPD je proces posvetovanja v glavnem vodila Služba Vlade za strukturno politiko in regionalni razvoj, pred njeno ustanovitvijo pa Agencija RS za regionalni razvoj. V ta namen je bil organiziran projekt široke predstavitve EPD vključno s predstavitvijo izhodišč, strategije in ciljev, obenem pa tudi predvidenega finančnega razreza sredstev EU in pričakovanega sofinanciranja. Prav tako je bila precejšnja pozornost namenjena načinu izvajanja, spremljanja in vrednotenja, pri čemer bodo imeli partnerji v prihodnosti vedno pomembnejšo vlogo.

Priprava EPD je potekala v tesnem sodelovanju in posvetovanju med resornimi ministrstvi.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je kot posredniško telo, usklajevalo resorna ministrstva, ki so vključena v aktivnosti Evropskega socialnega sklada. Glavni partnerji so bili Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ministrstvo za informacijsko družbo in Ministrstvo za zdravje. Vrsta sestankov je bila organizirana med predstavniki naštetih ministrstev z namenom doseganja skupnih točk. Vsi predlogi in komentarji so bili upoštevani in večina izmed njih je bila vključena v osnutek EPD..

Načrtovane aktivnosti, ki naj bi podpirale razvoj človeških virov in zaposlovanje, so bile sistematično predstavljene in obravnavane na vrsti sestankov, seminarjev in delavnic, kjer so

bili prisotni javni organi in institucije³, strokovna javnost, nevladne organizacije, še posebej tiste, ki se zanimajo za socialno vključenost invalidov⁴, Romov, uživalcev drog in drugih skupin, ki so v slabšem položaju na trgu dela.⁵

Za namene programiranja je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kot nosilec sklada EKUJS-Usmerjevalni oddelek vzpostavilo različne delovne skupine, sestavljene iz predstavnikov ostalih resornih ministrstev, strokovnjakov, nevladnih organizacij in potencialnih končnih upravičencev. Predstavljena je bila vrsta aktivnosti v obliki delavnic, predstavitev in okroglih miz tako splošni, kot tudi strokovni javnosti.⁶

Ministrstvo za gospodarstvo, kot posredniško telo ESRR, je prvo ustanovilo t.i. programski svet, ki je medministrska institucija. Naloga sveta je sprejemanje usklajenih strateških in operativnih odločitev, ki so povezane z aktivnostmi sklada. Ustanovljen je na ravni državnih sekretarjev. Organizirani so bili številni dogodki, ki so bili namenjeni posvetovanju s partnerji (na primer, Slovenski turistični forum v hotelu Habakuk v Mariboru), vključno z občinami in okoljskimi nevladnimi organizacijami. Ministrstvo za okolje, prostor in energije je izvedlo posebno delavnico z okoljskimi nevladnimi organizacijami, ki so zagovarjale okrepljeno in bolj izrazito zastopano okoljsko dimenzijo EPD in predlagale ministrstvu naj pripravi okoljska merila za izbiro projektov⁷. Slednja pripomba je bila polno upoštevana, dopolnjena pa je bila tudi prednostna naloga trajnostnega razvoja. Kljub temu je bilo nevladnim organizacijam pojasnjeno, da EPD vsebuje splošno strategijo Slovenije, po drugi strani pa predstavlja le enega od inštrumentov, ki prispevajo k izboljšanju okoljskega položaja.

³ Omenjene institucije vključujejo Zavod RS za zaposlovanje, Center RS za poklicno izobraževanje, Andragoški center RS, Zavod RS za šolstvo, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Urad RS za zdravje in varnost pri delu, direktorji in osebje institucij na področju izobraževanja in usposabljanja, sindikati, itd

⁴ Na primer, forum "Invalidska zakonodaja in politika v Evropski uniji", ki sta ga organizirala Svet invalidskih organizacij Slovenije in Evropski invalidski forum (Ljubljana, 30.6.2003), kjer so bile predstavljene možnosti financiranja projektov za invalide osebe v okviru strukturnih skladov v obdobju 2004-2006.

⁵ Razprave, vprašanja partnerjev in predlogi so na kratko naslednji: navečji del (približno 90%) predlogov in vprašanj je bilo povezanih z določbami za izvajanje aktivnosti ESS v Sloveniji. Ker so bili partnerji seznanjeni z nacionalnimi programi na tem področju, kot na primer programi aktivne politike zaposlovanja in, v okviru sheme dotacij PHARE, programi vlaganj v ekonomsko in socialno kohezijo, so želeli ohraniti obstoječe metode izvajanja v kar največji meri. Predlogi so bili upoštevani in bodo vključeni v pripravo Programskega dopolnila. Manj vprašanj in predlogov je bilo namenjenih izbiri aktivnosti, ciljnim skupinam in sredstvom namenjenim za individualne aktivnosti. Na tem področju so bili podani predlogi za nadgrajevanje obstoječih programov in politik, npr. na področju zdravja in varnosti pri delu. Predlogi so bili upoštevani vendar so bili, zaradi potrebe po osredotočanju na najpomembnejše aktivnosti v času sedanjega programiranja, v EPD vključeni samo nekateri. Tudi kjer predlogi ne morejo biti upoštevani za sofinanciranje v okviru strukturnih skladov, bodo vseeno predstavljali pomemben prispevek k prihodnjemu načrtovanju nacionalne politike in programov.

⁶ Seznam predstavljenih dogodkov: Regionalni dnevi – Rogaška Slatina, 20.6.2002; Konferenca o zadrugah – okrogla miza; Porotorož, 28.03.2002; Delavnica "Program razvoja podeželja; Otočec, 23-24.09.2002; Tradicionalna konferenca Kmetijske svetovalne službe v Sloveniji, Bled, 25.11.2002; Ekonomska fakulteta – predstavitev EPD, 08.04.2003; Kmetijska strukturna politika in politika spodbujanja razvoja podeželja – teden Evrope, Škofja Loka, 23.04.2003; Dan Evrope – predstavitev EPD, Škofja Loka, 06.05.2003; Predstavitev prednostne naloge št. 1 – Spodbujanje podjetniškega sektorja in gospodarska krepitev regije – Kmetijstvo in razvoj podeželja – center Evropa, 16.06.2003; Predstavitev prednostne naloge št. 1 – Spodbujanje podjetniškega sektorja in gospodarska krepitev regije – Kmetijstvo in razvoj podeželja – center Evropa, 18.06.2003; Plačila kohezijskega sklada – Vlada RS, 22.07.2003; Sejem kmetijske in živilsko predelovalne industrije v Gornji Radgoni – predstavitev EPD, 26.08.2003; Kmetijska strukturna politika in politika pospeševanja razvoja podeželja – Zveza občin Slovenije, 04.09.2003.

⁷ Ministrstvo za okolje, prostor in energijo sodeluje z okoljskimi nevladnimi organizacijami v okviru sporazuma "Partnerstvo za okolje", ki je nastal leta 2000. Ta sporazum pokriva problematiko, za katero se zanimajo okoljske nevladne organizacije in spodbuja njihovo aktivno sodelovanje pri delu, svetovanju in sprejemanju odločitev organov na državni ravni.

Postopek posvetovanja se je izvajal obsežno tako na državni, kot tudi na regionalni ravni.

Med 14.3. in 9.4.2003 so bile v vseh slovenskih regijah (NUTS III) organizirane predstavitve osnutka EPD, na katerih je aktivno sodelovala Ministrica za strukturno politiko in regionalni razvoj s svojo ekipo. Predstavitve in posvetovanja so bila namenjena najširšemu krogu predstavnikov socialnih partnerjev, poklicnih in trgovinskih združenj, nevladnih organizacij, lokalnih oblasti, regionalnih razvojnih agencij in druge zainteresirane javnosti. Regionalnim razvojnim agencijam je bila v tem smislu posvečena posebna pozornost, saj so bile v zadnjem triletnem obdobju odgovorne za pripravo regionalnih razvojnih programov, ki so ravno tako morali biti pripravljeni v skladu z načelom partnerstva.

Pri posameznih predstavitev so podporo v tehničnem in vsebinskem smislu nudile Regionalne razvojne agencije, in sicer:

- Regionalna razvojna agencija Mura v Pomurju;
- A.L.P. Peca. na Koroškem;
- RRA – Regionalna Razvojna Agencija Celje v Savinjski regiji;
- Regionalni center za razvoj, d.o.o. Zagorje v Zasavju;
- Regionalni pospeševalni center Posavje v Posavju;
- Podjetniški center Novo mesto v JV Sloveniji;
- BSC – Poslovno podporni center d.o.o., Kranj na Gorenjskem;
- Regionalna razvojna agencija, d. o. o Nova Gorica na Goriškem;
- ZRS Bistra Ptuj v Podravju;
- Regionalni razvojni center Koper za dve regiji skupaj, Obalno- in Notranjsko kraški regiji ter
- RRA Ljubljanske urbane regije v Ljubljanski urbani regiji.

Omenjene ustanove so o predstavitev obveščale regionalne in lokalne javnosti preko lokalnih medijev, medtem ko je obveščanje javnosti potekalo tudi preko domače strani Službe Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj ter Urada Vlade RS za informiranje, ki je o predstavitev obveščal medije na nacionalni ravni. Poleg omenjenih načinov obveščanja je bila civilna družba dodatno seznanjena o predstavitev še preko slovenske krovne organizacije nevladnih organizacij, CNVOS-Centra za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij. Na osnovi posvetovanj so se odzivi na posamezno predstavitev oz. stališče posameznih interesnih skupin javnosti sporočali preko članov Usklajevalnega sveta Državnega razvojnega programa RS, hkrati pa so se stališča posameznih regij oblikovala tudi preko regionalnih razvojnih agencij. Predlogi in pripombe partnerjev so bile preučene ter, v utemeljenih primerih, tudi upoštevane v EPD.

Poleg predstavljenih oblik posvetovanja so pripravljavci EPD ves čas priprave dokumenta dodatno sodelovali z nevladnim sektorjem. Namen sodelovanja je bilo namreč spodbuditi nevladni sektor k intenzivnejšemu vključevanju v proces nadgradnje Državnega razvojnega programa in priprave Enotnega programskega dokumenta. V okviru omenjenega sodelovanja je bilo organiziranih več delavnic, in sicer štiri SWOT delavnice za področje spodbujanja enakih možnosti, socialne vključenosti, okoljevarstva in zaposlovanja (28.11.-6.12.2002) ter skupna delavnica na temo »Kako zagotoviti učinkovito sodelovanje nevladnih organizacij pri pripravi, izvedbi in vrednotenju strateških dokumentov države« (16.1.2003). CNVOS-Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij je o dogodkih množično obveščal

civilno družbo na osnovi lastne baze članov, zunanjih uporabnikov ipd. Na osnovi omenjenih aktivnosti je nevladni sektor pripravil Strokovno gradivo o pripravi programa vključevanja NVO po načelu partnerstva v pripravo razvojnih strateških dokumentov RS (glej Prilogo 1, poglavje 7.1 za povzetek).

1.3. Predhodno vrednotenje

Predhodno vrednotenje osnutka EPD Slovenije 2004–2006 je opravil Inštitut za ekonomske raziskave (IER), Ljubljana, v tesnem sodelovanju z Research voor Beleid International, Leiden, Nizozemska, in Inštitutom Jožef Stefan, Ljubljana. V skladu z zahtevami uredbe 1260/1999 in delovnim gradivom št. 1 (Priročnik za načrte in programske dokumente na področju strukturnih skladov) je bilo predhodno vrednotenje opravljeno kot interaktivni proces med strokovnjaki in pripravljavci dokumenta. Ob ustreznem ohranjanju svoje neodvisnosti so strokovnjaki, vključeni v vrednotenje, prispevali strokovna mnenja in priporočila že v fazi programiranja in tako pomembno prispevali h kakovosti končnega dokumenta.

Pomembno je omeniti, da so bila predhodna vrednotenja regionalnih razvojnih programov na ravni NUTS III, ki jih je vodila Agencija RS za regionalni razvoj, zagotovile pa so jih neodvisne strokovne ustanove, že izvedena in so temeljila na enakih načelih. To je pomembno navsezadnje zato, ker so se regionalni razvojni programi na ravni NUTS 3 upoštevali že pri pripravi Državnega razvojnega programa (DRP) 2001-2006 in tako predstavljali strateško osnovo za pripravo EPD.

Sklep skupine za vrednotenje je bil, da podpira strategijo, izbrane prednostne naloge in predlagane ukrepe, saj so skladni s potrebami Slovenije. Skupina je ugotovila sorazmerno jasno povezanost med analitičnim delom, analizami SWOT, strategijo, prednostnimi nalogami in ukrepi. Nadalje je skupina za vrednotenje ugotovila, da so predlagani ukrepi bistvenega pomena za nadaljnji razvoj Slovenije in da je v EPD uspelo zajeti probleme, ki so bili do zdaj v večji meri zanemarjeni (razvoj poslovnih con, inovacijsko okolje, turizem). Druge glavne ugotovitve so prikazane v nadaljevanju.

Opis sedanjega stanja v EPD je dobro pripravljen in ustrezno prikazuje stanje, glavna gibanja in omejitve v Sloveniji. Vendar je predhodno vrednotenje izpostavilo nekatera šibka mesta, kar je bilo že upoštevano v končni različici predloga EPD. To se nanaša še zlasti na: (1) opredelitev bodočega razvoja na nekaterih področjih, npr. na demografska gibanja in razvoj malih in srednjih podjetij, (2) navedba razvoja v zunanjem okolju je bila ocenjena kot preskromna, (3) priporočljiva bi bila globlja analiza vzrokov določenih problemov, zlasti kvalitativna, in končno (4) skupina za vrednotenje je bila mnenja, da bi bilo treba horizontalna vprašanja obdelati po posebnih podpoglavjih. Na podlagi teh komentarjev je bil analitični del EPD pomembno dopolnjen, kar velja še posebej za del o izobraževanju in usposabljanju, podpoglavje o poslovnih conah, horizontalna vprašanja pa so bila obdelana bolj pregledno in jasno. Predhodno vrednotenje je pomenilo tudi pomemben vhodni prispevek za analize SWOT in je bilo pri tem v celoti upoštevano.

Kljub sorazmerno jasni povezanosti med analitskim delom, analizami SWOT, strategijo, cilji in ukrepi so ocenjevalci menili, da bi bilo treba revidirati strukturo tretjega poglavja, ki predstavlja strategijo, zlasti zato, da bi bila strategija trdneje utemeljena in vpeta v okolje politike EU. Razen priporočila o vključitvi povzetka socialno-ekonomskega okolja, kar so službe Komisije odsvetovale,⁸ so bile vključene vse predlagane teme. Revidirana je bila

⁸ Gl. komentarje služb Komisije na neuradni osnutek EPD za Slovenijo (REGIO F4/MD/mg D(2003) 740042.

struktura poglavij, pri tem pa je bila večja pozornost posvečena smernicam Komisije glede programov strukturnih skladov v obdobju 2000–2006 in referenčnemu okviru politike človeških virov in zaposlovanja. Ocenjevalci se strinjajo, da je EPD popolnoma usklajen s kontekstom politike Slovenije in EU. Nadalje so bile izbrane prednostne naloge ocenjene kot konsistentne s temeljnimi potrebami države in skladne s pravili podpor strukturnih skladov. Matrika sinergičnih učinkov kaže, da imajo ukrepi močne komplementarne učinke, kar je bilo tudi eno od meril izbire ukrepov. V skladu s priporočili predhodnega vrednotenja so bili identificirani učinki, rezultati in kazalniki vpliva za vsako prednostno nalogo, pri prednostni nalogi št.2 pa so bile določene tudi ciljne ravni⁹. Končno kvantificiranje pa bo opravljeno med pripravo Programskega dopolnila.

V finančnem smislu prednostne naloge ustrezno odražajo potrebe Slovenije, če naj ta ohranja svojo sorazmerno visoko raven ekonomske in socialne kohezije in blaginje. To terja nadgradnjo podjetniškega sektorja, razvoj človeških virov in ustrezno poslovno okolje ter infrastrukturo. Skupina za vrednotenje se strinja, naj bosta prvi dve prednostni nalogi deležni večje finančne podpore kot prednostna naloga gospodarske infrastrukture, kar je tudi skladno z EPD. Skupina za predhodno vrednotenje je celo predlagala, naj se zviša sorazmerna pomembnost prednostne naloge št.1, ki obravnava konkurenčnost podjetniškega sektorja.

Povzetek predhodnega vrednotenja je podan v prilogi 2 EPD (poglavje 7.2).

⁹ Se nanaša na prvi uradni predlog EPD iz aprila 2003.

2. Razvojni kontekst in analiza

2.1. Splošni opis države

2.1.1. Lega in teritorialne strukture

Slovenija meri 20.256 kvadratnih kilometrov (od te površine odpade 12,6 odstotka na ljubljansko urbano regijo, 34,3 odstotka na zahodno in 53,1 odstotka na vzhodno slovensko regijo¹⁰) in leži med Alpami, Jadranskim morjem in Panonsko nižino, večja pa je le od Cipra, Malte in Luksemburga. Na severu meji na Avstrijo (324 km), na zahodu na Italijo (235 km), na severovzhodu na Madžarsko (102 km) in na jugu in jugovzhodu na Hrvaško (546 km). Slovenska obala Jadranskega morja na jugozahodu je dolga 47 km. Zaradi majhnega ozemlja države več kot polovica slovenskega prebivalstva in ozemlja spada v obmejna področja.

Slika 1: Zemljevid Slovenije

Kljub zemljepisni majhnosti je Slovenija stičišče vrste različnih pokrajin – alpske in sredozemske, panonske in dinarske, od katerih vsaka ima svoje značilnosti in enkratne lastnosti. Topografija države je zelo raznovrstna. Približno 90 odstotkov ozemlja države leži na nadmorski višini nad 300 m, več kot polovico ozemlja pokrivajo gozdovi, okoli 85 odstotkov preostale polovice pa so kmetijska zemljišča. Za slovensko ozemlje so značilni

¹⁰ Za prikaz obstoječih razlik v državi z ustreznimi statističnimi podatki so bili prostorski podatki strnjeni v tri ozemeljske enote: ljubljansko urbano regijo ter zahodno in vzhodno Slovenijo. Besedilo obravnava ta območja kot kohezijske regije. Določene so bile z grupiranjem slovenskih statističnih regij na ravni NUTS III na podlagi različnih socialno-ekonomskih meril. Za zemljevid glej dodatek 3 – poglavje 7.3.

razgiban relief, sorazmerno omejena ravninska območja, bogastvo površinskih in podzemnih vod, položaj ob morju, biološka raznovrstnost, raznovrstnost pokrajin in narave ter obsežna gozdna območja.

Prednost zemljepisnega položaja Slovenije je bližina propulzivnih, hitro razvijajočih se evropskih regij, ki imajo vlogo generatorjev razvoja. Zaradi "ponovnega odprtja" srednje in vzhodne Evrope se najbolj perspektivna razvojna središča selijo proti vzhodu in jugu (krog, ki ga zarisujejo Frankfurt, Benetke, Trst, Dunaj, Praga in Berlin), tj. bližje k Sloveniji. Zaradi svojega zemljepisnega položaja in razumevanja balkanske regije ima Slovenija dobre možnosti za aktivno sodelovanje v procesih demokratizacije in gospodarskega prestrukturiranja tega območja.

Zaradi svoje osrednje lege je bila Slovenija vedno križišče evropskih poti (gl. zemljevid, slika 1). Da bo lahko izkoristila to svojo konkurenčno prednost s krepitvijo povezav z evropskimi regijami, bo morala vlagati v nadgradnjo svoje prometne infrastrukture.

Upravno organizacijo Slovenije sestavljajo strukture na dveh ravneh: na državni ravni ter občinski ravni. V državi je skupno 193 občin. Vrzal med tema dvema upravnima ravnema je opazna. V državi vlada široko politično soglasje glede nujnosti oblikovanja upravnih regij, ki so že ustavna kategorija.

Po uvedbi standardne klasifikacije teritorialnih enot v letu 2000, primerljive s klasifikacijo Eurostat NUTS, je Slovenija razdeljena na 12 statističnih regij na ravni NUTS 3 (gl. zemljevid, poglavje 7.3). Te regije nimajo nikakršnih političnih ali upravnih pristojnosti; njihova vloga je omejena na potrebe statistike in načrtovanja politike socialne in ekonomske kohezije na sub-nacionalni ravni, posledica tega pa je priprava dvanajstih regionalnih razvojnih programov. Razvoj kaže trdno odločenost Slovenije, da dejansko izvede upravno in ozemeljsko razdelitev na več ravneh, ki bi ob upoštevanju načela subsidiarnosti omogočila in spodbudila vertikalni pretok lokalnih in poslovnih razvojnih pobud. Slovenija razmišlja o novem predlogu, po katerem bi bila razdeljena na tri ozemeljske enote na ravni NUTS 2: "osrednja Slovenija", "zahodna Slovenija" in "vzhodna Slovenija". Slovenija meni, da bi se s takšno razdelitvijo ozemlja najučinkoviteje spopadli s težavami obstoječih regionalnih razlik, zato je takšno razdelitev že uvedla v obstoječe notranje ukrepe regionalne politike.

2.1.2. Prebivalstvo

Slovenija ima 1.965.986 prebivalcev (0,5 odstotka prebivalstva EU), od katerih je 87,9 odstotka Slovencev, drugi pa pripadajo narodnostnim manjšinam: italijanski (okoli 0,2 odstotka), madžarski (okoli 0,5 odstotka) in drugim narodnostim (pretežno pripadnikom narodov republik nekdanje Jugoslavije). Uradni jezik je slovenski, na narodnostno mešanih področjih pa tudi italijanski in madžarski. Število prebivalcev je stabilno, čeprav je naravni prirastek prebivalstva od leta 1996 negativen, kar pomeni, da Slovenija doživlja neto priliv imigrantov (leta 2001 je prišlo v Slovenijo 7803 oseb in odšlo 4811 oseb).

Pričakovana življenjska doba ob rojstvu se v zadnjem desetletju vztrajno zvišuje (razen v letih 1992 in 1993). Kljub pozitivnemu gibanju je pričakovana življenjska doba še vedno za 2,4 let nižja od tiste v Evropski uniji. Leta 2001 je pričakovana življenjska doba znašala 75,9 let (72,3 let za moške in 80,5 let za ženske). Poglavitni vzroki smrti so bolezni srca in ožilja, ki predstavljajo skoraj 50 odstotkov vseh vzrokov smrti.

Najznačilnejše tekoče demografsko gibanje v Sloveniji je staranje prebivalstva, kar je podobno gibanjem v državah članicah EU, predstavlja pa tveganja glede dolgoročne trajnosti – negativni učinki na trg dela, pokojninski sistem itd. Najnovejše statistične demografske napovedi na podlagi predpostavke srednje prilagojene rodnosti kažejo, da bo število

prebivalstva Slovenije počasi naraščalo in da bo prirastek prebivalstva do leta 2012 dosegel raven 2,1 odstotka, do leta 2020 pa 2,5 odstotka. V skupini do 14 let starosti bo stopnja rasti 2,7 odstotka oziroma 2,6 odstotka, skupina delovno aktivnega prebivalstva (starostna skupina 15 – 64 let) se bo krčila po stopnji 0,5 oziroma 4,4 odstotka, število starejših prebivalcev pa bo naraščalo tako hitro, da se bo skupina starejših od 65 let do leta 2012 povečala za 13,8 odstotka, leta 2020 pa bo njen delež dosegel že 35 odstotkov.

Za Slovenijo se značilna številna majhna naselja in vrsta območij z razpršeno poselitvijo. Približno polovica slovenskega prebivalstva živi v urbanih območjih. Glavno in največje mesto je Ljubljana s približno 276.000 prebivalci; sledi ji Maribor z okoli 135.000 prebivalci. Vzorci poselitve so raznovrstni. Povprečna gostota prebivalstva na ravni države je 98 prebivalcev/km², kar je manj kot v EU (116 prebivalcev/km²). Tri kohezijske regije se izrazito ločijo tudi po gostoti prebivalstva; ta je največja v ljubljanski urbani regiji s 193 prebivalci/km² (skoraj dvakrat večja od slovenskega povprečja); sledita ji vzhodna Slovenija s 96 prebivalci/km² in zahodna Slovenija s komaj 68 prebivalci/km². Največja gostota prebivalstva je zabeležena v Ljubljani in njenih predmestjih (146), najnižja na Krasu (34).

Razlike v gostoti prebivalstva spremljajo tudi druga populacijska gibanja, neugodna za manj razvite regije. Gibanja rasti prebivalstva, migracijski tokovi in starostna struktura prebivalstva so v ljubljanski urbani regiji mnogo ugodnejši kot v vzhodni in zahodni Sloveniji, oziroma natančneje:

- V obdobju 1991–2002 je število prebivalstva v Sloveniji kot celoti naraslo za 1,5 odstotka, pri čemer je znašala rast v ljubljanski urbani regiji 4,7 odstotka in v zahodni Sloveniji 2,5 odstotka, v vzhodni Sloveniji pa je število prebivalcev upadlo za 0,4 odstotka.
- Leta 2001 je skupni prirastek prebivalstva v Sloveniji znašal 1,0 na tisoč prebivalcev; v ljubljanski urbani regiji je znašal kar 3,8 odstotka, v zahodni Sloveniji 0,9 odstotka, v vzhodni Sloveniji pa –0,4 na tisoč prebivalcev. Samo v ljubljanski urbani regiji je bil naravni prirastek pozitiven, in sicer 0,9 na tisoč prebivalcev; v zahodni Sloveniji je znašal –0,4 in v vzhodni Sloveniji –1,3.
- Prirastek prebivalstva zaradi mednarodnih migracijskih tokov je bil pozitiven v vseh treh regijah, daleč najvišji pa v ljubljanski urbani regiji z 2,6 na tisoč prebivalcev, v primerjavi z 1,4 v zahodni Sloveniji in 1,0 v vzhodni Sloveniji (podatki za leto 2001). Medregijski migracijski tokovi so majhni; ljubljanska urbana regija beleži pozitivne medregijske migracijske tokove (0,3 na tisoč prebivalcev), v nasprotju z negativnimi medregijskimi migracijskimi tokovi, ki jih dosegata zahodna Slovenija (–0,1) in vzhodna Slovenija (–0,1).
- Indeks staranja prebivalstva v Sloveniji kot celoti je leta 2002 znašal 96,4 odstotka; v ljubljanski urbani regiji 93,4 odstotka, v vzhodni Sloveniji 95,1 odstotka, v zahodni Sloveniji pa 102,6 odstotka.

2.1.3. Gospodarstvo

Po tranzicijskem obdobju je Slovenija beležila pozitivno gospodarsko rast in dobre rezultate v makroekonomskem smislu. Po krajši transformacijski recesiji Slovenija od leta 1993 ponovno beleži pozitivno rast BDP, ki ostaja pri 3-5%. Ker so stopnje rasti občutno višje od tistih v EU je Slovenija dosegla visoko realno konvergenco in povečala BDP na prebivalca po kupni moči od 56,4% povprečja EU na 70% v letu 2001. Do neke mere so se nihanja v rasti tujega in domačega povpraševanja medsebojno izravnale. V letih 2001 in 2002 se je gospodarska rast upočasnila pod dolgoletno povprečje (v obeh letih je znašala 2,9%). Leta 2002 je na rast vplivalo domače povpraševanje, ki so ga najbolj spodbudila oživiljena investicijska vlaganja, medtem ko je potrošnja gospodinjstev in države ostala nizka. Večje domače povpraševanje je spodbudilo porast uvoza. Neto prispevek zunanjega povpraševanja k rasti se je zmanjšal, ker so šibki trgi EU, glavno področje trgovanja za Slovenijo, omejili širitev izvoza. Kljub temu pa je skupna rast izvoza ostala relativno dinamična zaradi pridobivanja trgov zunaj EU, predvsem v Rusiji in na Balkanu.

Stabilna rast realnega izvoza je ob izboljšanih pogojih trgovanja vodila k občutnemu izboljšanju na tekočem računu. Leta 2002 je presežek na računu porasel na 1,7% BDP, kar je najvišja stopnja od leta 1994. Istočasno so sicer običajno nizki prilivi neposrednih tujih naložb dosegli rekordno stopnjo 8,3% BDP, kar je povezano s privatizacijo v bančništvu in farmaciji, ki predstavlja glavni del kapitalskih prilivov v letu 2002. Vendar pa se zdi, da je ta dejavnik spodbude zdaj zbledel. Prilivi neposrednih tujih investicij so se vrnil na nizke stopnje prejšnjih let.

Zaradi nizkih poslovnih pričakovanj je v letu 2002 upadlo število delovno aktivnih oseb. Stopnja brezposelnosti pa je ostala nespremenjena in je znašala 6%.

Tabela 1: Makroekonomski kazalniki

	1995-1999	2000	2001	2002
Sprememba v primerjavi s prejšnjim letom (%)				
BDP v stalnih cenah	4.4	4.1	2.9	2.9
Zasebna potrošnja	4.6	0.3	2.4	1.1
Javna potrošnja	3.3	2.3	4.0	2.5
Bruto investicije v osnovna sredstva	14.8	2.6	-0.4	1.3
Izvoz (blago in storitve)	4.8	13.0	6.4	6.5
Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin	n/a	8.9	8.6	7.5
V BDP (%)				
Javnofinančni primankljaj	n/a	-3.1	-1.3	-2.3
Tekoči račun plačilne bilance	-0,8	-2,8	0,1	1,7
Stopnja brezposelnosti (%Eurostat)	7.1	6.6	5.8	6.0

Glede gospodarske razvitosti so opazne razlike med regijami; te razlike se še povečujejo. Osrednji del Slovenije – okoli glavnega mesta Ljubljana – se razvija mnogo hitreje, vzhodni in še bolj severovzhodni del države pa zaostajata. V obdobju 1997–1999 je BDP na prebivalca po kupni moči v ljubljanski urbani regiji presegal slovensko povprečje za 33 odstotnih točk, v zahodni Sloveniji je bil za 3, v vzhodni Sloveniji pa za 14 odstotnih točk pod povprečjem. V primerjavi z EU je v Sloveniji kot celoti dosegal 67 odstotkov povprečja EU, v ljubljanski urbani regiji celo 89 odstotkov, v zahodni Sloveniji 65 odstotkov, v vzhodni Sloveniji pa le 58 odstotkov povprečja EU. Pozitivno je, da imajo na podlagi analiz tudi najmanj razvite regije razvojni potencial in možnosti, ki ga je potrebno razvijati naprej.

Sloveniji je do leta 1995 uspelo občutno znižati inflacijo, ki pa se še vedno ohranja na relativno visoki ravni. V letu 2002 je znašala 7,5%, manj kot leta 2001, ko je znašala 8,6%. Višji davki, vladno nadzorovane cene in cene energije so najbolj prispevale k višjim cenam življenjskih potrebščin. Pritisk inflacije pa povečujejo tudi pomanjkanje konkurenčnosti v posameznih sektorjih, strukturno neravnovesje na trgu dela in razširjeni mehanizmi indeksacije. Prilagodljiva monetarna politika in sistem uravnanega drsečega deviznega tečaja nadalje doprinašajo k vztrajnosti inflacije.

V letu 2003 je bil registriran nadaljnji upad. Takšen razvoj dogodkov gre bolj pripisati posebnim dejavnikom (kot npr. omejevanju rasti vladno nadzorovanih cen in spremembam v trošarinah) kot usklajeni politiki trajnostnega zmanjševanja inflacije. K povečevanju pritiskov inflacije še posebej prispeva vztrajno razvrednotenje valute. Vendar pa so bili mehanizmi indeksacije za nazaj oslavljeni. Po deindeksaciji obrestnih mer je bil v juliju 2003 dosežen sporazum o plačah v javnem sektorju, ki je omejil indeksacijo za nazaj in upošteval inflacijo EU in menjalni tečaj med tolarjem in evrom. Za zasebni sektor bodo za takšen sporazum potrebna še pogajanja. Kljub temu pa je politika plač, kot je videti, uspešno zadržala realno rast plač pod ravni rasti produktivnosti.

Čeprav se zmanjšuje, inflacija še naprej vzbuja zaskrbljenost. Glavni cilj Banke Slovenije je doseči stabilnost cen. Kljub temu rast M3 vedno znova presega zastavljene cilje, delno zaradi visokih kapitalskih prilivov, zaradi česar skuša Banka Slovenije te prilive omejiti. Leta 2002, je M3 dosegal nekaj nižjo rast, vendar je z 32% zopet presegal zastavljeno zgornjo mejo 18%, kar je omogočalo nadaljnjo rast inflacije. Rast v M3 je bila v prvi polovici 2003 bolj omejena.

V obdobju 1996-2002 je bila realna rast javnofinančnih odhodkov v vseh letih hitrejša od rasti bruto domačega proizvoda, razen v letih 2000 in 2002, ko je za njo rahlo zaostajala. realna rast javnofinančnih izdatkov vsako leto večja od rasti BDP, razen v letih 2000 in 2002, ko je bila rast izdatkov nekaj manjša. V prvih letih po osamosvojitvi je pritisk na javnofinančne odhodke povzročalo predvsem reševanje tranzicijskih problemov, po letu 1995 pa so se stopnjevali pritiski zaradi naraščanja plač in zaposlenosti, ter posledično tudi pritiski na sredstva, namenjena socialnim korektivom in pokojninam. Po letu 1998 pa so se zaradi naraščanja dolga države stopnjevali tudi pritiski na sredstva za plačilo domačih in tujih obresti. Proračun še vedno zaznamuje visok delež stalnih obveznosti. Leta 2002 je proračunski primanjkljaj narasel na 2,4% BDP. Leta 2002 pa se je delež izdatkov za plače in prispevke ter obresti še povečal na račun subvencij in investicijskih odhodkov. Primarni saldo je beležil le manjši primanjkljaj zaradi relativno nizke zadolženosti države. Splošni bruto dolg države je leta 2002 narasel na 27,9% BDP po rahlem trendu povečevanja od leta 1994.

2.1.4. Napoved makroekonomskih gibanj

Napovedi Evropske komisije

Za ohranjanje stabilne gospodarske rasti v Sloveniji po vstopu v EU bodo potrebni prestrukturiranje naložb, okrepljeni konkurenčni dejavniki in odprava makroekonomskih neravnovesij, predvsem inflacije, ki bi se morala znižati na raven, primerljivo z EU ter javnofinančnega primanjkljaja, ki bi se moral postopoma zniževati.

Pod predpostavko postopnega oživljanja konjunktura v mednarodnem okolju, bo gospodarska rast do leta 2006 dosegla dolgoročno sposobnost gospodarske rasti, ki je bila ocenjena na podlagi potencialne rasti bruto domačega proizvoda po statistični metodi Evropske komisije na 3,8 % (PEP 2003) na osnovi Hodrick Prescott filtra. Glede na jesenske napovedi Evropske komisije, naj bi se rast BDP leta 2004 povečala na 3,1% in leta 2004 na 3,7%, ko se bo domače povpraševanje povečalo, rast izvoza pa narasla zaradi oživljene rasti EU.

Ob predpostavki sorazmerno ugodnih razmer v mednarodnem gospodarskem okolju in ohranjanju diverzificirane regionalne strukture menjave s tujino naj bi se rast izvoza po letu 2004 pospešila in bila še naprej pomemben dejavnik gospodarske rasti, kljub počasnejši krepitvi konkurenčnosti zaradi strukturnih težav. Prav tako postopoma oživlja realna rast investicij, ki naj bi ponovno rasla po stopnji, višji od stopnje rasti bruto domačega proizvoda. Po upadu zaposlenosti leta 2003, naj bi se v letu 2004 stopnja brezposelnosti vrnila na pretekle ravni, ko je znašala nekaj več kot 6% in se nato postopoma zniževala, ko se bo okrepila rast BDP.

Pričakovati je nadaljevanje trenda zniževanja inflacije. Za leto 2003 znaša napovedana inflacija 5,9%, predvideno pa je nadaljnje zniževanje v letu 2005, ko naj bi znašala 4,3% na osnovi nadaljnje deindeksacije gospodarstva, prisotna pa so določena tveganja. Za znižanje inflacije v naslednjih letih bo ključna usklajenost makroekonomskih politik in nadaljevanje strukturnih reform. Za vzdržno znižanje inflacije, se je vlada v Programu za učinkovit vstop v EU odločila za nadaljevanje sedanje politike. To pomeni ohranjanje usmeritev na področju fiskalne politike (postopno prilagajanje posrednih davkov ureditvi v državah EU, tako da se minimizirajo učinki fiskalnih sprememb na inflacijo), dohodkovne politike (zaostajanje rasti plač za rastjo produktivnosti) in politike reguliranih cen (njihova rast ne bo presegla rasti cen, ki se oblikujejo prosto). Poleg tega se bo nadaljeval tudi proces deindeksacije. Vlada si bo prizadevala tudi za koordinacijo z Banko Slovenije, saj je potrebno zavzeti bolj odločno stališče glede proti-inflacijske monetarne politike. Inflacija pa bo ob predvidenem datumu vstopa v EU še presegala raven, ki je določena z maastrichtskimi kriteriji (to je 1,5 odstotne točke nad povprečjem treh držav članic z najnižjo stopnjo inflacije). Takšna napoved upošteva oceno učinkov različne rasti produktivnosti, še posebej razlik med menjalnim sektorjem, ki je izpostavljen mednarodni konkurenci, in nemenjalnim sektorjem, ki ni izpostavljen mednarodni konkurenci (Balassa Samuelsonov učinek). Glede na razlike v dinamiki rasti factorske produktivnosti v menjalnem in nemenjalnem sektorju, bo inflacija v Sloveniji v naslednjih nekaj letih po oceni za 1,5 do 2 odstotni točki nad povprečjem EU izključno zaradi Balassa Samuelsonovega učinka

Z neposredno reformo davkov in omejitvami stroškov, naj bi se javnofinančni primanjkljaj za leto 2003 zmanjšal na 2,2% BDP in se nato nadalje znižal na 1,8% BDP v letu 2004 in 1,7% BDP v letu 2005. Plače predstavljajo pomemben del splošnih javnofinančnih izdatkov, zato naj bi nedavni sporazum o plačah v javnem sektorju omejil tovrstne javnofinančne izdatke. Za izvajanje ciljev Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) v prihodnjih letih bo potrebno nameniti več prostora za izdatke, ki krepijo ključne dejavnike razvoja. Potrebno je uvesti obsežne ukrepe na področjih dohodkovne politike (način izvajanja Zakona o plačah v javnem sektorju), zmanjševanje obresti na javni dolg in izboljšanje učinkovitosti javne uprave.

Tabela 2: Napovedi za glavne gospodarske kazalnike - ocena Evropske komisije

	2003	2004	2005	2006
Sprememba v primerjavi s prejšnjim letom (%)				
BDP v stalnih cenah	2.1	3.1	3.7	4.4
Zasebna potrošnja	2.3	3.0	3.0	
Javna potrošnja	2.4	2.8	2.7	
Bruto investicije v osnovna sredstva	5.2	5.5	7.0	
Izvoz (blago in storitve)	3.4	5.3	5.7	
Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin	5.9	5.2	4.3	3.7
V BDP (%)				
Javnofinančni primankljaj	-2.2	-1.8	-1.7	-1.3
Tekoči račun plačilne bilance	0.5	0.3	0.1	1.1
Stopnja brezposelnosti (%)	6.4	6.1	6.0	5.0

Viri:

2003 - 2005: European Commission, DG Economic and Financial Affairs, Economic Papers, Autumn Economic Forecasts Autumn 2003, European Economy 5 2003;

2006: Ministrstvo za finance, Pre-Accession Economic Programme 2003.

Napovedi Republike Slovenije

Za dodatne informacije bodo predstavljene naslednje uradne napovedi Slovenije za pripravo proračuna za leti 2004-2005, ki jih je pripravil UMAR v septembru 2003. Te napovedi in dodatne pripombe se v nekaterih točkah razlikujejo od tistih, ki jih je zagotovila Evropska komisija. Napovedi UMAR vključujejo predpostavke o spremembah v nacionalnih politikah in ne nujno identične predpostavke o svetovnem gospodarskem okolju.

Jesenska napoved gospodarske rasti UMAR za leto 2003 je 2,6%. Prispevek domače potrošnje, še posebej investicijska dejavnost in zasebna potrošnja, naj bi se okrepil glede na prejšnje leto, medtem ko naj bi se občutno zmanjšal neto izvoz, še posebej zaradi upočasnitve rasti izvoza.

V obdobju 2005–2007 naj bi se gospodarska rast postopoma zvišala s 4 odstotkov na 4,5 odstotka. Za ohranjanje stabilne gospodarske rasti v Sloveniji po vstopu v EU so potrebne kvalitativne spremembe, ki bi rezultirale v prestrukturiranju naložb, okrepljenih konkurenčnih dejavnikov in odpravi makroekonomskih neravnovesij, predvsem inflacije, ki bi se morala znižati na raven, primerljivo z EU ter javnofinančnega primanjkljaja, ki bi se moral postopoma zniževati.

Ob predpostavki sorazmerno ugodnih razmer v mednarodnem gospodarskem okolju in ohranjanju diverzificirane regionalne strukture menjave s tujino naj bi se rast izvoza po letu 2004 pospešila in bila še naprej pomemben dejavnik gospodarske rasti. V obdobju 2005–2007 naj bi investicije ponovno rasle po stopnji, višji od stopnje rasti bruto domačega proizvoda. Napovedana je višja raven domačega varčevanja, ki ga bodo spremljali večji neto prilivi kapitala v obliki neposrednih in portfeljskih naložb, kar bo skupaj povečalo količino sredstev, ki bodo na voljo za vlaganja, in olajšalo prestrukturiranje gospodarstva.

Table 3: Napovedi za glavne gospodarske kazalnike - ocena Slovenije

	2003	2004	2005	2006
Sprememba v primerjavi s prejšnjim letom (%)				
BDP v stalnih cenah	2.6	3.6	3.7	4.0
Zasebna potrošnja	2.5	3.5	3.6	3.6
Javna potrošnja	2.3	2.7	2.6	2.8
Bruto investicije v osnovna sredstva	5.9	6.5	5.7	5.5
Izvoz (blago in storitve)	3.2	5.7	5.8	6.3
Uvoz (blago in storitve)	4.8	6.2	6.4	6.5
CPI (povprečje)	5.5*	3.5 - 4.0**	2.9**	
V BDP (%)				
Javnofinančni primankljaj (ESA 95)	-1.95	-1.64	-1.58	-1.30
Tekoči račun plačilne bilance	0.3	0.5	0.2	0.0
Stopnja brezposelnosti (%)	6.8	6.7	6.4	6.2

Viri: UMAR, Ministrstvo za finance

Opombi:

* Jesenska napoved UMAR za leto 2003, pripravljena septembra 2003, je znašala 5,8%. V naslednjih treh mesecih so bila inflacijska gibanja ugodnejša od pričakovanih (niso se uresničila pričakovanja glede dviga cen hrane, prišlo je do spremembe na področju denarne politike), zato je ocena za leto 2003 na podlagi tekočih gibanj 5,5%.

** Cilj Vlade na področju inflacije, skladen z usmeritvami Programa vstopa v ERM2 in prevzema evra, ki sta ga novembra 2003 pripravili Vlada in Banka Slovenije. Program predvideva ukrepe za znižanje inflacije na področju davčne politike, politike reguliranih cen ter politike obrestnih mer, nadaljnjo deindeksacijo v soglasju s socialnimi partnerji ter postopno zniževanje strukturnega javnofinančnega primanjkljaja. Z uresničevanjem strukturnih reform bo Vlada vplivala tudi na vzpostavljanje konkurence v sektorjih, kjer ta še ne obstaja v zadostnem obsegu. Banka Slovenije se v programu zavezuje k vodenju takšne denarne politike, ki bo usmerjena v postopno zniževanje obrestnih mer. Vlada je ocenila, da je inflacija med 3.5 in 4% leta 2004 ob doslednem izvajanju ukrepov v Programu dosegljiva, leta 2005 pa bi jo bilo možno znižati na raven, ki bo skladna z doseganjem maastrichtskih meril v referenčnem obdobju za prevzem evra.

2.2. Analiza razvojnih neskladij in kohezijskih divergenc

2.2.1. Podjetniški sektor

To poglavje analizira neskladja in kohezijske divergence v podjetniškem sektorju, ki obsega industrijo, storitve in kmetijstvo. Obravnava vprašanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, strukturne vidike in probleme.

2.2.1.1. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva

Eden od glavnih kazalcev konkurenčnosti gospodarstva določene države je produktivnost dela. V obdobju 1993–2000 je produktivnost dela v Sloveniji rasla po povprečni stopnji več kot 4 odstotke, v industrijskem sektorju več kot 7 odstotkov. Leta 2002 sta bili ti dve stopnji rasti 3,8 in 6,6 odstotka. S takimi stopnjami rasti je Slovenija postopoma zmanjševala zaostanek v produktivnosti glede na EU. Vendar je znašala v letu 2001 produktivnost dela v Sloveniji le 45 odstotkov povprečne ravni v EU (izraženo v bruto dodani vrednosti na zaposlenega – FTE). Tudi cena enote dela kot drugi kazalec produktivnosti dela kaže rast konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. V obdobju 1995–2000 se je razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo na zaposlenega v gospodarstvu v celoti zmanjšalo za 11,3 odstotka, v industrijskem sektorju za 17,5 odstotka. V letu 2001 je bilo zmanjšanje 0,7 oziroma 1,3 odstotka. Med državami članicami in kandidatkami sta v obdobju 1995–2000 le Irska in Latvija zabeležili boljša gibanja, v letu 2001 pa so boljše rezultate zabeležile Španija, Grčija in Estonija.

Zvišana konkurenčnost, ki jo kažeta zgoraj omenjena kazalca, pa se ni odrazila v povečanju tržnih deležev Slovenije v tujini. Zmanjšanje slovenskega tržnega deleža na trgih njenih glavnih trgovinskih partnerjev z 0,60 odstotka v letu 1995 na 0,49 odstotka v letu 2000 kaže, da je bila živahna rast slovenskega izvoza blaga v obdobju 1995–2000 (realno za 46,8 odstotka) bolj rezultat rasti izvoznih trgov kot zvišanja izvozne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Šele po letu 2001 je začel delež slovenskega izvoza v uvoznih tokovih njenih glavnih trgovinskih partnerjev spet naraščati. Primerjava z drugimi državami kandidatkami EU kaže, da so te mnogo uspešnejše pri pridobivanju tržnih deležev v tujini, zlasti v EU. V obdobju 1995–2000 je Madžarska povečala svoj tržni delež v EU za okoli 130 odstotkov, Slovaška za 90 odstotkov, Češka republika za približno eno tretjino in Poljska za približno eno petino. V letu 2001 je tržni delež držav CEFTA-4 v EU zrasel za 14,4 odstotka, slovenski pa le za 5,1 odstotka. Sklenemo lahko, da ima slovensko gospodarstvo kljub ugodnim gibanjem produktivnosti dela in stroškov dela na enoto očitno probleme z izvozno konkurenčnostjo. Ti problemi so povezani s strukturnimi značilnostmi in neelastičnostjo, zlasti pri storitvah v nemenjalnih sektorjih, prav tako v samem proizvodnem sektorju, pa tudi z nezadostnim sodelovanjem med javnim in zasebnim sektorjem.

2.2.1.2. Strukturne značilnosti

Spremembe v strukturi gospodarstva. Struktura gospodarstva v Sloveniji se postopoma približuje strukturam razvitih tržnih gospodarstev. V obdobju 1995–2002 je rasel pomen sektorja storitev (s 50,2 odstotka v BDP v letu 1995 na 54,9 odstotka v letu 2002), padli pa sta ekonomska teža industrije (z 28,3 odstotka na 26,3 odstotka) in kmetijstva (s 3,9 odstotka na 2,7 odstotka). Delež gradbeništva se je zvišal s 4,3 odstotka na 4,9 odstotka. Tudi pri strukturnih spremembah po posameznih sektorjih so gibanja pozitivna, vendar je rast sorazmerno počasna.

Tabela 4: Struktura BDP v letih 1995, 2000 in 2001

Dejavnosti (po SKD)	Deleži v BDP, v odstotkih (tekoče cene)			
	1995	2000	2001	2002
A Kmetijstvo, gozdarstvo	3.9	3.0	2.8	2.7
B Ribištvo	0.0	0.0	0.0	0.0
C Rudarstvo	1.2	0.6	0.5	0.5
D Predelovalne dejavnosti	24.6	23.6	23.6	23.3
E Oskrba z električno energijo, plinom, vodo	2.6	2.5	2.7	2.5
F Gradbeništvo	4.3	5.5	5.2	4.9
G Trgovina na debelo, trgovina na drobno, popravila	10.5	10.0	10.3	10.3
H Gostinstvo	2.6	2.3	2.2	2.1
I Promet, skladiščenje, komunikacije	6.7	6.4	6.4	6.4
J Finančno posredništvo	3.5	4.4	3.8	4.7
K Nepremičnine, poslovne storitve	10.1	12.9	13.1	13.0
L Javna uprava, obramba	4.6	5.4	5.7	5.8
M Izobraževanje	4.9	4.9	5.0	5.0
N Zdravstvo in socialno varstvo	4.6	4.4	4.5	4.6
O Druge javne, skupne in osebne storitve	2.9	3.0	3.0	2.9
Pripisane bančne storitve (FISIM)	-2.0	-2.5	-2.1	2.9
A–B Kmetijstvo, lov, ribištvo	3.9	3.0	2.8	2.7
C–F Industrija in gradbeništvo	32.6	32.2	32.0	31.3
C–E Industrija	28.3	26.7	26.8	26.3
G–O Storitve	50.2	53.8	54.1	54.9

* številke za leto 1995 in številke za obdobje 2000-2002 niso popolnoma primerljive zaradi različne metodologije pri izračunih BDP - SURS

Vir: UMAR 2003.

Analiza strukture slovenskega gospodarstva po kohezijskih regijah jasno pokaže, da je delež storitev (G–O) v ljubljanski urbani regiji po številu podjetij in številu zaposlenih daleč višji kot v zahodni Sloveniji in še zlasti višji kot v vzhodni Sloveniji. Nadalje je ljubljanska urbana regija edina, v kateri sektor storitev prevladuje po številu zaposlenih z 58,3 odstotka zaposlenih v tem sektorju. V zahodni in vzhodni Sloveniji ima največ zaposlenih še vedno industrija (C, D, E), z 58,8 odstotka oziroma 52,9 odstotka zaposlenih. (glej tabelo 2.)

Tabela 5: Sektorska struktura slovenskega gospodarstva po kohezijskih regijah v letu 2001 (v odstotkih)

Kohezijske regije	Skupaj	Kmetijstvo (A, B)*	Industrija (C, D, E)*	Gradbeništvo (F)*	Storitve (G–O)*
Število podjetij					
Slovenija – skupaj	37,210 = 100 %	1.3	17.1	7.3	74.2
Ljubljanska urbana regija	16,479 = 100 %	0.6	13.7	7.3	78.4
Vzhodna Slovenija	12,243 = 100 %	2.2	19.9	7.4	70.5
Zahodna Slovenija	8,488 = 100 %	1.4	19.7	7.4	71.5
Število zaposlenih					
Slovenija – skupaj	473,447 = 100 %	1.7	48.4	8.6	41.3
Ljubljanska urbana regija	151,869 = 100 %	0.5	30.7	10.4	58.3
Vzhodna Slovenija	213,372 = 100%	2.4	58.8	7.5	31.4
Zahodna Slovenija	108,206 = 100 %	1.8	52.9	8.4	37.0

* Klasifikacija dejavnosti SKD

Industrija. Kljub postopni deindustrializaciji je pomen industrije v Sloveniji še vedno precej večji kot v povprečju v EU; dejansko se je ta razlika v obdobju 1995–2001 še povečala s 6,0 na 6,8 strukturnih točk (merjeno v deležu v BDP). V okviru sektorja ugotavlja sektor industrije najhitrejšo padanje (s 24,6 odstotka leta 1995 na 23,7 odstotka leta 2001). Proizvodni sektor je glavni izvozni sektor v Sloveniji. Zato je prestrukturiranje tega sektorja nujno z vidika slovenske mednarodne konkurenčnosti. V obdobju 1995–2001 so bili procesi prestrukturiranja v proizvodnem sektorju pozitivni; značilen za te procese je vedno večji pomen nadpovprečno kapitalsko intenzivnih, inovativnih in izvozno usmerjenih panog, kakršne so kemična in kovinska industrija, strojna industrija, proizvodnja električne in optične opreme, medtem ko pomen delovno intenzivnih panog, kakršne so tekstilna in obutvena industrija, pada. S temi spremembami se je zmanjšalo odstopanje med strukturo slovenskega industrijskega sektorja in strukturami industrijskih sektorjev držav EU s podobno strukturo industrije (Avstrije, Italije, Belgije, Danske). Vendar se je hitrost strukturnih sprememb slovenskega proizvodnega sektorja (merjena s spremembami v strukturi dodane vrednosti na zaposlenega) v devetdesetih letih stalno zmanjšuje. Analiza, znana kot analiza spreminjanja deležev (gl. Havlik idr., 2001), nas pripelje do ugotovitve, da je bil prispevek strukturnih sprememb k rasti produktivnosti v slovenskem proizvodnem sektorju v obdobju 1995–2001 resda pozitiven, vendar izredno majhen. V drugi polovici devetdesetih let so bile strukturne spremembe v slovenskem proizvodnem sektorju intenzivnejše kot v državah EU razen Finske in Danske, vendar manj intenzivne kot v primerljivih tranzicijskih državah. Dinamika strukturnih sprememb v slovenskem proizvodnem sektorju bi se morala povečati, če naj država napreduje pri svoji izvozni konkurenčnosti.

Sektor storitev. V obdobju 1995–2001 je v sektorju storitev pomen javnih storitev naraščal mnogo bolj (za okoli 2 odstotka v BDP) kot pomen tržnih storitev (za okoli 1 odstotek). Danes je pomen javnih storitev že na ravni povprečja v EU, pomen poslovnih in finančnih storitev pa še vedno močno zaostaja (10,5 strukturne točke v BDP leta 2001, kar je več kot 9,6 strukturne točke leta 1995). Rast javnih storitev, zlasti storitev javne uprave, obrambe in socialnega zavarovanja, pa tudi zdravstva in socialne varnosti, je rezultat vstopanja Slovenije v EU, prestrukturiranja slovenskih oboroženih sil in staranja prebivalstva. Šibko rast ekonomskega pomena tržnih storitev je spremljala rast pomena tržnih storitev z visoko

dodano vrednostjo na zaposlenega. Najhitrejšo rast imata panogi telekomunikacij in računalniških storitev, ki sta pomembni za razvoj na znanju temelječega in bolj konkurenčnega gospodarstva. Kljub znatnemu zaostajanju za EU je bil opažen tudi napredek na področju finančnih storitev v smeri krepitve pomena novih storitev (zavarovanje, pokojninski skladi, spremljajoče storitve in finančno posredništvo). Slovenski turizem prispeva približno 9 odstotkov v BDP in približno 10 odstotkov k izvozu blaga in storitev (podatki za leto 2001). Za turizem je značilen visok multiplikativni učinek na druge panoge; turizem tudi spodbuja regionalni razvoj. V zadnjih 15 letih gibanja na področju turizma v Sloveniji niso posebej ohrabrujoča. Po strmem padcu v zgodnjih devetdesetih letih (zaradi razpada bivše Jugoslavije in vojn na Balkanu) ta panoga beleži stalno rast. Kljub temu je bilo število turističnih nočitev leta 2000 za 26 odstotkov manjše kot leta 1985, poslovni rezultati turizma pa leta 2000 za 16 odstotkov manjši kot leta 1990. To kaže na neizkoriščene turistične možnosti (zlasti v širši regiji) in posredno na rezerve v kakovosti in konkurenčnosti turističnih storitev.

Kmetijstvo. Prispevek kmetijstva 2,7 odstotka k BDP v letu 2000 uvršča Slovenijo na visoko mesto med evropskimi državami.¹¹ Panoga zaposluje okoli 5,6 odstotka delovne sile, kar pomeni, da produktivnost relativno zaostaja tako za proizvodnim sektorjem kot sektorjem storitev,¹² prav tako pa tudi za povprečno produktivnostjo v kmetijstvu v EU. To je deloma posledica težkih razmer za kmetijstvo v Sloveniji¹³ in neugodne velikosti kmetijskih posestev. Povprečna velikost kmetijskega posestva je 5,6 hektara oziroma 4,7 ESU, izraženo v evropskih velikostnih enotah (European Size Units, ESU). Na več kot 70 odstotkov kmetijskih gospodarstev je kmetovanje dopolnilna dejavnost. Povprečni obseg vloženega dela na kmetijo je 1,2 letne delovne enote (Annual Work Units, AWU). Povezava kmetijstva z naslednjimi panogami v verigi, tj. s predelavo živil, prispeva še naslednje 4 odstotke k BDP in zaposluje 3 odstotke delavcev v proizvodnem sektorju v celoti. Slovenija je neto uvoznik živil. Samo pri nekaterih izdelkih, npr. pri mleku in mlečnih izdelkih, mesnih izdelkih in pijačah, ima Slovenija zunanjetrgovinski presežek. V slovenski živilski industriji povprečna dodana vrednost na zaposlenega ne presega 50 odstotkov ravni v tem sektorju EU. Ne glede na stalno uvajanje novih izdelkov ostaja R&R dejavnost v tej panogi sorazmerno skromna. Panoga (zlasti živilski izdelki živalskega izvora) se sooča z znatnimi problemi pri sprejemu visokih regulacijskih zahtev skupnega trga glede varnosti in kakovosti živil. Čeprav je bilo prestrukturiranje v agroživilskem sektorju v zadnjih dveh desetletjih intenzivno (število kmetij se je v obdobju 1991–2000 zmanjšalo skoraj za četrtno), ostaja še vedno odprta zahtevna naloga glede spodbujanja produktivnosti v tem sektorju, za kar bodo potrebna intenzivna prizadevanja politike.

Ekonomski pomen ribištva (vključuje morski in sladkovodni ulov, ribogojstvo in gojenje drugih vodnih živali) je v smislu nacionalnega BDP majhen (0,014 odstotka), čeprav njegovega pomena z gospodarskega, socialnega in kulturnega vidika na regionalni in lokalni ravni ne bi smeli podcenjevati. Morsko ribištvo je v veliki meri omejeno na slovenske teritorialne vode (največ približno 4,5 morskih milj od obale), ki pokrivajo 180 kvadratnih kilometrov, in na odprto Jadransko morje z letnim ulovom približno 2100 ton letno. Zaradi obilja in dobre kakovosti celinskih voda ter ugodnih tokov v povpraševanju po ribjih

¹¹ Po razpoložljivih podatkih je kmetijstvo v EU leta 2000 prispevalo 1,7 odstotka vse dodane vrednosti. Med državami članicami EU pa so glede tega znatne razlike.

¹² Produktivnost, izražena kot dodana vrednost na zaposlenega, znaša okoli dve tretjini ustreznih kazalcev v proizvodnem in storitvenem sektorju.

¹³ Okoli 76 odstotkov obdelovanih kmetijskih zemljišč je v gospodarsko manj razvitih območjih (kot jih opredeljuje uredba 1257/99/ES).

proizvodih na domačem trgu, ribogojstvo stalno narašča in trenutno dosega približno 2500 ton letno.

Gozdarstvo. 56 odstotkov celotnega ozemlja Slovenije (približno 1142 milijonov hektarov) prekrivajo gozdovi, zato je Slovenija tretja najbolj pogozdena država v Evropi. V Sloveniji ima gospodarjenje z gozdovi dolgoletno tradicijo. V zadnjih treh desetletjih se je izvajalo intenzivno trajnostno gospodarjenje z gozdovi. To temelji na sistemu "blizu naravi", ki uravnoveša okoljske, socialne in gospodarske vrednosti gozdov. Po končanem procesu denacionalizacije v Sloveniji bo približno 80 % gozdov v zasebni lasti skoraj 300.000 lastnikov gozdov, država pa bo imela v lasti približno 15% gozdov. Preostalih 5 % bodo imele v lasti občine, Katoliška cerkev in razne zadruga. Povprečno imajo zasebni lastniki v lasti 2,3 ha gozdov, ki so razdeljeni na več manjših parcel, je pa tudi nekaj zasebnikov, ki imajo v lasti večje površine gozdov. V vseh gozdovih se trajnostno in sonaravno gospodarjenje izvaja tako, da se istočasno upoštevajo ekološke, produktivne in socialne funkcije. Ta uravnotežena metoda gospodarjenja temelji na gozdnogospodarskih načrtih.

Strukturne spremembe, ki se odražajo na velikosti podjetij. Hitra rast malih podjetij in prehajanje delovne sile iz velikih industrijskih podjetij v nova mala podjetja, v glavnem storitvena, je naslednji dejavnik, ki je temeljito spremenil strukturo slovenskega gospodarstva. V letih 1991–1994 se je število podjetij v Sloveniji več kot podvojilo. V zadnjih desetih letih se je delež zaposlenih v malih in srednjih podjetjih povečal z 32 na 46 odstotkov (SURs, 1995–1999). To daje politiki razvoja malih in srednjih podjetij ter podjetništva še dodaten pomen.

Mala in srednje velika podjetja so pomemben generator delovnih mest in prihodka, kar kaže na njihovo vlogo kot ključnega dejavnika stabilnosti, socialne kohezije in regionalnega / lokalnega razvoja v Sloveniji. V Sloveniji je bilo leta 2001 skupaj 102.568 malih in srednjih podjetij, število zaposlenih v teh podjetjih pa 394.508. Po panogah prevladujejo podjetja v storitvenem sektorju z deležem 68,8 odstotka. Sledijo jim podjetja v sektorju trgovine z deležem 25,3 odstotka, industrijska podjetja z deležem 18,4 odstotka in gradbena podjetja z deležem 11,7 odstotka. Dodana vrednost na zaposlenega je znašala v malih podjetjih z 1–9 zaposlenimi 13.851 €, v podjetjih z 10–49 zaposlenimi 20.364 €, v srednje velikih podjetjih (50–249 zaposlenih) pa 19.591 €. Mikropodjetja so imela povprečni promet po 0,2 milijona €, mala podjetja promet po 3 milijone €, srednje velika podjetja pa povprečni promet po 24 milijonov €. Mala in srednje velika podjetja prispevajo skupaj 32,5 odstotka k skupnemu izvozu.

Sektor malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji se spoprijema z nekaterimi hudimi težavami. V primerjavi z velikimi podjetji doživljajo znatne zagonske ovire, kamor spadajo težave z dostopom do financiranja, storitvami podpore podjetništva, razvojem in raziskavami, opraviti pa imajo tudi v višjih transakcijskih stroški. Pogosto se soočajo tudi s pomanjkanjem in odlivom kvalificirane delovne sile. Podjetniško okolje ni dobro razvito. To je tesno povezano z visokimi davčnimi bremenmi in visokimi stroški dela. Družbene vrednote, ki so sorazmerno nenaklonjene podjetništvu (kar je še posebej težavno v manj razvitih regijah), še dodatno ovirajo usmerjenost podjetij v rast. Ustanavljanje novih podjetij tako že nekaj časa stagnira. Ta pojav spremlja še neugodno gibanje stopnje preživetja malih in srednje velikih podjetij; v letu 2001 je bilo število podjetij, ki so prenehala poslovati (14.804), celo večje od števila ustanovljenih podjetij (14.494).

Glavni izzivi uspešnega bodočega razvoja sektorja malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji so povezani z naslednjimi nalogami: napredek podjetniškega znanja in podjetniške klime, modernizacija zastarele tehnologije in opreme ter intenzivnejša usmeritev na zahteve trga.

2.2.1.3. Raziskave, razvoj in inovacije

V obdobju 1996–2000 se je delež BDP, namenjenega za raziskave in razvoj, gibal med 1,36 odstotka v letu 1996 in 1,46 odstotka v letu 2000. Ta delež uvršča Slovenijo na prvo mesto med državami kandidatki, kljub temu pa je njeno zaostajanje za državami članicami EU znatno. Leta 2000 so države članice EU namenile raziskavam in razvoju povprečno 1,93 odstotka BDP. Zelo podobno velja glede števila raziskovalcev na 1000 zaposlenih, kjer Slovenija s svojimi 4,5 raziskovalci (povprečje v obdobju 1996–2000) zaostaja za povprečjem EU, ki znaša 5,4 raziskovalca (podatki za leto 1999), vendar prednjači pred drugimi državami kandidatki. V obdobju 1995–2000 je Slovenija doživela določena pozitivna gibanja na področju vlaganj v raziskave in razvoj, ki se odražajo predvsem v povečani javni porabi za ta sektor in tudi v investicijah gospodarstva. Ostajajo pa številne pomanjkljivosti, ki zmanjšujejo možne pozitivne učinke raziskav in razvoja na konkurenčno sposobnost slovenskega gospodarstva. Za temeljne raziskave gre več kot polovica vseh javnih sredstev za raziskave in razvoj (od 52 do 58 odstotkov v obdobju 1996–1999). Takšna struktura javnih sredstev za raziskave in razvoj poleg relativno nizke stopnje učinkovitosti in šibkih prioritet v javnem financiranju raziskav in razvoja zmanjšuje možnosti sodelovanja med akademsko sfero in gospodarskim sektorjem. V primerjavi z državami članicami EU slovensko gospodarstvo vlaga v raziskave in razvoj mnogo manjši delež svojega prihodka in zaposluje bistveno manjši delež raziskovalcev v skupnem številu v državi. Pričakuje se, da bo slovensko gospodarstvo v prihodnje prispevalo večji delež k celotni porabi za raziskave in razvoj v Sloveniji.

Četudi je poraba za raziskave in razvoj tesno povezana z inovacijami, pa ni zadosten pogoj za povečanje stopnje inovacij. Inovacijam prijazno okolje in mehanizmi, ki omogočajo in spodbujajo prenos znanja v prakso, so prav tako pomembni elementi politike inovacij. Slovenija ima relativno visoke izdatke za raziskave in razvoj v javnem in zasebnem sektorju v primerjavi z drugimi državami v tranziciji, kar pa ni privedlo do višje stopnje inovacij v gospodarskem sektorju. Inovacijska dejavnost podjetij v proizvodnem sektorju je nizka, predvsem v primerjavi s podjetji iz držav članic EU. Dejansko so v zadnjem času nekatera visokotehnološka podjetja, ki so jih ustanovili Slovenci, celo zapustila Slovenijo, kar ponazarja neprivlačnost razmer za investicije v inovativna podjetja. Delež inovativnih podjetij v proizvodnem sektorju v obdobju 1999–2000 je znašal samo 28 odstotkov. Primerljivi podatki z EU z letom 1996, ko je znašal delež inovativnih podjetij v proizvodnem sektorju 32 odstotkov, medtem ko je znašal ustrezeni delež za države EU 51 odstotkov (UMAR, 2003). Vlada je prav na tej podlagi uvedla novo industrijsko/inovacijsko politiko, ki je predstavljena v poglavju 2.3.1.1, kontekst politike za podjetništvo, konkurenčnost in inovacije.

2.2.1.4. Odprti strukturni problemi in dejavniki, ki zavirajo njihovo reševanje

Ob pomembnih strukturnih spremembah in pozitivnih gibanjih rasti pa so še vedno prisotni glavni strukturni problemi, zaradi katerih so slovensko gospodarstvo in podjetja manj konkurenčni, kot bi lahko bili. Ti problemi so:

- a) Slovenija precej zaostaja za povprečjem EU glede produktivnosti; leta 2001 je bila njena raven 45 odstotkov povprečne ravni v EU (izraženo v bruto dodani vrednosti na zaposlenega – FTE).
- b) Nemenjalnih storitveni sektorji zaostajajo pri prestrukturiranju. Liberalizacija, uvajanje konkurence in privatizacija v nemenjalnih storitvenih sektorjih so prepočasne (gl. UMAR, Poročilo o razvoju 2003).
- c) Struktura slovenskega industrijskega izvoza izkazuje strukturno zaostajanje glede na severne članice EU (vse države članice EU razen Grčije, Portugalske in Španije) v tehnološko zahtevnih panogah (-12,3 odstotka v letu 2000) in tržno gnanih panogah (-5,0 odstotka), pa tudi v panogah z visokokvalificirano delovno silo (-9,3 odstotka) in panogah s srednjekvalificirano delovno silo / panogah »belih ovratnikov« (-7,2 odstotka). Prestrukturiranje v smeri teh panog je počasnejše kot v drugih razvitih tranzicijskih državah in v južnih državah članicah EU (Grčiji, Portugalski in Španiji).
- d) Izvoz še vedno temelji na nediferenciranih izdelkih in storitvah z nižjo dodano vrednostjo, ki so sicer zadovoljive kakovosti (20,2 odstotka izvoza v letu 2001 sestavljajo izdelki delovno intenzivnih panog z nizkokvalificirano delovno silo). Delež izvoza naravnih virov je previsok (15,4 odstotka izvoza v letu 2001 sestavljajo izdelki, ki temeljijo na intenzivni izrabi naravnih virov; UMAR, Poročilo o razvoju 2003), medtem ko panoge – onesnaževalci okolja ustvarjajo eno petino vse dodane vrednosti v industrijskem sektorju.
- e) Nizek delež inovativnih podjetij v proizvodnem (samo 28 odstotkov v letu 2000) in storitvenem sektorju. Poleg tega je večina v zadnjem času ustanovljenih malih in srednje velikih podjetij zelo majhna in ima zelo počasno rast, število podjetij z novimi tehnologijami pa je zanemarljivo.
- f) Podjetja zanemarjajo konkurenčne prednosti, ki ne izhajajo iz cen, vendar so ključne za konkurenčnost v sodobnem smislu.

Glavni dejavniki, ki zavirajo reševanje zgoraj naštetih strukturnih problemov, so:

- a) Nizka raven tehnoloških in organizacijskih znanj v podjetjih, šibko sodelovanje med podjetji ter sodelovanje med poslovno, izobraževalno in raziskovalno sfero. V javnem raziskovalnem sektorju je prevelik poudarek na temeljnih raziskavah, obseg aplikativnih tehnološko usmerjenih raziskav pa je premajhen. Ustanovljene so nove institucije za transfer tehnologij s poudarkom na razvoju grozdov v zadnjih letih. Vendar so te institucije mlade in niso zadostno financirane.
- b) Nezadostna zasebna vlaganja v raziskave in razvoj, zaostajanje pri tehnološko razvojnih, inovacijskih in od podjetij financiranih raziskavah in razvoju. Zato je tudi uvajanje izdelkov z višjo dodano vrednosti prepočasno. Industrija se je v letih tranzicije osredotočala na zniževanje stroškov, pri tem pa so odlašali z razvojem novih izdelkov. Veliko najboljših strokovnjakov je še vedno zaposlenih v javnem sektorju. Zasebni sektor njihovega "preveč osnovnega" znanja ne vrednoti ustrezno. Novega modela interaktivnih inovacij, pri katerem je vse manj razlik med temeljnimi in aplikativnimi raziskavami, ni sprejela ne industrija ne akademska sfera.

- c) Mobilnost raziskovalcev je šibka. Le redki raziskovalci redno prehajajo iz akademskih sfer v zasebni sektor. Še manjše je število raziskovalcev podjetnikov. Tveganega kapitala, ki podpira takšne odločitve, skorajda ni, tehnološki parki pa ne ponujajo storitev, ki podpirajo takšne odločitve.
- d) Interdisciplinarne rešitve v projektih raziskav in razvoja so redke. Opaziti je strogo delitev dela med naravoslovno in družboslovno znanostjo.
- e) Nezadostna vodstvena znanja, ki lahko negativno vplivajo na investicijsko sposobnost podjetij. Številna podjetja še vedno poslujejo brez strateškega podjetniškega vodenja, ki bi lahko spodbudilo agresivnejše prestrukturiranje podjetij.
- f) Neučinkovita lastniška struktura podjetij, ki je posledica še ne zaključene konsolidacije lastništva po privatizaciji. To se odraža v majhnem lastninskem deležu t.i. strateških lastnikov (domaćih in tujih). Ta delež sicer hitro raste, vendar zaenkrat predstavlja manj kot eno tretjino vsega lastništva.
- g) Podjetniška klima ni dovolj spodbudna za investicije, kar se odraža v veliki zbirokratiziranosti, nesorazmerno visokih cenah zemljišč, nefleksibilni zakonodaji dela in pomanjkanju tveganega kapitala. Večino administrativnih ovir za investicije bi najučinkoviteje odpravili z ustanovitvijo poslovnih/industrijskih con (FIAS 2000), prav tako pa bi bil rešen problem visokih cen in pomanjkanja poslovnih prostorov.
- h) Nizka raven izobrazbe zaposlenih in nizka intenzivnost vseživljenjskega učenja. Izobraževanje in usposabljanje je zajemalo le 3,7 odstotka populacije v starostni skupini od 25 do 65 let, v EU pa je bil ta delež 8,4 odstotka.

Glavni strukturni problemi v kmetijstvu in razlogi, ki zavirajo njihovo reševanje, so:

- a) Proizvodna struktura je zelo neugodna (povprečna velikost kmetije 5,6 ha (4,7 ESU), nizka produktivnost dela (3,7 ESU/AWU)), ki ima za posledico visoke proizvodne stroške in neučinkovito upravljanje kmetij.
- b) Prevladujoča starostna struktura slovenskih kmetijskih posestnikov (povprečna starost 58 let) je neugodna.
- c) V strukturi obdelanih kmetijskih zemljišč prevladujejo manj razvita območja.
- d) Nedokončana denacionalizacija preprečuje oblikovanje večjih kmetijskih gospodarstev.
- e) Nizka raven izobrazbe kmetov (okoli 60 odstotkov lastnikov kmetij ima le dokončano ali nedokončano osnovno šolo, samo 15 odstotkov lastnikov ima poklicno kmetijsko izobrazbo) in nezadostne možnosti za izobraževanje.
- f) Pomanjkanje povezav kmetijstva navzgor in navzdol z drugimi proizvodnimi sektorji.
- g) Visoka stopnja zaščite trga v živilsko-predelovalnem sektorju.
- h) Neučinkovita podjetniška struktura v živilskem sektorju in težave pri obvladovanju zahtevnih standardov EU (zlasti veterinarskih).

2.2.2. Človeški viri

2.2.2.1. Zaposlovanje in brezposelnost

Zaposlovanje je v letu 2002 naraslo za skromnih 0,6 odstotka, medtem ko je stopnja zaposlenosti padla za 0,5 odstotka – na 63,4 odstotka. Stopnji zaposlenosti moških in žensk (68,2 oziroma 58,6 odstotka) sta padli v primerjavi s prejšnjim letom, tako da je bila stopnja zaposlenosti moških za 1 odstotek nižja, stopnja zaposlenosti žensk pa je ostala enaka kot leta 1998. Če opazujemo stopnje zaposlenosti po starostnih skupinah, ugotovimo pozitivna gibanja zaposlovanja v starostni skupini 25–54 let pri obeh spolih ter pri moških v starostni skupini 55–64 let. Stopnja zaposlenosti mladih (15–24 let) pada, predvsem zaradi intenzivnejšega vključevanja v izobraževanje – na srednjih šolah in univerzah. Ob tem pa stopnja zaposlenosti pri starejših delavcih narašča zaradi postopnega uvajanja ukrepov pokojninske reforme.

Pregled zaposlenosti po sektorjih kaže postopno relativno rast v storitvenem sektorju, ki zaposluje 50,6 odstotka vseh zaposlenih, in relativno padanje v kmetijstvu. Negativno gibanje zaposlovanja se je v industrijskem sektorju leta 2000 ustavilo, od leta 2001 pa se zaposlovanje v industriji povečuje. Najhitrejša je rast zaposlovanja v proizvodnji električnih in elektronskih izdelkov in opreme. Rast zaposlovanja v storitvenem sektorju je bila najvišja v panogah finančnih in poslovnih storitev, v trgovini in transportu pa je rast zmernejša. V javnem sektorju postopoma narašča zaposlovanje v javni upravi in izobraževanju. Struktura zaposlovanja v poslovnem sektorju po velikostih podjetij kaže strmo pozitivno gibanje pri mikro- in malih podjetjih (povprečna letna rast 5 odstotkov v petletnem obdobju), število delavcev v srednjih in velikih podjetjih pa se zmanjšuje (–1,2 odstotka).

Stopnja aktivnosti (67,8 odstotkov) in zaposlenosti (63,4 odstotkov) v Sloveniji je bolj ali manj na evropski ravni, čeprav je še vedno nižja (69,7 odstotkov in 64,3 odstotkov), brezposelnost pa je za odstotek nižja od ravni EU. Ne glede na pozitivna gibanja in reformo trga dela Slovenija še vedno zaostaja za EU glede fleksibilnosti trga dela. Razlike so velike predvsem v deležu zaposlenih s skrajšanim delovnim časom. Leta 2002 je bil delež delavcev s skrajšanim delovnim časom v EU v povprečju 18 odstotka, ta delež pa je bil v Sloveniji več kot dvakrat manjši – leta 2002 je znašal 5,7 odstotka. Razmerje med zaposlenimi za določen čas in zaposlenimi za nedoločen čas se je v zadnjem desetletju spremenilo: delež moških, zaposlenih za določen čas, je stabilno pri 10 odstotkih, delež žensk, zaposlenih za določen čas, pa narašča in je leta 2002 dosegel 14 odstotkov zaposlenih. Delodajalci raje zaposlujejo delavce za določen čas, saj je ta oblika fleksibilnejša in omogoča letno prilagajanje stroškov glede na gospodarsko rast. Več kot dve tretjini prijavljenih prostih delovnih mest je bilo v letu 2002 ponujenih za določen čas; leta 2000 je znašal delež takih delovnih mest 70,2 odstotka, leta 2001 pa je narasel na 72 odstotka. Med novo zaposlenimi delavci jih je bilo 74,4 odstotka zaposlenih za določen čas (v povprečju za 7,7 meseca).

Mobilnost slovenske delovne sile je omejena; 61 odstotkov zaposlenih dela v občini svojega bivališča. Migracijski tokovi delovne sile tečejo v smeri mestnih občin, ki so ustanovile poslovne centre. Podobno je 61 odstotkov brezposelnih našlo zaposlitev v občini bivališča, 39 odstotkov pa v sosednji občini. Ovire večji mobilnosti delovne sile obsegajo tradicionalno slovensko navezanost na določeno okolje, združeno s stanovanjskimi problemi. Ker razdalje v Sloveniji niso velike, bi bilo treba za povečanje mobilnosti delovne sile urediti in izboljšati cestni in železniški javni prevoz ter uporabiti tudi druge politike.

Siva ekonomija oziroma delo na črno je v glavnem način izogibanja davkom; njen obseg je ocenjen na 17–25 odstotkov BDP (1997).

Brezposelnost, merjena z anketo o delovni sili (LFS) po mednarodnih standardih ILO, iz leta v leto pada – s 7,4 odstotka (1998) na 5,8 odstotka leta 2001 in 6,0 odstotka leta 2002. Letna stopnja brezposelnosti moških je padla za 1,8 odstotka (s 7,7 odstotka na 5,9 odstotka), pri ženskah pa je padanje brezposelnosti počasno: za 1,3 odstotka (z 8,1 odstotka na 6,8 odstotka). Trend padanja brezposelnosti je bil prekinjen v tretjem četrletju 2001, ko je stopnja brezposelnosti narasla na 7,1 odstotka. Letna stopnja brezposelnosti je v letu 2002 ostala nespremenjena, pri čemer je bila v prvem četrletju s 6,9 odstotka nekoliko nižja, v drugem četrletju je znašala 5,9 odstotka, v tretjem 6 odstotkov in v četrtem 6,5 odstotka. Letna stopnja brezposelnosti žensk (6,8 odstotka) je ostala višja kot pri moških (5,9 odstotka), v četrtem četrletju leta 2002 pa se je razlika še povečala (pri moških 5,9 odstotka, pri ženskah 7,2 odstotka). Po drugi strani pa so bile opazne določene pozitivne strukturne spremembe glede brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti mladih je padla z 16 odstotka (2001) na 15,3 odstotka (2002). Upadati je začela leta 2000, pri čemer se je brezposelnost žensk med leti 2001 in 2002 zmanjšala minimalno (s 17,6 na 17,4 odstotka) pri moških pa s 15 na 13,9 odstotka. Brezposelnost starejših (55–65 let) se je občutno zmanjšala in je dosegla raven treh odstotkov. Tudi gibanja pri dolgotrajni brezposelnosti so negativna, čeprav je bilo med brezposelnimi še vedno 57,7 odstotka brezposelnih dalj kot eno leto. V četrtem četrletju 2002 je znašalo število zaposlenih po anketi o delovni sili 63.000 oseb, od tega po polovico vsakega spola.

Število brezposelnih, registriranih pri Zavodu RS za zaposlovanje (99.607 oseb), je do konca leta 2002 padlo za 4709 oseb (oziroma za 4,5 odstotka). Stopnja registrirane brezposelnosti je znašala konec leta 11,3 odstotka; letna stopnja je bila 11,6 odstotka, vendar je med letom nihala (12 odstotkov januarja, 11,3 odstotka maja).

Rast brezposelnosti se je povečevala od leta 1999 (80.778 oseb) dalje, se dvignila leta 2000 (82.329) in dosegla vrh v letu 2001 – s 87.673 novimi registriranimi brezposelnimi, kar je bilo 6,5 odstotka več kot leto poprej. Leta 2002 se je to gibanje ustavilo z 87.380 novimi registriranimi brezposelnimi, kar je bilo 0,3 odstotka manj kot leto poprej. Prevladujoča oblika zaposlovanja brezposelnih je bila zaposlovanje za določen čas, ki pa po drugi strani izrazito vpliva na večanje števila brezposelnih. Ob izteku take zaposlitve za določen čas je leta 2002 prešlo med brezposelne 32.669 oseb, delež pa se je povečal na 37,4 odstotka. Mladi iskanci prve zaposlitve (21.429 oseb) predstavljajo četrtno novih brezposelnih, vendar se je gibanje rasti te skupine od leta 1998 v letu 2002 ustavilo; njihovo število je bilo za 2,1 odstotka manjše kot v letu 2001. V letu 1997 so delavci, odpuščeni kot tehnološki viški, predstavljali četrtno, leta 2002 pa 12,5 odstotka na novo registriranih brezposelnih – odpuščeni so bili bodisi zaradi stečaja podjetja (4986 oseb oziroma 49 odstotkov več) ali kot trajni tehnološki viški (5901 oseb oziroma 9,1 odstotka več). V strukturi novih registriranih brezposelnih sta se leta 2002 nadpovprečno povečala delež oseb, ki jim je potekla zaposlitev za določen čas, in delež žensk iskalk zaposlitve; delež izgub zaposlitve zaradi stečaja in odpuščenih delavcev – tehnoloških viškov hitro raste. Odlivi iz skupine brezposelnih so se v letu 2002 povečali za 4,7 odstotka; število takih oseb je bilo 92.089. Med njimi si je zaposlitev zagotovilo 52.178 oseb oziroma 0,9 odstotka manj kot leto prej. Od teh je 10.768 oseb oziroma 1 odstotek manj kot leto prej našlo prvo zaposlitev. Drugo vrsto odlivov iz skupine brezposelnih predstavlja brisanje iz registra; iz registra je bilo izbrisanih 34.209 oseb oziroma 1 odstotek manj kot leto poprej. Približno četrtnina oseb je bila izbrisana iz registra brezposelnih, ker se niso javljali na Zavodu RS za zaposlovanje, petina zaradi upokojitve, desetina zaradi vključitve v izobraževanje, enak delež po lastni odločitvi, nekaj zaradi

porodniškega dopusta, vpoklica v vojsko ali nastopa zaporne kazni, petina pa iz drugih razlogov.

Struktura populacije brezposelnih po trajanju brezposelnosti kaže, da je bilo 17,5 odstotka oseb brezposelnih do 3 mesece, 27,2 odstotka do eno leto, 16,9 odstotka od enega do dveh let in 38,3 odstotka nad dve leti. Leta 2002 je v primerjavi s prejšnjim letom najbolj padlo število brezposelnih do treh in do šestih mesecev – kratkotrajno brezposelnih, medtem ko je najbolj naraslo število brezposelnih od enega do dveh let – dolgotrajno brezposelnih. Med dolgotrajno brezposelnimi prevladujejo osebe z le osnovnošolsko izobrazbo ali brez izobrazbe in osebe, starejše od 40 let.

Tudi starostna struktura brezposelnih je značilna: 46,4 odstotka jih je starejših od 40 let in 22,9 odstotka starejših od 50 let. Med delavci, ki so bili odpuščeni kot tehnološki viški, v zadnjih letih prevladujejo starejši in manj izobraženi delavci, ki imajo manjše možnosti ponovne zaposlitve.

Tipična nižja izobrazbena struktura brezposelnih je najtežja strukturna težava, saj ima 45,6 odstotka brezposelnih le osnovno izobrazbo – možnosti zaposlitve pri tej kategoriji so majhne –, več kot četrtnina brezposelnih ima poklicno izobrazbo, več kot petina jih ima srednješolsko izobrazbo in 4,6 odstotka višjo ali visoko izobrazbo.

V EPD je socialno vključevanje povezano predvsem s posebnimi potrebami socialno izključenih brezposelnih, s posebnim poudarkom na invalidnih brezposelnih osebah. Med registriranimi brezposelnimi jih je bilo 14.493 invalidnih oseb (konec leta 2001 pa 18.684), od teh je bilo 86 odstotkov delovnih invalidov, 7 odstotkov mladih in 7 odstotkov odraslih invalidov. V zadnjih letih število brezposelnih invalidov hitro raste. Delež brezposelnih invalidov v celotni populaciji brezposelnih je bil leta 1995 le 5,7 odstotka, do leta 2000 je narasel že na 16,4 odstotka, do leta 2001 pa na 17,9 odstotka. Število je naraščalo, ker omejene možnosti zaposlitve niso omogočale prehoda teh oseb med zaposlene. V letu 2002 je delež spet padel na 14,6 odstotka.

Razlike glede brezposelnosti med slovenskimi regijami so sorazmerno velike. V ljubljanski urbani regiji in zahodni kohezijski regiji je bilo leta 2002 registriranih brezposelnih 7,9 oziroma 8 odstotkov, v vzhodni kohezijski regiji pa skoraj dvakrat več – 14,9 odstotka. Na ravni NUTS III so razlike še večje, saj imata pomurska in podravska regija stopnjo brezposelnosti 17,6 odstotka, goriška regija pa je beležila stopnjo brezposelnosti 6,3 odstotka. V obdobju 1997–2001 so regionalne razlike v stopnji brezposelnosti ves čas naraščale. Leta 2002 so se regionalne razlike začele zmanjševati, na žalost pa so se proti koncu leta začele spet povečevati. Opravljene analize kažejo, da bodo učinki liberalizacije in vstopa v EU regijsko asimetrični, kar lahko povzroči še nadaljnje naraščanje medregionalnih razlik v stopnji brezposelnosti. Takšen učinek se pričakuje predvsem v regijah, v katerih je strnjena intenzivna industrija. Prestrukturiranje industrij zaradi ohranitve konkurenčnosti naj bi privedlo do znižanja stroškov in med njimi stroškov dela ter zaposlenosti.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje je slovenska agencija, ki deluje na trgu dela, predvsem z izvajanjem politik zaposlovanja in kot najpomembnejši vezni člen med tekočo ponudbo in povpraševanjem na trgu dela. Zavod deluje na treh ravneh: centralni, regionalni in lokalni in pokriva celotno državo. Od leta 2001 deluje zavod po navodilih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in spreminja filozofijo svojega delovanja – postaja aktivni dejavnik razvoja človeških virov na regionalni in lokalni ravni. Ima mrežo 12 regionalnih območnih služb, ki operativno delajo z delodajalci, lokalni uradi pa delajo z brezposelnimi osebami. Lokalni in regionalni uradi opravljajo strokovne in organizacijske naloge in izvajajo osnovne naloge zavoda na območjih, ki jih pokrivajo.

Povzamemo lahko, da so gibanja na trgu dela pozitivna, kar se kaže kot zmerna rast zaposlenosti in postopno zmanjševanje brezposelnosti v zadnjih nekaj letih. V petletnem obdobju pa opazamo gibanja in strukturne značilnosti, ki jih je treba v bližnji prihodnosti rešiti, in sicer: i) zaposlenost v storitvenem sektorju narašča, v industrijskem sektorju pa stagnira; v srednje velikih in velikih podjetjih število zaposlenih pada, v kategoriji mikro- in malih podjetij pa raste, vendar v zadnjih treh letih število mikropodjetij pada; (ii) stopnja brezposelnosti je pod ravno povprečja EU in ugodno pada, vendar so zanjo značilne naslednje resne težave: visoki deleži dolgotrajno brezposelnih, oseb z nizko izobrazbo in starejših od 40 let, invalidov, po drugi strani pa ostaja stopnja brezposelnosti med mladimi visoka in število iskalcev prve zaposlitve narašča; (iii) obseg sive ekonomije oziroma dela na črno je sorazmerno velik in to področje bo treba preučiti z vidika davčnih obremenitev dela; (iv) regionalne in lokalne razlike glede brezposelnosti so trajen problem, v kombinaciji z značilno omejeno mobilnostjo delovne sile; (v) togost trga dela je nova zakonodaja omilila in v zadnjem času se fleksibilnost na trgu dela izboljšuje.

2.2.2.2. Integracija načela enakosti spolov

Razlika med zaposlenostjo med spoloma v Sloveniji znaša skoraj 10 odstotkov. Leta 2002 je bila po Anketi o delovni sili stopnja aktivnosti žensk (63 odstotkov) sorazmerno visoka v primerjavi s povprečjem EU (60,9 odstotkov), vendar globoko pod to stopnjo pri moških (72,1 odstotka). Stopnja aktivnosti moških v EU je leta 2002 znašala 70,5 odstotka. Povprečna letna stopnja aktivnosti je bila daleč najvišja pri starostni skupini 25–54 let (pri ženskah 84,9 odstotka, pri moških 91,2 odstotka). Pri tem ko ena tretjina moških ostane aktivna tudi v starostni skupini 55–64 let (36,7 odstotka), pa je ta delež pri ženskah le majhen (14,3 odstotka). Po 65. letu starosti je aktivnih še 9,6 odstotka moških in le 5,7 odstotka žensk. Pomemben razlog za razliko v stopnjah aktivnosti med spoloma je 6,6 odstotka nižja stopnja aktivnosti pri starostni skupini 25–54 let in pomembna razlika stopenj aktivnosti med spoloma pri starejših skupinah. Podobna razmerja veljajo pri stopnjah zaposlenosti: 58,6 odstotka pri ženskah in 68,2 odstotka pri moških. Tudi pri stopnji zaposlenosti je razlika med spoloma najmanjša pri starostni skupini 25–54 let (80 odstotkov pri ženskah, 86,7 odstotka pri moških), medtem ko je v starostni skupini 55–64 let zaposlenih še ena tretjina moških (35,4 odstotka) in le 14,1 odstotka žensk. Po drugi strani je kljub temu, da je stopnja brezposelnosti žensk (6,4 odstotka) nižja od evropskega povprečja (8,7 odstotka), ta stopnja še vedno višja kot pri moških (5,9 odstotka), kar je v četrtem četrtletju 2002 privedlo do razlike med spoloma 1,3 odstotne točke, saj je v tem času stopnja brezposelnosti žensk narasla na 7,2 odstotka, pri moških pa je ostala nespremenjena (5,9 odstotka).

Stopnja izobrazbe zaposlenih žensk je 4,6 odstotka višja kot pri moških, merjeno po povprečnih letih zaključenega šolanja med zaposlenimi. Povprečna zaposlena ženska je končala 11,4 leta izobraževanja in usposabljanja, povprečni zaposleni moški pa 10,9 leta. Razlika med spoloma je najvišja v skupini zaposlenih z univerzitetno izobrazbo: univerzitetno diplomo ima 12,5 odstotka zaposlenih žensk in 10,4 odstotka moških.

Delež žensk je bil v letu 2001 po Anketi o delovni sili nadpovprečen v naslednjih poklicih: uradniki (66,6 odstotka), storitveni delavci in trgovci (62,8 odstotka), strokovnjaki (59,3 odstotka) in osnovnošolski učitelji (59,9 odstotka). Žensk pa je bistveno manj od povprečja na vodilnih in najbolj plačanih delovnih mestih: med zakonodajalci, višjimi uradniki in vodstvenimi delavci (31,8 odstotka).

Rezultati letne statistične vzorčne letne Raziskave o plačah glede na stopnjo strokovne usposobljenosti po dejavnosti kažejo očitno razliko med spoloma, in sicer –12,2 odstotka (2002) oziroma –10,8 odstotka (2001) v škodo žensk. Ob upoštevanju dejstva, da so ženske bolj izobražene od moških, v povprečju za 4,6 odstotka, je dejanska razlika med plačami celo

večja, -16,8 odstotka. Gibanje relativnih plač žensk v zadnjih letih niha: razlika je v obdobju 1996 do 1998 padla z -14,6 odstotka na -11,1 odstotka, ponovno narasla na -13,5 odstotka v letu 1999 in se ustavila pri -10,8 odstotka. Po stopnji izobrazbe je največja in celo rastoča razlika v skupini zaposlenih z univerzitetno izobrazbo (-20,7 odstotka), v skupini zaposlenih s srednjo izobrazbo je razlika stabilna in znaša -11,5 odstotka, pri kvalificiranih delavcih pa razlika niha in se je leta 2000 ustalila pri -19,9 odstotka.

2.2.2.3. Izobraževanje in usposabljanje

O napredku na področju človeškega kapitala prebivalstva je mogoče sklepati iz povečevanja povprečnega števila let izobraževanja prebivalstva Slovenije. Leta 1995 je povprečno število let izobraževanja zaposlenih Slovencev znašalo 10,8 leta, leta 2002 pa 11,3 leta. Na dvig izobrazbene ravni prebivalstva v devetdesetih letih je vplivalo znatno povečanje vključenosti mladih v izobraževanje. Delež generacij, vključenih v izobraževalni sistem vedno daljši čas, se povečuje na vseh ravneh. Slovenija namenja sorazmerno velik (v primerjavi s povprečji EU in OECD) delež BDP kot javno porabo za izobraževanje – v obdobju 1995–2000 je vrednost tega kazalca (vključno z osnovnim izobraževanjem) narasla s 5,5 na 5,7 odstotka.

Delež otrok, vključenih v vrtce, je skoraj 60 odstotkov. Delež narašča s starostjo otrok (1 leto – 3,3 odstotka vključenosti, 4 leta – 11,9 odstotka, 5 let – 13,1 odstotka). Zaradi podaljšanja obveznega šolanja na 9 let (znižanja starosti otrok ob vstopu v šolanje na 6 let in potrebe po zgodnejši socializaciji) raste odstotek vključenosti v vrtce pri otrocih, starih 3 in 4 leta. Povprečna vključenost v srednje šole znaša 97,9 odstotka (103.230 dijakov) v generaciji 15–18 let, v to šolanje pa je vključenih še 16.000 odraslih. Velike so razlike med vključenostjo med vrstami srednjih šol, tj. 2,5-letnimi poklicnimi šolami (pribl. 3,6 odstotka), 3-letnimi poklicnimi šolami (27,3 odstotka), 4-letnimi srednjimi tehniškimi šolami (32,8 odstotka) in gimnazijami (36,2 odstotka) – ti podatki MŠZŠ veljajo za šolsko leto 2002/2003.

Delež študentov na terciarni ravni šolanja je primerljiv z državami EU. Vključenost v nadaljnje izobraževanje po končani srednji šoli je leta 2002 presegala 50 odstotkov, vključenost v dodiplomski terciarni študij pa 40 odstotkov (starostna skupina 19–23 let). V tej skupini je delež študentk (59 odstotkov) večji od deleža študentov (41 odstotkov). Skupno število izrednih študentov se je v zadnjem desetletju povečalo štirikrat, tako da je njihov delež leta 2001 znašal 32,4 odstotka vseh vpisanih študentov (22.920). Do konca zadnjega študijskega leta diplomira 18 odstotkov študentov. To pomeni, da so današnje generacije vključene v izobraževanje dalj časa in da zapustijo izobraževanje bolj usposobljene kot prejšnje generacije. Omeniti velja, da so za Slovenijo značilne visoke in naraščajoče obrobne ekonomske koristi izobrazbe, merjeno z razlikami med plačami in stopnjami brezposelnosti med osebami s terciarno in osebami s srednjo stopnjo izobrazbe (v primerjavi z državami EU).

Vendar struktura vpisa na ravni terciarnega študija ne odraža vedno potreb gospodarstva in trga dela (število študentov in diplomantov naravoslovja, matematike, informacijske tehnologije je sorazmerno majhno). Ponudba in kakovost terciarnih programov na področjih propulzivnih gospodarskih panog sta še šibki (nova ekonomija, upravljanje s človeškimi viri itd.), po drugi strani pa tečejo študijski programi, pri katerih so možnosti zaposlitve majhne. Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje iz leta 2001 je 2,5 odstotka diplomantov terciarnega študija brezposelnih (ekonomija, pravo, organizacijske vede, arhitektura, učitelji angleščine, zgodovine, slovenščine). Dejansko so eden od razlogov za daljši študij, pa tudi za vpis na podiplomski študij, prav težave z iskanjem zaposlitve.

Raven izobraženosti mladih (v starostni skupini 25–29 let) se je tako znatno dvignila; med delovno aktivno populacijo mladih jih ima 20 odstotkov izobrazbo višjo od srednje, 68

odstotkov srednješolsko izobrazbo in le 11,7 odstotka samo osnovno izobrazbo. Podatki za celotno delovno aktivno populacijo kažejo, da ima 17,9 odstotka zaključeno izobrazbo nad srednjo (v primerjavi s povprečjem EU 21,6 odstotka), 64,5 odstotka jih ima srednjo izobrazbo, 17,7 odstotka pa samo osnovno izobrazbo. Delež aktivnih v populaciji s terciarno izobrazbo znaša 87,5 odstotka, v populaciji s štiriletno srednjo izobrazbo 73,4 odstotka, z osnovno izobrazbo pa 48,3 odstotka. Raven izobrazbe delovne sile torej raste v glavnem po zaslugi mladih generacij.

Glede deležev vključenosti v izobraževanje po kohezijskih regijah, podatki (statističnega urada) kažejo, da se število dijakov štiriletnih srednjih šol na tisoč prebivalcev med kohezijskimi regijami skoraj ne razlikuje: v ljubljanski regiji je to število 51, v zahodni Sloveniji 52, v vzhodni Sloveniji pa 54 (slovensko povprečje znaša 53). Nasprotno pa so velike razlike pri številu univerzitetnih študentov na tisoč prebivalcev; to število je v ljubljanski urbani regiji 48, v zahodni Sloveniji 44, v vzhodni Sloveniji pa 37 (slovensko povprečje znaša 41).

Z vidika izobraževalnega sistema in s tem povezanega človeškega kapitala se slovenski trg dela sooča z naslednjimi glavnimi problemi:

a) Nizka udeležba odraslih v izobraževanju in usposabljanju. Glede udeležbe odraslih v izobraževanju se Slovenija uvršča med države, ki si šele utirajo pot med družbe z uveljavljeno kulturo vseživljenjskega učenja. Udeležba odraslih v izobraževanju in usposabljanju je v primerjavi z državami EU nizka (3,7 Eurostat, Anкета o delovni sili, 2001). Slovenija zaostaja tudi glede deleža brezposelnih, ki so vključeni v izobraževanje. V letu 1999 se je le 136.195 zaposlenih odraslih udeležilo katere od oblik izobraževanja ali usposabljanja. Vlaganja delodajalcev v razvoj človeškega kapitala so sorazmerno nizka.

b) Nizka raven funkcionalne pismenosti. V mednarodni (OECD) raziskavi funkcionalne pismenosti prebivalstva med 16. in 65. letom starosti je prebivalstvo Slovenije doseglo podobne rezultate kot prebivalstvo Poljske, Portugalske in Čila. Pri večini (70 odstotkih) prebivalstva je namreč ta pismenost le na 1. ali 2. stopnji, kar je po mnenju strokovnjakov OECD nezadostno z vidika mobilnosti, zaposljivosti in udeležbe posameznikov v družbenih procesih. Raziskava je pokazala tudi velik vpliv ravni izobrazbe (količine človeškega kapitala) na funkcionalno pismenost (kakovost človeškega kapitala) odraslih, na njihovo vključevanje v izobraževanje ter usposabljanje, pa tudi na funkcionalno pismenost njihovih otrok. Ta vpliv je močnejši kot v večini drugih držav, vključenih v mednarodno raziskavo funkcionalne pismenosti odraslih, dokazuje pa močan medgeneracijski prenos ravni izobrazbe in funkcionalne pismenosti v Sloveniji.

Glede funkcionalne pismenosti je bil v zadnjih letih dosežen določen napredek pri izobraževanju mladih generacij, zlasti s pomočjo programa računalniškega opismenjevanja. Starejše skupine prebivalstva obvladujejo uporabo sodobne tehnologije počasneje. Osvojitev uporabe interneta ni samoumevna; videti je, da je to zapleten proces, odvisen od spodbud iz okolja.

c) Manjši delež odraslih s terciarno izobrazbo v primerjavi s povprečjem strokovne usposobljenosti odraslega prebivalstva za EU. Delež prebivalstva z izobrazbo, višjo od srednješolske, je v Sloveniji leta 2002 znašal 18,4 odstotka (rezultati ankete o delovni sili v četrtem četrtletju 2002), ustrezeni delež v EU pa je leta 2001 znašal 21,6 odstotka (Eurostat, 2002). To uvršča Slovenijo med države, v katerih je delež odraslih z višješolsko ali visoko izobrazbo pod povprečjem OECD (na raven npr. Češke ali Portugalske). Višje število študentov na terciarni ravni v zadnjih letih je privedlo do povečanja deleža univerzitetnih diplomantov v starostni skupini do 30 let. Še vedno pa ostaja delež diplomantov v starostni skupini nad 30 let nižji kot v državah članicah EU. Podobno zaostaja Slovenija glede deleža oseb z zaključeno štiriletno srednješolsko izobrazbo med starejšimi, predvsem v skupini nad 40 let (76,3 odstotka v letu 2001; Statistični urad RS, 2002), medtem ko drugi kazalci ravni izobrazbe odraslih (povprečno število let šolanja, delež oseb z zaključeno štiriletno srednjo šolo itd.), izvedeni iz različnih virov, kažejo, da slika v Sloveniji ni slabša od povprečja v EU.

d) Visoka stopnja osipa in ponavljanja v šolah. V Sloveniji je izpad na vseh stopnjah izobraževanja (obveznega osnovnega, triletnega srednjega, štiriletnega srednjega, zlasti poklicnega, in terciarnega) še vedno velik. Rezultat osipa je večji priliv delovne sile, ki težko najde zaposlitev na trgu dela, saj je to še težje za iskalce brez formalne izobrazbe. Mladi, ki zapustijo šolo pred zaključkom, so izpostavljeni večjim tveganjem socialne marginalizacije. Najnovejši podatki o osipu po generacijskih statistikah (uspešnost generacije 1993 v šolskem letu 1998/99, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje) kažejo 13-odstotni končni osip pri šolanju na štiriletnih srednjih šolah (delež tistih, ki so zapustili štiriletno srednjo šolo, ne da bi dosegli te ravni izobrazbe na kateri koli šoli).

e) Neravnovesje med ponudbo programov izobraževanja in usposabljanja ter potrebami gospodarstva, trga dela in posameznikov. Infrastruktura in sistem izobraževanja in usposabljanja se ne odzivata dovolj na potrebe gospodarstva, dela trga in posameznikov. To velja za razvoj programov, začetno in sprotno usposabljanje učiteljev in izvajalcev programov, pa tudi za ureditev možnosti usposabljanja ob delu in v podjetjih. Posledica teh pomanjkljivosti je izostanek skupnega (medsektorskega, medresornega) pristopa v razvoju človeških virov na nacionalni in regionalnih/lokalnih ravneh, ugotovljen na vseh stopnjah srednjega in višjega ter terciarnega izobraževanja. Reforma na področju izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji predvideva intenzivnejše vključevanje gospodarstva in delodajalcev pri opredeljevanju njihovih potreb, fleksibilnejše oblikovanje učnih programov (odprtje programov za 20 odstotkov potrebe gospodarskega okolja), inovativne metode in usposabljanje učiteljev in izvajalcev programov, podaljšanje obdobja praktičnega usposabljanja dijakov in vajencev v podjetjih in pri obrtnikih, modularne programe, ki omogočajo pridobitev poklicne kvalifikacije, krepitev dejavnosti usposabljanja v podjetjih in pri obrtnikih, uvedbo referenčnih točk za poklicno usmerjanje, podprtih s sodobnimi tehnologijami, odpiranje usmerjevalnih točk za učenje širši skupnosti, širitev dostopnosti informacijskih in komunikacijskih tehnologij.

Vse navedene spremembe potekajo prepočasi, kar je posledica predvsem: (i) sorazmerno šibke svetovalne podpore pri uvajanju novosti ob precej togih formalnih postopkih ob uvajanju inovativnih pristopov, (ii) počasnega in premalo odzivnega procesa modernizacije sistemov in programov začetnega usposabljanja, usposabljanja ob delu in usposabljanja v podjetjih za učitelje (usposabljanje učiteljev, izvajalcev programov, svetovalcev, posrednikov informacij ...) in pomanjkanja virov za uvedbo teh usposabljanj, (iii) neučinkovitega poklicnega usmerjanja in svetovanja, predvsem zaradi nezadostnih virov za podporne storitve informiranja, usmerjanja in svetovanja, in (iv) šibkega vključevanja lokalnega/regionalnega gospodarskega in delovnega okolja.

Na področju podiplomskega študija je bil pred kratkim vzpostavljen nov sistem proračunskega sofinanciranja, ki olajšuje vpis in spodbuja sodelovanje in oblikovanje mrež med slovenskimi univerzami, višješolskimi ustanovami, raziskovalnimi inštituti in tujimi izobraževalnimi ustanovami. Podiplomski programi pa so še vedno preveč razdrobljeni in premalo povezani z gospodarstvom (to velja zlasti za razvoj raziskovalnega potenciala – pri študentih in delodajalcih – in za prehajanje visoko usposobljenih raziskovalcev v gospodarstvo, pa tudi za ustvarjanje in prenos novih znanj), niso dovolj razširjeni (pomanjkanje tako finančnih kot organizacijskih spodbud iz gospodarstva), nabor študijskih programov je preveč omejen, zlasti na področju podiplomskega specialističnega študija.

f) Kakovost v izobraževanju, zlasti v začetnem izobraževanju, je močno povezana z doseganjem splošnih ciljev ukrepov vseživljenjskega učenja (LLL).

Slovenski dijaki dosegajo v primerjavi z dijaki v drugih državah visoke rezultate na področju matematike in naravoslovnih predmetov, nizke pa pri sposobnostih za reševanje problemov (podatki raziskave gibanj v znanju matematike in naravoslovja, TIMSS). Strokovnjaki OECD so v mednarodni študiji funkcionalne pismenosti ocenili, da je kakovost izobraževanja v Sloveniji eden od najverjetnejših vzrokov za nizko funkcionalno pismenost odraslih. Po drugi strani pa bi bila nezadostna izobraženost odraslih lahko tudi eden od možnih vzrokov nizke vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje.

Slovenija postopoma uvaja sistem zagotavljanja kakovosti – na podlagi samoocenjevanja – v izobraževanje mladih in odraslih, vendar je ta proces prepočasen, predvsem zaradi pomanjkanja virov.

g) Obstajajo pa tudi resne materialne ovire za nadaljnji kakovostni razvoj izobraževanja in usposabljanja: zabeleženi so nezadostni materialni pogoji za kakovostno izvajanje široke palete programov izobraževanja in usposabljanja, prilagojenih potrebam gospodarstva in posameznikov (zlasti pri usposabljanju v podjetjih, pripravi kandidatov, ki želijo potrditi svojo usposobljenost v okviru nacionalnega sistema poklicne usposobljenosti, pri pripravah na magistrske in enakovredne izpite), pa tudi za odpiranje izobraževalne infrastrukture širši skupnosti, opremljanje z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo (z računalniki, internetom, večpredstavno opremo) in njihovo povezovanje (s širokopasovnimi povezavami) v omrežja večnamenskih centrov (za vseživljenjsko učenje – večpredstavnost – javni dostop do interneta).

Skromna medresorska in medpanožna koordinacija na nacionalni in lokalnih ravneh (izobraževanje, gospodarstvo, delovno okolje, kultura, zdravstvo itd.) močno vpliva na učinkovitost uvajanja vseživljenjskega učenja v širše socialno-ekonomske procese kot enega od ključnih instrumentov spodbujanja kulture vseživljenjskega učenja in razvoja na znanju temelječe družbe.

2.2.2.4. Zdravje

Operativne sposobnosti zaposlenih ali brezposelnih oseb se na trgu delovne sile stalno vrednoti, predvsem v primerih visokega deleža pogodb o delu za določen čas. Začasna bolniška odsotnost z dela in poklicna invalidnost kažeta pomanjkljivosti v operativni sposobnosti ljudi in znižujeta njihovo vrednost in konkurenčnost na trgu delovne sile. V EPD je socialno vključevanje povezano predvsem s posebnimi potrebami socialno izključenih brezposelnih, s posebnim poudarkom na invalidnih brezposelnih osebah in na drugih družbeno izključenih skupinah. Programi za boljše fizično, duševno in socialno zdravje in preprečevanje bolniške odsotnosti z dela znižujejo tveganja za prehod v poklicno invalidnost in brezposelnost.

Glede zdravja in stanja na trgu delovne sile je bilo ugotovljeno naslednje stanje:

- a) Med brezposelnimi je velik delež poklicnih invalidov. Med registriranimi brezposelnimi jih je bilo 14.493 invalidnih oseb (konec leta 2001 pa 18.684), od teh je bilo 86 odstotkov delovnih invalidov, 7 odstotkov mladih in 7 odstotkov odraslih invalidov. Leta 2001 so bili glavni razlogi za rast delne ali stoodstotne poklicne invalidnosti mišično-skeletne bolezni ter duševne in vedenjske motnje, pri čemer so slednje glavni razlog novih pojavov stoodstotne poklicne invalidnosti. Tretji razlog za pojav poklicne invalidnosti so bolezni srca in ožilja.
- b) Velik delež ljudi, ki izjavljajo, da imajo zdravstvene težave. V drugem četrtletju 2002 (anketa o delovni sili) je 13,9 odstotka zaposlenih (14 odstotkov moških in 13,6 odstotka žensk) izjavilo, da imajo zdravstvene težave. Večina jih je imela težave z mišično-skeletnimi motnjami. V večini primerov (75 odstotkov) je šlo za obolenja, daljša od 5 let. Zdravstvene težave so najpogostejše pri brezposelnih, saj jih 25 odstotkov izjavlja, da ima zdravstvene težave (30,8 odstotka moških in 18,8 odstotka žensk).
- c) Delovni absentizem (bolniška odsotnost z dela) v Sloveniji v zadnjem času niha med 4,5 odstotka (1991) in 5,2 odstotka (1998); leta 2002 je dosegel stopnjo 4,6 odstotka. Z dela pogosteje izostajajo ženske (5,36 odstotka) kot moški (4,16 odstotka) – predvsem zaradi intenzivnejše udeležbe pri negi otrok –, vendar so z dela odsotne krajši čas. V letu 2001 je bilo 63,4 odstotka moških bolniško odsotnih z dela zaradi bolezni, 34,3 odstotka zaradi nesreč in 1,3 odstotka zaradi nege družinskega člana. Zabeleženih je bilo samo 56 primerov poklicnih bolezni. 79 odstotka ženskih je bilo bolniško odsotnih z dela zaradi bolezni, 12,3 odstotka zaradi nesreč in 7,8 odstotka zaradi nege družinskega člana. Leta 2002 je bilo na vsakega zaposlenega izgubljenih 17,7 delovnih dni.
- d) Število nesreč pri delu je veliko. V Sloveniji so nesreče pri delu opredeljene kot nesreče na delovnem mestu, med potjo na delovno mesto in z njega. Leta 2002 je bilo skupno število nesreč pri delu 25.792 oziroma 31,45 nesreč na tisoč delavcev. Od teh jih je bilo 43,4 na tisoč delavcev pri moških in 19,5 na tisoč delavcev pri ženskah. Nesreče pri delu so glavni vzrok za bolniško odsotnost z dela moških in za vsakega delavca so bili leta 2001 izgubljeni 4 dnevi. Zabeleženih je bilo 792 nesreč pri delu, med temi je bilo 32 smrtnih. Mlajši delavci (do 19. leta) predstavljajo najbolj tvegano skupino za nesreče pri delu.
- e) Pri ženskah so glavni razlog za bolniško odsotnost z dela mišično-skeletne bolezni. Zaradi tega se je leta 2002 izgubilo 3,32 delovnega dneva na delavca. Med starejšimi delavci obeh spolov je to glavni razlog za bolniško odsotnost z dela in znaša 6 izgubljenih dni letno na delavca.
- f) Poklicnih bolezni Slovenija od leta 1991 ne spremlja sistematično, razen bolezni, povezanih z azbestom, ki jih spremlja zadnja štiri leta. V krajih, kjer deluje industrija, ki uporablja azbest, so bile zabeležene (celo po neevropskih merilih) visoke stopnje obolevanja zaradi azbesta.
- g) Leta 2001 so znašali stroški slovenske blagajne pokojninskega in invalidnega zavarovanja za invalidne pokojnine (zaradi bolezni in nesreč pri delu) 87,6 milijarde SIT (403 milijonov €). Različna druga nadomestila invalidom so znašala nadaljnjih 26,7 milijarde SIT (123 milijonov €). Skupni stroški za trajno invalidnost so leta 2001 torej znašali 114,3 milijarde SIT (526 milijonov €) oziroma 2,5 odstotka BDP.

- h) Skupni stroški zaradi absentizma (bolniške odotnosti z dela) so ocenjeni na 155 milijard SIT (714 milijonov €) oziroma 3,4 odstotka BDP.

2.2.2.5. Ocena socialnega stanja

Med delovno sposobnim prebivalstvom jih je 744 tisoč oziroma 44 odstotkov neaktivnih, od katerih je 500 tisoč upokojencev. Povprečno letno število upokojencev (496.113) je v letu 2002 naraslo za 1,7 odstotka, tako da je bilo konec leta 2002 število upokojencev 500.093. Povprečna neto pokojnina znaša 67,1 odstotka povprečne plače. Razmerje med zavarovanci, ki vplačujejo v pokojninsko blagajno, in upokojenci je doseglo 1:1,64. Povprečna starost ob upokojitvi se je rahlo zvišala in znaša zdaj 59 let in 3 mesece pri moških in 55 let in 5 mesecev pri ženskah. Med drugimi neaktivnimi prebivalci jih 203 tisoč ne želi zaposlitve, 37 tisoč (od teh 21 tisoč žensk) pa bi želelo delati, vendar jih ne išče zaposlitve (anketa o delovni sili, 4. četrtletje 2002).

Stopnja tveganja revščine je v Sloveniji nižja od povprečja EU. V drugi polovici devetdesetih let je dosegla vrh leta 1997, ko je znašala 14 odstotkov. Leta 1998 in 1999 se je rahlo znižala in je leta 1999 znašala 13,6 odstotka. V obdobju 1993–1999 se je najbolj znižala v skupini starih ljudi (gospodinjev z eno osebo nad 65 let), povečala pa se je pri gospodinjevih z otroki.

V obdobju 1983–1993 se je neenakost pri dohodkih občutno povečala. Izračuni Ginijevega koeficienta za leti 1993 in 1998 pa kažejo zmanjšanje neenakosti pri dohodkih. V obdobju 1995–1999 se je neenakost pri dohodkih, merjena po razmerju deležev kvintilov (S80/S20) rahlo povečala. Razmerje deležev kvintilov se je zvišalo s 3,3 v letu 1995 na 3,7 v letu 1997, nato pa rahlo padlo na 3,6 v letih 1998 in 1999. Neenakost pri dohodkih je v Sloveniji manjša kot v EU.

Vrednost kazalca človeškega razvoja od leta 1992 stalno narašča. Leta 2000 se je Slovenija že tretjič uvrstila na 29. mesto med 173 državami sveta. Slovenija se je najvišje uvrstila v skupni vključenosti (23. mesto) zaradi stalno naraščajoče vključenosti v izobraževanje med mladimi. Glede kazalca BDP se je Slovenija uvrstila na 30. mesto. Najnižja je bila njena uvrstitev po kazalcu pričakovane življenjske dobe (34. mesto). Rast kazalca človeškega razvoja kaže na stalno in stabilno izboljševanje socialne razvitosti Slovenije. Med kazalci človeškega razvoja po regijah na ravni NUTS III pa so velike razlike, od 0,851 v zahodni do 0,819 v vzhodni, kar jasno kaže geografsko porazdelitev javne blaginje v Sloveniji.

Leta 2000 je Slovenija namenila 26,6 odstotka BDP socialnemu varstvu, kar pomeni realno povečanje za 19,2 odstotka glede na leto 1996. Po posameznih namenih je Slovenija namenila največji del sredstev ostarelim (11,2 odstotka BDP) ter za zdravstveno varstvo (7,9 odstotka BDP), kar je skupaj skoraj tri četrtine vseh stroškov za socialno varstvo. V primerjavi z letom 1996 je bilo največje povečanje porabe za socialno varstvo na področju družin in otrok (zvišanje za 0,7 odstotka) in plačila invalidom (zvišanje za 0,5 odstotne točke), medtem ko so se sredstva za stare in druge dejavnosti varstva socialno izključenih skupin zmanjšala. V primerjavi s skupino EU-15 je Slovenija leta 1999 namenila nekaj več sredstev za zdravstveno varstvo (0,9 odstotne točke) in za starost (0,6 odstotne točke), manj pa za preživetje (0,9 odstotne točke) in brezposelne (0,5 odstotne točke). Porabe za invalide, družine in otroke ter druge oblike socialnega varstva so bile približno enake.

Socialno stanje se je v času tranzicijske depresije neizogibno poslabšalo, v drugem obdobju tranzicije pa se je začelo spet izboljševati, v glavnem zaradi aktivne socialne politike in zato, ker v tranzicijskem obdobju sistemi socialne varnosti niso bili prepuščeni propadu. Kljub temu je mogoče opaziti marginalizacijo določenih socialnih skupin, kar je negativni

spremljajoči procesa tranzicije. To velja predvsem za občutljive skupine, kot so bile prepoznane med pripravo Skupnega memoranduma o socialnem vključevanju Slovenije (JIM). V skladu z JIM vključujejo občutljive skupine predvsem invalide (brezposelnost, neustrezno bivališče), brezdomce (zdravje, težave z bivališčem), Rome (brezposelnost, nizka stopnja izobrazbe, skromna bivališča) in osebe z nizkimi dohodki (brezposelni, starejši brez pokojnine, enostarševske družine) (za podatke o brezposelnosti invalidov in o osipu iz šol glej 2.2.2.1 in 2.2.2.3 zgoraj).

Trenutni položaj na slovenskem trgu dela je zlasti neugoden za Rome. Romska etnična skupnost živi v bolj ali manj strnjenih skupinah ali naselbinah v Pomurju (na severovzhodu Slovenije) in na Dolenjskem, v Posavju in Beli Krajini (na jugovzhodu Slovenije), posamezne družine in manjše skupine pa živijo v drugih predelih Slovenije. V skladu s popisom prebivalstva iz leta 2002 se je 3246 oseb (0,17 odstotka vsega prebivalstva) razglasilo za Rome, ocene pa kažejo, da šteje skupnost od 7000 do 10.000 oseb. Glavne težave skupnosti so predvsem skromni življenjski pogoji, nizka stopnja izobrazbe in pismenosti, šibek položaj na trgu delovne sile, šibko zdravje in revščina. Pomanjkanje kvalifikacij, funkcionalna nepismenost, pa tudi predsodki delodajalcev so privedli do stanja, v katerem je zaposlenost med Romi mnogo nižja kot pri preostalem prebivalstvu, redna delovna razmerja so redka, prevladujejo pa neurejene oblike dela. Zaradi zakonskih določil o varstvu osebnih podatkov se v evidencah o brezposelnih ne vodijo podatki o etnični pripadnosti. Ocenjuje pa se, da se število Romov, ki iščejo zaposlitev, postopoma zvišuje (po oceni iz februarja 2003 je takih 2300, kar pomeni okoli 70 odstotkov vseh aktivnih Romov). Ocenjuje se, da 98,2 odstotka brezposelnih Romov, registriranih pri območni enoti ZRSZ Novo mesto (na jugo-vzhodu Slovenije), in približno 90 odstotkov pri območni enoti ZRSZ Murska Sobota (na severovzhodu Slovenije), ni končalo osnovne šole.

Število brezdomcev je v tranzicijskem obdobju počasi, vendar nenehno naraščalo. Po ocenjevanih znaša njihovo število od 800 do 1000. Glavni težavi brezdomcev sta predvsem bivališče in zdravje. Samo tri zavetišča s približno 60 posteljami in nekaj zavetišči, ki jih vodi Karitas, bivalne problematike ne izboljšujejo. Leta 2002 je začela delovati v Ljubljani ambulanta, kjer nudijo brezdomcem osnovno in specialistično zdravstveno oskrbo.

Poleg skupin, ki so že deležne večje pozornosti in posebne obravnave (invalidi, Romi in brezdomci), vključujejo manjše skupine ljudi s posebnimi potrebami žrtve nasilja, ljudi z duševnimi zdravstvenimi težavami, zasvojenca, osebe v pokazenski obravnavi in osebe brez delovnega dovoljenja. O teh skupinah ni veliko podatkov, ki bi pokazala, kakšno je njihovo dejansko stanje. Skupna značilnost posameznikov iz teh skupin pa je ta, da se zaradi raznih težav običajno znajdejo v izredno slabem socialnem in ekonomskem položaju, ki traja daljše obdobje. Na trgu delovne sile se srečujejo z diskriminacijo, zato se težko zaposlijo. Mnogi postanejo otopeli in nemotivirani za iskanje zaposlitve, zato so nenehno odvisni od socialne pomoči. V vsaki od teh skupin so posamezniki, ki se spopadajo z različnimi težavami in so v različnih težavnostnih fazah ter imajo edinstvene življenjske zgodbe in izkušnje. Težko jih je uvrstiti v eno samo skupino, saj so njihove težave pogosto skupne več skupinam in so izjemno zapletene. Raziskovalna študija o socialnem in ekonomskem vključevanju prikrajšanih skupin¹⁴, ki so jo izvedli leta 2003, je prepoznala naslednje dejavnike, ki opredeljujejo neugoden položaj na delovnem trgu za posameznike iz občutljivih ciljnih skupin:

¹⁴ Raziskovalna študija: Socialno in ekonomsko vključevanje prikrajšanih skupin: Možni ukrepi za povečanje zaposljivosti najbolj občutljivih kategorij dolgotrajno brezposelnih in neaktivnih oseb (Sofinancirala jo je Evropska Komisija, zaporedna št. VS/2003/0068).

- a) Posebne težave posameznikov, zaradi katerih so njihove delovne sposobnosti omejene (npr.: zloraba mamil ali alkohola, brezdorstvo, žrtve domačega nasilja)
- b) Nizke stopnje izobrazbe in težave s funkcionalno pismenostjo (večina prepoznanih občutljivih skupin, razen oseb z duševnimi zdravstvenimi težavami)
- c) Daljša obdobja odsotnosti iz delovnega okolja (npr.: daljša obdobja odvisnosti, obdobja rehabilitacije, preživljanje zaporne kazni, obdobje brezdorstva itn.)
- d) Otopelost in slaba motivacija za iskanje dela in za zaposlitev
- e) Zaznamovanost in nezaupanje delodajalcev.

Delo s temi skupinami se večinoma osredotoča na reševanje akutnih težav njihovih članov, izvajajo pa ga krizni centri in centri za pomoč žrtvam vseh zločinov, zavetišča za ženske in zatočišča za ženske žrtve nasilja in za otroke, informacijski centri, dnevni centri in bivanjske skupnosti za osebe z duševnimi zdravstvenimi težavami. Centri za socialno delo so javni organi, ki so odgovorni za osebe v pokazenski obravnavi. Osebe brez delovnega dovoljenja so posebna skupina ljudi s posebnimi potrebami in/ali težavami. Zaradi neurejenega statusa, bivališča in dokumentov se srečujejo z diskriminacijo na vseh področjih družbenega življenja, predvsem pri iskanju zaposlitve.

2.2.2.6. Kultura

Kulturno ustvarjanje v Sloveniji je simbol pa tudi izraz nacionalne identitete. Kultura je skozi stoletja poleg duhovne in socialno kohezivne imela tudi državotvorno vlogo, saj je bistveno prispevala k osveščanju in nazadnje nacionalnemu osamosvajanju Slovencev. V zadnjih desetletjih je vse bolj tudi dejavnik, ki spodbuja razvojne možnosti, nastajanje novih delovnih mest in civilnodružbeno prakso.

Kulturno ustvarjanje v Sloveniji je zelo razvejeno. Leta 2001 so kulturne dejavnosti zaposlovale skupaj skoraj 10.000 delovno aktivnih oseb (1,27 odstotka vsega delovno aktivnega prebivalstva). Kulturna sfera deluje prek ustanov ali zavodov v javnem interesu in čedalje številnejših zunajinstitucionalnih skupin (nevladnih organizacij), ki kulturni ponudbi prispevajo zlasti eksperimentalne, postopoma tudi novomedijske programe. S kulturno dediščino – njenim obnavljanjem in aktualizacijo – aktualizira in dinamizira celotno kulturno področje in postaja dejavnik pri izbiri razvojnih alternativ. Pri tem pa sta ravno dve časovno med sabo najbolj "oddaljeni" področji deležni premalo skrbi za takšno iskanje: kulturna dediščina in novi mediji.

Področje novih medijev, ki skriva v sebi nemalo možnosti za nove zaposlitve, se v Sloveniji utrjuje z zamudo. V državi je sicer vedno več producentov, mednarodna povezanost in uveljavljenost nekaterih avtorjev kažeta na njihovo uspešnost, toda projekti novomedijske kulture doma še vedno ostajajo na obrobju interesa javnosti. Novomedijske umetnosti tudi ne spremlja množičnost, preskopo je povpraševanje po stvaritvah te vrste. Vzpostavitev multimedijskih kulturnih centrov bi bila ena izmed pomembnih spodbud ustvarjalnosti te vrste, saj bi animirala mlade interesente po vsej Sloveniji in omogočala zaposlovanje kadrov s profili, ki združujejo ustvarjalnost, vodenje in tehnologijo.

Za odpiranje novih delovnih mest je premalo izrabljeno tudi obsežno, po svojih spomenikih sicer vse bolj prepoznavno področje nepremične kulturne dediščine. Za njeno aktualizacijo se namreč pojavlja vrsta ovir, deloma tudi protislovnih pristopov do nje. Registriranih je več kot 15.000 enot kulturne dediščine in razglašeni več kot 7000 kulturnih spomenikov, na regionalni in občinski ravni pa se med prebivalstvom krepki zavest dediščine v širšem smislu. Nacionalna in lokalna politika sledi novemu odnosu do dediščine z večjimi naložbami v njeno prenovo. Redno vzdrževanje spomenikov pa se zanemarija in prevladuje prepričanje, da so

naložbe v dediščino predvsem strošek, ki ne prispeva k trajnostnemu gospodarskemu, socialnemu in prostorskemu razvoju. Ena trajnejših rešitev je vsekakor v navezavi na gospodarstvo, predvsem na turizem, saj samo več dejavnikov zagotavlja dediščini njeno ohranjanje in aktualizacijo, s tem pa jo tvorno vključuje v trajnostni razvoj regij in urbanih središč in posledično v kreiranje možnosti novih zaposlitev.

2.2.3. Gospodarska infrastruktura

Ta točka analizira razlike in kohezijske razlike v transportni in informacijski infrastrukturi, opisuje stanje in razvojne možnosti poslovnih con ter opisuje glavne značilnosti rabe energije in vode, čiščenja odpadnih vod in obdelave trdnih odpadkov.

2.2.3.1. Prometna infrastruktura

Cestna infrastruktura. Nacionalno cestno omrežje obsega 6.209 km cest, od katerih je 5,4 odstotka štiripasovnih avtocest, 1,4 odstotka dvopasovnih hitrih cest, 16,1 odstotka glavnih cest in 77,2 odstotka regionalnih cest. Poleg tega ima Slovenija še okoli 32.000 km občinskih cest. Obseg cestnega prometa in število vozil naraščata. Transport po državnih cestah narašča po letni stopnji 3–4 odstotke. Skupno število prevoženih kilometrov vseh motornih vozil je leta 2001 znašalo 9,49 milijarde km, povprečni letni dnevni promet v celotnem slovenskem cestnem omrežju pa je znašal 4177 vozil. Kar 90 odstotkov celotnega kopenskega transporta (tovornega in potniškega) je bilo opravljenega po cestah. Več kot polovico celotnega transporta poteka po dveh avtocestnih koridorjih (vzhod–zahod in sever–jug).

Slovenija ima 431 km štiripasovnih avtocest in hitrih cest. Gradnja avtocest poteka po nacionalnem programu izgradnje avtocest (NPIA). Leta 1998 je Državni zbor sprejel več dopolnil NPIA. V skladu z NPIA so bile od leta 1994, ko je bil NPIA sprejet, opravljene naslednje dejavnosti (po stanju ob koncu 2002):

- 236 km zgrajenih avtocest, hitrih cest in dostopnih cest,
- 105 km takih cest je v gradnji v letu 2003,
- 318 km avtocest in drugih cest v fazi priprave za gradnjo, pretežno v fazi izdelave projektne in načrtovalne dokumentacije.

Glede cestne infrastrukture se Slovenija sooča s naslednjimi glavnimi problemi:

- a) Cestna infrastruktura se razvija neodvisno od drugih transportnih podsistemov. Strukturne spremembe v transportnem sektorju niso ugodne. V obdobju 1995–2001 je obseg železniškega tovornega prometa padel za 7,8 odstotka (merjeno v tonskih kilometrih), javni cestni tovorni transport pa je narasel kar za 30,3 odstotka (merjeno v tonskih kilometrih). V istem obdobju je obseg javnega cestnega potniškega prometa padel za 41,4 odstotka.
- b) Čeprav NPIA že nekaj časa teče in je bilo zgrajenih že 431 km štiripasovnih avtocest in hitrih cest, je treba zgraditi še 225 km (po sedanjih načrtih do leta 2013) za dopolnitev avtocestnega omrežja vzdolž koridorjev V in X, ki sta dela evropskega transportnega omrežja. To bo izboljšalo mobilnost in odpravilo sedanja ozka grla vzdolž koridorjev, s tem pa povečalo gospodarsko učinkovitost in zmanjšalo škodljive učinke na okolje.

- c) Razen obstoječih avtocest je cestna infrastruktura slabše razvita. To velja zlasti za transportne povezave z oddaljenimi območji in medregionalne transportne povezave. Potrebna bodo prizadevanja za izboljšanje povezav urbanih središč in turističnih krajev z mednarodnimi transportnimi omrežji.
- d) Stanje cestnih površin je slabo. Po podatkih za obdobje 1999–2000 je 27,8 odstotka cest v zelo slabem stanju, 12,8 odstotka v slabem stanju, 7,0 odstotka v nezadovoljivem stanju in samo 52,4 odstotka v dobrem stanju (v tej analizi niso bile upoštevane makadamske ceste). Delež financiranja novogradenj je v primerjavi s financiranjem vzdrževanja in izboljšav cest prevelik. Ceste nižjih kategorij se zanemarjajo.
- e) Manj razvite in v glavnem obrobne regije Slovenije so večinoma manj razvite tudi glede cestnega omrežja. Takojšnje pozitivne učinke izgradnje avtocest bodo uživala le območja, ki ležijo vzdolž obeh evropskih koridorjev.

Železniško omrežje. Čeprav je železniški podsistem pomemben predvsem za tovorni transport, pa je velik tudi njegov pomen za potniški transport (mednarodni promet, prometne konice v velikih urbanih območjih). Razmerje med količino blaga, ki se prevaža po cestah, in blaga, ki se prevaža po železnici, je približno 70 : 30.

Slovensko železniško omrežje obsega 1228,6 km prog, razdeljeno med glavne (608,1 km) in regionalne proge (620,5 km). Okoli 504 km prog je elektrificiranih. Večina obstoječih železniških prog je bila zgrajena v 19. stoletju. Zanje so značilna nivojska križanja, krivinski polmeri okoli 300 m in pogoste strmine do 27 %. To pomeni, da tehnično, po parametrih in po zmogljivostih, ne ustrezajo današnjim transportnim zahtevam, ki se izražajo v obliki večje gostote vlakov, višjih hitrosti, večje zanesljivosti in višje kakovosti storitev v potniškem in tovrnem transportu.

Slovensko železniško omrežje, ki obsega naprave in instalacije s pripadajočimi zemljišči, potrebnimi za nemoten potek železniškega transporta, so javno dobro v lasti države in delujejo v skladu z načinom dela in s pogoji, ki jih predpisuje Zakon o železniškem prometu (UL RS št. 92/99). Po tem zakonu, dopolnjenem 18. decembra 2002, bo v prvi polovici leta 2003 ustanovljena Javna agencija za železniški promet kot upravitelj infrastrukture. Slovenija se glede železniške infrastrukture sooča z naslednjimi glavnimi problemi:

- a) V slovenskem prometnem sistemu razvoj železniškega podsistema zaostaja.
- b) Železniška infrastruktura ni razvita. Obstoječe železniške proge po tehničnih lastnostih in zmogljivostih ne ustrezajo več sodobnim prometnim zahtevam.
- c) Razvoj Luke Koper ovira pomanjkanje drugega tira od Kopra do Divače. (Poleg tega so glavne povezave z Avstrijo, Ljubljana – Jesenice in Maribor – Šentilj, enotirne). Te pomanjkljivosti ustvarjajo ozka grla v mednarodnem železniškem prometu.
- d) Slovenske železnice, ki jih čaka proces prestrukturiranja po zakonu o prestrukturiranju in privatizaciji slovenskih železnic (sprejetem 26. februarja 2003), so sorazmerno slabo pripravljene na odpiranje trga železniških storitev ob vstopu Slovenije v EU.
- e) Zastarel železniški vozni park.

Pristaniška infrastruktura. Pristanišče Koper, ki oskrbi več kot 600 ladij na leto, je edino slovensko mednarodno tovorno pristanišče. Leži na križišču pomorskih in kopenskih transportnih poti in je osrednje pristanišče za države srednje Evrope. Infrastruktura koprskega pristanišča je v večinski lasti države, po veljavnih predpisih pa jo upravlja delniška družba Luka Koper, ki je eno od pomembnejših gospodarskih podjetij v državi. Geotransportna lega pristanišča na evropskem koridorju V spodbuja mednarodne trgovinske tokove in predstavlja eno od temeljnih konkurenčnih prednosti (pa tudi konkurenčno prednost izvoznikov in uvoznikov iz Slovenije in držav srednje Evrope). Glavni problemi pristanišča Koper so nezadostne pristaniške zmogljivosti in nezadostne infrastrukturne povezave pristanišča z zaledjem.

Slovenija ima še dve drugi pristanišči – Izolo in Piran (z okoli 12.000 plovili na leto), ki omogočata mednarodni pomorski potniški promet. Slovenija ima šibke povezave z mednarodnimi tokovi pomorskega potniškega prometa in neustrezno pristaniško infrastrukturo. Zdaj je pomorski potniški promet povezan v glavnem s turizmom.

Druga pomembna slovenska podjetja na področju pomorstva so pomorski prevoznik Splošna plovba, d. o. o. s sedežem v Portorožu, ladjedelnica za gradnjo in predelavo ladij v Izoli, ter vrsta proizvajalcev jaht in plovil za prosti čas.

Slovenija je, na področju pomorskega prometa, prilagodila delovanje pomorske inšpekcije pogojem in načinu delovanja v Evropski uniji, tako da se nadzor pomorskega prometa odvija v skladu z določili Pariškega memoranduma.

Prednostne naloge na področju pomorstva v srednjeročnem in dolgoročnem obdobju so naslednje:

- a) Vzpostavitev in učinkovito delovanje sistema nadzora pomorskega prometa (Vessel Traffic System, VTS) v Sloveniji.
- b) Investicije v nadaljnjo izgradnjo in modernizacijo koprskega pristanišča.
- c) Program hidrografije in kartografije.
- d) Vzpostavitev in razvoj lokalnega in regionalnega pomorskega potniškega prometa.

Letališka infrastruktura. Slovenija ima tri mednarodna letališča: Ljubljana (kategorije ILS-III A), Maribor (kategorije ILS-I) in Portorož. Pomen letalskega prometa v Sloveniji narašča. Leta 2000 je ljubljansko letališče zabeležilo porast prometa okoli 10 odstotkov; obseg prometa je tako znašal 991.693 potnikov in 12.396 ton tovora.

Glavni problemi slovenske letališke infrastrukture so povezani z naslednjim:

- a) nezadostna zmogljivost in nezadostna infrastruktura letališč;
- b) nezadostne naprave in oprema za navigacijo zračnega prometa;
- c) Slovenija zaenkrat nima registriranega heliporta, zato je potrebna vzpostavitev omrežja tovrstnih zmogljivosti.

Logistični centri. Logistični centri pomagajo ustvarjati nova delovna mesta in olajšujejo udeležbo zasebnega kapitala v sektorju transporta. Dejstvo, da Slovenijo prečkata evropska koridorja V in X, omogoča oblikovanje vsaj treh logističnih centrov, in to v Kopru, Ljubljani in Mariboru.

2.2.3.2. Informacijska infrastruktura in storitve informacijske družbe

Kazalniki informacijske infrastrukture se po Sloveniji znatno razlikujejo, v splošnem pa je opazen precejšen zaostanek za EU: (a) Slovenija uživa sorazmerno veliko razširjenost omrežij, s preko 40 žičnimi povezavami na 100 prebivalcev. Po številu (fiksni in mobilni) telefonskih naročnikov se je obseg govorne telefonije v obdobju 1995–2000 več kot potrojil. Na področju infrastrukture so bila vlaganja v telekomunikacije v tem obdobju najživahnejša. Vendar kljub temu ostaja kakovost telekomunikacijskih storitev nižja kot v EU in pod ravnjo potreb gospodarstva. (b) V letu 2002 je bil delež uporabnikov interneta med slovenskim prebivalstvom 35 odstotkov, v EU pa je ta delež znašal 51 odstotkov. Skoraj polovica gospodinjstev ima osebne računalnike, kar je primerljivo z EU; gospodinjstev z dostopom do interneta je okoli 20 odstotkov, kar pomeni zaostajanje za EU, kjer je ta delež 28 odstotkov. (c) Slovenija zaostaja za EU po številu osebnih računalnikov v šolah; na en osebni računalnik pride 27 dijakov srednjih šol (v EU je to število pod 10), v osnovnih šolah pa 29 učencev (v EU manj kot 15). Kar 94 odstotkov vseh slovenskih izobraževalnih ustanov ima dostop do interneta. (d) V slovenskih mikropodjetjih znaša število uslužbencev na osebni računalnik 2,5, v malih podjetjih 3, v srednjih podjetjih 4, v velikih podjetjih pa 5. Leta 2001 so imela praktično vsa velika podjetja in večina malih podjetij dostop do interneta. Uporaba interneta pa je omejena predvsem na enostavne aplikacije. Informacijska infrastruktura se v Sloveniji srečuje z naslednjimi glavnimi problemi:

- a) Telekomunikacijske storitve zaostajajo za storitvami v EU in potrebami hitro razvijajočega se gospodarstva.
- b) Pri telekomunikacijah so opazne razlike med regijami; osrednje in gospodarsko močnejše regije so na boljšem kot drugi deli države.
- c) Uporaba interneta je v vseh sektorjih manjša od povprečja EU.
- d) Pretirano počasna liberalizacija¹⁵ in privatizacija¹⁶ telekomunikacij in nedefinirano financiranje splošnih storitev.
- e) Možnosti storitev informacijske družbe ostajajo premalo izkoriščene; to velja zlasti za informacijske storitve v javnem sektorju in vseživljenjskem učenju.
- f) Nezdostna vlaganja v komunikacije in informacijsko tehnologijo ter pomanjkanje strokovnega kadra.

2.2.3.3. Poslovne cone

Razpoložljivost poslovnih zemljišč je bil vedno pomemben dejavnik konkurenčnosti vsakega območja. Je eden ključnih elementov gospodarske infrastrukture in oskrbe in razpoložljivost ustreznih poslovnih zemljišč ter je eden ključnih dejavnikov, ki zagotavljajo, da se podjetja kar najbolje spopadajo z izzivi sodobnega konkurenčnega okolja¹⁷.

Povpraševanje po poslovnih zemljiščih se lahko pojavi iz več razlogov: i) novo podjetje zahteva prostore za začetek dejavnosti; ii) obstoječe podjetje želi svojo dejavnost razširiti (ali

¹⁵ Leta 2001 je Slovenija odpravila monopol pri fiksni telefoniji, v praksi pa se do leta 2002 še ni vzpostavila konkurenca. Glavne ovire za vstop konkurence so podedovana neskladja pri cenah, zlasti visoke cene medmrežnih povezav. Rešitev tega problema je ena od glavnih nalog novega neodvisnega regulativnega organa za to področje (Agencije za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto).

¹⁶ V letu 2003 se načrtuje prodaja 25 odstotkov deleža države v Telekomu.

¹⁷ V skladu s študijo, ki so jo izvedli gospodarski svetovalci pri PA Cambridge Economic Consultants leta 1995, je bila razpoložljivost zemljišč/prostora najpomembnejši razlog (dejavnik) za dejanski izbor določene lokacije v Združenem kraljestvu.

skleniti pogodbeno razmerje); iii) obstoječe podjetje uvaja novo tehnologijo, ki zahteva nove prostore; iv) podjetje se seli iz tujine (neposredne naložbe v tujino).

V Sloveniji obstaja znatno povpraševanje tako po novih poslovnih zemljiščih, kakor tudi za razširitev že obstoječih. Na poti razvoju teh zmogljivosti pa stojita dva pomembna problema, in sicer problem ekonomske infrastrukture in institucionalni ustroj:

- a) Prvi je povezan s pomanjkanjem zemljišč, primernih za poslovno dejavnost, zlasti industrijo.
- b) Drugi problem pa se nanaša na sklop administrativnih ovir, ki preprečujejo hitro in ustrezno rast ponudbe takih prostorov. Slovenska vlada se zaveda upravnih ovir in je že začela izvajati ukrepe za njihovo odpravo (protibirokratski programi, nov zakon o prostorskem načrtovanju iz decembra leta 2003, ...)

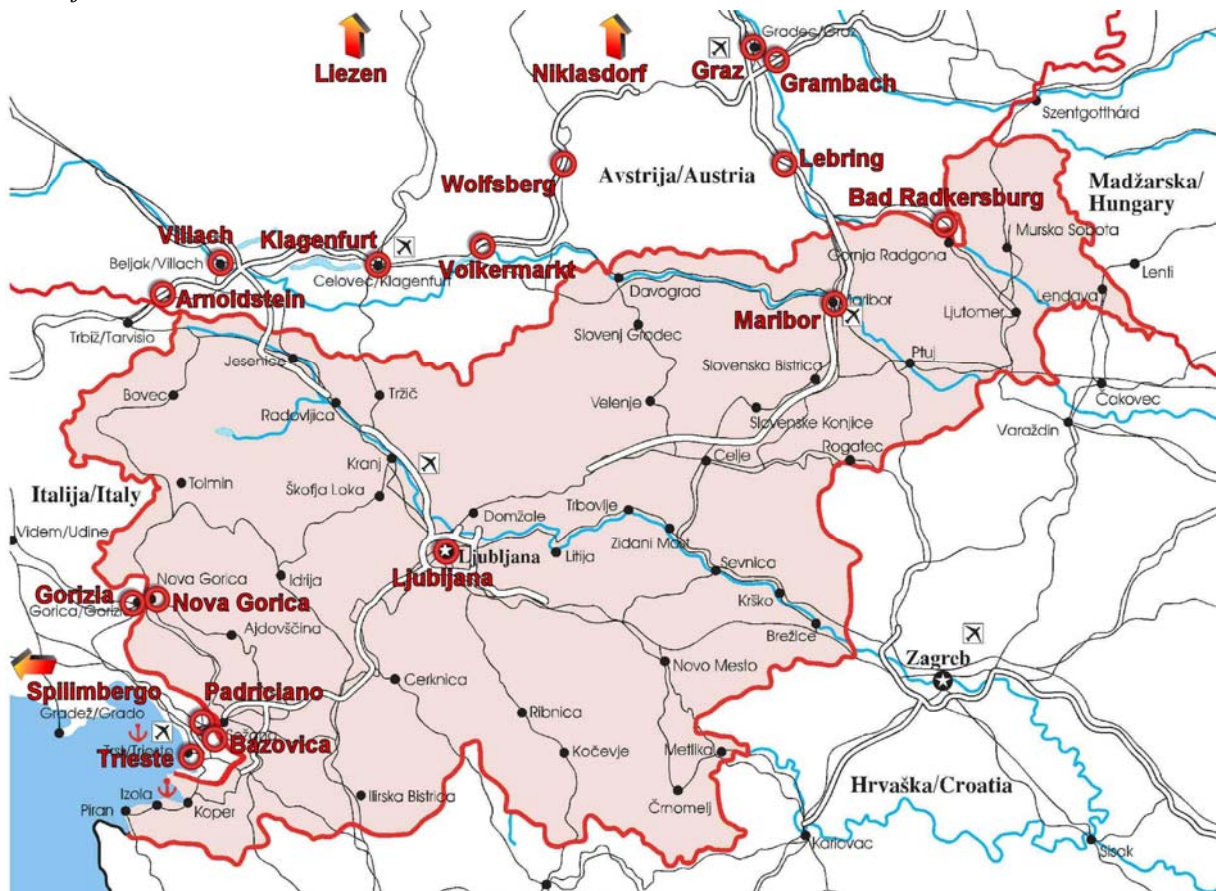
Težave pri pridobivanju zemljišč so nedvomno ozko grlo za nove naložbe – domačih in tujih vlagateljev. V veliki meri pojasnjujejo, zakaj je bilo v zadnjih petih do desetih letih tako malo novih neposrednih naložb v Sloveniji. Še posebej velja to za neposredne naložbe iz tujine. Omejena ponudba primernih prostorov velja za eno od najpomembnejših ovir razvoja malih in srednjih podjetij. Očitna rešitev teh težav je intenziviranje ustvarjanja poslovnih con¹⁸. Nove poslovne cone bi povečale ponudbo poslovnih/industrijskih zemljišč in sočasno pritisnile na zmanjšanje administrativnih ovir in cen, povezanih z zemljišči in prostori.

Danes Slovenija močno zaostaja na področju ponudbe organiziranih poslovnih con v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Ne le da takih con ni dovolj, ampak imajo tudi obstoječe cone nekatere resne pomanjkljivosti. Slovenija ima številna območja označena kot poslovne cone in vrsta mest ima v svoji okolici poslovne cone. Ker je izraz poslovna cona v Sloveniji predvsem instrument urejanja prostora in ne instrument razvojne politike regionalnih gospodarstev, se vsak del zemljišča, ne glede na velikost in lokacijo, ki je vključen v občinski načrt za urejanje prostora za izvajanje poslovne dejavnosti, označi za poslovno cono. Ta območja pa so pretežno majhna (več kot 70 odstotkov zabeleženih poslovno-industrijskih con je manjših od 10 ha) in ima omejene možnosti širjenja in omejen dostop do regionalnega trga dela (P-E International, 2002). Po drugi strani pa je veliko poslovnih con v sosednjih regijah (Avstrijska Štajerska in Koroška, Gradiščanska v Avstriji, Furlanija–Julijska krajina v Italiji, Vas and Zala na Madžarskem). Številne od teh so podpirali in še podpirajo strukturni skladi (predvsem programi cilja 2¹⁹) ali program čezmejnega sodelovanja CBC Phare (Madžarska).

¹⁸ V tem gradivu se pojem »poslovne cone« uporablja za »zemljišča, ki so urejena in razdeljena na poslovne enote po celovitem načrtu in imajo zagotovljeno infrastrukturo (elektriko, vodo, ceste in komunikacije) in osnovne naprave« (UNIDO).

¹⁹ Vsi obstoječi programi cilja 1 in 2 sosednjih regij v Italiji in Avstriji vključujejo dejavnosti, povezane s poslovno infrastrukturo.

Slika 2: Poslovne cone, osredotočene na tehnološko intenzivna podjetja v sosednjih regijah v Italiji in Avstriji

Češka republika, Madžarska in Poljska se štejejo za največje konkurente Slovenije glede privabljanja novih naložb. Vse tri države so v zadnjih letih uspešno pritegnile številne večje projekte novih neposrednih naložb. Slovenija pa ni pritegnila nobene večje nove neposredne naložbe. Vse tri konkurenčne lokacije imajo zanimive spodbujevalne naložbene programe. Poleg tega so vse tri zelo aktivne pri razvijanju zemljišč z vsemi storitvami in industrijskih parkov.

Slovenska vlada se do nedavnega ni aktivno vključevala v razvoj poslovnih con. Občine ne morejo ustanavljati poslovnih con, ker nimajo znanja, človeških virov in finančnih sredstev. Nekaj poskusov se je financiralo z domačimi (vlada, občine) ali tujimi finančnimi sredstvi (program Phare CBC). V Sloveniji ni regionalne uprave, ki bi lahko pospeševala ustanavljanje poslovnih con, kot je v Nemčiji, Avstriji in Italiji. Posledica tega je, da v Sloveniji ni ustreznih poslovnih con, ki bi pritegnile naložbe. Obstoječe poslovne cone so zelo pogosto posledica načrtovanja v prejšnjem sistemu in mnoge od njih niso primerne za večje naložbe (razkropljena zemljiška struktura, sredi naselij, neustrezen dostop).

Za pospeševanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in uresničitev ciljev EPD je potreben bolj ciljno usmerjen in celovit pristop k razvoju poslovnih industrijskih con. Takšen pristop pa bo hkrati omilil problem poslovnih prostorov in upravnih ovir in koristil slovenskemu gospodarstvu v celoti s spodbujanjem gospodarske rasti v posameznih krajih in regijah, ustvarjanjem novih delovnih mest, privabljanjem domačih in mednarodnih vlagateljev, gospodarjenjem s prostorom in urejanjem prostora, spodbujanjem razvoja v manj razvitih in gospodarsko šibkejših regijah ter s pozitivnimi učinki na okolje. Obstoječe poslovne cone v sosednjih državah deloma predstavljajo konkurenco za nove poslovne cone v

Sloveniji. Zato bi bilo treba spodbujati le konkurenčne lokacije. V Sloveniji že obstajajo uspešni primeri razvijanja poslovnih con (npr. Logatec), zato je mogoče rešiti tudi obstoječe težave.

2.2.3.4. Energija

Opravljen delo na področju rabe energije v gospodarstvu, tehnološke obnove in posodabljanja industrije že daje pozitivne učinke v okoljskem in ekonomskem smislu. Slovenija izboljšuje svojo energetske intenzivnost in učinkovitost rabe energije.

Poraba energije na prebivalca je v Sloveniji 13 odstotkov nižja od povprečja EU. Po drugi strani pa je energetska intenzivnost (poraba energije na enoto BDP) v Sloveniji dvakrat višja od ravni EU. v obdobju 1990–1997 je energetska intenzivnost v Sloveniji padala v povprečju za 2,7 odstotka na leto, povprečna letna stopnja padanja energetske intenzivnosti v EU pa je bila v istem obdobju 0,6 odstotka.²⁰ Specifične emisije CO₂ (CO₂/BDP) so v Sloveniji 2,6-krat višje kot v EU.

Umestna je trditev, da ima Slovenija probleme s strukturo porabe energije. Delež porabe tekočih goriv v skupni porabi energije (56 odstotkov) je višji kot v EU (46 odstotkov), saj je v obdobju 1990–1997 poraba tekočih goriv v Sloveniji naraščala mnogo hitreje (po 5,9 odstotka na leto) kot v EU (1,2 odstotka na leto).²¹ Delež električne energije je nižji od povprečja EU in pada.²²

V letu 2000 je bilo pridobljene 3,1 odstotka več domače primarne energije kot leta 1995, pri čemer se je zmanjšala izraba premoga, povečala pa sta se poraba zemeljskega plina in delež hidroenergije. Delež obnovljivih virov energije (OVE) v skupni primarni energiji počasi raste; leta 2000 je dosegel 9,4 odstotka (od tega največ hidroenergije in druga trdna goriva). Ker je v energetske bilanci EU delež OVE prav tako nižji od 7 odstotkov, sta bila v okviru energetske politike EU sprejeta podrobna strategija in akcijski načrt za dvig deleža OVE v pokrivanju skupne energetske porabe EU na 12 odstotkov do leta 2010. Velike možnosti na tem področju nudi izraba biomase.

Slovenska energetska odvisnost znaša 77 odstotkov. Skupna poraba končne energije narašča, predvsem v sektorju transporta, v industrijskem sektorju pa je poraba končne energije padla. Glavni proizvajalci električne energije v Sloveniji so termoelektrarne (35,1 odstotka), hidroelektrarne (29,4 odstotka) in jedrska elektrarna (35,4 odstotka).

2.2.3.5. Oskrba z vodo, čiščenje odpadnih vod in ravnanje s trdnimi odpadki

Oskrba z vodo. Glavni vir pitne vode v Sloveniji je podtalnica. Viri podtalnice v Sloveniji so sorazmerno obilni (50,9 m³/s). Zaloge podtalnice pa so prostorsko neenakomerno razporejene. Skoraj dve tretjini zalog ima osrednje območje, porečje reke Save, najmanjše zaloge pa so v skrajnem severovzhodnem delu (porečje Mure), kjer prevladujejo zrnatoporozni sloji zemljin,

²⁰ Na te pozitivne trende energetske intenzivnosti so vplivali predvsem programi spodbujanja učinkovite rabe energije v industriji, izvedeni v zadnjih petih letih.

²¹ Na to sta pomembno vplivala strma rast števila motornih vozil in večja mobilnost prebivalstva, ki jo je omogočila boljša prometna infrastruktura.

²² Ob tem ko je poraba električne energije na prebivalca v Sloveniji 10 odstotkov nižja od ravni EU, je proizvodnja električne energije na prebivalca 8,5 odstotka višja. Slovenija ima ugodno strukturo virov primarne energije za proizvodnjo električne energije. V primerjavi s povprečjem EU Slovenija proizvede večji delež električne energije v hidroelektrarnah kot v klasičnih (nejedrskih) termoelektrarnah.

in v skrajnem jugozahodnem delu (obalni pas) s kraško poroznostjo tal. Večina vodomernih postaj (41 odstotkov) vodovodnih podjetij na področjih z znato poroznostjo tal kaže statistično pomembno padanje ravni podtalnice.

Približno 47 odstotkov vse pitne vode iz javnih vodovodov se uporabi v gospodinjstvih, 39 odstotkov je porabi industrija, 8 odstotkov kmetijstvo, 5 odstotkov turizem, 1 odstotek pa drugi porabniki. Veliki vodovodni sistemi oskrbujejo z vodo skoraj vse prebivalce urbanih področij, na podeželju pa je stanje manj ugodno. Na teh področjih prevladujejo mali vodovodni sistemi, del prebivalstva pa še vedno uporablja lastne vire vode; 587 zaselkov z manj kot 2000 prebivalci še vedno ni priključenih na javni vodovod. Leta 2000 je bilo brez priključka na javni vodovod še skoraj 155.000 (7,8 odstotka) prebivalcev.

V Sloveniji je bila v obdobju 1997–2000 najbolj kritična onesnaženost podtalnice s pesticidi, v glavnem z atrazinom in njegovim metabolidom, dietil-atrazinom, ter z nitrati. V tem obdobju so bila območja vodnih zajetij v severovzhodni Sloveniji najbolj onesnažena z nitrati. Dolgoročna merjenja vsebnosti nitratov v podtalnici kažejo splošno gibanje padanja, kljub temu pa je bila v triletnem obdobju 1998–2000 vsebnost nitratov še vedno nad dopustno mejno vrednostjo 25 mg NO₃/l v območjih Prekmurja, Mure, Apač, Drave, Ptuja, Sorškega in Krškega polja, v Spodnji Savinjski dolini, Bolske in dolini Kamniške Bistrice.

Kakovost pitne vode se redno nadzoruje. Oskrba iz javnih vodovodov je večinoma ustrezna in zadostna. Do epidemij zaradi vode prihaja v slabo upravljanih sistemih, ki nimajo zaščitnih con in kjer so zajetja in oprema v slabem stanju.

Uredba o taksi na onesnaževanje vode, sprejeta leta 1996, spodbuja pospešeno iskanje rešitev s tem, da sili onesnaževalce k iskanju ustreznih ekonomskih mehanizmov (na podlagi načela »onesnaževalec plača«). Taksa na onesnaževanje vode predstavlja pomemben finančni vir za izgradnjo komunalne infrastrukture. Od njene uvedbe leta 2000 je bilo s takso zbranih okoli 90 milijonov € in investiranih v več kot 700 projektov odvajanja in čiščenja odpadnih vod.

Čiščenje odpadnih vod. Kanalizacijski sistemi in sistemi čiščenja odpadnih vod v Sloveniji niso ustrezno razviti. Leta 2000 je v Sloveniji delovalo 115 javnih čistilnih naprav za odpadne vode. Za čiščenje odpadnih vod, ki pokriva približno 75 odstotkov prebivalstva, se uporabljajo različne metode: za 15 odstotkov sekundarna obdelava odpadnih vod, za 12 odstotkov grobo mehansko čiščenje in za 48 odstotkov primarna obdelava, v glavnem z greznicami. Samo 53 prebivalstva živi v območjih s kanalizacijskimi sistemi; v porečju Mure je na kanalizacijo priključenih le 23,2 odstotka prebivalstva. V znatnem delu je kakovost obstoječih kanalizacijskih sistemov slaba: kanalizacijske cevi niso vodotesne, rezultat pa je onesnaževanje podtalnice. In le 30 odstotkov prebivalstva je priključenih na kanalizacijske sisteme, ki so opremljeni s čistilnimi napravami.

Na področju zbiranja, sproščanja in čiščenja komunalnih odpadnih vod poteka intenzivno uvajanje smernice EU o čiščenju urbanih odpadnih vod, za katero je bilo odobreno 10-letno prehodno obdobje glede obveznosti izgradnje kanalizacijskih sistemov in čistilnih naprav za komunalne odpadne vode. Cilji so zastavljeni s predpisi in akcijskim programom. Kazalci čiščenja urbanih odpadnih vod kažejo, da gradnja teh zmogljivosti teče v skladu z načrti in po predvideni dinamiki. Predvidena je izgradnja večine čistilnih naprav (Maribor, Ljubljana, Celje, razširitev čistilnih naprav za Koper in Izolo) do leta 2005, s čimer se bo delež čiščenih urbanih odpadnih vod znatno povečal.

Ravnanje s trdnimi odpadki. Po podatkih znaša letna količina trdnih odpadkov na prebivalca Slovenije okoli 450 kg. Zaradi spremenjene metodologije zbiranja podatkov ni mogoče ugotavljati gibanj.

Delež prebivalstva, zajetega v javne sisteme rednega zbiranja in odvoza komunalnih odpadkov stalno raste. Od okoli 76 odstotkov leta 1995 je ta delež zrasel na 93,4 odstotka leta 2001. Do danes je 70 odstotkov javnih izvajalcev storitev odvoza odpadkov začelo z uvajanjem ločenega zbiranja odpadkov.

Med metodami ravnanja odpadkov še vedno prevladujejo površinska odlagališča z 51 delujočimi komunalnimi odlagališči. Zaradi uskladitve s predpisi o površinskem odlaganju odpadkov bo treba do leta 2004 zapreti 21 odlagališč, naslednjih 13 pa do leta 2009. Po letu 2008 naj bi delovalo še skupaj 17 odlagališč, ki jih bo treba do takrat uskladiti s predpisanimi pogoji. V Sloveniji deluje le eno odlagališče za nevarne odpadke (Metava), kjer se zbere okoli 500 t nevarnih odpadkov na leto (pretežno iz širšega območja Maribora).

V Sloveniji delujeta dve sežigalnici industrijskih odpadkov, ki že imata licenci za sežiganje odpadkov (LEK, d. d., Ljubljana in PINUS TKI, d. d., Rače), in pet sežigalnic industrijskih odpadkov (Energetika Ravne, d. o. o., Ravne na Koroškem, Salonit Anhovo, d. d., Anhovo, OPTE Ptuj, d. o. o., Ptuj, Glin Pohištvo, d. o. o., Nazarje in ETRA 33, d. d., Ljubljana), ki imajo licence za obdelavo odpadkov (uporabo odpadkov za gorivo). Zaradi nasprotovanja javnosti se odpadke redko sežiga v industrijskih obratih, tudi kjer obstajajo za to tehnične možnosti (npr. v cementarniških pečeh).

Pretežno zaradi novih predpisov velja, da se bo ravnanje z odpadki počasi uveljavilo. Dva osrednja predpisa na tem področju sta Pravilnik o ravnanju z odpadki (z dopolnili – UL RS št. 84/98) in Pravilnik o površinskih odlagališčih odpadkov (z dopolnili – UL RS št. 5/00). Ločeno zbiranje komunalnih odpadkov (Uredba o ločenem javnem zbiranju komunalnih odpadkov, UL RS št. 21/01) in odpadne embalaže (Pravilnik o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo, UL RS št. 104/00) bosta stopila v veljavo 1. januarja 2004. Posebni predpisi obravnavajo ravnanje z odpadki v kmetijstvu in gozdarstvu, rudarstvu in proizvodnji električne energije, gradbeništvu, za kanalizacijska blata, odpadna olja, izrabljena motorna vozila, avtomobilске pnevmatike, električne in elektronske aparate, baterije, azbest, PCB/PCT, odpadke iz proizvodnje TiO₂, odpadke v zdravstvu, klavniške odpadke, sežiganje odpadkov, uvoz, izvoz in tranzit odpadkov itd. Zelo pomembni so predpisi o vzpostavitvi sistemov ravnanja z zbranimi odpadki, npr. Uredba o načinu, predmetu in pogojih opravljanja gospodarske javne službe ravnanja z odrabljenimi vozili (UL RS št. 18/03) in pnevmatikami (UL RS št. 48/02). Na področju ravnanja z odpadki se uvajajo tudi nove takse.

2.2.4. Ocena okoljskega stanja

Ta točka orisuje nekatere temeljne ugotovitve o stanju okolja v Sloveniji. Besedilo obravnava vprašanja vodnih virov, zraka, rabe tal in biološke raznovrstnosti. (Več informacij o stanju okolja v Sloveniji je mogoče najti zlasti v *Poročilu o stanju okolja 2002*.²³)

2.2.4.1. Vodni viri

V Sloveniji je glavni vir pitne vode podtalnica, površinske vode pa se uporabljajo predvsem za tehnološko vodo. V obdobju 1997–2001 se vodni kazalci niso spremenili, saj je glede na porabo na voljo velika količina vode. Po evidencah računov za dobavo vode se 70 odstotkov vode porabi za hlajenje, 16 odstotkov za pitje, 14 odstotkov pa za tehnološko vodo.

Podatke o emisijah nevarnih snovi iz virov onesnaževanja zbira nacionalna Agencija RS za okolje (ARSO) na podlagi poročil o virih onesnaževanja. Leta 2000 je bilo zabeleženih skupaj 543 virov onesnaževanja, med katerimi je bilo 86 virov pretežno biološko razgradljivih

²³ Priprava poročila ima zakonsko podlago v Zakonu o varovanju okolja (UL RS št. 32/93 in 1/96). Vsebina in zgradba poročila sta v skladu s smernicami Evropske agencije za okolje.

odpadnih vod v živilski industriji ter 457 industrijskih virov, katerih odpadne vode so vsebovale nevarne snovi. Pregled emisij v vodo snovi s seznama I (enotni standardi) kaže, da ni znatnih emisij teh snovi v vodno okolje iz točkovnih virov (celotna letna količina živega srebra 0,7 kg in kadmija 14 kg v letu 2000 iz vseh točkovnih virov). Največji delež sproščanj težkih kovin prispevajo industrijski obrati za pridobivanje in predelavo kovin, sledijo jim obrati za proizvodnjo kemikalij in kemičnih izdelkov, sintetičnih vlaken, usnja, obutve in usnjenih izdelkov, manjši delež pa še določeni drugi industrijski obrati. Največje sproščanje težkih kovin v letu 2000 sta utrpeli porečji Save (14,9 tone) in Drave (1,5 tone). Velik onesnaževalec podtalnice so razpršeni viri, zlasti kmetijski in transportni viri ter razpršena naselja brez urejene kanalizacije.

Nacionalni program spremljanja kakovosti vode zajema kakovost rečne vode, območja zajema podtalnice in izvire, jezera in morje; na tej podlagi je bila vzpostavljena baza podatkov, ki pokriva podatke o opredeljenih fizikalno-kemičnih, kemičnih in saprobioloških parametrih. Kakovost in gibanja kaže indeks kakovosti rečne vode, ki razvršča vzorčilna mesta v štiri kakovostne razrede glede na parametre. V prvi kakovostni razred spadajo neonesnaženi površinski vodotoki (1 odstotek vzorčilnih mest na Soči, Koritnici in Kamniški Bistrici ob izviri). V obdobju 1992–2000 je bilo zaznano gibanje izboljševanja kakovosti. Zabeleženo je bilo povečanje deleža vod drugega kakovostnega razreda (dobro stanje) ob zmanjšanju deleža močno onesnaženih vodotokov. Delež vodotokov v četrtem kakovostnem razredu se v zadnjih letih ni spremenil (okoli 5 odstotkov vzorčilnih mest).

2.2.4.2. Zrak

Merjenje kakovosti zraka in omrežje za spremljanje stanja sta najdlje vzpostavljena za žveplov dioksid (SO₂). V obdobju 1977–2000 so se povprečne letne koncentracije SO₂ silno zmanjšale. Okoli šoštanjske termoelektrarne so se te koncentracije znatno zmanjšale zaradi razžvepljevalne naprave, do prekoračitev mejnih vrednosti pa občasno še prihaja v okolici trboveljske termoelektrarne.

Pri drugih onesnaževalcih prihaja do občasnih prekoračitev mejnih vrednosti koncentracije ozona, zlasti spomladi in poleti, ob pogojih, ki spodbujajo fotokemične reakcije. Pri drugih snoveh le redko prihaja do prekoračitev mejnih vrednosti.

Od leta 1980 do 2000 so se letne emisije SO₂ v Sloveniji zmanjšale za 59 odstotkov. Največji delež od 96.000 t skupnih emisij SO₂ so v letu 2000 prispevale termoelektrarne in kurilnice, in sicer 87 odstotkov. Leta 1995 so emisije SO₂ znatno padle glede na prejšnje leto zaradi začetka delovanja razžvepljevalne naprave na bloku 4 šoštanjske termoelektrarne, pa tudi zaradi nižje vsebnosti žvepla v tekočih gorivih po novi uredbi o kakovosti tekočih goriv. Nadaljnje zmanjšanje je prinesel zagon razžvepljevalne naprave na bloku 5 šoštanjske termoelektrarne v drugi polovici leta 2000. Slovenija je neto izvoznik žvepla. Izvoz dušikovih oksidov (NO_x) in reduciranega dušika (NH₃) presega njihov uvoz.

Po letu 1992 so emisije NO_x rasle, predvsem zaradi vedno večje gostote prometa motornih vozil; povečanje je bilo veliko kljub vedno večjemu številu vozil, opremljenih s katalizatorji. Po letu 1997 so emisije NO_x padle zaradi zmanjšanja porabe motornih vozil (padla je obmejna prodaja tujim kupcem). Največji del skupnih emisij NO_x se pripisuje cestnemu prometu (motornim vozilom), in sicer 63 odstotkov leta 2000.

Od leta 1995 se beleži tudi pomembno in občutno padanje emisij svinca, saj je v tem letu stopila v veljavo nova uredba o kakovosti tekočih goriv. Od leta 2001 v Sloveniji ni več dovoljena prodaja osvinčenih goriv, kar je še zmanjšalo emisije svinca iz motornih vozil.

Po letu 1986 so se emisije toplogrednih plinov (TGP) zmanjševale in dosegle najnižjo raven v letih 1991 in 1992, nato pa so začele spet rasti. Gibanje rasti teh emisij se je v zadnjih letih v grobem ustavilo. Največji delež emisij izvira iz proizvodnje električne energije in ogrevanja, temu pa sledi transport.

Kjotski protokol (1997) predpisuje obveznosti industrijskih držav (držav iz priloge I konvencije), in sicer, da morajo v prvem ciljnem obdobju 2008–2012 zmanjšati ali omejiti emisije TGP glede na izhodiščno leto (za Slovenijo to pomeni zmanjšanje za 8 odstotkov glede na leto 1986). Izdelane so bile projekcije emisij TGP do leta 2020 ob ukrepih, ki so že uvedeni in ukrepih, katerih uvedba se načrtuje. Vse potrebne ukrepe bo opredeljeval akcijski program zmanjševanja emisij TGP, ki je v pripravi.

Postopno opuščanje uporabe klorfluorogljikov (CFC) poteka že od leta 1995. Do leta 2002 je bila njihova uporaba močno zmanjšana (skupna letna poraba CFC v Sloveniji je padla za 90 odstotkov). Uporaba deloma halogeniranih klorfluorogljikov (HCFC) se prav tako opušča, trenutno ne presega 11 odstotkov dopustne ravni izračunane porabe za Slovenijo. Slovenija ne proizvaja nikakršnih snovi, ki tanjšajo ozonski plašč.

2.2.4.3. Tla in gozdovi

Največji problem izgub zemljišč predstavlja uničenje v posameznih posegih v prostor, navadno v obliki gradenj, ko so ogrožena najkakovostnejša kmetijska zemljišča. V obdobju 1993–1997 se je površina gozdov povečala za 74.677 ha, površina kmetijskih zemljišč pa zmanjšala za 81.092 ha.

Danes se sistematično raziskuje onesnaževanje tal na območjih, ki pokrivajo okoli 13 odstotkov ozemlja Slovenije (leta 1999 le 8 odstotkov). Mejne vrednosti težkih kovin (cinka, kadmija, svinca) so presežene v območjih okoli industrijskih središč (na območju Celja, na nekaterih območjih okoli Maribora in Jesenic). Večina ugotovljenih nevarnih organskih snovi je prisotna v tleh v majhnih koncentracijah.

Onesnaževanje predvsem podtalnice s prevelikimi količinami hranilnih snovi iz kmetijstva predstavlja problem, zlasti na območjih, kjer so kmetijska zemljišča v neposrednem stiku z območji tik pod površino ležečih bazenov podtalnice in je kmetijstvo intenzivno (območja tanke plasti rjave prsti v porečjih Mure, Save, Drave in Savinje). Najnovejši podatki za Slovenijo kažejo pozitivno povprečno bilanco dušika (+ 64 kg N/ha), kar tudi pomeni, da kmetje uporabljajo 55 odstotkov preveč gnojila.

V zadnjih petih letih se poraba mineralnih gnojil umirja; leta 2000 je znašala 174.620 ton (oziroma 397 kg/ha obdelane površine). Prevladujejo dušikove hranilne snovi, ki prispevajo 45 odstotkov vsega vnosa. Od leta 1990, ko je poraba dušika znašala 27.169 t, je narasla že na 34.847 t, v zadnjih letih pa se umirja. Ne glede na ukrepe v zadnjem času to umirjanje še ni zadostno. Stalež živine se v zadnjih petih letih ni bistveno spremenil, povečuje se le število konj in ovc. Vnos dušika s hlevskim gnojem znaša 154 kg/ha kmetijskih zemljišč. Za Slovenijo je torej še vedno značilno razmerje med dušikom iz mineralnih gnojil a 1 : 2. Letni vnos dušika s hlevskim gnojem je omejen na 210 kg/ha, od 1. januarja 2003 pa je predpisana nova mejna vrednost 170 kg/ha; to mejno vrednost predpisujejo tudi smernice EU. V zadnjih letih stalno narašča uporaba rastlinskih zaščitnih sredstev, od 1495 t leta 1995 na 1602 t leta 2000. Skupna poraba teh sredstev je znašala 3,1 kg/ha kmetijskih zemljišč, kar uvršča Slovenijo med večje porabnike v Evropi.

Aprila 2001 je bil sprejet Slovenski kmetijsko okoljski program (SKOP), katerega namen je popularizirati kmetijsko proizvodnjo v skladu s potrebami potrošnika, ki bo varovala zdravje potrošnika in omogočila trajnostno rabo naravnih virov ter ohranjala biološko raznovrstnost in

značilnosti slovenske krajine. Skupaj je bilo predloženih 23.298 prošelj za subvencije, večji del (67 odstotkov) za sonaravno živinorejo, 11 odstotkov za organsko kmetijstvo in 6 odstotkov za ohranitev obdelanih in naseljenih zemljišč na zaščiteneh območjih. Odobreni ukrepi so pokrivali 83 odstotkov zemljišč, na katere so se nanašale prošnje za subvencije.

Gozdovi pokrivajo kar 55 odstotkov celotne površine Slovenije. Ob upoštevanju povečanja gozdnatih površin v zadnjih 50 letih se je količina lesne mase v gozdovih povečala za 2,5-krat. Pomembno je, da gozdna lesna masa vsako leto vsrka iz zraka več kot 3 milijone ton CO₂. Odmiranje krošenj v gozdnih sestojih kaže predvsem na učinke onesnaženega zraka na drevesa. Najbolj odmirajo krošnje hoje, smreke in hrasta. Pri bukvi je delež zdravih krošenj največji; ta vrsta kaže tudi najmanj znakov poškodovanosti. Zaradi zaostajanja poseka za rastjo v zadnjih desetih letih gozdarski načrti predvidevajo povečanje poseka, ki pa ne bi smel presegati 65 odstotkov pri iglavcih in 53 odstotkov pri listavcih.

2.2.4.4. Narava in biološka raznovrstnost

Slovenija je ena od biološko najbolj raznovrstnih držav v Evropi. Poznanih je okoli 25.000 rastlinskih in živalskih vrst, predvideva pa se, da jih v Sloveniji živi dvakrat toliko. Slovenija je med vodilnimi državami glede števila vrst na enoto obdelane površine.

V Sloveniji zaščitena območja različnih kategorij trenutno pokrivajo 8 odstotkov ozemlja države. Največji del zaščitene ozemlja v Sloveniji zavzema Triglavski narodni park, ki zajema predvsem planinske in gozdne habitate. Sestavljen je tudi strokovni predlog opredelitve naravnih dobrin, v katerem je zajetih 5232 enot, od katerih je 1373 zakonsko zaščiteneh (naravni spomeniki, naravni rezervati in spomeniki umetnega izvora).

Najbolj ogrožene vrste v Sloveniji so dvoživke (72 odstotkov), sledijo jim ptice (49 odstotkov), ribe (48 odstotkov) in sesalci (36 odstotkov). Nevretenčarje se preučuje manj, praproti pa so manj ogrožene.

Obstaja okoli 850 endemnih vrst v ožjem smislu, od katerih jih je večina povezanih s podzemnimi habitati, alpskimi in podalpskimi pašniki ter pečinskimi in meliščnimi pobočji. Tipi habitatov z znatnimi števili ogroženih vrst, ki jih ogroža odmiranje habitata, so predvsem suhe in mokre pašniške površine, obalna območja in morska ter kopenska povodja.

Za ohranitev vrst in habitatov *in situ* bodo opredeljena območja NATURA 2000 po merilih direktiv EU. Postopek identifikacije teh območij in območij nacionalnega pomena (ekološko pomembnih območij) je v teku.

2.3. Okvir politik

2.3.1. Podjetniški sektor

2.3.1.1. Podjetništvo, konkurenčnost in inovacije

Slovenska politika želi nadgraditi osnovni linearni model inovacij. Koncept inovacij ni zasnovan le na raziskavah, temveč vzpostavlja pomembne povezave med različnimi javnimi institucijami in zasebnimi podjetji na nacionalni in regionalni ravni. Nacionalne politike in strategije za podjetništvo, konkurenčnost in inovacije so naslednje:

1. politika podjetništva in konkurenčnosti,
2. politika raziskav in razvoja,
3. slovenska turistična strategija.

1. Politika podjetništva in konkurenčnosti

Cilji slovenske politike podjetništva in konkurenčnosti so:

- i. okrepiti ključne dejavnike poslovne uspešnosti, kot so znanje, inovacije, tehnologija in podjetništvo,
- ii. ustvariti regulativno okolje, ki zagotavlja trajnostni in skladen razvoj vseh tržnih udeležencev/subjektov,
- iii. okrepiti konkurenčne zmožnosti slovenskih podjetij prek izvoza in neposrednih domačih in tujih naložb in
- iv. izboljšati gospodarsko vitalnost regij s spodbujanjem bolj uravnoveženega regionalnega razvoja.

(i) Krepitev ključnih dejavnikov poslovne uspešnosti; »Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002 – 2006« želi spodbuditi razvoj inovativnega okolja, ki bo podpiralo razvoj podjetništva, inovacij, naložb in ključnih dejavnikov konkurenčnosti podjetij, kot tudi prožnost in organizacijo podjetij. Program poteka že od leta 2001 in predstavlja osnovo, na podlagi katere se razvijajo ukrepi ESRR. Inovacijam prijazno okolje in institucije, ki omogočajo in spodbujajo prenos znanja v prakso, so prav tako pomembni elementi programa.

Na pobudo vlade je bilo zadnjem času ustanovljenih kar nekaj tovrstnih institucij. Trenutno obstajajo 3 tehnološki parki in 3 inkubatorji, 16 grozdov, 27 tehnoloških centrov in 4 pobude za tehnološke mreže. Da bi pridobili finančna sredstva za svoje raziskovalne dejavnosti, morajo prijaviti projekte, ki združujejo različna podjetja, v sodelovanju z vsaj minimalnim številom akademskih raziskovalnih institucij. Veliko grozdov že doživlja dinamično rast, med drugim v avtomobilskih, orodjarskih, transportnih, logističnih in plastičnih tehnologijah. Mnoge pobude so zelo obetavne, med drugim v lesno predelovalnem, visokotehnološkem, geografsko informacijskem, turističnem, tekstilnem in okoljskem grozdu. Tehnološki centri se ustanavljajo v različnih industrijskih panogah, med drugim v panogi električnih medicinskih aparatov, usnjarski in čevljarški panogi, gradbeništvu, vakuumskih tehnologijah, lesni industriji, informacijskih tehnologijah, elektronskih aparatih, orodjarski industriji, živilski industriji in ekologiji. Ti centri so pogosto tesno povezani z regionalnimi gospodarstvi, kar

tem regijam ponuja priložnost za boljšo konkurenčnost na podlagi njihovih trenutnih specializacij.

Trenutno ključna prednostna industrijska področja, na katerih te institucije delujejo, še niso uradno opredeljena. Financiranje za dejavnosti tehnoloških mrež je bilo zagotovljeno z njihovo ustanovitvijo na naslednjih področjih:

- a) biotehnologija in farmacija,
- b) novi materiali in ekologija,
- c) informacijske in komunikacijske tehnologije,
- d) tehnologije vodenj procesov.

Tehnološke mreže so nove institucije, ki združujejo najvplivnejše akterje iz akademskega in industrijskega okolja. Osredotočajo se na temeljne tehnologije, ki imajo lahko močan vpliv na rast gospodarstva in so pomembne za blagostanje celotnega prebivalstva. Raziskovalna in podjetniška skupnost je dobro sprejela nove institucije za prenos znanja in kakovost projektnih vlog se izboljšuje.

(ii) Predpisi; Temeljna zakonodaja za izvajanje Programa se trenutno revidira in bo predstavljena v novem Zakonu o podpornem okolju za podjetništvo. Tudi zakonodaja o davkih in davčnih olajšavah se posodablja, da bi se ustvarilo privlačnejše naložbena klima za inovativna podjetja. Projekt "vse na enem mestu", instrument, ki naj bi omejil obseg birokracije, je že v fazi izvajanja. Poleg tega bo predpristopna pomoč programa Phare Ekonomska in socialna kohezija podprla projekt in njegov krovni cilj, ki je zmanjšati ovire za MSP.

Komisija za nadzor državnih pomoči v Sloveniji je že sprejela program in odobrila shemo državne pomoči št. 0002-5715334-2002.

(iii) Krepitev konkurenčne sposobnosti; MSP predstavljajo ključni "vir" pri ustvarjanju podjetniškega ozračja in inovacij. V skladu z Zeleno knjigo o podjetništvu v Evropi, ki je podlaga za razpravo o položaju in prihodnjih usmeritvah ter prednostih, so ključni ukrepi nacionalne politike naslednji:

- a) Spodbujanje podjetništva in razvijanje podpornega okolja;

"Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002 – 2006" predvideva dejavnosti in pobude za spodbujanje in podporo različnih oblik sodelovanja in povezovanja med podpornimi institucijami. Treba je okrepiti podjetniško znanje in kulturo, da se zagotovi razvoj podjetništva. V nadaljevanju so na kratko opisane institucije, ki se ukvarjajo s spodbujanjem podjetništva.

Pospeševalni center za malo gospodarstvo – PCMG je bil ustanovljen leta 1992, da bi usklajeval Podporno mrežo za malo gospodarstvo in programe, ki so namenjeni podjetništvu in malemu gospodarstvu. PCMG deluje kot usklajevalec Podporne mreže za malo gospodarstvo in organizacije, ki podpirajo podjetništvo v Sloveniji na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. V zvezi z Mrežo poslovnih centrov je namen PCMG tudi (i) okrepiti razvoj in delovanje lokalnih razvojnih partnerstev na področju poslovanja in spodbujanja zaposlovanja in (ii) vzpostaviti mrežo lokalnih poslovnih centrov (LPC) kot sistema "vse na enem mestu". PCMG in njegovi partnerji izvajajo več pomembnih projektov za spodbujanje podjetništva v Sloveniji in v mednarodnem okolju.

Javni sklad Republike Slovenije za malo gospodarstvo (JSMG) - je ena od nacionalnih institucij za izvajanje podporne politike za MSP, predvsem za ukrepe finančne podpore. JSMG se loteva izključno dolgoročnih dejavnosti spodbujanja malega gospodarstva, kot so (i) dejavnosti spodbujanja poslovanja, (ii) finančni leasing, (iii) finančne dejavnosti (posredovanje posojil) in (iii) finančni inženiring. Storitve, ki jih zagotavlja JSMG, se štejejo kot državna pomoč. JSMG lahko objavlja javne razpise za izvajanje načrtovanih dejavnosti.

b) Spodbujanje zagona novih podjetij, razvoj MSP in spodbujanje naložb;

S sistemom "vse na enem mestu", ki zagotavlja informacije in svetovalne storitve za podjetja, se dodeljujejo spodbude za nastajanje novih podjetij. K razvoju podjetništva prispeva tudi ustrezno pravno okolje in odstranitev upravnih ovir.

Spodbujanje naložb; V skladu z nacionalno razvojno politiko države je bil podan predlog za strategijo poslovnih con, ki bi ustrezala potrebam slovenskih MSP v hitro spreminjajočem se svetu. Poslovne cone v kombinaciji z instrumenti za podpiranje naložb predstavljajo priložnost za manj razvite regije v Sloveniji, ki jim trenutno primanjkuje kritične mase za hitrejšo rast.

Agencija RS za gospodarsko promocijo Slovenije in tuje investicije (TIPO) ponuja niz storitev, prilagojenih za bodoče in obstoječe tuje investitorje, kot so: (i) zagotavljanje informacij o zakonodaji, davkih in spodbudah; (ii) zagotavljanje informacij o slovenskih dobaviteljih; (iii) organizacija predstavitev in ogledov; (iv) skrbno izbiranje industrijskih zemljišč, ki bodo ustrezala potrebam investitorjem; (v) zagotavljanje povezav z industrijo in lokalnimi oblastmi; (vi) svetovanje in podpora pri praktičnih zadevah.

Vladna shema za pospeševanje neposrednih tujih naložb (FDI): Tuja podjetja, ki neposredno investirajo v Slovenijo, lahko zaprosijo za finančno pomoč. Namen razpisa je povečati privlačnost Slovenije, kot lokacije za neposredna tuja vlaganja, z znižanjem vhodnih (zagonških) stroškov investitorjem, čigar investicije bodo imele pozitiven učinek na nove zaposlitve, znanje in transfer tehnologij, pospeševanje uravnoveženega regionalnega razvoja in bodo pospešile povezovanja med tujimi investitorji in slovenskimi podjetji.

2. Politika raziskav in razvoja

Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti, sprejet jeseni 2002, opredeljuje strateške cilje politike raziskav in razvoja v Sloveniji:

- Povečanje družbene pomembnosti in učinkovitosti raziskovalne in razvojne dejavnosti z vzpostavljanjem policentričnega modela znanstvenega razvoja in mrežnega povezovanja raziskovalnih organizacij na področju znanosti, izobraževanja in gospodarstva;
- Ustvarjanje pogojev za avtonomno in strokovno neodvisno usmerjanje, vrednotenje ter spremljanje raziskovalne in razvojne dejavnosti;
- Spodbujanje delovanja razvojnih jeder v znanosti, gospodarstvu in družbi na področjih, ki so osnova dolgoročnega gospodarskega in družbenega razvoja;
- Razvijanje človeških virov ob zagotavljanju enakih možnosti za moške in ženske, ter razvijanje raziskovalne ustvarjalnosti s povečanjem vloge znanosti pri vzgoji kadrov, predvsem na univerzah;

- Povečanje skupnega obsega sredstev in naložb v raziskovalno in razvojno dejavnost, kar se bo doseglo z usmerjanjem javnih sredstev v strateška razvojna področja, ki bodo spodbujala povečanje obsega podjetniških vlaganj;
- Pospeševanje mednarodnega in meddisciplinarnega sodelovanja.

Slovenska politika raziskav in razvoja se v glavnem izvaja z ukrepi in programi Ministrstva za šolstvo, znanost in šport in Ministrstva za gospodarstvo. Glavni instrumenti znanstvene politike, ki jo financira Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, so: projekti in programi temeljnih in aplikativnih raziskav, institucionalno financiranje javnih raziskovalnih inštitutov, mednarodno sodelovanje, usposabljanje in razvoj raziskovalnih kadrov ter posodabljanje in delovanje raziskovalne infrastrukture. Instrumenti politike tehnološkega razvoja so del Programa ukrepov Ministrstva za gospodarstvo za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002–2006, kot je predstavljeno zgoraj.

3. Slovenska turistična politika

Razvojni cilji slovenskega sektorja za turizem so opredeljeni v Strategiji slovenskega turizma 2002 - 2006, ki jo je slovenska vlada sprejela julija 2002. Strategija je skupni dokument vseh institucij, ki tvorijo slovensko turistično ponudbo, od ponudnikov turističnih storitev, lokalnih skupnosti, občin, države in civilne družbe. Slovenska turistična strategija opredeljuje temeljne strateške usmeritve, cilje, razvojna področja, kot tudi vloge in odgovornosti različnih institucij, ki se ukvarjajo s turizmom.

Vizija slovenskega turizma je, da bi Slovenija postala turistično razvita dežela s standardi kakovosti EU turističnih storitev in raznovrstne ponudbe, konkurenčne v primerjavi z drugimi turističnimi destinacijami.

Osnovni cilji izvajanja so: povečati prepoznavnost Slovenije kot turistične destinacije, izvesti cikel vlaganj v višini 1.6 milijard EUR do 2010 in povečati vlogo usposobljenosti ter izboljšati raven izobrazbene strukture v turizmu, povečati pritok valut, povečati število nočitev. Slovenska turistična strategija opredeljuje pet glavnih razvojnih področij: prostorsko načrtovanje, razvoj človeških virov, trženje, cikel vlaganj in razvoj novih izdelkov, s poudarkom na izboljšanju kakovosti turističnih storitev. Kulturna predstavlja bistven element pri podpiranju ustvarjalnosti, promociji slovenskega turizma in poslovne konkurenčnosti. Nacionalni program za kulturo bo po sprejetem zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo predstavljal strateški dokument, ki bo opredeljeval dolgoročno in kratkoročno kulturno politiko v Sloveniji.

2.3.1.2. Spodbujanje skladnega regionalnega razvoja

Z namenom preprečevanja nadaljnje rasti neuravnoteženosti razvoja različnih delov dežele, je Slovenija julija 1999 sprejela Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (UL RS, št. 60/99). Zakon ne določa samo splošnega okvira za izvajanje regionalne strukturne politike za celotno ozemlje Slovenije in opredeljuje pogoje za dodeljevanje pobud za regije s posebnimi razvojnimi problemi, temveč vzpostavlja tudi institucionalni okvir, potreben za usklajevanje sektorskih politik, tako na nacionalni kot regionalnih ravneh.

Regionalna razvojna politika je usmerjena k spodbujanju večje konkurenčnosti, kakovosti življenja in večje ekonomske ter socialne kohezije vseh 12 slovenskih regij²⁴. Inštrumenti te politike so usmerjeni v krepitev regionalnih gospodarstev in izboljšanje prometnih povezav, s čimer bo mogoče izkoristiti prednosti bližine vseevropskih prometnih koridorjev. Politika temelji na endogenih razvojnih dejavnikih, tj. na boljši izrabi domačih razvojnih virov v regijah v kombinaciji z zunanjimi dejavniki. Spodbujanje pomena in izkoriščanja domačih potencialov v regionalnem razvoju terja nadaljnjo decentralizacijo države. Dejavnosti spodbujanja regionalnega razvoja obsegajo široko paleto politik, med drugim: (1) krepitev regionalnih središč nacionalnega pomena; (2) vključevanje v evropsko regionalno politiko; (3) krepitev vloge prostorskega načrtovanja kot dejavnika gospodarskega razvoja; (4) oblikovanje sodobne politike prostorskega načrtovanja; (5) izraba lege Slovenije na križišču vseevropskih koridorjev V in X; (6) nadaljevanje začete reforme kmetijske politike v smeri razvoja podeželskega prostora; (7) uvedba lokalne samouprave in oblikovanje regij.

S Strategijo regionalnega razvoja, ki je bila sprejeta julija 2001, so bili zagotovljeni cilji in institucionalni okvir za uravnotežen regionalni razvoj. V obdobju od 2000 do 2002 so bile v vseh 12 NUTS 3 regijah ustanovljene regionalne razvojne agencije v obliki privatnih partnerstev, sestavljenih iz lokalnih oblasti in lokalnih socialnih in gospodarskih partnerjev (nevladne organizacije, podjetja). Na podlagi načela od spodaj navzgor je bilo pripravljenih in sprejetih dvanajst regionalnih razvojnih programov. Za vse je bilo izvedeno predhodno vrednotenje, ki so jih izvedli neodvisni strokovnjaki, ki jih je naročila Agencija RS za regionalni razvoj. Usmeritve Strategije in programov regionalnega razvoja na ravni NUTS 3 so bile upoštevane pri pripravi Državnega razvojnega programa (DRP) 2001-2006, kakor tudi ob pripravi EPD.

Uravnotežen regionalni razvoj se ne zagotavlja samo skozi prostorsko (regionalno) usmerjen pristop kot horizontalni ukrep, temveč tudi v obliki neposrednih regionalnih spodbud iz državnega proračuna, ki je v letu 2002 dosegel 19,8 milijonov EUR. Prednostna območja regionalne politike določa vladna uredba prednostnih območij regionalne politike (UL RS št. 44/01), ki zaostajajo za povprečno ravniyo gospodarskega razvoja za več kot 20 %. Regije so uvrščene v štiri skupine (A,B,C,D) v skladu s indeksom razvojne ogroženosti, ki temelji na faktorski analizi več kot 30 kazalnikov. Državna regionalna politika se osredotoča na regiji A in B, ki ustrezata vzhodno slovenski kohezijski regiji z dodano Notranjsko-kraško regijo NUTS III.

Bolj ciljno usmerjen in celovit pristop k regionalnemu razvoju ne prispeva le k reševanju problema razlik v razvoju različnih regij temveč koristi slovenskemu gospodarstvu v celoti s spodbujanjem gospodarske rasti v posameznih krajih in regijah, ustvarjanjem novih delovnih mest, privabljanjem domačih in mednarodnih investitorjev, gospodarjenjem s prostorom in urejanjem prostora, spodbujanjem razvoja v manj razvitih in gospodarsko šibkejših regijah ter s pozitivnimi učinki na okolje.

²⁴ Te regije so bile ustanovljene že v 1970-ih, ko je Slovenija uvedla aktivno regionalno politiko na podlagi koncepta policentričnega razvoja.

2.3.1.3. Kmetijstvo, razvoj podeželja, gozdarstvo in ribištvo

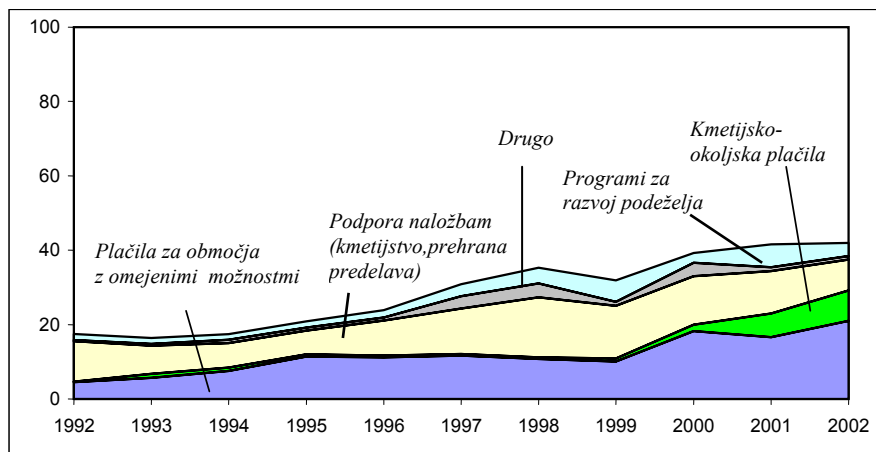
Kmetijstvo in razvoj podeželja: Kmetijska politika v Sloveniji se loteva reševanja problemov razvoja podeželja z izvajanjem obsežnega niza ukrepov, ki so namenjeni podpiranju kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za pridelavo, spodbujanju trajnostnih kmetijskih praks, podpiranju učinkovitega prestrukturiranja agroživilskega sektorja in integralnega razvoja podeželskih območij.²⁵ Leta 2002 so slovenska javna sredstva, namenjena podpori razvoja podeželja, znašala 41,99 milijonov EUR. Razčlenitev javne podpore prestrukturiranju razvoja kmetijstva in podeželja po glavnih skupinah ukrepov je predstavljena na Sliki 3.

Podobno kot v EU je Slovenija odvedla znaten delež kmetijske podpore v programe tržno nevtralnih plačil, s katerimi se neposredno priznava večnamenska vloga kmetijstva. Ta plačila nadomeščajo višje proizvodne stroške na manj razvitih območjih in spodbujajo bolj trajnostne prakse kmetijske pridelave.

Praktično vsi sektorji primarne kmetijske pridelave so upravičeni do javne podpore za konkurenčno prestrukturiranje kmetijskega sektorja v Sloveniji. Podpora je podana v obliki prednostnih dolgoročnih posojil (subvencioniranje obrestnih mer) in nepovratnih sredstev za investicije. Poleg podpor, usmerjenih v kmetijski sektor, je podpiranje naložb zagotovljeno tudi za izboljšave v trženju in predelavi živilskih proizvodov. Drugi ukrepi, namenjeni prestrukturiranju agroživilskega sektorja, obsegajo zemljiške operacije (razdelitve kmetijskih zemljišč, melioracije zemljišč), podporo skupinam proizvajalcev in trženje kmetijskih izdelkov.

Istočasno je obseg političnega ukrepanja postopoma širil svoje aktivnosti na širši sklop ukrepov razvoja podeželja. Ti temeljijo na pobudah lokalnih skupnosti, ki spodbujajo notranji razvojni potencial na podeželju. Podprti projekti se nanašajo na ustvarjanje dodatnih ali alternativnih virov dohodka, spodbujanje podeželskega turizma in pomoč pri razvoju podeželske infrastrukture in ohranjanje podeželske dediščine.

Slika 3: Izdatki proračuna za ukrepe politike za razvoj podeželja v Sloveniji (1992-2002)

²⁵ Ukrepe podpirajo osnovni nacionalni strateški dokumenti: Strategija razvoja slovenskega kmetijstva (1993); Program reforme kmetijske politike (1999); Načrt razvoja podeželja za Slovenijo (2004-2006). Pravno podlago zagotavlja Zakon o kmetijstvu (UL RS, št. 54/00). Izvedbene določbe (npr. obseg ukrepov, merila upravičenosti, opis postopkov, povezanih z izbiro projektov, njihovo izvajanje in spremljanje) so opredeljene s sekundarno zakonodajo. Leta 2001 so bila osnovna zakonska določila naslednja: Uredba o programih kmetijske strukturne politike in kmetijske politike razvoja podeželja za leto 2001 (UL RS, št. 60/01, 76/01, 91/01); Uredba o ukrepih kmetijske strukturne politike 2000-2006 (SAPARD) (UL RS, št. 107/01), Uredba o uvedbi izravnalnih plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (EKO 1) (UL RS, št. 34/01), in Uredba o kmetijsko okoljskih ukrepih 2001 (EKO 2, EKO 3) (UL RS, št. 34/01).

Gozdarstvo; Slovenija upravlja z gozdnimi viri v skladu s strategijo ohranjanja in trajnostnega razvoja gozdov,²⁶ ki temelji na Zakonu o gozdovih (1995). Zakon o gozdovih ureja ohranjanje in sonaravno gospodarjenje z gozdovi, z namenom zagotavljanja celovitosti gozdnih ekosistemov in njihovih nalog. Omejuje uporabo zasebnih gozdov do mere, da se bodo "pravice lastništva gozdov uveljavljale na način, ki bo zagotavljal njihove ekološke, socialne in proizvodne funkcije". Po tem zakonu so gozdnogospodarski načrti sestavljeni za vse gozdove, ne glede na njihov lastniški status, in jih morajo upoštevati vsi lastniki. Gozdnogospodarski načrti so sestavljeni na regionalnih in lokalnih ravneh, gozdarski načrti pa so narejeni na ravni območja (lastnik) za neposredno izvajanje. Prostorski del gozdnogospodarskih načrtov povezuje gozdarstvo neposredno z načrtovanjem pokrajine. Zakon ureja tudi vpliv gozdarjev na upravljanje prosto živečih živali. Lastniki gozdov so torej dolžni upravljati z gozdovi v skladu z načrti, skupaj s potrebnimi ukrepi gozdarstva in zaščite.

Ukrepe gozdarstva v zasebnem sektorju sofinancira državni proračun, v skladu s Pravilnikom o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove. Javna podpora je namenjena: (i) preprečevanju ali odpravljanju motenj v delovanju gozda; (ii) gozdnemu delu v zaščitenih gozdovih in hudourniških rečnih območjih; (iii) gozdarskim in zaščitnim ukrepom in ukrepom za vzdrževanje habitata prosto živečih živali; (iv) obnovi gozdov, ki so bili poškodovani zaradi požara ali drugih naravnih ujm; (v) redčenju debel in preoblikovanju v zasebne gozdove, in (vi) gradnji in vzdrževanju gozdnih cest. Podpora se opravlja preko dejavnosti na osnovi gozdarskih načrtov in njihovih operativnih projektov znotraj Naložbenega programa za gozdove.

Ribištvo; Dolgoročni cilj politike ribištva v Republiki Sloveniji je spodbujanje konkurenčnosti sektorjev ribištva in ribogojstva in zagotovitev trajnostne uporabe ribolovnih virov v skladu z ustrežno zakonodajo EU. Pristojni organ za politiko ribištva je Oddelek za sladkovodno, morsko ribištvo in ribogojstvo na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Pravno podlago zagotavlja Zakon o morskem ribištvu (Uradni list RS, št. 58/02). To je nov zakon in je popolnoma prilagojen evropski zakonodaji. Sprejeti so bila tudi novi pravilniki o kakovosti rib in ribjih izdelkov, ki se dajo na trg, medtem ko se pravilniki, ki temeljijo na novem Zakonu o morskem ribištvu (Pravilnik organizacij proizvajalcev, Uredba programa o skupnem trgu rib in njihovih izdelkov in razvoju ribištva se še vedno pripravljata) še pripravljajo.

Strukturni ukrepi na področju ribištva in ribogojstva vključujejo ukrepe kot so organizacija svetovalnih storitev, podpora pri pridobivanju vodnih dovoljenj za gradnjo novih ribolovnih zmogljivosti in sofinanciranje vlaganj v ribogojstvo (v zadnjih 5 letih je bilo financiranih 25 novih farm za gojenje in predelavo celinskih rib, v skladu z novimi veterinarsko-sanitarnimi predpisi EU). V prihodnjih letih se pričakuje posodobitev okoli 50 obstoječih ribjih farm. Na področju morskega ribištva, kjer prevladuje obalni ribolov, je dolgoročni strukturni cilj zmanjšanje števila ljudi, ki so odvisni od ribištva (iz 108 na 80), in izboljšanje konkurenčnosti preostalih v industrijsko tehnološki posodobitvi ter zmanjševanje stroškov teh preostalih sektorjev.

²⁶ Ta strategija temelji na Zakonu o gozdovih in sledi Agendi 21 (poglavje XI) konference ZN o okolju in razvoju v Rio (1992). Upošteva tudi določbe konvencije o biološki raznovrstnosti (1992), Alpsko konvencijo (1993) in resolucije, ki jih je sprejela Ministrska konferenca o varovanju gozdov v Evropi (1991 in 1993).

2.3.2. Človeški viri

2.3.2.1. Izobraževanje in usposabljanje

Konceptualni okvir na področju izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji je določen v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju, ki jo je parlament sprejel leta 1995. Po sprejetju Državnega razvojnega programa, pristopne strategije s področja razvoja človeških virov in v skladu s politiko EU po Lizbonskem vrhu leta 2000, se je Bela knjiga nadgradila s številnimi operativnimi dokumenti, ki odražajo nacionalne prednosti v izobraževanju in usposabljanju: Memorandum o nadaljnjem razvoju poklicnega izobraževanja in usposabljanja v RS, Nacionalni program izobraževanja odraslih, Nacionalni program visokega šolstva (ki ga je parlament sprejel leta 2002), nacionalne sheme za usposabljanje učiteljev, razvoj programov, usmerjanje in svetovanje, vlaganje v informacijsko tehnologijo (Zakon o organiziranju in financiranju, Ur.l. RS, št. 12/96, spremenjen leta 2001) Zakon o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah - uradno prečiščeno besedilo (Ur.l. RS, št. 83/03), če omenimo samo najpomembnejše reference za proces EPD.

Na osnovi zgornjih strateških dokumentov se je razvilo nekaj državnih shem (ki jih podpirajo proračunska sredstva). Krepijo skupno vlogo izobraževanja in usposabljanja gospodarskega in socialnega razvoja in zagotavljajo dostop do izobraževanja in zaposlitve. V skladu s procesi JAP in JIM, se socialna vključenost spodbuja z naslavljanjem posameznih ciljnih skupin (zgodnja opustitev izobraževanja, osebe z nezaključenim šolanjem, odrasli z nižjo ravnijsko dosežene izobrazbe) ali naslavljanjem posebnih pomanjkljivosti sistema (monokultura učnih programov, poklicna mobilnost, sistem vajeništva, priznavanje neformalnega izobraževanja). V skladu s primerjalno analizo EU o izobraževanju in usposabljanju, so aktivnosti usmerjene k izboljšanju kakovosti sistemov izobraževanja in usposabljanja, izboljšanju povprečne strokovne usposobljenosti prebivalstva na najmanj višješolsko raven do leta 2010 in povečani splošni stopnji zajetja prebivalstva, ki je vključeno v vseživljenjsko učenje. Glede na to je poudarek na največjih pomanjkljivostih glede usposobljenosti, npr. poklicne in socialne usposobljenosti, funkcionalnih in IKT komunikacijskih pooblastil, tujih jezikov.

Kljub dokaj velikemu nizu izvedenih dejavnosti konkretne intervencije, učinkovitost in dinamika reševanja zgornjih pomankljivosti ostaja nezadostna. To se še posebej nanaša na pomanjkanje preglednosti, fleksibilnosti in razdrobitev ponudbe izobraževanja in usposabljanja, šibak prenos in prilagodljivost znanja potrebam lokalnih gospodarstev, zahtev trga dela in posebnih javnih, socialnih in individualnih interesov in stalen primankljaj vlaganja v poklicno usposabljanje učiteljev.

Za odpravljanje prikazanih problemov so bili prevzeti konkretni ukrepi. To vključuje pripravo Smernic o decentralizaciji in modularizaciji sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja (kar pušča odprto 20 % učnih programov za pobude in odločanje lokalnega ekonomskega okolja ali razvoj 13 ključnih pristojnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja, oboje v skladu s priporočili ES), pripravo novega vseživljenjskega učenja - na osnovi strategije usposabljanja učiteljev, in nadaljnjo sprejetje mreže šol in organizatorjev izobraževanja potrebam regionalnih/lokalnih politik (regionalni razvojni načrti).

Za učinkovito izvajanje integralnih strategij razvoja človeških virov, ki še ni dosegel stopnje, ki bi zagotovila funkcionalno integracijo izobraževanja in usposabljanja v širše socialno gospodarske procese, tudi s prevzemanjem finančne in splošne odgovornosti za razvoj človeških virov, je bila posvečena posebna pozornost bolj učinkovitemu in medresorskemu sodelovanju na državni in lokalnih ravneh.

Nacionalna strategija bo torej še naprej podpirala vključevanje vseživljenjskega učenja v procesu izpopolnjevanja sistema izobraževanja in usposabljanja. Koncentracija aktivnosti, ki so predvidene v EPD, bi torej morala znatno prispevati k izvajanju strategije razvoja človeških virov, kot vedno pomembnejšega faktorja za zmanjševanje neskladnosti med izobraževanjem in usposabljanjem, trgom dela in gospodarstvom, pa tudi državnim gospodarskim razvojem in konkurenčnostjo slovenskega znanja v Evropi.

2.3.2.2. Trg dela in zaposlovanje

Kontekst politike za aktivnosti na področju trga dela in zaposlovanja je opredeljen v *Nacionalnem programu razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006* (ki ga je parlament sprejel leta 2001). Nacionalni program določa skupne cilje za dvigovanje izobrazbene ravni aktivnega prebivalstva, zmanjšanje strukturnih in regionalnih razlik na trgu dela, aktiviranje mladih in drugih brezposelnih, ki ne morejo najti zaposlitve, še preden preidejo med dolgotrajno brezposelne, zvišanje zaposlenosti in nadaljnji razvoj socialnega partnerstva. Skupni cilji so bili pripravljene na izvajanje v Smernicah aktivne politike trga dela *za 2002 in 2003* in v letnih programih aktivne politike zaposlovanja (APZ). Ta kontekst politike je nadalje določen s prednostnimi nalogami, dogovorjenimi v okviru procesov JAP in JIM. Leta 2002 so slovenska javna sredstva, dodeljena za izvajanje APZ, znašala 16,800 milijonov SIT (71,5 milijonov EUR). Delež virov namenjenih aktivni politiki zaposlovanja stalno narašča, tako glede skupnih stroškov kot pasivnih ukrepov politike zaposlovanja.

Institucionalni okvir dejavnosti temelji na zakonskih določilih, ki urejajo zaposlovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti, razvoje plač, sisteme davkov in davčnih olajšav, sisteme poklicnega izobraževanja in usposabljanja in delovne fleksibilnosti in varnosti zaposlitve. Z novo sprejetim Zakonom o delovnih razmerjih (UL RS št. 42/02), ki je stopil v veljavo januarja 2003, je bil storjen pomemben korak naprej glede fleksibilnosti trga dela. Zakon postavlja pravni okvir za vse vrste fleksibilnih oblik zaposlovanja, določa posebne ureditve za manjša podjetja, omogoča fleksibilnost delovnega časa v skladu s standardi EU, itd. Po zakonskih določilih temelji osnovna institucionalna struktura za izvajanje APZ na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ). Decentralizirana struktura ZRSZ z 12 regionalnimi uradi, ki zagotavljajo stike z delodajalci in 59 lokalnimi uradi, ki zagotavljajo usluge posameznikom, zagotavlja dobro geografsko in sektorsko pokritost.

Znotraj APZ se izvaja vrsta programov, katerih cilj so različne skupine strukturne brezposelnosti. Programi vključujejo pomoč ciljnim skupinam na področju izobraževanja in usposabljanja, načrtovanja poklicne poti in iskanja zaposlitve, programe zaposlovanja, namenjene osebam, lokalne zaposlitvene programe in programe, namenjene delodajalcem.

Za letne programe APZ, izvedene v obdobju 2000-2003, je značilna postopna sprememba strukture ciljnih skupin, ki so predvsem usmerjene na osebe, ki so bolj težko zaposljive kot to opredeljuje državna zakonodaja. Dodatna težnja k doseganju boljše učinkovitosti programov APZ je razvidna iz usmeritev k vključevanju brezposelnih oseb v integrirane in daljše programe, s katerimi lahko dosežejo višjo stopnjo izobrazbe in si izboljšajo svoje zaposlitvene možnosti, kot tudi iz število izhodov v zaposlovanje, ki narašča.

Učinkovitost programov APZ je razvidna iz števila in strukture brezposelnih oseb. Število registriranih brezposelnih oseb, kot tudi stopnja brezposelnosti, postopoma padata. Rast zaposlovanja, kot tudi število delovno aktivnih narašča (za podrobnosti o trendih trga dela gl. 2.2.2.1) Vendar pa, kljub velikemu obsegu izvedenih programov APZ, trg dela in stanje zaposlenosti v Sloveniji še vedno zahtevata izboljšanje mehanizmov politike za doseg globalnih ciljev, kot tudi racionalizacijo nacionalnih ciljev s tistimi, ki so sprejeti na ravni EU. Zlasti so potrebna prizadevanja pri prehodu iz pasivne na aktivno politiko trga dela. Znotraj tega konteksta je potrebno posebno pozornost posvetiti določenim skupinam ljudi, ki imajo težave pri vstopu na trg dela, predvsem mladi in starejši iskalci zaposlitve, dolgotrajno brezposelni, ženske in skupine ljudi, opredeljene kot tiste, ki jim grozi socialna izključenost. Poleg tega so potrebna prizadevanja na področju spodbujanja podjetništva, ustvarjanja novih delovnih mest, zviševanja ravni izobrazbe tako med brezposelnimi kot med nizko usposobljenimi zaposlenimi.

2.3.2.3. Enake možnosti

Kontekst politike, pod katerim se izvaja politika enakih možnosti v Sloveniji, se oblikuje z nizom zakonskih določil in institucionalnih ureditev. Osnovni zakonski okvir določajo Zakon o enakih možnostih žensk in moških, Zakon o delovnih razmerjih in Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Vloga Urada za enake možnosti in ombudsmana za enake možnosti pri obravnavanju diskriminacije in neenakega obravnavanja je zelo pomembna za učinkovito izvajanje zakonskih določil (gl. tudi 3.3.5.2).

Slovenija je tako določila izhodišča za izboljšanje položaja žensk in ustvarjanje enakih možnosti za ženske in moške na političnem, gospodarskem, socialnem, izobraževalnem in drugih področjih. V tem delovna skupina, sestavljena iz predstavnikov ministrstev, Urada za enake možnosti, lokalnih skupnosti, socialnih partnerjev, nevladnih organizacij in drugih organizacij civilne družbe in posameznih strokovnjakov, pripravlja Nacionalni program za enake možnosti žensk in moških.

Kljub dobro uveljavljenim zakonskim določilom in institucionalnim ureditvam še vedno obstajajo razlike med ženskami in moškimi in se lahko še povečajo. Med temi so predvsem razlike med spoloma v dejavnostih in stopnjah zaposlenosti, stopnji zaposlenosti žensk v odnosu do stopnje zaposlenosti moških, vztrajna segregacija spolov in visoka zastopanost žensk v nekaterih in nizka zastopanost v drugih poklicih in sektorjih (za natančne podatke gl. 2.2.2.2). Zaradi tega so potrebna nadaljnja prizadevanja in sistematične dejavnosti preko pristopa integracije načela enakosti, ki je sprejet tudi v EPD.

2.3.2.4. Socialna vključenost

Politika socialne vključenosti v Sloveniji sledi strateškemu ciljem trajnostnega izboljšanja blagostanja prebivalstva ob uravnoteženem gospodarskem, socialnem in okoljskem razvoju. Vlada Republike Slovenije je februarja 2000, v okviru Programa boja proti revščini in socialni izključenosti, opredelila sodobno politiko socialne vključenosti. Aprila 2002 je Vlada sprejela prvo poročilo o izvajanju programov in posebnih smernic za njihovo nadaljnje izvajanje. S sprejetjem programa je bila politika socialne vključenosti opredeljena kot prednostna naloga politike vlade. Vlada je v celoti zavezana k zmanjšanju tveganja revščine in socialne izključenosti, kot tudi pospeševanju socialne vključenosti tistih, ki so že izključeni ali izpostavljeni tveganju izključenosti. Priprava Skupnega memoranduma o socialnem vključevanju (JIM), ki je bil podpisan decembra 2003, pomeni nadaljnji korak v okviru konteksta politike socialne vključenosti v Sloveniji.

Kot prednostna naloga politike je socialna vključenost ocenjena kot povezovalni element več vladnih politik in se izvaja preko njih. Najpomembnejša enotna področja politike, ki tako podpirajo postopke socialne vključenosti, so:

- i. politika, ki spodbuja dostop do stabilnega in kakovostnega zaposlovanja s programi aktivne politike trga dela;
- ii. programi socialnega varstva, ki vključujejo mehanizme za varovanje najbolj občutljivih skupin prebivalstva, tako glede prejemkov, različnih ukrepov kot tudi drugih oblik pomoči;
- iii. izobraževanje in usposabljanje, še posebej politik, ki zmanjšujejo stopnje osipa in spodbujajo vključevanje odraslih v izobraževanje preko strategije vseživljenjskega učenja;
- iv. politika zdravstvenega varstva, namenjena zmanjševanju razlik v zdravstvenem varstvu in stanju zdravja prebivalstva;
- v. stanovanjska politika, usmerjena k zagotovitvi socialnih in neprofitnih najetih bivališč, kot tudi k spodbujanju pridobivanja neprofitnih in socialnih bivališč za skupine ljudi, katerim grozi socialna izključenost; in
- vi. programi e-vključitve, namenjeni preprečevanju digitalnega razkoraka in informacijske izključenosti in hkrati iskanju novih priložnosti za inovativne oblike dela in vključevanje prikrajšanih na trg dela.

Kot je prikazano v prvem izvedbenem poročilu programa boja proti revščini in socialni izključenosti, so bili v zadnjih letih sprejeti številni ukrepi, ki pomembno prispevajo k zmanjševanju neenakosti in spodbujanju socialne kohezije. Vendar pa so, na osnovi analize trenutnega stanja in ob upoštevanju dejstva, da je doseganje ciljev socialne vključenosti neprekinjen proces, ki lahko le dolgoročno pripelje do stabilnih rezultatov, potrebni nadaljnji ukrepi politike na področju socialne vključenosti. Glede na to so ukrepi, ki jih je priznala vlada in so predvideni v JIM, naslednji:

- Programi aktivne politike zaposlovanja za različne ciljne skupine, kot so dolgotrajno brezposelni, nekvalificirani, mladi in starejši brezposelni, invalidi, Romi in drugi socialno izključeni (npr. osebe s težavami v duševnem zdravju, zasvojenici, bivši zaporniki, itd.);
- Preprečevanje izobrazbenega primanjkljaja z zmanjšanjem osipa iz šol in s spodbujanjem vseživljenjskega učenja;
- Izvedba reforme zdravstvenega zavarovanja, ki vključuje večjo upravičenost znotraj obveznega zavarovanja;
- Zagotavljanje ustreznih stanovanjskih razmer za vse, da se izboljša preskrba s socialnimi in neprofitnimi stanovanji in izvajanje novega sistema subvencioniranih stanarin za stanovalce z nižjimi dohodki;
- Dodatni programi in socialne storitve za najbolj občutljive skupine, kot so invalidi, Romi, brezdomci in žrtve nasilja v procesu ponovnega vključevanja;
- Preventivni ukrepi, še posebej dejavnosti e-vključitve, preprečevanje brezdomstva in osipa.

Niz naštetih ukrepov politike zahteva usklajeno delovanje ustreznih državnih institucij in virov v naslednjih letih. V programskem obdobju 2004-2006 se načrtuje, da bodo nekatere dejavnosti, predvsem tiste, povezane z vidikom zaposlovanja in socialne vključenosti, uživale koristi iz finančne podpore strukturnih skladov.

2.3.2.5. Zdravje

Septembra 2003 je Vlada sprejela Resolucijo o nacionalnem načrtu za zdravje in varnost pri delu. Dokument sta skupaj predstavila Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve in Ministrstvo za zdravje. Njegov glavni cilj je določiti strategijo, kako zaščititi življenje, zdravje in poklicno zmožnost delavcev, preprečiti nesreče pri delu in bolezni, povezane z delom. V skladu z nacionalnim načrtom je Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve vodilno ministrstvo na področju poklicne varnosti in izvaja postopke nadziranja zdravja in varnosti. Ministrstvo za zdravje je vodilno ministrstvo za politiko poklicnega zdravja, za dodeljevanje koncesij na področju poklicnega zdravja ter usklajevanje dejavnosti za spodbujanje poklicnega zdravja.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu, ki ga je parlament sprejel junija 1999, ureja tehnične in zdravstvene vidike zdravja in varnosti pri delu. Zadeve poklicnega zdravja in varnosti ureja tudi Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (1992 in dopolnila). Poleg zadev zdravstvenega varstva ureja področje začasnih poklicnih invalidnosti, npr. postopke, finančne spodbude in odgovornosti zaposlenih in delodajalcev. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, sprejet leta 1999 (in spremenjen 2000 in 2001), ureja dolgoročno in stalno poklicno invalidnost ter poklicno rehabilitacijo zaradi bolezni in nesreč.

Kot sestavni del slovenske politike zaposlovanja in socialne politike se izvaja več instrumentov za ponovno vključevanje poklicnih invalidov na trg dela. Kljub temu število brezposelnih oseb s poklicno invalidnostjo v zadnjih letih hitro narašča (glej 2.2.2.4). Zato je potrebno sedanje kurativne ukrepe za izboljšanje konkurenčnosti prej poklicno invalidnih oseb na trgu dela dopolniti in razširiti s preventivnimi aktivnostmi za boljše fizično, duševno in socialno zdravje zaposlenih, s tem pa ustvariti pogoje za doseganje njihove boljše prilagodljivosti, bolj zdravega in aktivnega staranja in preprečiti absentizem in poklicno invalidnost..

2.3.2.6. Kultura

Upravljanje in financiranje kulturnih dejavnosti je določeno s splošnim zakonom o uresničevanju javnega interesa v kulturi in številnimi zakonodajnimi dokumenti, ki se nanašajo na posamezna področja, med katerimi je eden najpomembnejših Zakon o varstvu kulturne dediščine.

Kulturne dejavnosti v Sloveniji se večinoma financirajo iz javnih sredstev. Leta 2002 je Slovenija namenila 43 milijard tolarjev (191 milijonov evrov) za področje kulture, kar je 0,82 odstotka BDP. Od tega je bilo 27,6 milijard tolarjev (122 milijonov evrov) izplačanih na državni ravni. Kulturni trg je slabo razvit in ne obstaja skoraj nobena institucija, ki bi lahko neodvisno preživela na trgu. To še posebej velja za obrobne, slabo razvite regije z nizko gostoto prebivalstva. Sponzorska sredstva so omejena, prav tako tudi donacije, medtem ko so davčne olajšave minimalne in dosegajo 0,3% skupnih prihodkov za gospodarske družbe in 3% za fizične osebe.

Glavne prednostne naloge kulturne politike so zagotavljanje primernih pogojev za ustvarjalnost in javne kulturne institucije, za varovanje kulturne dediščine, za delovanje poenotene mreže splošnih knjižnic, ki bodo opremljene z informacijsko tehnologijo, za filmsko proizvodnjo, za izvirne knjige v slovenščini in za lajšanje dela nevladnih kulturnih organizacij in skupin. Stalnica kulturne politike je podpiranje kulturnih dejavnosti, ki jih izvajajo nacionalne in druge manjšine in socialni transferji za samostojno delo v kulturi. Dodatno podporo za varovanje in vzdrževanje kulturne dediščine, za splošne knjižnice, za amaterske kulturne dejavnosti in javna vlaganja v kulturo zagotavlja zakon o "kulturnem tolarju".

V naslednjih nekaj letih se bo kultura soočila z novimi izzivi. Slovenija je že sestavila nacionalni program za kulturo, ki podrobneje opredeljuje javni kulturni interes, določa splošne in posebne prednostne naloge kulturne politike in potrebne ukrepe za njihovo izvajanje na posebnih področjih med 2004 in 2007. Med splošnimi strateškimi usmeritvami bi bilo treba v obsegu razpoložljivih finančnih sredstev, posvetiti več pozornosti ohranjanju in razvoju slovenskega jezika, spodbujanju kulturne raznovrstnosti, izobraževanju za kulturne poklice, finančni podpora za delo umetnikov, posodabljanju upravljanja javnih institucij in razvoj kulturne infrastrukture tako na nacionalni kot regionalni ravni. Drugi cilji vključujejo bolj enakomerno geografsko porazdelitev kulturnih programov, boljše objekte za mladinsko kulturo, povečanje števila obiskovalcev muzejev in galerij, povečanje števila prodanih knjig, izboljšanje mreže knjigarn in medijske pluralnosti, boljši dostop knjižničnih servisov in boljše varovanje kulturne dediščine, ki bo s svojo novo in posodobljeno podobo postala privlačen del turistične ponudbe in bo tudi pritegnila vlaganja zasebnega sektorja. Dodatna pozornost bo posvečena razvoju informacijske infrastrukture celotnega kulturnega sektorja in večpredstavni umetnosti z ustanavljanjem večpredstavnih kulturnih centrov, ki bodo nadomestili pozno uvajanje novih medijev v Sloveniji.

2.3.3. *Gospodarska infrastruktura*

Gradnja gospodarske infrastrukture je bila dinamična v letih 1995-1999, leta 2000 in 2001 pa je bilo gradnjo opaziti samo na področju vlaganja v telekomunikacije in infrastrukturo za varstvo okolja, medtem ko ocenjujejo, da je leta 2002 vlaganje v prometno infrastrukturo spet oživel. Liberalizacija gospodarske infrastrukture se je začela s sprejetjem osnovne zakonodaje, ki dovoljuje procesu, da se predvsem pojavi, kot tudi s prvimi koraki na trgu telekomunikacij in električne energije. Proces reorganizacije slovenskih železnic se je začel s sprejetjem potrebne zakonodaje. Liberalizaciji in vzpostavitvi neodvisnih regulatornih agencij bo sledila privatizacija. Zasebni kapital še vedno ni vključen v gradnjo infrastrukture, medtem ko mora liberalizacija še pripraviti bolj kakovostne storitve ali nižje cene.

Glede na reformo infrastrukture in javnega sektorja bo vlada povečala konkurenčnost in učinkovitost z naslednjim: (i) z nadaljevanjem restriktivne politike cen v sektorjih, katere upravlja vlada; (ii) z urejanjem monopola dobaviteljev z uvedbo pravila, po katerem se lahko cene dvignejo pod stopnjo inflacije in se spreminjajo v skladu z rastjo produktivnosti; (iii) s povečanjem konkurence na trgu telekomunikacij s postavitvijo dveh novih ponudnikov telekomunikacijskih storitev, ki bodo uporabljali obstoječe alternativne mreže; (iv) z nadaljnjim odpiranjem trga električne energije; (v) s prestrukturiranjem slovenskih železnic za dopuščanje konkurence v delu železniškega prometa; (vi) z zagotavljanjem zakonske osnove, ki bo lokalnim oblastem omogočala sklenitev pogodb z omejenim trajanjem z lokalnimi komunalnimi ponudniki, ki bi lahko povečali konkurenčnost med ponudniki; (vii) z zagotavljanjem kontrole stroškovne učinkovitosti javnih podjetij v predstavnih in nadzornih svetih ali neodvisnih sektorski regulatorjih; (viii) z vključevanjem ukrepov za povečanje učinkovitosti zdravstva znotraj zdravstvene reforme; (ix) z nadaljnjo racionalizacijo javne uprave in povečanjem njene odzivnosti in odgovornosti do državljanov znotraj reforme javne uprave; in (ix) s posodobitvijo zakonodaje, ki ureja javne storitve znotraj reforme javnega sektorja, ki bi morala omogočiti večjo vlogo zasebnemu sektorju.

Uvodni predstavitvi strukturnih reform v infrastrukturnem sektorju bo sledila predstavitev konteksta politike za individualna področja politike.

2.3.3.1. Promet

Ob upoštevanju razvojnega potenciala in pogojev Republike Slovenije, dolgoročna vizija prometne politike, namenjena za leto 2020, zagotavlja zadostno časovno obdobje za načrtovanje prometne politike in projektov na način, ki omogoča trajnostno življenje in razvoj. Predvidena je prometna politika, ki bo, zaradi svojega interdisciplinarnega pristopa, dovolj fleksibilna v svojih ukrepih, ki bo zagotavljala dolgoročno zagotovljive pogoje za mobilnost slovenskega prebivalstva, zalogo za gospodarstvo Republike Slovenije, najvišjo možno raven varstva okolja, bolj uravnotežen regionalni razvoj, razvoj in povezave slovenskega sektorja z mednarodnim trgom prometa in celotno združljivost slovenskega infrastrukturnega sistema z mednarodnimi tokovi in istočasno vzdrževala zadostne ravni varnosti prometa.

Za doseg ciljev, zastavljenih v Viziji prometne politike, ki jo je Vlada Republike Slovenije sprejela julija 2003, se spodbuja uravnotežen razvoj prometne infrastrukture. Načrtovana vlaganja v prometno infrastrukturo temeljijo na dveh nacionalnih programih:

- Nacionalni program izgradnje avtocest in
- Nacionalni program razvoja železniške infrastrukture.

Izgradnja avtocestnega omrežja v Sloveniji sledi Nacionalnemu programu izgradnje avtocest, ki je bil nazadnje spremenjen julija 2003. Program ureja izgradnjo cestnih povezav znotraj koridorjev V in X, v delu, ki prečka Slovenijo. Od leta 1994, ko se je program začel, pa do konca leta 2002, je bilo zgrajenih 236 km avtocest in drugih cest. Ocenjuje se, da bo avtocestna mreža v Sloveniji zaključena leta 2013 (2016). Avtocestni program se financira iz državnega proračuna, cestnin, domačih in mednarodnih posojil in sofinancira iz lokalnih skupnosti. V bližnji prihodnosti je predvideno tudi sofinanciranje iz skladov EU.

Prednostne naloge na področju vzdrževanja in razvoja državnih cest so usmerjene k vključevanju Slovenije v mednarodno cestno omrežje, s ciljem ohraniti obstoječe cestno omrežje, povečati varnost v prometu, zmanjšati negativne vplive na okolje in izboljšati pogoje za vožnjo.

Naložbe v železniško infrastrukturo potekajo v skladu z nacionalnim programom razvoja železniške infrastrukture. Do leta 2003, je bilo izpolnjenih 28 odstotkov programa. Naložbe financirajo državni proračun, mednarodne finančne institucije in sredstva v obliki predpristopne pomoči EU (Phare in ISPA).

Slovenski koncept razvoja prometa in prometne infrastrukture vključuje utrditev države kot pomorske tranzitne države v EU, zato je bil sestavljen program razvoja pristaniške infrastrukture. Ta program obravnava vključevanje pristanišča Koper v čezevropsko omrežje (TEN) in daje smernice za razvoj pristaniške infrastrukture.

Nadaljnji razvoj infrastrukturnih objektov, naprav in sistemov navigacijskih služb zračnega prometa poteka na osnovi dokumenta EUROCONTROL (LCIPD, Level 1 in 2, STS.LCIPD.SI, Edition 2002–2006, februar 2002).

Po sprejetju v EU se načrtuje sofinanciranje iz kohezijskega sklada in evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR). Slovenija sodeluje tudi v Visoki skupini za TEN. Skupina je opredelila prednostne projekte TEN-T do leta 2020, ki so ključne produktivne naložbe, ki bodo izboljšale možnosti gospodarske rasti in so predstavljene v poročilu Skupine iz junija 2003. Skupnost bo sofinancirala prednostne projekte po stopnji med 10 do 20% upravičenih stroškov.

Ker se Slovenija zaveda prednosti javno zasebnega partnerstva, bo spodbujala zasebna vlaganja v infrastrukturo za vse načine prevoza.

Z okoljskega stališča je motorizirani promet eden največjih virov degradacije okolja, v smislu škodljivih emisij plinov, emisiji hrupa in uporabe prostora. Ukrepi na področju prometne politike so namenjeni zmanjšanju negativnih vplivov, v postopkih izgradnje pa pokrivajo tudi fazi načrtovanja in oblikovanja.

2.3.3.2. Informacijska družba

Za zagotavljanje nemotenega in – v smislu medresorskega in regionalnega razvoja - usklajenega razvoja gospodarstva, ki temelji na znanju, je sedanja vlada ustanovila Ministrstvo za informacijsko družbo (MID), ki je začelo delovati spomladi leta 2001. Delovanje ministrstva je v prvih dveh letih ugodno vplivalo na rast kazalnikov informacijske družbe. Vlada Slovenije je 13. februarja 2003 sprejela strategijo informacijske družbe za Republiko Slovenijo. Strategija je v skladu z Državnim razvojnim programom, sledi akcijskemu načrtu eEurope+2003 in upošteva priporočila in smernice eEurope2005. Medtem ko strategija služi kot programski okvir za delovanje MID – istočasno in zaradi transverzalne narave – zagotavlja smernice za medresorsko sodelovanje pri oblikovanju ukrepov EPD.

Zgoraj omenjena strategija daje smernice vladnim dejavnostim, ki so še posebej usmerjene v:

1. Povečanje dostopnosti infrastrukture IKT z ustreznimi regulativnimi mehanizmi; Sprejemanje in izvajanje zakonov, Ustanavljanje in delovanje neodvisnega regulativnega telesa,
2. Delovanje NREN (nacionalno raziskovalno in izobraževalno omrežje),
3. Nov zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu. Inovacijsko uveljavljanje in oblikovanje potenciala novega trga, izboljšanje sodelovanja na področju IKT med izobraževalno raziskovalnimi institucijami in gospodarstvom, vključenost v 6. okvirni program za raziskave in razvoj znotraj EU – IST, vključenost v program Evropske komisije e-Vsebine, združevanje IKT ponudnikov storitev na ustrezni ravni in standardizacija izmenjave podatkov,
4. Uporaba IKT v šolah in izobraževalnih institucijah za učitelje in študente na vseh ravneh izobraževanja: povečanje uporabe IKT v srednješolskem učnem programu,
5. Izboljšanje dostopa do storitev ID za vse državljane, usposabljanje in razvoj novih metod dela: izboljšanje dostopa do IKT, povečanje možnosti zaposlitve z znanjem IKT. Zmanjševanje digitalnega razkoraka z vključevanjem vseh državljanov, posebej socialno marginaliziranih ali izključenih in skupin s posebnimi potrebami: Podpiranje pobud civilne družbe, omogočiti dostop do IKT za vse osebe s posebnimi potrebami. Ustvarjanje digitalne kulturne vsebine in ohranjanje kulturne dediščine in jezika: Razvoj knjižnic kot informacijskih centrov, Oblikovanje večkulturnih informacijskih centrov,
6. Širši razvoj elektronskih storitev v javnem sektorju in omogočanje elektronskega vzajemnega sodelovanja med javnim sektorjem, državljani in podjetji: Vzpostavitev in vzdrževanje zanesljive in varne infrastrukturne podpore. Uvajanje e-uprave na ravni lokalne uprave Usklajenost s programom Evropske komisije IDA.

2.3.3.3. Energija

Energetski zakon, sprejet septembra 1999, uvaja odpiranje energetskega trga v skladu z zahtevami EU direktiv o elektriki in plinu. Energetska politika podpira diverzifikacijo primarnih energetskih virov, uporabo obnovljivih virov energije in daje prednost racionalni uporabi energije pred gradnjo novih zmogljivosti za iste stroške. Energetski zakon podpira proizvodnjo elektrike iz obnovljivih virov in soproizvodnjo z visoko učinkovitostjo (kvalificirana proizvodnja električne energije - QP), z zagotavljanjem nakupne cene vse elektrike, ki jo pod ugodnimi pogoji nudijo QP. Pričakuje se, da bodo, s porajajočo konkurenčnostjo na energetskih trgih, vlaganje v proizvodnjo električne energije financirali energetski sektor in drugi zasebni vlagatelji.

V energetskega sektorju obstajajo tri prednostne naloge Nacionalnega energetskega programa, ki je trenutno v vladni proceduri in ga bo parlament sprejel proti koncu leta 2003: varnost oskrbe, konkurenčnost in okoljska razsežnost – najpomembneje je ravnati v skladu z obveznostmi kjotskega protokola (ratificiran leta 2002).

Slovenija se je lotila ambicioznega cilja za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (TGP) za 8 % od leta 1986. Dejanska hitra rast emisij toplogrednih plinov bo zahtevala veliko dela za izpolnitev ciljev, določenih v Kyotu. Operativni program zmanjšanja TGP za doseg kyotskih ciljev je vlada sprejela julija 2003 in je popolnoma usklajen z Nacionalnim energetskega programom. Kljub veliki potrebi po zmanjšanju emisij TGP, je bilo od leta 1992 zasnovanih nekaj programov energetske učinkovitosti, katere podpirata večinoma proračun in program PHARE. Predstavitvene projekte, informacije, spodbujanje, svetovanje, energetske preglede in lokalne programe energetskega pregleda (so)financira Vlada. Istočasno so podeljene tudi subvencije za uporabo obnovljivih virov energije. Ukrepi Nacionalnega energetskega programa bodo spodbujali tudi regionalni razvoj, npr. večjo izrabo lesne biomase za npr. toplovode, proizvodnjo električne energije in toplote s kogeneracijskimi enotami.

2.3.3.4. Gospodarjenje z vodami, oskrba z vodo, obdelava odpadne vode in ravnanje z odpadki

Gospodarjenje z vodami: Slovenija, kot dežela z veliko gostoto površinskih voda in zelo veliko odvisnostjo od podtalnice, bo v prihodnosti vložila veliko truda v izvajanje skupne evropske politike na področju voda. Priprava načrta za upravljanje povodij na nacionalni in mednarodni ravni, na osnovi javne udeležbe in izvajanja programskih ukrepov, bo zahtevala veliko človeških in finančnih virov in bo v prihodnosti predstavljala osnovo za trajnostni razvoj.

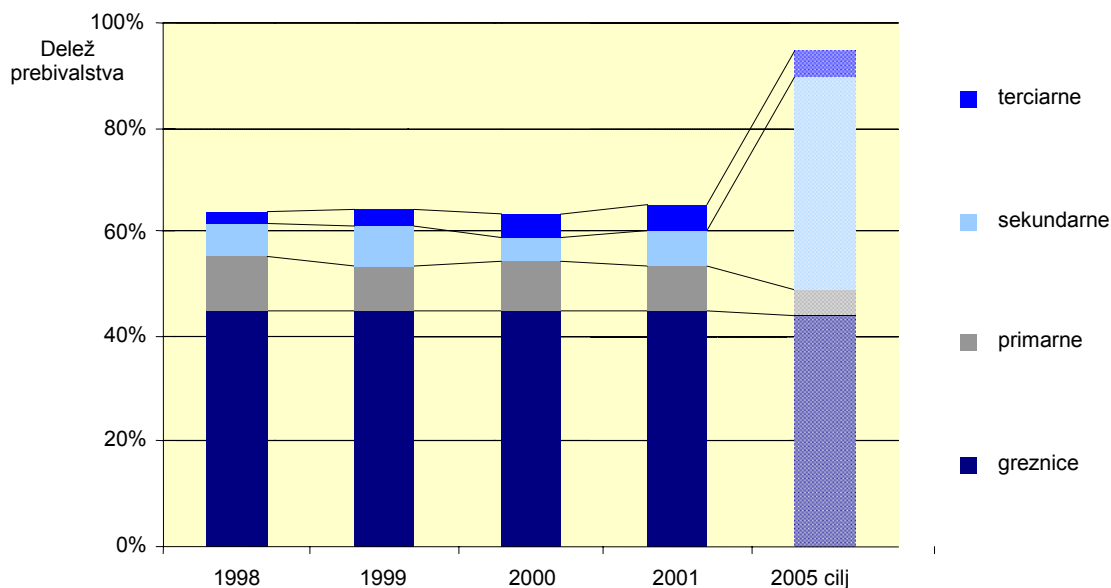
Oskrba z vodo: Cilji in osnovne smernice pri zaščiti in uporabi voda kot naravnih virov so določeni v Nacionalnem programu varstva okolja (NPVO, 1999) ki uveljavlja splošna načela trajnostnega gospodarjenja z vodami, zagotavlja dober status vodnih teles, ki temeljijo na ekosistemih in gospodarskih temeljih in ravnanje z vodo kot z odločilnim dejavnikom trajnostnega razvoje.

Kot sektorski načrt NPVO je bil Operativni program odvodnje in čiščenja komunalnih odpadnih voda s programom projektov vodooskrbe (UL RS, 94/99 in 109/01) načrtovan za pripravljajanje, tj. določanje metod in časovnega razporeda izvajanja ukrepov (programov in vlaganj), katere NPVO zagotavlja na strateški ravni v okviru trajnostnega gospodarjenja z vodami. Program je razdeljen na tri ukrepe:

- Vlaganje v zbiranje in čiščenje odpadnih voda,
- Vlaganje v vodovodne sisteme,
- Urejanje vodnega režima in vodnih sistemov ter čistilnih naprav.

V skladu s kazalci čiščenja urbanih odpadnih vod iz zadnjega stanja okoljevarstvenega poročila (MOP, 2002), tečejo gradbena dela v skladu s programom in predvideno dinamiko. Predvidena je izgradnja večine večjih čistilnih naprav (Maribor, Ljubljana, Celje, razširitev čistilnih naprav za Koper in Izolo) do leta 2005, s čimer se bo delež čiščenih urbanih odpadnih vod znatno povečal v primerjavi s trenutnim stanjem (60%). Po letu 2006 se bodo gradile samo manjše čistilne naprave, zatem se ne pričakuje večjega povečanja proizvodnje čiščenih voda (slika 4).

Slika 4: Delež slovenskega prebivalstva, čigar komunalna odpadna voda se čisti s čistilnimi napravami za odpadne vode in pričakovan delež, predviden za leto 2005

Vir: Podatkovna baza čistilnih naprav za odpadne vode, Agencija za okolje RS 2002

Osnovni cilji ravnanja s *komunalnimi odpadki* so določeni v Strategiji ravnanja z odpadki (MOP, 1996) in v programu ravnanja s trdnimi komunalnimi odpadki. Prednostne naložbene projekte ravnanja s komunalnimi odpadki narekujejo dejavnosti za postopno zmanjševanje količine odpadkov in njihovo možno latentno nevarno narava pri viru, sortiranju odpadkov in povečanju stopnje materialne in energijske vrednosti odpadkov. Prednostne naložbe v industrijsko in energijsko proizvodnjo ravnanja z odpadki so usmerjene k obnovi in širitvi nevarnih odlagališč v skladu z evropskimi standardi. Program ravnanja s trdnimi odpadki vsebuje tri ukrepe:

- Izgradnja regionalnih centrov za komunalne odpadke,
- Izgradnja novih komunalnih odlagališč, obnova in širitev obstoječih komunalnih odlagališč in/ali objektov ter razvitih naprav znotraj regionalnih centrov,
- Izgradnja centrov za industrijsko in energijsko proizvodnjo ter zgodovinska bremena.

Med metodami ravnanja odpadkov še vedno prevladujejo površinska odlagališča z 51 delujočimi komunalnimi odlagališči. V skladu s predpisi o površinskem odlaganju odpadkov bo treba do leta 2004 zapreti 21 odlagališč, naslednjih 13 pa do leta 2009. Po letu 2008 naj bi delovalo še skupaj 17 odlagališč, ki jih bo treba do takrat uskladiti s predpisanimi pogoji.

Zato bodo na področju ravnanja s trdnimi odpadki potrebna velika vlaganja v:

- Zaprtje in sanitarne ukrepe ter rekultivacijo starih bremen (odlagališča, ki tehnično niso v skladu z zakonodajo in nelegalna odlagališča),
- Izgradnjo ločenih zbiralnih centrov, področij in prehodnih postaj; pričakuje se 150 takšnih centrov - 30 velikih (ki pokrivajo najmanj 20.000 prebivalcev v mestih in večjih občinah).

Glavni finančni viri za reševanje problemov so davek na odpadne vode in davek za odstranjevanje odpadkov, katera plačujejo onesnaževalci, pa tudi državni in občinski proračun, Phare, sredstva ISPA in posojila slovenskega ekološkega sklada. Davek na odpadne vode in davek za odstranjevanje odpadkov sta glavna finančna vira in pripadata občinam, ki so vlagateljice v okoljsko infrastrukturo in za kritje stroškov vlaganja uporabljajo občinski in državni proračun. Subvencije iz državnega proračuna se podeljujejo na osnovi natečaja.

Na osnovi podpisanega finančnega memoranduma v obdobju 1999 – 2001 se je 9 projektov za zbiranje in čiščenje odpadnih vod sofinanciralo s sredstvi iz Phare in ISPA (skupna vrednost okoli 83 mio EUR) in centra za ravnanje z odpadki za Dolenjsko regijo (skupna vrednost okoli 10 mio EUR).

2.3.4. Okolje

2.3.4.1. Okoljsko upravljanje

Nacionalni program varstva okolja (UL RS, 83/99), ki ga je sprejel Državni zbor RS, je glavni strateški dokument na področju okolja, ki določa potrebne ukrepe in naloge, da se uresničijo temeljni cilji izboljšanja vodnega okolja (zmanjšanje emisij iz točkovnih in razpršenih virov) in kakovosti zraka (vzpostavitev programov varovanja zraka, da se zmanjšajo koncentracije troposferskega ozona in drugih škodljivih snovi, zmanjševanje emisij toplogrednih plinov), določitve sodobnih oblik ravnanja z odpadki, ohranjanja in varovanja biološke raznovrstnosti in varovanja tal ter na vseh ravneh utrdijo institucije za varovanje okolja.

Analiza izvajanja vsakega ukrepa Nacionalnega programa varstva okolja (NPVO) posebej je pokazala, da na večini področij (obdelava odpadne vode in kakovost rečne vode, emisije SO₂, emisije toplogrednih plinov, ukrepi na področju učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije, kmetijski okoljski ukrepi, okoljski davki in tako naprej) sprejeti ukrepi že kažejo, da se politika uspešno izvaja in da bodo postavljeni cilji doseženi. Glede na to, da je NPVO konkretne ukrepe opredelil samo za obdobje do 2003, so v pripravi novi NPVO in drugi posebni operativni programi, kot je predvideno v novem Šestem programu varstva okolja EU.

Izvajanje Nacionalnega programa varstva okolja (NPVO) je pokazalo, da se poraba za izvajanje NPVO tako v javnem kot v zasebnem sektorju nenehno povečuje. Največji delež sredstev se vlaga v področja varstva voda in gospodarjenja z vodami, ravnanja z odpadki in varovanja zraka, ki so se v NPVO izkazala za najdražja. Zaradi dotoka donacij EU, ki jih je Sloveniji uspelo pridobiti, naraščajo tudi sredstva javnega sektorja, pretežno prav na področju varstva okolja (PHARE, ISPA, SAPARD). Drugi ključni instrument so koncesije glede plačil davkov za odpadne vode, ki jih morajo plačati organizacije iz javnega sektorja, in ki so v celoti namenjene za izgradnjo zbirnih sistemov in čistilnih naprav. Pozitivni trend rasti se odraža tudi v obsegu posojil, ki jih zasebna podjetja črpajo iz Okoljskega razvojnega sklada.

Večina porabe gre na račun javnega sektorja. Sredstva zasebnega sektorja so opazna predvsem na področju naložb v omejevanje emisij v vode, zmanjševanje onesnaževanja zraka in ukrepe za posodabljanje proizvodnje in omejevanje odpadkov ter sanacijo odlagališč odpadkov.

2.3.4.2. Narava in biotska raznovrstnost (vključno z NATURA 2000)

Politike v zvezi z biotsko raznovrstnostjo in ohranjanjem narave se oblikujejo v okviru Zakona o ohranjanju narave, Zakona o varstvu okolja in Zakona o zaščiti živali. Ključna programska akta sta Nacionalni program varstva okolja (NPVO) in Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti Slovenije.

Glavni politični cilj, ki ga določa NPVO na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti *in situ*, je preprečiti izgubljanje biotske raznovrstnosti zaradi netrajnostne rabe vrst in uničevanja habitatov ter degradacije. Netrajnostna raba vrst je predvsem predmet regulativnih aktov, za varstvo habitatov pa NPVO želi zaščititi in ustrezno upravljati 30% ozemlja Slovenije. Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti Slovenije določa dodatne prednostne naloge za doseganje ugodnega statusa ohranjanja habitatov vrst in tipov habitatov, ki so v glavnem razporejeni znotraj predlaganih zaščiteneh območij. V skladu s tem so na prednostnem mestu vrste in tipi habitatov evropskega pomena – prihodnje lokacije NATURA 2000.

Pravni instrumenti za dejavnosti, ki uporabljajo sestavine biotske raznovrstnosti, so v pregledu. Na področjih, kjer so bili sprejeti novi zakoni (gozdarstvo, gospodarjenje z vodami in delno kmetijstvo), je trajnostna raba sestavin biotske raznovrstnosti ustrezno zakonsko urejena. Na področju lova in ribištva se določbe, ki zadevajo trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti, vključujejo v zakonodajo v skladu s predpisi o ohranjanju narave in mednarodnimi obveznostmi.

Ključni izvršni akti, ki zadevajo varovanje vrst, so Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst, Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst in Uredba o zavarovanju samoniklih gliv. Ti izvršni akti se dobro izvajajo in se revidirajo, da se izboljša njihova učinkovitost se dopolni prenos pravnega reda EU.

Načela trajnostne rabe pokrivajo naslednji programski dokumenti in smernice: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, Program razvoja gozdov v Sloveniji in Strategija razvoja slovenskega kmetijstva. Na področju gozdarstva so se 10-letni načrti za gospodarjenje izkazali kot dober instrument za zakonsko urejanje izrabe gozdov. Na področju kmetijstva kmetijski okoljski programi prispevajo k izvajanju ohranjanja biotske raznovrstnosti in imajo velik potencial, da bodo tudi v prihodnje imeli pomemben prispevek.

Pomembno vlogo igrajo izvedbeni predpisi, ki zadevajo vzpostavljanje zaščiteneh območij in imenovanje organov, ki z njimi upravljajo. Takšni nacionalni predpisi so Zakon o Triglavskem narodnem parku, Zakon o spominskem parku Trebče (po Zakonu o ohranjanju narave preimenovan v Park Kozjansko), Zakon o regijskem parku Škocjanske jame, Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok in Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline. V pripravi je velik projekt o Krajinskem parku Goričko (čezmejen) projekt NATURA 2000, ki se ukvarja z izbiro, določevanjem in upravljanjem prihodnjih lokacij NATURA 2000. Rezultat obeh bodo izvedbeni predpisi do konca leta, najkasneje do datuma pristopa.

Tudi Zakon o prostorskem načrtovanju je zelo pomemben za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ker je prostor treba izrabljati na tak način, da se ohrani biotska raznovrstnost. Izvedbeni predpisi o prostorskem načrtovanju so v pregledu in bodo v prihodnosti skladni s predpisi o ohranjanju narave in zakonodajo EU o ohranjanju narave v zvezi z lokacijami

NATURA 2000. Politiki, ki vplivata na ohranjanje narave, sta tudi Nacionalna energetska strategija in Turistična strategija RS.

2.3.5. Predpristopna pomoč

Slovenija je tehnično pomoč EU začela prejemati leta 1992. Najpomembnejši program, prek katerega doteka pomoč, je program Phare. V skladu z Rednim poročilom o napredku pri vključevanju v Evropsko unijo je bil skupni vpliv programa Phare na Slovenijo pozitiven.

Predpristopna pomoč se lahko razdeli v 3 obdobja:

- a) 1992 – 1995: prehodno obdobje
- b) 1996 – 1999: predpristopno obdobje

V tem obdobju je Slovenija uspešno izvajala potrebne priprave na prevzemanje obveznosti bodočega članstva v EU (prevzemanje evropskega pravnega reda), sodelovala pri razvoju medevropskih povezav in usmerjala sredstva pomoči tudi v gospodarsko in družbeno reformo v skladu s svojimi splošnimi strateškimi cilji. V obdobju 1992 – 1999 je bilo Sloveniji dodeljeno 290 milijonov evrov znotraj programa Phare in 50 milijonov evrov v obliki dvostranske pomoči.

- c) 2000 - 2006: pristopno obdobje

V okviru Agende 2000 se je finančna pomoč za vse države kandidatke povečala na 3 milijarde evrov. Program Phare je bil preusmerjen, uvedena pa sta bila dva dodatna predpristopna instrumenta: ISPA in SAPARD, ki sta – tako kot ESC v okviru programa Phare – pripomogla, da se Slovenija pripravi na učinkovito izrabo sredstev iz Strukturnih in Kohezijskega sklada v bližnji prihodnosti.

Skupno je bilo Sloveniji v obdobju po letu 2000 dodeljeno med 42 in 52 milijonov evrov letno, ki so bili porazdeljeni, kot sledi (letne porazdelitve, cene 1999):

- 25 milijonov evrov iz programa Phare, vključno s 7 milijonov evrov za čezmejno sodelovanje z Italijo, Avstrijo in Madžarsko;;
- 10-21 milijonov evrov iz programa ISPA;
- 6,4 milijona evrov iz programa SAPARD.

Pomoč predstavlja približno 0,15% letnega BDP, kar Slovenijo uvršča na konec seznama prejemnikov intenzivne pomoči. Kljub temu, zahvaljujoč dejstvu, da je Slovenija uspešno upravljala sredstva s povprečno absorpcijo 95%, ji je Evropska komisija dodelila dodatnih 32,2 milijona evrov iz skladov Phare za obdobje 2000-2002.

Slovenija je vzpostavila ustrezno in delujočo nacionalno upravno strukturo, ki temelji na usposobljenih in materialno-pravno odgovornih institucijah, ki predstavljajo osnovo institucionalne ureditve, potrebne za črpanje sredstev Skupnosti v razširjeni EU. Slovenija gradi svoje upravne zmogljivosti na podlagi izkušenega osebja, ki dejavno sodeluje pri upravljanju predpristopnih finančnih instrumentov znotraj različnih institucij.

Na splošno naj bi slovenska absorpcijska sposobnost in poročila o izvajanju predpristopne pomoči zagotovila tudi učinkovito izrabo sredstev iz Strukturnih in Kohezijskega sklada. Leta 1997 je Slovenija začela z uvajanjem decentraliziranega sistema vodenja programov Phare (EDIS), ki uvaja v celoti decentraliziran sistem. Tako bo Slovenija pred vstopom v EU zagotovila prehod na sistem, ki ga izvajajo države članice EU in pri kateri se skupna odgovornost za pregledno in učinkovito rabo sredstev iz skladov EU razporedi med državami članicami in Komisijo.

2.3.5.1. PHARE

Predstavitev obdobja 1992 – 1999

Ekonomska in socialna kohezija prejema podporo PHARE za čezmejno sodelovanje (CBC) od leta 1994, ko se je začel program z Italijo. Program CBC z Avstrijo se je začel leto pozneje in z Madžarsko leta 1997. V smislu sektorske strukture se v okviru Ekonomske in socialne kohezije največja pozornost posveča gospodarskemu razvoju, prometu, človeškim virom in okolju. Instrument Sklad za male projekte je prispeval, da so lokalne in regionalne institucije na obmejnih področjih bolje usposobljene za pripravo in izvajanje projekta. S pomočjo tega instrumenta je bilo ustanovljenih več partnerstev z avstrijskimi/italijanskimi/madžarskimi partnerji. To je pomembno prispevalo z izboljšanim čezmejnemu učinku programov CBC, kar je pomemben instrument za premagovanje posebnih razvojnih problemov, povezanih z obmejnimi področji. Slovenska vlada pripisuje veliko pomembnost čezmejnemu sodelovanju in bi dobre izkušnje rada razširila tudi na mejo s Hrvaško. *Nacionalni programi ekonomske in socialne kohezije* so se začeli s Posebnim pripravljalnim programom za strukturne sklade, tako imenovanim programom SPP 1998, in zaključili s sprejetim programom za 2003, ki se bo izvajal do leta 2006. Rezultati študije SPP odražajo močno vzajemno odvisnost upravnih in socialnih ter gospodarskih vplivov. Nekateri rezultati v zvezi z izvajanjem projektov strukturnih skladov v okviru programov Phare razkrivajo nekatere probleme pri izvajanju projektov na regionalni/lokalni ravni. Projekti naj bi se pripravili in izvajali pod pogoji Cilja 1, toda z uporabo postopkov Phare, kar je povzročilo nekaj zmede. Kljub temu je ocena pokazala, da je izboljšano znanje okrepilo absorpcijsko sposobnost, kar bo koristno pri prihodnjem črpanju sredstev iz strukturnih skladov.

Obdobje po letu 2000

Nacionalni programi Phare;

Po Nacionalnem programu Phare 2000 se podpirajo naslednji projekti v treh ciljnih regijah: Projekt v regiji Pomurje predvideva vzpostavitev mreže poslovnih inkubatorjev za spodbujanje razvoja MSP v tej regiji, projekt v Savinjski regiji želi izboljšati možnosti za zaposlovanje v regiji in projekt v Zasavju predvideva okrepitev obstoječega garancijskega sklada v Zasavju, katerega cilj je razvoj MSP in ustvarjanje delovnih mest.

Nacionalni program Phare 2001 želi rešiti nekatere probleme v zvezi s človeškimi viri in infrastrukturo na območjih s posebnimi razvojnimi problemi v Sloveniji, da bi se ustvarila osnova za zaposlovanje s spodbujanjem razvoja poslovnih zmogljivosti na zadevnih območjih. Projekt je razdeljen v dele: del A Socialno vključevanje, del B1 Odpadne vode in B2 Pitna voda.

Program Phare 2002 želi vzpostaviti institucionalno mrežo s potrebno upravno zmogljivostjo, ki bo sposobna učinkovito usklajevati in izvajati pomoč iz strukturnih skladov v Sloveniji. Trije projekti medresorskega sodelovanja ("bratenja") znotraj tega programa so zasnovani za podporo prihodnjemu organu za upravljanje in plačilnemu organu ter sistemom, ki so potrebni za izvajanje ukrepov ESRR in ESS v zadevnih ministrstvih. Poleg tega bo ta program podpiral tudi predhodno vrednotenje EPD. Drugi del programa Phare 2002 pokriva naslednje projekte: Pomoč za pripravo projektov II, Razvijanje zmogljivosti za izvajanje strukturne pomoči (MŠŽŠ), Krepitev institucij in kadrov Zavoda za zaposlovanje Slovenije kot končnega upravičenca (ESS) in Priprava za popolno vključitev v pobudo Skupnosti Interreg III (JARR).

Čezmejni programi Phare;

Tekoči program CBC predstavlja nadaljevanje prejšnje podpore. Toda tekoči programi imajo bolj eksplicitno povezavo s splošno regionalno politiko ter gospodarsko in socialno kohezijo Slovenije. Z uvedbo skupnih programskih dokumentov v obdobju šestih let in krepitvijo čezmejnih institucionalnih struktur (Skupnih tehničnih sekretariatov, Skupnih odborov za sodelovanje/nadzor in Skupnih upravnih odborov) programi in projekti bolj dopolnjujejo programe INTERREG. Zlasti projekti, kot je Porajajoča se EU (Emerging EU) z načrtovanjem CBC 2002, prispevajo h krepitvi institucij za regionalni razvoj in spodbujanju trajnostnega sodelovanja med partnerji na obeh straneh meje.

Spoznanja in ugotovitve:

Programi Phare so pomagali spodbujati ekonomsko in socialno kohezijo prek povečevanja naložb in vzpostavljanja kadrov. Ocene izvajanja različnih projektov znotraj Phare kažejo, da:

- obstajajo dobri razlogi za večletne programske pristope,
- so bili nekateri projekti šibki v smislu izvedljivosti in trajnosti,
- bi bilo sodelovanje med ministrstvi mogoče izboljšati,
- bi morala obstajati jasna delitev odgovornosti in obvez med sodelujočimi partnerji,
- bi upravne strukture morale imeti ustrezno osebje za izvajanje pomoči Phare.

Prvi korak v smeri večletne metode programiranja je bil storjen leta 1999 s pripravo Predhodnega državnega razvojnega programa 2000-2002 (PDRP), ki predstavlja osnovo za projekte ESC. Projekti so se izvajali v treh ciljnih regijah in so temeljili na glavnih prednostnih nalogah regij. PDRP je uvedel novo metodo programiranja, ki je upravi zagotovila pomembna znanja. To je bilo dragoceno tako za pripravo Državnega razvojnega programa kot tudi za pripravo Enotnega programskega dokumenta. Velik napredek je bil dosežen tudi glede usklajevanja z regionalno ravno in pri prepoznavanju razvojnih potreb regij za prihodnje projekte s podporo Phare in strukturnih skladov. Ta učinek je še okrepilo dejstvo, da je priprava DRP in priprava Regionalnih razvojnih programov potekala v istem obdobju. Regije so opisale svoje potrebe in prednostne naloge znotraj Regionalnih razvojnih programov, ki so bile uporabljene tudi pri programiranju v okviru programa Phare.

V tekočih programih je Slovenija že sprejela potrebne ukrepe za odpravo upravnih problemov, ki so se pojavili v prejšnjih letih načrtovanja Phare. V začetnih fazah izvajanja projektov ESC se je pojavilo veliko problemov glede usklajevanja med ministrstvi. Da bi zagotovile boljše sodelovanje v fazi izvajanja projektov in se izognile neskladnemu sodelovanju z ministrstvi, so nacionalne institucije na primer uvedle t.i. "Izvedbene sporazume". Lahko rečemo, da so se problemi glede usklajevanja v vsakem programskem letu tako na področju ESC kot CBC zmanjšali, predvsem v zadnjih 2–3 letih.

2.3.5.2. ISPA

Izvajanje programa ISPA temelji na dveh sektorskih strategijah, ki sta bili pripravljene leta 1999 in zadnjič revidirani novembra 2002 za sektor okolja in januarja 2003 za sektor prometa. Treba je poudariti, da je Ministrstvo za promet pri reviziji dokumenta leta 2003 resno premislilo o priporočilu Komisije glede predloga za večje projekte z večletnimi obvezami in ga upoštevalo.

Obe strategiji ISPA sledita sektorskim državnim programom, operativnim in akcijskim načrtom, sta v skladu s politikami EU na področju prometne infrastrukture in okolja ter z

določbami mednarodnih sporazumov, katerih cilj je med drugim zmanjševanje čezmejnih učinkov onesnaževanja.

Skupaj je bilo v obdobju 2000-2002 podpisanih 14 memorandumov o financiranju, pri čemer je bilo 70,5 milijona evrov iz sredstev ISPA namenjenih za sofinanciranje 8 projektov na področju okolja, 4 projektov na področju prometa in 2 dodatnih horizontalnih projektov tehnične pomoči. V zvezi z načrtovanjem v letu 2003 so bile Evropski komisiji predložene tri prošnje ISPA za okoljske projekte in ena prošnja za prometni projekt. Podpis memorandumov o financiranju v obsegu do 16,4 milijona evrov za sofinanciranje teh projektov se pričakuje v letu 2003. Izvajanje programa ISPA se šteje za pozitivno, ne le zaradi števila podpisanih memorandumov o financiranju in uravnotežene porazdelitve sredstev ISPA med obema sektorjema, temveč predvsem zaradi napredka pri izvajanju projektov.

Razen znatnih zamud pri preverjanju razpisne dokumentacije pri Delegaciji ES leta 2001 po preučitvi predlogov ES v zvezi s potrebo po izboljšanju priprave prošenj ISPA in razpisne dokumentacije v okoljskem sektorju lahko rečemo, da proces izvajanja ISPA v Sloveniji poteka gladko in pozitivno.

Pričakuje se, da v Sloveniji dosežena popolna decentralizacija upravnih odgovornosti pod pristojnostjo nacionalnega odredbodajalca (NAO), da bodo pogoji in merila, določeni v Uredbi o usklajevanju, izpolnjeni in da se bo učinkovitost izvajanja ISPA in usposobljenost Slovenije za prihodnje upravljanje Strukturnih in Kohezijskega sklada izboljšala. V zadnjem letu je bil dosežen napredek na področjih, na katerih strukture in postopki še niso izpolnjevali zahtev za EDIS ob usklajevanju nacionalnega odredbodajalca (NAO) in glede preverjanja (s strani NAO), kar se mora zgoditi pred predložitvijo formalnega zahtevka za EDIS Evropski komisiji.

2.3.5.3. SAPARD

Načrt razvoja podeželja 2000-2006 (Program SAPARD) je strateški dokument, na podlagi katerega Slovenija – ob podpori Skupnosti za predpristopne ukrepe za prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja – izvaja štiri ukrepe, opredeljene v Uredbi Sveta (ES) št. 1268/99. V tem dokumentu je Slovenija opredelila dva prednostna sklopa političnega ukrepanja, od katerih je vsak sestavljen iz dveh ukrepov. Prva prednostna naloga se ukvarja z *izboljšanjem proizvodnih struktur v kmetijstvu in živilski industriji* in zajema dva ukrepa, povezana z naložbami: naložbe v kmetijska gospodarstva in naložbe v živilsko predelovalno industrijo (mleko in meso, vključno z ribami). Za doseganje ciljev iz te prednostne naloge je bilo iz Programa SAPARD namenjenih 75 odstotkov sredstev. Druga prednostna naloga pokriva *Gospodarsko diverzifikacijo in izboljšanje podeželske infrastrukture*. Tudi ta prednostna naloga vključuje dva ukrepa: gospodarska diverzifikacija na kmetijah ter razvoj in izboljšanje podeželske infrastrukture, za kar je skupaj namenjenih 24 odstotkov sredstev iz Programa SAPARD.

Po odobritvi Programa SAPARD, podpisu in ratifikaciji Večletnega finančnega sporazuma s strani Vlade Republike Slovenije in Komisijo Evropskih skupnosti ter 19. novembra 2001 izdanem Sklepu Komisije o prenosu upravljanja instrumenta SAPARD na Agencijo Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja (Agencija SAPARD), je Slovenija izpolnila zahteve za zaprositev za sredstva Skupnosti. Za izvajanje Programa SAPARD je Slovenija upravičena do sredstev Skupnosti v znesku 6,45 milijona evrov na leto (cenovna osnova 2000).

Leta 2002 sta bila izvedena dva javna razpisa SAPARD (januarja in decembra), ki sta pokrila vse štiri ukrepe iz Programa SAPARD²⁷. Znesek sredstev namenjen za posamezen ukrep v razpisu, je temeljil na dodeljenih pravicah črpanja Skupnosti, kot so opredeljene v letnih sporazumih o financiranju za 2000 in 2001, in na določbah Finančnega načrta Programa SAPARD. Slovenija razpolaga s 6,45 milijona evrov za leto 2000 in 6,58 milijona evrov za leto 2001.

Na podlagi javnega razpisa je Agencija SAPARD prejela 104 vloge in sklenjenih je bilo 53 pogodb z upravičenci v skupnem znesku približno 9,75 milijona evrov iz razpoložljivih javnih sredstev. Opazna je izrazita diferenciacija v izrabi razpoložljivih sredstev. Medtem ko so bila skoraj vsa sredstva za ukrepe podeželske infrastrukture porabljena in je bila večina vlog vložena za ukrep gospodarske diverzifikacije, se je najmanj sredstev porabilo za naložbe na kmetijska gospodarstva.

Skupno 27 vlog ni izpolnjevalo zahtev javnega razpisa in so bile zato zavrjene. Razlogi za zavrnitev vlog so bili različni, najpomembnejši pa so bili naslednji: odstop od vloge ali od sklenjene pogodbe, vloge niso bile dopolnjene v zahtevanem roku, vlogam niso bili priloženi vsi zahtevani dokumenti, prosilec ni izpolnil pogojev, določenih v javnem razpisu, prosilci so že prejeli javna sredstva iz državnega proračuna Republike Slovenije za enak namen.

Začetne izkušnje so pokazale, da obstaja zanimanje potencialnih upravičencev za sredstva, toda zaradi zelo strogih meril, ki jih je Slovenija določila v svojem Načrtu razvoja podeželja 2000-2006, so bile zahteve v nekaterih primerih preveč omejujoče, da bi lahko dovolj upravičencev zaprosilo za razpoložljiva sredstva. Prosilci za sredstva iz SAPARD so morali izpolniti bolj zahtevne upravne in organizacijske pogoje kot za sredstva iz državnih shem. Predvsem zaradi omejitev glede ukrepa "Naložbe v kmetijska gospodarstva" je bila izraba sredstev v pričakovanih okvirih dokaj nezadovoljiva.

MKGP je v funkciji organa upravljanja v sodelovanju s socialnimi partnerji izvedlo podrobno analizo razlogov in pripravilo nekatere spremembe v Programu SAPARD, ki bodo dostop do sredstev SAPARD omogočile širši ciljni skupini potencialnih upravičencev.

Predlagane spremembe se v glavnem nanašajo na Ukrepe 1, za katerega je bilo število vlog, prejetih za sredstva, razpisana z javnim razpisom, veliko nižje od pričakovanega. Sprejetje skupnega predloga sprememb v Programu SAPARD je odobril Nadzorni odbor SAPARD aprila 2003. Strogi pogoji za prosilce v tretjem javnem razpisu za dodelitev sredstev iz Programa SAPARD (UL RS 75/03) so torej omiljeni in pričakuje se boljši odziv tudi v zvezi z ukrepi, za katere so bila sredstva prej premalo izkoriščena.

Izkušnje, pridobljene z izvajanjem pomoči Skupnosti za predpristopne ukrepe za prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja, bodo vključene v priprave na učinkovito izvajanje podobnih ukrepov v okviru Enotnega programskega dokumenta.

²⁷ Javni razpis za dodelitev sredstev iz Programa SAPARD (UL RS, št. 2/2002, 97/2002).

2.4. Razvojni problemi in možnosti

Opis prednosti in pomanjkljivosti temelji na značilnostih in gibanjih v okviru državnega razvoja, orisanega v točkah 2.1–2.4. Tabele v nadaljevanju povzemajo razvojne potenciale in tveganja, s katerimi se sooča Slovenija danes in s katerimi se bo soočala v bližnji prihodnosti. Elementi analize SWOT so smiselno združeni v naslednje skupine:

- 1.) Lega in splošne značilnosti države
- 2.) Makroekonomsko okolje
- 3.) Podjetniški sektor in poslovno okolje
- 4.) Človeški viri in socialno stanje
- 5.) Gospodarska infrastruktura in stanje okolja
- 6.) Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo
- 7.) Skladen regionalni razvoj

Tabela 6: Lega in splošne značilnosti države: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Osrednja lega, bližina propulzivnih, hitro razvijajočih se regij EU. - Pomembno prometno križišče (evropska koridorja V in X), dostop do morja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Naraščajoče razvojne razlike med regijami. - Dolžina bodoče zunanje meje EU.
<ul style="list-style-type: none"> - Regionalna raznovrstnost glede naravnih značilnosti, kulture, strukture gospodarstva. - Policentrični vzorec razvoja. - Stabilni politični položaj. - Široko soglasje o nacionalnem razvojnem konceptu. - Močna nacionalna identiteta, odprta za druge jezike in kulture. 	<ul style="list-style-type: none"> - Centralizirana upravna struktura s fragmentarno lokalno samoupravo. - Administrativne ovire. - Slabo razvita podjetniška in inovacijska kultura. - Negativni vidiki razpršenega vzorca poselitve.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Povečane lokacijske prednosti ob vstopu v EU. - Vzpostavljene povezave z jugovzhodno Evropo. - Slovenija kot odskočna deska za jugovzhodno Evropo. 	<ul style="list-style-type: none"> - Naraščajoče razvojne razlike v državi zaradi nesimetričnih učinkov članstva v EU. - Prevlada sosednjih središč in regij rasti.
<ul style="list-style-type: none"> - Poln izkoristek notranjega razvojnega potenciala v regijah. - Vzpostavljena institucionalna struktura za spodbujanje notranjega razvojnega potenciala v regijah. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomanjkljivosti pri izvajanju dogovorjene razvojne strategije. - Nadaljnje drobljenje občin.

Tabela 7: Makroekonomska okolje analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Sorazmerno visoka razvitost v primerjavi z drugimi novimi članicami EU. - Stalna in stabilna gospodarska rast. - Stabilno makroekonomsko stanje (uravnotežena tekoča bilanca, nizek javnofinančni primanjkljaj in majhen javni dolg). - Odprto gospodarstvo, ki je del notranjega trga EU. - Sorazmerno hitro približevanje EU. - Strukturne spremembe v smeri razmer v EU. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sorazmerno visoka in trdovratna stopnja inflacije. - Rast proračunskega primanjkljaja. - Zaostajanje reform v sektorjih financ in infrastrukture. - Počasno prestrukturiranje gospodarstva. - Tehnološko zaostajanje zaradi premajhnih vlaganj v materialna in nematerialna sredstva. - Administrativne ovire za domača in tuja vlaganja v poslovni sektor.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Pozitivni učinki članstva v EU. - Internacionalizacija gospodarstva, zlasti odpiranje proti EU in proti jugovzhodni Evropi. - Pospešitev strukturnih reform. - Reforma javnega sektorja. - Privatizacija in okrepitev finančnega sektorja. - Znižanje stopnje inflacije. - Povečan pomen tehnologije in znanja v procesih razvoja. - Vzdrževanje sorazmerno visokih standardov kakovosti okolja in socialne varnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Asimetrični šoki ob vstopu v EU (regije, sektorji). - Podaljševanje sorazmerno visoke inflacije in javnofinančnega primanjkljaja. - Nedokončane strukturne reforme v infrastrukturnem sektorju in sektorju javnih storitev. - Problemi podjetij ob soočanju s tujo konkurenco, zlasti v nemenjalnih sektorjih. - Povečane tarifne ovire v trgovini z državami nekdanje Jugoslavije zaradi uvedbe enotnih tarif EU. - Povečani izdatki za javno upravo. - Slabo pripravljen prenos nekaterih upravnih funkcij na raven regij.

Tabela 8: Podjetniški sektor in poslovno okolje analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Izvozna usmerjenost slovenskega gospodarstva. - Ugodna gibanja produktivnosti dela in stroškov na enoto dela. - Osnovno defenzivno prestrukturiranje v podjetjih je zaključeno. - Lastništvo podjetij se koncentrira, ob padanju vloge države in državnih skladov v zasebnem sektorju. - Širša dostopnost izkušenj na področju upravljanja in vodenja. - Sorazmerno dobro razvit javni raziskovalni sektor. - Številna podjetja so že uvedla standarde kakovosti. - Avtentičnost in diverzifikacija turistične ponudbe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Padanje ali stagnacija izvozne konkurenčnosti in deležev na tujih trgih. - Počasno prestrukturiranje proizvodnega in storitvenega sektorja v smeri večje dodane vrednosti. - Strukturne pomanjkljivosti v manj razvitih regijah, nizek delež storitev in dejavnosti z višjo dodano vrednostjo. - Pomanjkljiva vodstvena znanja v podjetjih. - Nizek delež inovativnih podjetij v gospodarstvu. - Neustrezna struktura raziskav in razvoja; dejavnosti raziskav in razvoja v javnem in zasebnem sektorju niso usklajene. - Nestimulativna klima za investicije in ustanavljanje novih podjetij. - Ovire pri pridobivanju primernih poslovnih prostorov (administrativne ovire, cene). - Upočasnitev procesov ustanavljanja novih malih in srednjih podjetij v zadnjem času. - Pomanjkanje znanih in razvitih turističnih znamk. - Razpršena turistična ponudba in zastarela infrastruktura.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Pospešitev prestrukturiranja v smeri dejavnosti z večjo dodano vrednostjo v proizvodnem in storitvenem sektorju. - Povečanje obsega domačega in tujega investiranja. - Internacionalizacija gospodarstva navznoter in navzven. - Intenziviranje usposabljanja v podjetjih. - Intenzivnejša uporaba informacijske in komunikacijske tehnologije v gospodarstvu. - Intenziviranje sodelovanja in prenosa rezultatov RR in kadrov med akademsko sfero in gospodarstvom. - Razvoj finančnih instrumentov investiranja. - Izboljšanje investicijske klime. - Slovenija je še vedno sorazmerno neodkrita in netradicionalna turistična destinacija v srednji Evropi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zmanjšanje obsega gospodarskih dejavnosti zaradi asimetričnih šokov. - Počasni procesi uvajanja korporacijskega vodenja v podjetjih. - Nadaljnje počasno prestrukturiranje v smeri večje dodane vrednosti v industriji. - Internacionalizacija je odvisna od gospodarske rasti na zelo nestabilnih trgih. - Stroškovni pritiski v primeru počasnih strukturnih reform v nemenjalnem sektorju. - Nadaljnja prisotnost administrativnih ovir investicijam. - Nadaljnja nevarnost večjega bega možganov. - Družbene vrednote ne podpirajo podjetništva. - Slabo poznavanje Slovenije kot turistične destinacije in močna konkurenca uveljavljenih sosednjih držav.

Tabela 9: Človeški viri in socialno stanje: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Zmerna rast zaposlovanja. - Krepitev socialnega dialoga in partnerstva. - Ugodne stopnje aktivnosti in zaposlovanja. - Stopnja brezposelnosti (po Anketi o delovni sili) nižja od povprečja EU. - Dobro organizirana javna služba za zaposlovanje, tudi na regionalni ravni. - Lokalna partnerstva. 	<ul style="list-style-type: none"> - Omejena mobilnost delovne sile. - Nizka stopnja zaposlenosti starejših delavcev (nad 55 leti starosti). - Regionalne in lokalne razlike v brezposelnosti. - Strukturni problemi pri registriranih brezposelnih: dolgotrajna brezposelnost, iskalci prve zaposlitve in mladi brezposelni, brezposelni nekvalificirani delavci in osebe s posebnimi potrebami - Vztrajna prisotnost stopnje revščine.
<ul style="list-style-type: none"> - Višja izobrazbena in kvalifikacijska raven pri mladi generaciji. - Sorazmerno visok delež javne porabe za izobraževanje v BDP. - Velike ekonomske koristi od izobrazbe (predvsem izobrazbe na terciarni ravni) in njihova rast. - Dobro razvit pravni okvir in strategije za reformo poklicnega izobraževanja in usposabljanja. - Sorazmerno nizka stopnja revščine, ki zmanjšuje tveganje socialne izključenosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Neugodna izobrazbena struktura prebivalstva glede dosežene stopnje izobrazbe (pri starejših delavcih, nad 40 leti starosti), kar zmanjšuje njihove možnosti zaposlitve in mobilnost. - Nizka vključenost v vseživljenjsko učenje. - Funkcionalna pismenost pri starostni skupini 16–65 let. - Visok osip in ponavljanje v srednjem in terciarnem izobraževanju. - Prilagodljivost programov poklicnega izobraževanja in usposabljanja potrebam trga dela. - Neravnotežje med ponudbo tehnično in družboslovno izobraženih kadrov na trgu dela. - Pomanjkanje visokokvalificiranih delavcev in strokovnjakov. - Velike razlike med regijami glede zaloge in tokov izobrazbenega kapitala (kapitala znanja) in mreže institucij za izobraževanje/učenje.
<ul style="list-style-type: none"> - Trdna institucionalna mreža za preventivne ukrepe na področju absentizma (bolniške odsotnosti z dela) in poklicne invalidnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomanjkanje preventivnih ukrepov v podjetjih.
<ul style="list-style-type: none"> - Sodelovanje žensk na trgu dela. - Razlika med spoloma glede plač nižja od povprečja EU. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vztrajna razlika med spoloma glede stopnje zaposlenosti, zlasti nizka stopnja zaposlenosti starejših žensk. - Vztrajna razlika med spoloma glede plač, največja in v zadnjem času naraščajoča pri delavcih z univerzitetno izobrazbo.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Rast števila delovnih mest ob odprtju evropskega in svetovnega trga. - Nova delovna mesta zaradi neposrednih tujih investicij. - Rast števila delovnih mest v storitvenem sektorju. - Rast števila delovnih mest v sektorju manjših podjetij. - Vedno večja prilagodljivost trga delovne sile. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zmanjševanje zaposlovanja v delovno intenzivnih panogah. - Zmanjševanje zaposlovanja v srednjih in velikih podjetjih. - Vztrajne razlike med regijami glede brezposelnosti. - Dolgotrajna brezposelnost – visoka tveganja socialne izključitve.
<ul style="list-style-type: none"> - Vedno višja stopnja dosežene izobrazbe. - Uvajanje koncepta vseživljenjskega učenja. - Prenos znanj iz držav članic EU. 	<ul style="list-style-type: none"> - Beg možganov – visoko kvalificirani delavci in strokovnjaki (notranji in zunanji). - Naraščajoča brezposelnost med nekvalificiranimi delavci.
<ul style="list-style-type: none"> - Ohranjanje konkurenčnosti delavcev na trgu dela z omejevanjem tveganj za začasno ali trajno poklicno invalidnost. 	<ul style="list-style-type: none"> - Velik delež delovnih invalidov na trgu dela.

Tabela 10: Gospodarska infrastruktura in stanje okolja: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Intenzivna prizadevanja za dokončanje dveh avtocestnih koridorjev (vzhod-zahod, sever-jug). - Ugoden zemljepisni položaj pristanišča Koper. - Sorazmerno razširjeno telekomunikacijsko omrežje, dinamična vlaganja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nekoordiniran razvoj posameznih vrst infrastrukture in prometnih zmogljivosti - Razen obstoječih avtocest je cestna infrastruktura nerazvita. - Zaostajanje razvoja železniškega podsistema. - Nezadostni prostori in oprema za urejanje zračnega prometa. - Nezadostne pristaniške zmogljivosti in povezave med pristaniščem Koper in zaledjem. - Slabe povezave z mednarodnimi tokovi pomorskega potniškega prometa in nezadostna pristaniška infrastruktura - Kakovost telekomunikacijskih storitev ne zadošča potrebam gospodarstva, razlike med regijami glede kakovosti storitev. - Uporaba interneta v gospodarstvu pod povprečjem EU.
<ul style="list-style-type: none"> - Raznovernost pokrajine in narave, velika biološka raznovernost, ohranjeni naravni viri. - Obilje in kakovost vodnih virov. - Splošno izboljševanje kakovosti zraka. - Sorazmerno velika razpoložljivost in kakovost vodnih virov po standardih EU. - Okoljska zakonodaja o ravnanju z odpadki v glavnem skladna s standardi EU. - Ugodna struktura energetskih virov za proizvodnjo električne energije in ugodna gibanja energetske intenzivnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - Propadanje posebnih habitatov. - Razpršeni viri onesnaževanja v glavnem niso pod nadzorom. - Rastoče emisije NO_x, CO₂ in hlapljivih organskih spojin. - Območja s pomanjkanjem vode, slabo razviti sistemi oskrbe z vodo v obrobni območjih, neustrezno čiščenje odpadnih vod. - Neustrezno ravnanje z odpadki in šibek trg sekundarnih surovin. - Nizka učinkovitost rabe energije.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Ugodna prometna lega Slovenije z vidika možnosti za logistična središča. - Ustanavljanje poslovnih in industrijskih con za odpravo ovir za vlaganja. - Gradnja avtocest čez Slovenijo. - Modernizacija železniške infrastrukture in preusmeritev dela cestnega transporta na železnico. - Ustvarjanje logističnih centrov. - Nadaljnji razvoj pristanišča Koper, ureditev potniškega pristanišča za potrebe mednarodnega pomorskega in turističnega prometa. - Boljša informacijska infrastruktura lahko pospeši uvajanje informacijske družbe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nezadostna prometna in informacijska infrastruktura lahko povzroči zaostajanje odmaknjenih regij. - Neodpravljene administrativne ovire za vlaganja. - Možno neustrezno vzdrževanje preostalega cestnega omrežja. - Neizgradnja železniške infrastrukture. - Preusmeritev transportnih tokov. - Izguba konkurenčnih prednosti pristanišča Koper zaradi neustreznih transportnih povezav in nezanesljivosti storitev, če ne bo vzpostavljen sistem VTS. - Globalne telekomunikacijske poti lahko zaobidejo Slovenijo. - Tveganje digitalnega razkoraka in koncentracije prebivalstva v ljubljanski urbani regiji.
<ul style="list-style-type: none"> - Veliki potenciali za izkoriščanje obnovljivih virov energije in večjo učinkovitost rabe energije. - Izgradnja integriranih komunalnih sistemov in ureditev predhodnega in končnega čiščenja industrijskih odpadnih vod. - Izboljšanje okoljske infrastrukture. 	<ul style="list-style-type: none"> - Velik ekonomski interes za dejavnosti, ki ogrožajo okolje. - Večanje količine odpadkov, propadanje vodnih virov, degradacija območij in zmanjšanje biološke raznovernosti.

Tabela 11: Razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribištva: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raznovrstnost podeželskih območij, privlačno podeželje, raznovrstne podeželske značilnosti ▪ (Na splošno) nizka raven onesnaževanja, ohranjena kulturna pokrajina ▪ Večina kmetijskih zemljišč v lasti družinskih kmetij ▪ Povečano povpraševanje po izdelkih in storitvah, ki jih zagotavljajo dodatne dejavnosti na kmetijah ▪ Nacionalni konsenz o pomembni vlogi razvoja podeželja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Velik del podeželskih območij se nahaja na manj razvitih območjih ▪ Nekonkurenčna kmetijska struktura ▪ Trajno upadanje prihodka iz kmetijskih dejavnosti ▪ Omejene možnosti za korenite strukturne premike v kmetijstvu ▪ Pomanjkanje razvojnih pobud na kmetijah, neugodna klima za investicije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izkušnje in uveljavljene blagovne znamke na tradicionalnih izvoznih trgih (predvsem jugovzhodna Evropa) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konkurenčno zaostajanje sektorja živilstva ▪ Le delna prilagoditev veterinarskim, fitosanitarnim in okoljskim standardom EU
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gozdarstvo, ki ohranja vse funkcije gozda (ekološke, socialne in produktivne) ▪ Večja stabilnost in ekološka vrednost gozdov 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Naraščajoče število lastnikov gozdov ▪ Manjši dohodek iz gozdarstva ▪ Pomanjkanje interesa za izboljšanje gospodarjenja z gozdovi
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Biotska raznovrstnost v morskem okolju, raznovrstnost ribjih proizvodov ▪ Obalno ribištvo z manjšimi ribiškimi čolni ▪ Večji pomen ribogojstva (predvsem gojenje postrvi in krapov) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Majhno teritorialno morje ▪ Nezadostna organiziranost ribičev, neustrezne informacije in trženjske veščine. Neustrezna oprema ribiških čolnov za večdnevno ribarjenje
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Grupiranje pridelovalcev za skupen nastop na trgu ▪ Možnosti za prodor na tržne niše (ekološka pridelava, kakovostni izdelki, izdelki z geografskim poreklom) ▪ Povečevanje možnosti za prodor na tržne niše z ustvarjanjem alternativnih/dodatnih virov dohodka na kmetijah ▪ Dober tržni položaj podjetij živilske predelovalne industrije v jugovzhodni Evropi daje prednost tujim naložbam 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rastoči konkurenčni pritiski na kmetijstvo in sorodne gospodarske dejavnosti ▪ Opuščanje kmetijske pridelave vodi v manjše število podeželskega prebivalstva in slabši videz kulturne pokrajine ▪ Povečani socialni pritiski zaradi nemobilnosti na trgu dela v kmetijstvu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Boljše povezave med pridelovalci in predelovalci ▪ Boljša prepoznavnost in ustrezno sprejemanje slovenskih živilskih proizvodov na trgih EU 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Slabšanje tržnih pogojev na tradicionalnih izvoznih trgih za slovenske živilske proizvode
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Povečanje ekološke in gospodarske vrednosti zasebnih gozdov ▪ Uporaba novih ekološko trdnih gozdarskih tehnologij ▪ Izboljšanje trženja gozdarskih izdelkov iz zasebnih gozdov 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pomanjkljivo znanje o trajnostnem gozdarstvu pri lastnikih gozdov ▪ Nezadostna in neustrezna opremljenost lastnikov gozdov za delo v gozdu ▪ Pomanjkljivo organizirano trženje gozdarskih izdelkov v zasebnem gozdarstvu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ugodni trendi v vzorcih uživanja rib ▪ Možnost večjega ulova v mednarodnih vodah ▪ Izboljšave v predelovanju rib in trženju novih ribjih proizvodov 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konkurenca med ribogojstvom in drugimi alternativnimi načini izrabe voda ▪ Tveganja za onesnaževanje celinskih vodnih virov ▪ Oviran dostop do mednarodnih voda

Tabela 12: Regionalni razvoj: analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti

PREDNOSTI	POMANJKLJIVOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Prebivalstvo ima močan občutek regionalne pripadnosti in občutek za varovanje svoje kulture in jezika. - Ni pretirano nerazvitih območij – vsa imajo možnosti ali priložnosti za razvoj; - Dolga zgodovina spodbujanja policentričnega razvoja. - Vezi med prebivalstvom so pretežno regionalne (lokalne), kar omogoča nastajanje sinergij z usklajenim delovanjem. - Izvajanje regionalnega razvojnega načrtovanja od spodaj navzgor, kar regijam omogoča, da svoje programe vključujejo v nacionalni okvir; - Uravnoteženo vključevanje v izobraževanje v kohezijskih regijah. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nerazvita infrastruktura in storitveni sektor v manj razvitih in bolj obrobni regijah. - Regionalni centri bolj obrobni regij nimajo kritične mase za hitrejši razvoj. - Znatne razlike med regijami glede brezposelnosti. - Podjetniška kultura v Sloveniji je v splošnem slabo razvita. To še posebej velja za manj razvite, obrobne regije, kjer je problem povezan z javnim nezadovoljstvom, odporom in nepripravljenostjo na nadaljnje reforme in potrebne prilagoditve na nove okoliščine; - Nizka zastopanost študentov iz manj razvitih regij v visokošolskem izobraževanju. - Oblikovanje lokalne samouprave še ni zaključeno, regije kot druga raven samouprave še niso bile oblikovane in preveč pristojnosti je centraliziranih na nacionalni ravni; - Kulturni dogodki, ustvarjalnost in izobraževanje se čedalje bolj koncentrirajo v urbanih območjih;
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Trenutna specializacija regij kot dobra osnova za izboljšanje konkurenčnosti v regijah, oblikovanje grozdov in skupnega prodora na tuje trge; - Reformirani sistem spodbujanja regionalnega razvoja predstavlja dobro osnovo za spodbujanje notranjega razvojnega potenciala v regijah; - Povečan dotok tujih naložb, zlasti v manj razvita območja. - Trdnjše gospodarsko in splošno sodelovanje s sosednjimi regijami, tako z EU kot s Hrvaško. - Regionalne institucionalne strukture, ki so učinkovite in povezane s svojim socialnim in gospodarskim okoljem; 	<ul style="list-style-type: none"> - Asimetričen vpliv pristopa k EU (različne konkurenčne zmogljivosti in gospodarske strukture v regijah.) - Neugodni populacijski trendi za manj razvite regije. - Pretirana koncentracija socialnega in gospodarskega razvoja v urbanih področjih – grožnja za slovensko identiteto v odmaknjenih področjih. - Delovanje regionalnih razvojnih institucij je treba učinkovito nadzorovati – nevarnost "iskanja zvez"; - Slaba udeležba gospodarskega in javnega sektorja v regionalnem načrtovanju; - Nadaljnja drobitev občin bi lahko omejila ali celo izničila učinke regionalne politike;

3. Nacionalna razvojna strategija in njena splošna konsistentnost

3.1. Strategija gospodarskega razvoja

3.1.1. Pregled načrtovanja razvoja in njegove uspešnosti

Čeprav je Slovenija neodvisna država šele 12 let, ima že precej dolgo tradicijo oblikovanja in izvajanja nacionalnih razvojnih načrtov in programov. Ta tradicija sega v čas, ko je bila Slovenija še republika v okviru nekdanje Jugoslavije in ko je sledila strategiji uravnoveženega policentričnega razvoja.

Po vzpostavitvi neodvisne države je bil prvi celoviti dokument, ki je jasno opredelil strateške cilje gospodarskega in družbenega razvoja Slovenije, Strategija gospodarskega razvoja, sprejeta leta 1995. Bistveni cilji Strategije so bili: (1) hitrejša gospodarska rast in dohitevanje razvitih evropskih držav, (2) večja konkurenčnost slovenskega gospodarstva, (3) vključitev v evropske integracije in (4) trajnost gospodarske rasti z vidika okolja ter s socialnega in etičnega vidika.

Čeprav je Strategija – enakemu vzorcu sledijo tudi nekateri drugi sorodni dokumenti²⁸ – precej jasno opredelila cilje, pa ni v celoti oblikovala ukrepov politike, potrebnih za doseganje teh ciljev, niti njihove časovnice in zaporedja. Obe vprašanji sta jedro Strategija Republike Slovenije za vključevanje v EU, sprejete januarja 1998. Ta politični dokument opredeljuje konsistentni nabor srednjeročnih ukrepov gospodarske in socialne politike, potrebnih za dokončanje prehoda v tržno gospodarstvo in pripravo gospodarstva na vstop v EU. Strategija je bila uporabljena tudi pri pripravi Državnega programa za prevzem pravnega reda EU.

Osrednji cilji obeh razvojnih strategij iz devetdesetih let so bili v celoti doseženi na področju gospodarske konvergenca k povprečju EU. Slovenski realni BDP je v obdobju 1995–2000 rasel po povprečni letni 4-odstotni stopnji, kar je bilo precej več, kot so znašale ustrezne stopnje v EU. Ta sorazmerno velika gospodarska uspešnost je pomenila vse hitrejšo dohitevanje EU. Medtem ko je leta 1996 znašal BDP na prebivalca po metodi SKM 64 odstotkov povprečja EU, je do leta 2001 zrasel na 70 odstotkov. Slovenija je bila zelo uspešna tudi pri vključevanju v evropske integracije glede priprave svojega gospodarstva na članstvo v EU. Konec leta 2002 je Slovenija zaključila pogajanja z EU.

Manj enoznačni so bili rezultati na področju drugih dveh osrednjih ciljev Strategije gospodarskega razvoja iz leta 1995, namreč povečanja mednarodne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva (podrobneje je to vprašanje obdelano v točki 2.2.3 tega gradiva) in spodbujanja razvojnega koncepta, ki bi uspešno uravnotežil gospodarski razvoj z okolju prijaznim in socialno sprejemljivim razvojem. Kar se tiče mednarodne konkurenčnosti države, trendi ne dopuščajo enotnega zaključka. Ob tem ko je država na nekaterih področjih mednarodno konkurenčna, npr. glede uspešnosti podjetij, ustanov in nekaterih segmentov infrastrukture, pa zaostaja tako za državami članicami EU kot za nekaterimi državami kandidatki na nekaterih drugih področjih, npr. pri tehnološki infrastrukturi ter infrastrukturi in učinkovitosti države pri zagotavljanju konkurenčnega okolja za zaposlovanje.

Drugo področje, na katerem so bili rezultati Slovenije v tranzicijskem obdobju manj uspešni, je regionalni razvoj. V nasprotju z deklariranimi razvojnimi cilji zmanjševanja razlik med bolj in manj razvitimi deli države so se neskladnosti glede razvitosti celo povečale.

²⁸ Gl. npr. *Strategijo mednarodnih gospodarskih odnosov Slovenije* (1996) in *Strategijo povečanja konkurenčnih zmožnosti slovenske industrije* (1996).

3.1.2. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije za obdobje 2001–2006

Julija 2001 je Vlada sprejela Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) kot glavni nacionalni strateški dokument. SGRS poudarja, da je trajnostni razvoj pogoj za kakovostni preskok v razvojni politiki. Pogoja za izvajanje SGRS sta zaključek tranzicijskih reform in krepitev makroekonomske stabilnosti. Glavna vloga je pripisana strukturni in razvojni politiki.

Razlogi, ki narekujejo oblikovanje novega razvojnega koncepta, imenovanega nova razvojna paradigma, so (1) izčrpanost dosedanjega razvojnega vzorca in spremenjen pomen razvojnih dejavnikov, (2) integralna opredelitev razvojnih ciljev, (3) spremenjeno mednarodno okolje (vstop v EU, poglobljanje procesov globalizacije).

Osnovni cilj SGRS je trajnostno povečevanje blaginje prebivalcev Slovenije. Trajnostni razvoj naj dolgoročno uravnoteženo izboljša vse tri sestavine razvoja – gospodarsko, socialno in okoljsko. Ob dani ravni razvoja vsake od sestavin blaginje trajnostni razvoj postavlja v ospredje manjšanje gospodarskih razvojnih razlik brez večanja sedanjih manjših razlik na okoljskem in socialnem področju. Nadalje naj uravnoteženi razvoj zagotovi, da napredek ne bo dosežen samo v nekaterih predelih države, zato je ob upoštevanju socialnih in okoljskih vidikov posebna pozornost posvečena tudi regijsko uravnoteženemu razvoju.

Mehanizmi spodbujanja razvoja, opredeljenega v SGRS, izhajajo iz opredelitve modernih razvojnih dejavnikov in vloge države ter iz analize glavnih pomanjkljivosti. Temeljijo na konceptu celovite in kompleksne konkurenčnosti. Ta koncept opredeljuje konkurenčnost kot merljivo sposobnost države proizvajati mednarodno konkurenčne izdelke in storitve na način, ki državljanom zagotavlja trajnostni razvoj in zadovoljiv življenjski standard. Temeljni instrumenti politike za krepitev skupne konkurenčnosti Slovenije obsegajo aktivne ukrepe strukturne in razvojne politike na naslednjih petih področjih:

- a) *Prehod v na znanju temelječo družbo.* Ta sklop ukrepov je usmerjen na povečevanje znanja v družbi kot ključne sestavine konkurenčnosti gospodarstva in s tem skupne konkurenčnosti države. Natančneje, reforme obsegajo: (1) politiko razvoja človeških virov, zlasti formalnega in neformalnega izobraževanja in usposabljanja; (2) politiko trga delovne sile in politiko zaposlovanja, ki bo uveljavila večjo fleksibilnost trga dela in mobilnost delovne sile ter prestrukturirala ponudbo delovne sile; (3) razvoj informacijske in komunikacijske infrastrukture ter novih storitev; (4) politiko raziskav in razvoja ter tehnološkega razvoja.

- b) *Krepitev konkurenčnosti gospodarstva.* Dejavnosti na področju krepitve konkurenčnosti gospodarstva obsegajo reforme in politike v treh segmentih gospodarstva, in sicer v segmentu podjetij, finančnem sistemu in segmentu gospodarske infrastrukture. Kot osrednja dejavnost krepitve skupne mednarodne konkurenčnosti države zajemajo procesi krepitve konkurenčnosti gospodarstva: (1) oblikovanje konkurenčnega podjetniškega sektorja s sposobnostjo hitrega odzivanja na spremembe v tehnologiji in na svetovnem trgu, ki bo konkurenčnost dosegal z uporabo visoko usposobljenih človeških virov in ob manjši porabi energije in naravnih virov; (2) internacionalizacijo podjetniškega sektorja; (3) povezovanje malih in srednjih podjetij; (4) razvoj učinkovitega finančnega sistema, ki bo učinkovito posredoval med neto varčevalci in neto vlagatelji v gospodarstvu z ukrepi, kakršni so zaostrovanje konkurence med izvajalci storitev, nadaljnje prestrukturiranje izvajalcev storitev in krepitev nadzora v tem sektorju; (5) oblikovanje učinkovitega javnega sektorja s povečevanjem vloge zasebnih ponudnikov storitev ter individualizacijo ponudbe; (6) oblikovanje učinkovitega nemenjalnega sektorja s cenovno regulacijo, licenciranjem in koncesijami. Pogoj za krepitev konkurenčnosti so vlaganja v gospodarsko in okoljsko infrastrukturo.
- c) *Izboljšanje učinkovitosti države.* Država mora s svojo organizacijo in delovanjem podpreti procese krepitve konkurenčnosti podjetniškega sektorja. Zato je treba oblikovati prilagodljivo in učinkovito državo, ki bo sposobna izboljšati skupno nacionalno konkurenčnost. Bistveni elementi izboljšanja učinkovitosti države so: (1) reforma javne in državne uprave; (2) nadaljnja depolitizacija in profesionalizacija uprave ter zmanjšanje vloge države v upravljanju podjetij; (3) zagotavljanje večje razvojne vloge javnih financ, zlasti s prestrukturiranjem proračunske porabe.
- d) *Učinkovito izvajanje politik v okviru pravil notranjega trga EU,* s čimer naj se ustvarijo kar najboljše razmere za konkurenčno delovanje gospodarstva v okviru pravil notranjega trga EU. Te politike so: (1) politika konkurence, (2) politika državnih pomoči in (3) politika ekonomskih odnosov s tujino.
- e) *Skladen regionalni in prostorski razvoj.* Za preprečitev nadaljnjega povečevanja razvojnih razlik med deli države potrebuje Slovenija aktivno regionalno razvojno politiko. Cilj te politike je rast blaginje prebivalcev v vseh regijah, prednostno pa v regijah, kjer je danes zaostajanje največje. Politika bo temeljila na notranjih razvojnih dejavnikih, tj. na boljši izrabi domačih razvojnih virov v regijah v kombinaciji z zunanjimi mehanizmi. Krepitev vloge domačih potencialov v regionalnem razvoju terja nadaljnjo decentralizacijo države. Dejavnosti spodbujanja regionalnega razvoja obsegajo široko paleto politik, med drugim: (1) krepitev regionalnih središč nacionalnega pomena; (2) vključevanje v evropsko regionalno politiko; (3) krepitev vloge prostorskega načrtovanja kot dejavnika gospodarskega razvoja; (4) oblikovanje sodobne politike prostorskega načrtovanja; (5) izraba lege Slovenije na križišču vseevropskih koridorjev V in X; (6) nadaljevanje začete reforme kmetijske politike v smeri razvoja podeželskega prostora; (7) uvedba lokalne samouprave in oblikovanje regij.

SGRS je opredelila tudi glavne smernice na področju socialnega in okoljskega razvoja. Doseženi standardi socialnega razvoja naj bi se v obdobju vedno večje izpostavljenosti svetovni konkurenci še dvignili. Glavni mehanizmi so socialna zavarovanja, javne storitve na področju socialnega varstva ter usposabljanje ljudi za gospodarsko aktivnost in s tem preprečitev njihove socialne izključitve. Na področju okoljskega razvoja je treba povečati prispevek domačega okoljskega kapitala k razvoju, uvesti okoljska merila pri ocenjevanju razvojnih programov in sektorskih politik, povečati učinkovitost javnih vlaganj v okolje ter intenzivirati reforme okoljskih taks.

Kombinacija inštrumentov SGRS. Ukrepe politik, ki jih opredeljuje SGRS, bo mogoče uspešno izvesti le z ustrezno kombinacijo sistemskih ukrepov in ukrepov ekonomske politike, ki so na voljo za spopadanje s temi izzivi. Ustrezne kombinacije ukrepov se razlikujejo od enega do drugega med petimi področji mehanizmov krepitev skupne konkurenčnosti Slovenije. Nekateri ukrepi, npr. investicije, imajo lahko večjo vlogo na področjih, kakršna so prehod v na znanju temelječo družbo, krepitev konkurenčnosti podjetniškega sektorja in zlasti učinkovitejša infrastruktura ali regionalni razvoj, drugi ukrepi, npr. institucionalna izgradnja, pa so primernejši za učinkovito delovanje na drugih področjih, npr. pri izboljšanju učinkovitosti države ali pri vključevanju države v notranji trg EU. Nekateri drugi sklopi ukrepov, na primer sistemi dajatev in sistemi socialne varnosti, pa so posebej pomembni pri učinkovitem blaženju okoljskih in socialnih pritiskov, ki spremljajo gospodarski razvoj.

3.2. Ukrepi za izvajanje strategij gospodarskega razvoja

3.2.1. Državni razvojni program

Vlogo in kontekst Državnega razvojnega programa (DRP) opredeljuje Zakon o javnih financah RS (UL RS št. 79-3758/1999, 124-5204/2000, 79-4108/2001). V nasprotju s SGRS, katere namen je oblikovati vizijo skupnega dolgoročnega razvoja države in zastaviti strateške cilje države ter prednostna področja za njihovo uresničevanje, je DRP opredeljen kot indikativni izvedbeni dokument SGRS. DRP torej preoblikuje strateške prednostne naloge v konkretne programe, ukrepe in projekte, kar mu daje vlogo osrednjega dokumenta razvojnega načrtovanja v Sloveniji. Posebna pozornost je posvečena vlogi javnih vlaganj, saj so razvojne prednostne naloge DRP usmerjene predvsem v izvedbo inštrumentov na naslednjih treh področjih: (1) prehoda v na znanju temelječo družbo, (2) krepitev konkurenčnosti podjetniškega sektorja (podjetij, finančnih ustanov in gospodarske infrastrukture) in (3) skladnega regionalnega in prostorskega razvoja. To so področja, ki terjajo intenzivna vlaganja, medtem ko se z drugima dvema področjema politik v SGRS, t.j. (1) izboljšanjem učinkovitosti države in (2) vključevanjem v notranji trg EU, ukvarjajo drugi sklopi ukrepov in sta le posredno povezani z DRP.

3.2.2. Izvajanje državnega razvojnega programa za obdobje 2001–2006

Na podlagi razvojnih problemov in možnosti Slovenije, stanja okolja in socialnega stanja (gl. točke 2.2–2.4) ter ob upoštevanju rasti blaginje kot glavnega cilja SGRS DRP zasleduje cilje večje gospodarske in socialne kohezije tako v nacionalnem kot v evropskem merilu. Za uveljavitev tega temeljnega cilja je DRP opredelil dva glavna cilja:

- nadaljnje zmanjšanje zaostanka Slovenije za EU na področju gospodarske in socialne razvitosti in
- zaustavitev rastočih notranjih razvojnih neravnotežij med slovenskimi regijami.

V okviru DRP za obdobje 2001–2006 se bo Slovenija osredotočila na naslednje dejavnosti, ki so združene v pet prednostnih nalog:

- a) *Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti*; dejavnosti v okviru te prednostne naloge so namenjene izboljšanju konkurenčnosti gospodarstva, kar je glavni razvojni cilj države na področju podjetniškega sektorja. To pomeni (1) doseganje gospodarske strukture, primerljive z evropsko (predvsem večjega deleža delovne sile, zaposlene v malih in srednjih podjetjih ter večjega dela panog z višjo dodano vrednostjo), in (ii) izboljšanje konkurenčnosti obstoječih podjetij (zlasti z manjšanjem zaostanka produktivnosti za povprečjem EU).
- b) *Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje*; osnovni razvojni cilj v okviru te prednostne naloge je izboljšanje možnosti zaposlitve in preprečevanje prihodnjih težav na trgu dela z večjimi vlaganji v človeške vire, kar je predpogoj za to, da bo država lahko uresničila strateški cilj prehoda v na znanju temelječo družbo.
- c) *Informacijska družba, infrastruktura in kakovost življenja*; glavna cilja v okviru te prednostne naloge sta dva. Prvi cilj je vzpostaviti ustrezno infrastrukturo in ugodno okolje za oblikovanje informacijske družbe. Drugi glavni cilj je nadaljnje izboljševanje državne infrastrukture v energetskem in transportnem sektorju, gradnji stanovanj, ravnanju z odpadki in varovanju okolja, tako da bo dosegla standarde, veljavne v EU.
- d) *Prestrukturiranje razvoja kmetijstva in podeželja*; glavni cilji v okviru te razvojne prednostne naloge so povezani z izboljšanjem konkurenčnosti sektorja, spodbujanjem trajnostne rabe naravnih virov ter spodbujanjem ekonomsko in socialno zdržnih podeželskih skupnosti.
- e) *Spodbujanje skladnega regionalnega razvoja*; ta prednostna naloga je usmerjena v večjo konkurenčnost, kakovost življenja in večjo ekonomsko ter socialno kohezijo vseh slovenskih regij. Ukrepi politike se nanašajo na krepitev regionalnih gospodarstev in izboljšanje prometnih povezav, s čimer bo mogoče izkoristiti prednosti bližine trans-evropskih prometnih koridorjev.

Struktura DRP dejansko sledi logiki Okvira podpore skupnosti (Community Support Framework), saj je vsaka prednostna naloga nadalje razčlenjena v programe in podprograme. DRP obsega skupaj 23 programov in 71 podprogramov – njihovo strukturo prikazuje naslednja tabela:

Tabela 13: Pregled prednostnih nalog DRP, ustreznih programov in števila podprogramov

Prednostna naloga	Program	Št. pod-programov
1) Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti	i) Znanje za razvoj	4
	ii) Izboljšanje konkurenčnih sposobnosti podjetij	2
	iii) Spodbujanje podjetništva in izkoriščanje podjetniških priložnosti	3
2) Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje	i) Zaposljivost in vseživljenjsko učenje	5
	ii) Prilagodljivost podjetij in posameznikov	2
	iii) Zagotavljanje enakih možnosti in socialne vključitve	2
	iv) Izboljšanje zdravstvenega stanja aktivnega prebivalstva	2
3) Informacijska družba, infrastruktura in kakovost bivanja	i) Informacijska družba	7
	ii) Ravnanje z odpadki	2
	iii) Varstvo voda in upravljanje z vodami	2
	iv) Zapiranje in okoljska sanacija premogovnikov in rudnikov	2
	v) Gradnja stanovanj	1
	vi) Energetika	3
	vi) Prometna infrastruktura	5
4) Prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja	i) Prestrukturiranje kmetijstva	3
	ii) Prestrukturiranje živilsko-predelovalne industrije	2
	iii) Razvoja podeželja	5
	iv) Razvoj gozdarstva	4
	v) Razvoj ribištva	2
	vi) Znanje	3
5) Krepitev skladnega regionalnega razvoja	i) Integralni program razvoja mest in podeželja	2
	ii) Razvoj kulture in ohranjanje naravne in kulturne dediščine	4
	iii) Program razvoja regionalne infrastrukture	2
	iv) Spodbujanje gospodarskega razvoja narodnostnih manjšin in etničnih skupnosti	2

Tako »Analiza vrzeli«, ki so jo opravile strokovne službe ES, kot »Predhodno vrednotenje« DRP sta ugotovila, da so cilji DRP v splošnem v skladu z značilnostmi in potrebami države. Glede na to, da so dejavnosti po navedenih prednostnih nalogah, programih in podprogramih v veliki meri upravičene do pomoči EU iz strukturnih skladov in kohezijskega sklada, lahko DRP štejejo kot ogrodje oz. osnovo za izbor ukrepov evropske strukturne politike.

3.3. Aktivnosti v okviru EPD – identifikacija prednostnih nalog

3.3.1. Podlaga EPD

Neskladnosti in vrzeli, ugotovljene v analitičnem delu dokumenta, pa tudi obseg načrtovanih dejavnosti v okviru DRP bi terjali izvedbo široke palete področnih politik v okviru EPD. Temu navkljub Slovenija meni, da sta v tem programskem obdobju potrebni **koncentracija in usmeritev na omejeno število razvojnih prednostnih nalog in ukrepov**. Ta odločitev temelji na naslednjih argumentih:

- a) Spremembe v mednarodnem okolju so zahtevale popravke ocen stopnje rasti BDP navzdol, zaradi česar je za obdobje 2004–2006 na voljo manj javnih sredstev za vlaganja, kot je bilo predvideno v DRP.
- b) Programsko obdobje se nanaša samo na tri leta, kar je manj kot polovica obdobja, na katero se običajno nanašajo dokumenti EPD.
- c) Omejena razpoložljiva sredstva pomoči EU (404 milijone €). Preračunano na prebivalca znašajo razpoložljiva sredstva za strukturne ukrepe manj kot 70 € na leto, kar je znatno pod primerljivimi zneski za vse druge države kandidatke iz srednje Evrope, hkrati tudi manj kot 1/3 sredstev, ki jih prejemajo štiri t.i. kohezijske države članice EU.
- d) Pozitivne učinke sredstev EU na skupni socioekonomski razvoj Slovenije je mogoče doseči le s koncentriranim delovanjem na izbranem, torej omejenem številu področnih politik.
- e) Načelo sorazmernosti – stroški vodenja in upravljanja ukrepov morajo biti ekonomsko sprejemljivi.

Ta pristop je popolnoma v skladu s predlogi strokovnih služb Komisije, ki svetujejo državam kandidatkam²⁹ realističen in pragmatičen pristop k uporabi sredstev strukturnih skladov in kohezijskega sklada v obdobju 2004–2006. Države kandidatke so spodbujene k določanju jasnih prednostnih nalog, ki naj bi osredotočile učinke sredstev na področja, kjer so potrebe najbolj nujne. V podobnem duhu je tudi »Analiza vrzeli« v okviru DRP ugotovila, da je treba EPD zastaviti oz. usmeriti mnogo ožje kot DRP.

3.3.2. Merila za izbiro prednostnih nalog in ukrepov EPD

Na podlagi obsežnih posvetovanj je Slovenija izbrala takšne prednostne ukrepe, ki sestavljajo navznoter in navzven konsistenten razvojni paket. Pri tem se je osredotočila na tiste prednostne naloge in ukrepe, ki se ukvarjajo z najresnejšimi pomanjkljivostmi, ki zavirajo razvoj države, kakor je opredeljen v DRP.

V prvi fazi so bila pretehtana naslednja posamezna merila v tem okviru:

- *Prednostni status*; ukrepi in dejavnosti, za katere je ocenjeno, da bodo največ prispevali k skupnemu razvoju države ali kakšnega njenega geografskega dela. Status prednostne naloge je bil opredeljen na podlagi (1) ugotovljenih neskladij in kohezijskih odstopanj (gl. točki 2.2 in 2.3) in (2) predlogov »Predhodnega vrednotenja« in »Analize vrzeli«.

²⁹ Komisija Evropskih skupnosti, 2003, "Nadaljnje indikativne smernice za države kandidatke", Sporočilo Komisije, COM (2003) 110.

- *Komplementarnost ukrepov*; če naj ima EPD kot celota največje dosegljive pozitivne učinke na razvoj, morajo biti dejavnosti in projekti v njegovem okviru med seboj komplementarni in se med seboj podpirati, kar vodi do dodatnih sinergičnih učinkov.
- *Upravičenost do sredstev različnih skladov EU*.
- *Skladnost s politikami EU in horizontalnimi prednostnimi nalogami*; vsak sofinanciran ukrep s strani EU, mora biti skladen s EU pravili na področju konkurence, pravili javnega naročanja in okoljskimi smernicami. Ukrepi morajo prav tako ustrezati merilom treh »horizontalnih prednostnih nalog«, trajnostnega razvoja, enakih možnosti in informacijske družbe.
- *Možni viri financiranja*. EPD mora kot prednostna opredeliti tista področja politik, za katere so sredstva strukturnih skladov in kohezijskega sklada bodisi edini ali najpomembnejši vir financiranja.

Navzkrižna analiza prednostnih nalog DRP in zgornjih izbirnih meril, zlasti merila upravičenosti / prioritet virov sredstev EU kaže naslednje rezultate:

- Prednostna naloga št. 1 – *spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti*: prednostna naloga je upravičena do financiranja iz *strukturnih skladov* in do posojil *Evropske investicijske banke (EIB)*, ne pa do financiranja iz *kohezijskega sklada* in *EKUJS - jamstvenega dela*.
- Prednostna naloga št. 2 – *znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje*: podobno kot zgornja je tudi ta prednostna naloga upravičena do financiranja iz *strukturnih skladov* in do posojil *EIB*, ne pa do financiranja iz *kohezijskega sklada* in *EKUJS - jamstvenega dela*.
- Prednostna naloga št. 3 – *transport, okoljska infrastruktura in trajnostni razvoj*: naloga uživa najvišjo prioriteto pri financiranju iz *kohezijskega sklada* in pri posojilih *EIB*. Hkrati je upravičena do financiranja iz *strukturnih skladov*, ni pa upravičena do financiranja iz naslova *EKUJS - jamstvenega dela*.
- Prednostna naloga št. 4 – *prestrukturiranje kmetijstva, razvoj podeželja in ribištva*: naloga uživa najvišjo prioriteto pri financiranju Programa razvoja podeželja iz naslova *EKUJS - usmerjevalnega in garancijskega dela*. Hkrati je prednostna naloga upravičena do financiranja iz naslova *strukturnih skladov* ter posojili *EIB*, ne pa iz *kohezijskega sklada*.
- Prednostna naloga št. 5 – *skladen regionalni razvoj*: ta prednostna naloga je upravičena do financiranja iz *strukturnih skladov* in do posojil *EIB*, ne pa do financiranja iz naslova *kohezijskega sklada* le delno pa iz *EKUJS - jamstvenega dela*.

Matrika skladnosti razvojnih prednostnih nalog DRP in upravičenosti/prioritete financiranja iz različnih virov sredstev EU je prikazana tudi v tabeli 14.

Tabela 14: Matrika skladnosti razvojnih prednostnih nalog DRP in upravičenosti/prioritete financiranja iz različnih virov sredstev EU

Prednostna naloga DRP	Upravičenost/prioriteta različnih virov financiranja EU *			
	Strukturni skladi	Kohezijski sklad	Jamstveni skladi EAGGF EAGGF (postavka 1b – razvoj podeželja)	Posojila EIB
1. Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti	2	3	3	2
2. Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje	2	3	3	2
3. Informacijska družba, infrastruktura in kakovost bivanja	2	1	3	1
4. Prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja	2	3	1	2
5. Spodbujanje skladnega regionalnega razvoja	2	3	3	2
Razpoložljiva sredstva v obdobju 2004–2006 (mio €; stalne cene 1999)	210,1	168,6	249,8	

* Upravičenost/prioriteta do financiranja iz posameznega vira financiranja EU se razvršča v naslednje tri skupine: 1 – najvišja prioriteta financiranja, 2 – upravičena do financiranja, 3 – ni upravičena do financiranja.

Na podlagi svojih strateških usmeritev se je Slovenija odločila, da bo podporo iz strukturnih skladov osredotočila na prvo, drugo, četrto in peto prednostno nalogo. To pomeni, da se bo s sredstvi pomoči iz strukturnih skladov Slovenija lotila predvsem področij (i) konkurenčnosti podjetniškega sektorja, (ii) razvoja človeških virov in zaposlovanja, (iii) skladnega regionalnega razvoja in (iv) prestrukturiranja kmetijskega sektorja skupaj z gozdarstvom in ribištvo. Pri tem želi dati Slovenija, po načelu subsidiarnosti, močan poudarek **izboljševanju konkurenčnih sposobnosti svojih regij** (na ravni NUTS III) ter boljši izrabi endogenih razvojnih potencialov. Nekaj pozornosti bo posvečeno tudi potrebnim naložbam v infrastrukturo, zlasti na regionalni in lokalni ravni, kjer infrastruktura predstavlja očitno ozko grlo za razvoj poslovnih zmogljivosti. Z drugimi besedami, infrastruktura bo deležna podpore v tistih primerih, kjer obstaja jasna in nedvoumna komplementarnost z drugimi ukrepi prve prednostne naloge. Poleg tega bo zaradi sorazmerno velikih sredstev za ukrepe Programa razvoja podeželja četrta prednostna naloga – "Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva" – prejela manj intenzivno podporo iz sredstev strukturnih skladov.

3.3.3. Osrednji cilji EPD

Slovenija bo strukturno pomoč EU uporabila na način, da bo ta na najučinkovitejši in najuspešnejši način prispevala k doseganju ciljev, postavljenih v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije ter Državnem razvojnem programu. Z namenom uresničitve temeljnih ciljev DRP (1) nadaljnega približevanja ravni gospodarskega in socialnega razvoja Slovenije ravni EU in (2) odpravljanja notranjih neravnotežij v Sloveniji, so osnovni cilji EPD opredeljeni kot:

- **Povprečna letna rast BDP** bo višja kot v skupini EU-15, s čimer se bo postopno zmanjšal zaostanek v BDP na prebivalca za povprečjem EU (v letu 2001 je slovenski BDP na prebivalca, izražen v SKM, znašal 70% povprečja EU). Modelne ocene kažejo³⁰, da bo vstop v EU v obdobju 2004-2006 prispeval dodatnih 0,49 do 1,05 odstotnih točk k osnovni stopnji rasti BDP, od česar bodo strukturni skladi prispevali približno 7%³¹. Pri tem je potrebno upoštevati, da agregatni vpliv vključuje učinek sprememb trgovinskega režima in drugih politik EU, vključno s kohezijsko politiko in SKP.
- **Rast zaposlenosti:** gospodarska rast se mora odražati tudi v ustvarjanju novih delovnih mest in ohranjanju obstoječih. Modelne napovedi kažejo, da se bo skupno število zaposlenih (po metodologiji SNA) zaradi članstva v EU povečalo za 0,81 do 1,45 odstotnih točk nad izhodiščno raven; približno 9 odstotkov tega povečanja lahko pripišemo EPD. Skupna ocena tako kaže, da bo Slovenija ob podpori sredstev strukturnih skladov v programskem obdobju 2004-2006 ustvarila vsaj 4000 (neto) novih delovnih mest.
- **Uravnotežen regionalni razvoj:** Cilji uravnoveženega regionalnega razvoja se bodo uresničevali s prostorsko (regionalno) usmerjenim pristopom, ki naj zagotovi, da bosta rast BDP in zaposlenosti povečala blaginjo tudi v manj razvitih, pretežno obrobni regijah. Glavni cilj SRRS (Strategija regionalnega razvoja Slovenije) v obdobju do leta 2006 je preprečevati nadaljnje povečanje regionalnih neskladij, merjenih kot razmerje v BDP na prebivalca (izraženo v SKM) med najbolj in najmanj razvito regijo. Sedanje razmerje, ki se nanaša na leto 2001, znaša 1:1,9.

Osnovni cilji EPD in programov regionalnega razvoja bodo torej usmerjeni v regije, ki zaostajajo v razvoju, se pravi regije A in B v skladu z Uredbo o prednostnih območjih regionalne politike. Te regije bodo imele dostop do *indikativne* alokacije v višini 60 % razpoložljivih sredstev v določenih ukrepih znotraj vseh prednostnih nalog. Tako bo npr. v politiki zaposlovanja poseben poudarek na tistih regijah in področjih, kjer je stanje posebej neugodno. Pri razvoju poslovnih con in turizma bo upoštevan tudi vidik razvoja razvojno manj uspešnih, praviloma tudi bolj obrobni regij. Prostorsko (regionalno) usmerjeni pristop pa bo prilagojen posameznim politikam na način, da ne bo imel negativnih učinkov na produktivnost Slovenije kot celote.

³⁰ Ocena predhodnega vrednotenja o makroekonomskih vplivih – podrobnejša predstavitev modela v prilogi 7.2.

³¹ Ocene temeljijo na odobrenih sredstvih za prevzem obveznosti.

Kazalniki konteksta

-	Indeks človekovega razvoja	
-	BDP na prebivalca v SKM (EU15 = 100)	
-	Stopnja realne rasti BDP	
-	Rast števila zaposlenih (SNA)	
-	Stopnja zaposlenosti (osebe v starostni skupini 15-64 let)	
-	Stopnja brezposelnosti (ILO)	
-	Produktivnost dela (BDP na zaposlenega - SNA; EU15=100)	

Kvantificirani cilji*

-	Število ustvarjenih novih neto delovnih mest	-	4000
-	Razmerje BDP na prebivalca (PPP) med najbolj in najmanj razvito regijo**	-	1,9

* Ciljna vrednost se nanaša na konec programskega obdobja.

** Cilj je preprečiti nadaljnje povečevanje razlik med regijami.

3.3.4. Predstavitev in argumentacija prednostnih nalog EPD

V skladu s splošno sprejetim pristopom, naj bo EPD osredotočen na omejeno število prednostnih nalog in ukrepov, in ob upoštevanju zgoraj navedenih argumentov in meril izbire ukrepov in dejavnosti iz točke 3.3.2 bo pomoč EU uporabljena za naslednje štiri prednostne naloge:

Prednostna naloga št. 1 Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti

Prednostna naloga bo podpirala razvoj inovacijskega okolja, lajšala podjetnikom dostop do informacij, znanja in financ, usmerjena bo v razvoj turizma, njen cilj pa je tudi izboljšati privlačnost Slovenijo in njenih regij za nova vlaganja.

Prednostna naloga št. 2 – Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje

Z dualnim pristopom bo druga prednostna naloga spodbujala preventivne in aktivne ukrepe podpore vseživljenjskega učenja, aktivnih politik na trgu dela, spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti delovne sile ter spodbujanja fleksibilnosti trga dela in socialnega vključevanja. V okviru te prednostne naloge se bodo spodbujale enake možnosti, vidiki trga dela v informacijski družbi in lokalne pobude za zaposlovanje.

Prednostna naloga št. 3 – Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva

Prednostna naloga bo prispevala k večji konkurenčnosti kmetijskega in živilskega sektorja ter spodbujala učinkovito rabo virov na podeželskih območjih. Zaradi njihovega gospodarskega in širšega družbenega pomena se bo strukturna podpora usmerila tudi v sektor gozdarstva in ribištva. Cilj prednostne naloge je konkurenčno prilagajanje sektorja zahtevam skupnega trga, spodbujanje varnosti in kakovosti živilskih izdelkov, razvoj alternativnih virov dohodka na podeželskih območjih, ohranjanje in trajnostni razvoj gozdov ter konkurenčno prilagajanje ribištva in ribogojstva.

Prednostna naloga št. 4 – Tehnična pomoč

Dejavnosti v okviru te prioritete naloge bodo služile podpori vodenju in spremljanju programa, zlasti na področju informacijskega sistema, komunikacije in informiranja javnosti, podpori raziskavam ter pripravi projektom.

Izbrane prednostne naloge ustrezajo merilom za izbor dejavnosti (gl. točko 3.3.2) in se izrazito medsebojno dopolnjujejo. Izboljšanje produktivnosti je npr. močno odvisno od razvoja človeških virov in učinkovitega delovanja trga dela, terja pa tudi zagotavljanje ustrezne infrastrukture za razvoj novih podjetij. Slovenija si bo prizadevala za komplementarnost ne le na ravni prednostnih nalog in ukrepov, ampak tudi na ravni projektov. Prav zato so ukrepi in dejavnosti organizirani po skupnih ciljih in skupinah upravičencev. Sinergije v okviru EPD naj zagotovijo, da bo skupni učinek več kot le vsota njegovih posameznih delov. Takšen sklep je bil dosežen tudi s Predhodnim vrednotenjem.

Čeprav je analiza (poglavje 2.2) ugotovila zaostajanja in zato potrebo po velikih infrastrukturnih vlaganjih, se je Slovenija odločila omejiti obseg posegov s pomočjo strukturnih skladov v sektorju prometa in okolja le na tiste dejavnosti, ki bodo prinesle neposredne koristi proizvodnemu sektorju. Zato je bil le majhen znesek sredstev iz ESRR dodeljen za prednostno nalogo št. 1 (*Spodbujanje proizvodnega sektorja in konkurenčnosti*) za vlaganja v prometno infrastrukturo; ta bodo dopolnjevala projekte, predvidene za izvajanje iz ukrepa ESRR "*Gospodarska infrastruktura in javne storitve*". Iz navedenih razlogov in ob upoštevanju razpoložljivih sredstev, ki so na voljo za ukrepe ESRR, sofinanciranje (večjih) projektov prometne infrastrukture v tem programskem obdobju torej praviloma podpira **Kohezijski sklad**. Kljub temu je treba poudariti, da bo transportna infrastruktura, ki je predložena v sofinanciranje iz kohezijskega sklada, zagotovila boljše povezave med regijami in tako prispevala k večji konkurenčnosti tudi podjetniškega sektorja ter k skladnejšemu regionalnemu razvoju in dostopnosti glavnih središč, s tem pa dopolnjevala dejavnosti, ki bodo financirane iz strukturnih skladov ukrepov ESRR.

Na drugi strani se razen okoljsko-infrastrukturne sestavine ukrepa "*Gospodarska infrastruktura in javne storitve*" drugi okoljski ukrepi ESRR odložijo do obdobja po letu 2006. V skladu z nacionalnimi prednostnimi nalogami in merili za upravičenost do črpanja iz Kohezijskega sklada so za sofinanciranje iz Kohezijskega sklada v obdobju 2004-2006 upravičena samo izvajanja tistih direktiv, ki terjajo visoka vlaganja, v sektorju varstva voda in ravnanja z odpadki. Iz tega sledi, da bodo po letu 2006 ukrepi strukturnih skladov oz. ESRR vključevali tudi nadgradnjo in izgradnjo objektov za omejevanje onesnaževanja iz manjših aglomeracij in razpršenih virov onesnaževanja vode in zemlje.

Celovita razvojna strategija EPD, torej zagotavlja in bo še naprej zagotavljala potrebno sinergijo med sektorskimi strategijami, opredeljenimi v referenčnih okvirnih dokumentih, in strategijami, ki so podlaga za pomoč iz strukturnih skladov.

3.3.5. Prednostne naloge EPD v okviru ciljev in politik ekonomske in socialne kohezije EU

3.3.5.1. Smernice Komisije za programe strukturnih skladov za obdobje 2000–2006

Glavni namen kohezijske in strukturne politike EU je pomagati zmanjševati gospodarske in socialne razlike. Ob tem ko za opredelitev svojih razvojnih prednostnih nalog odgovarjajo države članice in regije same, je treba v primerih sofinanciranja programov iz skladov EU upoštevati tudi prednostne naloge Skupnosti, tako da se zagotavlja gospodarska in socialna kohezija na ravni Skupnosti. V ta namen je Komisija sprejela okvirne smernice glede relevantnih in sprejetih politik skupnosti povezanih s cilji skladov. Po teh smernicah je izhodiščni pogoj, ki ga morajo izpolnjevati nacionalni programi, opredelitev integralnih strategij razvoja, ki zagotavljajo kar največjo sinergijo med prednostnimi nalogami in ukrepi in koherentno vizijo. Te integralne večletne strategije se morajo osredotočiti na tri glavne prednostne naloge: (1) povečevanje konkurenčnosti regionalnih gospodarstev, tako da se zagotavljajo trajna delovna mesta, (2) zaposlovanje in krepitev socialne kohezije, v glavnem z razvojem človeških virov, in (3) razvoj urbanih in podeželskih okolij v okviru uravnoveženega evropskega prostora (Smernice za programe v obdobju 2000–2006, Smernice Komisije, 1. julija 1999).

Osrednji cilj slovenskega EPD (zmanjševanje zaostajanja BDP na prebivalca za povprečjem EU in rast zaposlovanja) in izbranih prednostnih nalog, usmerjenih na krepitev konkurenčnosti, razvoj človeških virov in zaposlovanja ter na gospodarsko infrastrukturo, so v celoti skladni z zgornjimi smernicami Komisije za programe v obdobju 2000–2006.

3.3.5.2. Horizontalne prednostne naloge

Enake možnosti

Integracija načela enakosti spolov je mednarodno priznana usmeritev od pekinške konference ZN o ženskah leta 1995. Člena 2 in 3 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti formalizirata zavezo za integracijo načela enakosti spolov z opredelitvijo zagotavljanja enakosti žensk in moških kot posebne naloge Skupnosti. Za vzpostavitev družbe brez razlik med spoloma se Skupnost trudi odpravljati neenakosti in spodbujati enakost med moškimi in ženskami v vseh svojih politikah in dejavnostih. Enakost možnosti za ženske in moške je vgrajena v uredbe o strukturnih skladih preko dvojne strategije integracije načela enakosti in posebnih ukrepov v korist žensk. Poleg tega je ta politika ključna sestavina luksemburškega procesa. To se odraža v Evropski strategiji zaposlovanja v četrtem stebru, ki je usmerjen v krepitev enakih možnosti žensk in moških.

V Sloveniji je bil junija 2002 sprejet Zakon o enakih možnostih žensk in moških, krovni zakon, ki določa skupne podlage za ustvarjanje enakih možnosti za ženske in moške v javnem življenju. Ta zakon daje nov poudarek odpravljanju neenakosti med ženskami in moškimi na političnem, gospodarskem, socialnem, izobraževalnem in drugih področjih življenja. Zakon določa nova pooblastila Urada za enake možnosti, zlasti glede postopkov, ki jih izvaja urad v posameznih primerih diskriminacije oziroma neenakega obravnavanja. Po vzoru drugih evropskih držav je bila v Sloveniji uvedena institucija ombudsmana za enake možnosti. Poleg nalog Urada za enake možnosti in ombudsmana zakon določa tudi naloge parlamenta, vlade, posameznih ministrstev, lokalnih skupnosti in političnih strank. Nadalje je vsako ministrstvo že imenovalo funkcionarja, ki bo zagotavljal spoštovanje načela enakih možnosti v dejavnostih, politikah in predpisih v pristojnosti ministrstva.

Novi Zakon o delovnih razmerjih, ki je stopil v veljavo januarja 2003, zagotavlja enako obravnavo žensk in moških pri zaposlovanju, usposabljanju, poklicnem usposabljanju, glede plač, delovnih razmer in drugih zadev, povezanih z delom. Drug pomemben zakonodajni dokument na tem področju je Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ki je stopil v veljavo januarja 2002 in ureja pomemben vidik družinskega in poklicnega življenja. Po tem zakonu ima oče pravico do 90-dnevnega starševskega dopusta, kar se že postopoma uvaja: v letu 2003 znaša to obdobje 15 dni, v celoti pa bo določilo uveljavljeno leta 2005.

Udeležba žensk je v Sloveniji že po tradiciji visoka. Kljub temu je razlika med spoloma glede zaposlenosti znatna, prav tako razlika glede plač, zlasti če upoštevamo visoko izobrazbeno raven žensk. Poleg tega lahko zaradi tekočega prestrukturiranja, npr. v tekstilni industriji, stopnja zaposlenosti žensk postane problematična.

Enake možnosti se bodo sistematično spodbujale v celotnem programu. Ta politika bo upoštevana v programskih dokumentih in v načrtovanju, izvajanju in spremljanju ter vrednotenju vseh dejavnosti. Nadalje je stalna rast udeležbe žensk na trgu dela bistvenega pomena za doseganje ciljev programa, ki so:

- a) Zagotoviti dostopnost programov izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja ženskam, za dvig njihove stopnje zaposlenosti (posebej v starostni skupini 55–64 let) in za zmanjšanje njihove stopnje brezposelnosti glede na moške.
- b) Spodbujanje žensk k udeležbi v programih usposabljanja, namenjenih krepitvi prilagodljivosti zaposlenih potrebam tehnološko zahtevnih panog in podpori njihovih samozaposlitvenih pobud.

Enake možnosti morajo torej biti čvrsto vključene v načrtovanje, najprej z integracijo načela enakosti spolov (*mainstreaming*) in drugič s tem, da bo v okviru ukrepov v drugi prednostni nalogi vsaj ena aktivnost imela poudarek na zagotovljenem dostopu žensk do izobraževanja, usposabljanja in drugih aktivnosti na področju razvoja človeških virov, vsi ukrepi pa bodo vključevali vsaj 50 odstotkov žensk. Spodbujanje enakosti bo vključeno v merila izbire za vse projekte. Poleg tega bodo morala vsa poročila navajati strukturo po spolu vseh vključenih oseb, kjer to pride v poštev.

Kazalniki:

Učinek:
– Število žensk, ki so vključene v aktivnosti
Rezultat:
– Delež podjetnic, ki prejemajo pomoč
Vpliv:
– Zmanjševanje vrzeli stopnje zaposlenosti med spoloma (15-64) (ženske / moški)

Trajnostni razvoj s poudarkom na okoljskem vidiku

Z Amsterdamsko pogodbo je Evropska Unija določila trajnostni razvoj kot enega od svojih temeljnih ciljev ter na vrhu v Goeteborgu, leta 2001, sprejela Strategijo trajnostnega razvoja. Obenem je Evropska unija vodilna v mednarodnem sodelovanju na področju skladnega trajnostnega razvoja, okoljskih konvencij, odpravljanja revščine in razvoja mednarodne trgovine. Med pripravami na članstvo v EU je Slovenija podpisala in sprejela obveznosti, ki izhajajo iz niza mednarodnih konvencij, nadgradila svojo zakonodajo, prilagodila ustrezne institucije in ponovno opredelila vrsto sektorskih politik.

Temeljna načela skladnega trajnostnega razvoja, določena v Deklaraciji o okolju in razvoju iz Ria de Janeira, so bila upoštevana v slovenskem Zakonu o varstvu okolja iz leta 1993 (trajno ohranjanje vitalnosti narave, biotske raznovrstnosti in avtohtonih biotskih vrst, njihovih habitatov in ekološkega ravnovesja, ohranjanje raznovrstnosti in kakovosti naravnih virov, naravnega genskega sklada, vzdrževanje rodovitnosti zemlje, ohranjanje in obnavljanje raznovrstnosti in kulturne ter estetske vrednosti pokrajine in naravnih vrednot ter omejevanje porabe naravnih virov, snovi in energije). Zakon določa pravno podlago za vse udeležence v skladnem trajnostnem razvoju; načela skladnega trajnostnega razvoja so vključena tudi v druge veljavne zakone: Zakon o vodah, Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi, Zakon o skladnem regionalnem razvoju, Zakon o energiji in drugi novejši pravni dokumenti, ki urejajo zdravstveno varstvo in socialne zadeve. V zadnjem času je bilo potrjenih več akcijskih programov (julij 2003), med njima Nacionalni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (obveznosti po Kjotskem protokolu) in Nacionalni energetski program. Pripravlja se novi spremenjeni Zakon o varstvu okolja, ki je trenutno v fazi javne razprave.

Skladen trajnostni razvoj predvideva, da se bosta ob gospodarski rasti količina in kakovost rezerv razvojnih dejavnikov ohranjali skozi čas. Upoštevalo, da je problem trajnosti povezan predvsem s pretirano degradacija okolja, in ne prenizka ravnijo novih naložb, so priložnosti za trajnostni razvoj dokaj ugodne v primerjavi z drugimi državami – izjema je problema CO₂.

Nacionalni program varstva okolja (NPVO), ki ga je sprejel Državni zbor RS konec leta 1999, podrobno določa in vrednoti naloge, ki so potrebne za doseganje temeljnih ciljev programov za varovanje zraka in dodatnih programov za zmanjševanje emisijskih koncentracij troposferskega ozona in drugih škodljivih snovi, zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, izboljšanje vodnega okolja (zmanjševanje emisij iz točkovnih in razpršenih virov), vzpostavljanje sodobnih oblik ravnanja z odpadki, ohranjanje in varovanje biotske raznovrstnosti, varovanje tal in utrjevanje institucij za varovanje okolja na vseh ravneh. Uspešnost izvajanja tega programa je povezana z okolju prijaznim gospodarskim razvojem, razvojem znanosti, celovitimi izobraževalnimi programi, vlogo javnih komunalnih storitev in nevladnih organizacij ter obsežno krepitvijo okoljske ozaveščenosti prebivalcev. Na podlagi NPVO je slovenska vlada že sprejela dva operativna programa o odvajanju in čiščenju odpadnih voda, ki se že intenzivno izvajata.

V skladu z NPVO je Slovenija že znatno omejila raven emisij SO₂ in trdnih delcev ter občutno izboljšala kakovost zraka v urbanih okoljih. Uporaba snovi, ki tanjšajo ozonski plašč, je bila v celoti opuščena. Leta 1998 je vlada sprejela in v celoti uveljavila Program za opustitev uporabe osvinčenega bencina. Uredba o plačevanju nadomestil za onesnaževanje okolja zaradi odlaganja odpadkov je zaključila cikel priprav in uveljavljanja zakonodaje, ki ureja ravnanje z odpadki ter spodbuja gradnjo ustreznih naprav in objektov. Slovenska vlada je sprejela operativne programe za odvajanje in čiščenje odpadnih voda skupaj z načrtom naložb, ki se že izvajajo.

Usklajevanje sektorskih politik v vladnih oddelkih poteka prek medresorskih delovnih teles (Svet za strukturno politiko, Socialno-ekonomski svet, Svet za socialno varnost, Slovenski svet za trajnostni razvoj, Nacionalni odbor za klimatske spremembe itd.) in v širši družbi prek parlamentarnih postopkov, čeprav te politike ostajajo predvsem sektorske dejavnosti in torej ne prispevajo dovolj k celotni politiki.

Občine, ki so učinkovito uporabile demokratična, upravna in finančna orodja, ki so na voljo v zadnjem desetletju, so dosegle napredek na področju občinske infrastrukture, naložb v šole in vrtce ter lokalnega razvoja. Nekatere občine so že pripravile ali še pripravljajo lokalne programe za varstvo okolja in določajo prednostne naloge za izboljšanje okolja. Druge so te programe združile s pripravo lokalne Agende 21, čeprav je večina občin pretirano

obremenjena s tekočimi zadevami in torej še niti ne razmišljajo o razvoju kot dolgoročnem cilju. Trenutno je eden največjih izzivov, s kateri se soočajo občine, prenos pravnega reda EU na področju pitne in odpadne vode ter odpadkov. Ključni izziv za izvedbene oddelke regionalnih razvojnih programov in za njihovo naslednjo generacijo bo formulacija prednostnih programov, ki bodo zasebne in javne naložbe usmerjali v stroškovno učinkovito doseganje ciljev trajnostnega razvoja.

Nevladne organizacije se v proces odločanja vključujejo na različne načine. V nekaterih primerih kot najbolj usposobljeni partnerji zagotavljajo storitve v zvezi s opredelitvijo politike, v drugih primerih pa uporabljajo instrumente javne razprave, izvajanja pritiska in lobiranja. Nekatere nevladne organizacije se osredotočajo predvsem na izvajanje pilotskih projektov trajnostnega razvoja na lokalni ravni.

Do danes zabeleženi okoljski razvoj ni odraz celovite politike, temveč rezultat javne udeležbe v upravljanju varstva okolja, kmetijstva, prometa, turizma, zdravstvenega varstva, izobraževanja, gospodarskega sektorja in financ. Pomemben vpliv ima okoljski "pravni red" EU in druge mednarodne pogodbe. Poleg tega so se okoljski pogoji spremenili zaradi tega, ker se pozornost čedalje bolj preusmerja s peščice velikih dejavnikov (termoelektrarne, čistilne naprave, površinska odlagališča) na številne manjše, razpršene in raznolike onesnaževalce (gospodinjstva, posebne storitvene dejavnosti), kot tudi z varstva okolja na pospeševanje skladnega trajnostnega razvoja. Znaten napredek je bil dosežen na področju nadgradnje varstva okolja z razvojno politiko in povečevanjem sredstev, dodeljenih varstvu okolja. K vzpostavitvi in integraciji okoljske razvojne politike bo moral prispevati tudi celovit nadzor nad in poročanje o okoljskih pogojih ter izvajanje sprejetih politik.

Financiranje varstva okolja v Sloveniji se je izboljšalo in se po ocenah (uradni statistični podatki še niso usklajeni z Eurostatom) približuje povprečju EU glede na BDP. V zadnjih dveh letih so se povečale naložbe v infrastrukturo za varstvo okolja (ravnanje z odpadki, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, oskrba z vodo).

Leta 2000 je proračun Ministrstva za okolje in prostor znašal 17,3 milijarde SIT, leta 2001 21,7 milijarde SIT in leta 2002 31,7 milijarde SIT, ker je od Ministrstva za gospodarstvo prevzelo energetske sektor. V zadnjih letih najbolj narašča delež kapitalskih transferjev za izgradnjo ali realizacijo občinske infrastrukture, predvsem zaradi povečanja obsega sredstev iz takse na onesnaževanje voda in takse na površinsko odlaganje odpadkov, tujih donacij in ustreznega povečanja deleža lastniške udeležbe v sofinanciranju tujih donacij, ter zaradi povečanega subvencioniranja zasebnih subjektov in zasebnih podjetij za vlaganja v obnovljive vire energije.

Delež realiziranih sredstev namenjenih varstvu okolja v skupni porabi občin je s 4,19 % leta 2000 narasel na 5,76 % leta 2001. Poleg tega je vrednost odobrenih posojil iz nacionalnega Okoljskega razvojnega sklada, javnega sklada za financiranje izgradnje lokalne infrastrukture, narasla z 1,6 milijarde SIT leta 1999 na 2,6 milijarde SIT leta 2001. Narasla je tudi vrednost odobrenih posojil iz Okoljskega razvojnega sklada za financiranje okoljskih naložb komercialnih podjetij, in sicer z 1,9 milijarde SIT leta 1999 na 2,3 milijarde SIT leta 2002.

Pospeševanje gospodarskega razvoja temelji na okoljski politiki, ki se preusmerja z varstva okolja in ki lahko vpliva na tehnološke in naravne razvojne dejavnike, zlasti na povečevanje domačih obnovljivih virov iz biomase in vode (bolj premišljeno namakanje, viri električne energije) in na krepitev učinkovitosti prostorskega načrtovanja. Javna sredstva, namenjena za varstvo okolja, se povečujejo na področjih, kjer so bila Sloveniji že odobrena sredstva v obliki predpristopne pomoči EU, zaradi česar je potrebna še skrbnejša izbira najučinkovitejših projektov varstva okolja

Kazalniki:

Učinek:
– Okoljske naložbe (v 3 kategorije: javna in zasebna podjetja ter posamezniki)
Rezultat:
– Kmetijska intenzivnost – uporaba pesticidov in umetnih gnojil
Vpliv:
– Končna poraba energije – energetska intenzivnost

Informacijska družba

Razvoj informacijske družbe je nujen pogoj za uspešno vključitev v evropski trg znanja in dela ter blaga in storitev. Junija 2002 je bil na seviljskem zasedanju predstavljen akcijski program eEurope 2005, ki državam članicam in državam pristopnicam zastavlja ambiciozen cilj: oblikovanje Evrope v svetovno najkonkurenčnejši gospodarski prostor, ki bo temeljil na znanju. Slovenija je opredelila razvoj v na znanju temelječo družbo kot svojo najvišjo prioriteto, ustanovila je Ministrstvo za informacijsko družbo (februarja 2001) in zatem sprejela Strategijo RS na področju informacijske družbe, ki zastavlja ključno razvojno os na tem področju po načelih transverzalnega pristopa, uravnoveženega regionalnega razvoja in integracijskih partnerstev. Končni cilj strategije je vzpostaviti razmere za dvig ravni in dostopnosti znanja ter prenosa in dostopnosti javnih informacij. Cilji sledijo akcijskemu načrtu eEurope 2003 za države kandidatke.

Kompleksni pristop, vgrajen v slovensko strategijo, bo pomembno prispeval k napredku na naslednjih področjih: (1) izboljšanje sistemov infrastrukture, izobraževanja in usposabljanja, (2) prenos znanja, vključno z vseživljenjskim učenjem, (3) ustvarjanje novih delovnih mest in delovnih mest za invalidne osebe, (4) socialna vključitev in odpravljanje togosti na trgu dela s spodbujanjem partnerstva pri lokalnem zaposlovanju in (5) krepitev konkurenčnosti in podjetništva po regijah.

V tem smislu bi morali vsi ukrepi, predvideni v EPD, v celoti izkoriščati možnosti informacijske družbe. To velja predvsem za spodbujanje storitev informacijske družbe in vsebin kot dinamičnih orodij za doseganje komplementarnosti, združevanja in sodelovanja na področju raziskav, izobraževanja, poslovanja in zaposlovanja. Za zagotavljanje izvajanja horizontalne prednostne naloge informacijske družbe predstavlja transverzalno sodelovanje med sodelujočimi javnimi organi velik izziv. V ta namen bo Ministrstvo za informacijsko družbo zastopano v nadzornem odboru (Monitoring Committee), kar bo zagotovilo, da bodo merila za izbiro dejavnosti, ki se financirajo po vsakem ukrepu, vključevala razvoj storitev informacijske družbe. Poleg tega bo Ministrstvo za informacijsko družbo pripravilo smernice za vsa posredniška telesa in za nadzorni odbor, v katerih bodo definirani kazalniki za skladnost in oceno učinkov regionalnih strategij informacijske družbe na podlagi dejavnosti, ki se sofinancirajo iz strukturnih skladov v vsaki posamezni regiji.

Za pospešitev tega procesa bo Slovenija v okviru programa Phare ESC 2003 tudi prijavila projekt, ki bo prispeval k pomembnemu dvigu ravni digitalne pismenosti v državi in za usposabljanje izvajalcev za nov poklic – informacijski posrednik. Oblikovanje vsakega ukrepa bi moralo upoštevati cilje informacijske družbe: spodbujanje ID, krepitev znanj in usposabljanja na področju informacijske in komunikacijske tehnologije, dvig poslovne konkurenčnosti z izrabo informacijske in komunikacijske tehnologije in zmanjševanje učinkov obročnosti ter digitalnega razkoraka.

Po smernicah, predstavljenih v točki 4.5.3, morajo storitve, strukture, lokacije in grozdi, ki bodo oblikovani, nadgrajeni in uporabljeni v okviru ukrepov EPD, zagotavljati ciljnim uporabnikom visoko kakovostne širokopasovne, zanesljive in varne storitve na področjih e-učenja, e-uprave, e-poslovanja in lokalna partnerstva na področju zaposlovanja ob strokovni pomoči v obliki posredovanja informacij.

Kazalniki:

Učinek:
– Število nadgrajenih centrov za e-učenje
– Število zaposlenih odraslih in oseb z nedokončanim šolanjem na področju usposabljanja IKT
Rezultat:
– Odstotek zaposlenih oseb, ki pri normalnem delu uporabljajo računalnike, priključene na internet
Vpliv:
– Odstotek posameznikov, ki redno uporabljajo internet

3.3.5.3. Zaposlovanje: Referenčni okvir politike

Kot predpisuje člen 9(c) Uredbe 1260/1999, je bil pripravljen in priložen Enotnemu programskemu dokumentu Referenčni okvir politike zaposlovanja in razvoja človeških virov v Sloveniji (glej prilogo 4). Ta dokument temelji na Nacionalnem programu razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, Skupni oceni prednostnih nalog na področju zaposlovanja (JAP) in ključnih izzivih po Skupnem memorandumu o socialnem vključevanju (JIM) ter postavlja izbrane strateške prednostne naloge, ki bodo financirane iz strukturnih skladov, v perspektivo Evropske strategije zaposlovanja.

Strateške prednostne naloge v obdobju 2004–2006, ki jih opredeljuje Referenčni okvir politike zaposlovanja in razvoja človeških virov, temeljijo na zavezi spodbujanja zaposlovanja in socialne kohezije v okviru izzivov na znanju temelječe družbe, in sicer prvič, s spodbujanjem potrebnih ukrepov za ustvarjanje novih delovnih mest in za zmanjševanje brezposelnosti, in drugič, s spodbujanjem vrednosti človeških virov z vlaganji v človeški kapital. Strateške prednostne naloge so imele osrednjo vlogo pri izbiri področij, kamor bo usmerjena pomoč v okviru EPD in zlasti pri oblikovanju okvira prednostnih nalog in ukrepov, kakor je orisano v poglavju 4 v nadaljevanju.

3.3.5.4. Schengenska pomoč in pomoč za vzpostavitev institucij v prehodnem obdobju

Evropski svet v Copenhagenu decembra 2002 je uvedel t.i. schengensko pomoč kot začasni instrument za podporo novim državam članicam med datumom pristopa in koncem leta 2006 za financiranje ukrepov na novih zunanjih mejah Unije za izvajanje schengenskega pravnega reda in nadzora na zunanjih mejah. V skladu s Pristopno pogodbo, t.j. določbami člena 35 Akta o pristopu, bodo Republikli Sloveniji od datuma pristopa na voljo izplačila pavšalnih zneskov v obsegu (v milijonih evrov po cenah iz 1999): 35,64 za 2004 in 35,63 za leto 2005 in leto 2006 (po tekočih cenah to znaša 39,46 milijona evrov za 2004, 40,24 milijona evrov za 2005 in 41,05 milijona evrov za 2006).

V okviru priprav Evropske komisije na operacionalizacijo schengenske pomoči je Republika Slovenija – v skladu s svojimi stališči o obsežni in učinkoviti uporabi teh sredstev za vzpostavitev zunanje meje EU in izvajanje schengenskega pravnega reda ter nadzora na

zunanji meji in v skladu v vladnim sklepom ter nacionalnim schengenskim akcijskim načrtom – junija 2003 Evropski komisiji predložila predloge projektov Ministrstva za notranje zadeve in Servisa skupnih služb vlade za financiranje iz schengenske pomoči. Predlagani projekti Ministrstva za notranje zadeve vključujejo naložbe v policijske postaje, tehnično opremo in prevozna sredstva, informacijsko in telekomunikacijsko opremo ter usposabljanje, v skupnem znesku 78.747.600 evrov, medtem ko projekti Servisa skupnih služb vlade pokrivajo naložbe v izgradnjo 29 mejnih točk na prihodnji zunanji meji EU, t.j. na meji z Republiko Hrvaško, v skupnem znesku 79.200.000 evrov.

Poleg predlogov za projekte, ki se financirajo iz schengenske pomoči, je Komisija prejela tudi zahtevke posameznih proračunskih uporabnikov za vzpostavitev prihodnje zunanje meje EU v obdobju od leta 2000 do konca leta 2006, kar naj bi se pokrilo iz državnega proračuna. Ti zahtevki znašajo 213.150.000 evrov, od česar zahtevki Ministrstva za notranje zadeve znašajo 129,34 milijonov evrov in zahtevki Servisa skupnih služb vlade – skupnega pooblaščenega vlagatelja za izgradnjo mejnih točk – 79,20 milijonov evrov. Republika Slovenija je Komisiji tudi predstavila posebnosti glede dinamike financiranja dejavnosti za vzpostavitev prihodnje zunanje meje EU, pri čemer je poudarila, da je večino ukrepov treba začeti izvajati pred datumom pristopa, t.j. v letu 2003 in 2004. V ta namen si Slovenija prizadeva za takšno rabo sredstev iz schengenske pomoči, ki bo pokrila naložbe v celotnem obdobju 2003–2006.

Za obdobje 2004–2006 je Evropska komisija uvedla tudi t.i. "Pomoč za vzpostavitev institucij v prehodnem obdobju" (angl. Institution building Transition Facility), instrument, ki je namenjen za podporo novim državam pristopnicam pri krepitvi njihovih upravnih zmogljivosti za izvajanje pravnega reda. Izvajanje bo potekalo po podobnih načelih kot predpristopni program PHARE. Pričakuje se, da bo Sloveniji dodeljeno 24,8 milijonov evrov za načrtovalno obdobje, ki bodo namenjeni za projekte z naslednjih področij (seznam ni ekskluziven): pravosodje in notranje zadeve, finančni nadzor, boj proti kriminalu in korupciji, notranji trg in carinska unija, okolje, veterinarski pogoji in kmetijstvo, jedrska varnost in statistika.

3.3.6. Širša perspektiva EPD

Dejavnosti v okviru EPD bodo izboljšale sposobnost slovenskega gospodarstva za soočenje s sedanjimi in prihodnjimi gospodarskimi in socialnimi izzivi globalizacije. Kombinacija dogodkov, kakršni so razširitev EU, trgovinska pogajanja v okviru zasedanja v Dohi in vključevanje v EMU, pomeni za Slovenijo tako priložnosti kot tveganja. Pričakujemo lahko, da bodo usmeritve EPD okrepile skupno konkurenčnost slovenskega gospodarstva in njegovo pozitivno odzivanje na tekoče strukturne spremembe v svetu in njegovo sposobnost izkoristiti te spremembe sebi v prid. EPD zagotavlja pragmatičen, hkrati pa konsistenten pristop k doseganju temeljnih ciljev DRP in EU, tj. nadaljnji napredek v smeri gospodarske in socialne kohezije v Evropi. EPD pa je tudi v celoti skladen s cilji EU na področju rasti, konkurenčnosti in zaposlovanja. Razpoložljiva sredstva EU v okviru EPD so tako v absolutnih kot relativnih zneskih sorazmerno majhna, kar prinaša Sloveniji tako pozitivne kot negativne učinke na njen fiskalni položaj, ki je pogojen s maastrichtskimi konvergenčnimi merili.

3.4. Splošna prometna in okoljska strategija

Člen B(2) spremenjene priloge k Uredbi Sveta (ES) 1164/1994 obravnava potrebo po skladnosti projektov s splošno prometno in okoljsko strategijo. Ta splošna strategija, ki zagotavlja skladen in celosten pristop k prometnemu in okoljskemu sektorju, je opredeljena v dveh podpoglavjih, ki sledita. V skladu s členom 16 odstavka 1(c) Uredbe Sveta (EC) št. 1260/1999 so vključeni podatki o načrtovani uporabi finančnih instrumentov (državna banka, EU) in, če je primerno, sklic na posojila EIB ter na zasebne finančne vire (PPP).

V skladu z razlago iz poglavja 3.3.4 sofinanciranje projektov prometne infrastrukture v tem programskem obdobju skoraj v celoti podpira **kohezijski sklad**. Zato je splošna prometna strategija, kot je opredeljena na ravni EPD, nadalje razdelana v Referenčnem okviru za Kohezijski sklad za področje prometa 2004-2006, čeprav je slednji v celoti osredotočen na kohezijski sklad. EPD in referenčni okvir izražata jasna prizadevanja Slovenije dokončati in/ali posodobiti njeno prometno infrastrukturo vzdolž koridorjev TEN-T. Na področju pomorstva je posebna pozornost posvečena infrastrukturi za zagotavljanje zahtevane varnosti.

V skladu z nacionalnimi okoljskimi prednostnimi nalogami in merili upravičenosti do sredstev iz kohezijskega sklada se je izkazalo, da pride v poštev za sofinanciranje iz kohezijskega sklada v obdobju 2004–2006 le izvajanje tistih smernic, ki terjajo visoka vlaganja, na okoljskih področjih ravnanja z odpadki in gospodarjenja z vodami. Okoljski ukrepi, upravičeni do pomoči iz evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) so preloženi na obdobje po letu 2006, ko bodo takšni ukrepi vključevali tudi nadgradnjo in gradnjo zmogljivosti za zmanjšanje onesnaževanja iz malih aglomeracij in razpršenih virov onesnaževanja vode in tal.

3.4.1. Prometni sektor

3.4.1.1. Zakonodajni in strateški okvir

Naslednji nacionalni strateški dokumenti predstavljajo strateški okvir za prometni sektor:

- Strategija gospodarskega razvoja Slovenije iz leta 2001 (SGRS)
- Državni razvojni program (DRP)
- Vizija prometne politike Republike Slovenije
- Nacionalni program izgradnje avtocest s spremembami (NPIA)
- Nacionalni program razvoja železniške infrastrukture
- Resolucija o pomorski usmeritvi Republike Slovenije

Glavni strateški dokument je Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, sprejeta julija 2001. SGRS je konceptualen dokument, ki razvija vizijo splošnega dolgoročnega razvoja države in oblikuje strateške cilje in prednostna področja države.

Državni razvojni program je ključni dokument dolgoročnega načrtovanja javnih vlaganj v Sloveniji. Temelji na konceptualnem in strateškem okviru Strategije gospodarskega razvoja Slovenije. To je razvojni programski dokument, ki prevaja strateške prednostne naloge v dejanske programe in projekte za vsako prednostno področje.

Načrtovane naložbe v prometno infrastrukturo temeljijo na Viziji prometne politike Republike Slovenije in na dveh nacionalnih programih (Nacionalni program izgradnje avtocest s spremembami, Nacionalni program razvoja železniške infrastrukture) in na Resoluciji o pomorski usmeritvi Republike Slovenije.

Gradnja avtocest v Sloveniji poteka po nacionalnem programu izgradnje avtocest. Leta 1998 je Državni zbor sprejel več dopolnil NPIA. Leta 2002 je bila sestavljena revizija programa na podlagi potrebe po prilagoditvi gospodarskim zmogljivostim države; ocenjuje se, da bo program zaključen leta 2013, kar pomeni občuten zamik zaključka programa.

Področje cest urejajo Zakon o javnih cestah (Ur. l. RS, št. 29/97), Uredba o cestnini za uporabo določenih cest (Ur. l. RS, št. 51/97) in druge uredbe, ki določajo plačilo cestnih in drugih dajatev, Zakon o zagotovitvi namenskih sredstev za graditev državnih cest (Ur. l. RS, št. 13/96) in Nacionalni program izgradnje avtocest v Republiki Sloveniji.

Nacionalni program razvoja železniške infrastrukture, sprejet leta 1996 (Ur. l. RS, 13/96), je glavni razvojni dokument na področju železnic. Do leta 2005 natančno določa razvoj slovenskega železniškega omrežja, za obdobje po letu 2005 pa določa smernice. V skladu z nacionalnim programom razvoja železniške infrastrukture Republike Slovenije se posodabljanje obstoječe železniške infrastrukture izvaja na naslednjih medsebojno funkcionalno povezanih ravneh: obnova obstoječih železniških prog v skupni dolžini 1.201 km, nadgradnja obstoječih železniških prog in izgradnja hitrih železniških prog.

V skladu z Zakonom o železniškem prometu (Ur. l. RS št. 14/2003) in Zakonom o javnih agencijah (Ur. l. RS št. 52-2527/2002), je bila leta 2003 ustanovljena Javna agencija za železniški promet Republike Slovenije.

Republika Slovenija ima samo eno pristanišče za mednarodni prevoz blaga. Sestavljen je bil program razvoja pristaniške infrastrukture, ki obravnava vključevanje pristanišča Koper v čezevropsko omrežje (TEN) in daje smernice za razvoj pristaniške infrastrukture. Slovenija je s številnimi državami podpisala ali bo podpisala sporazume o pomorskem prometu in o uporabi pristanišča Koper. Takšni sporazumi se sklenejo v skladu s pravnim redom EU.

Leta 1991 je bila sprejeta Resolucija o pomorski usmeritvi Republike Slovenije, ki opredeljuje razvojno strategijo Slovenije na področju pomorskega prometa.

Marca 2001 je bil sprejet Pomorski zakonik Republike Slovenije, spremenjen februarja 2003, ki ureja suverenost, jurisdikcijo in nadzor Republike Slovenije na morju, varnost plovbe v teritorialnem morju in v notranjih morskih vodah ter druge določbe.

V Republiki Sloveniji sta za tehnični in drugi pregled plovil pristojni dve organizaciji za ugotavljanje sposobnosti plovil za plovbo in certificiranje ladij. Pravila za izvajanje teh dejavnosti so v celoti usklajena s pravili, ki veljajo v EU. Zadeve v zvezi z usposabljanjem, podeljevanjem spričeval in stražarjenjem pomorščakov so v celoti urejene skladno z določbami Konvencije STCW (Konvencija o standardih za usposabljanje, podeljevanje spričeval in nadzor pomorščakov), kar je mogoče dokazati z ustreznimi odobritvami Mednarodne pomorske organizacije (IMO).

Temeljni cilji na področju zračnega prometa so sprejem ustreznih izvedbenih uredb in drugih aktov na podlagi Zakona o letalstvu ter sklenitev in ratifikacija večstranskega sporazuma med EU in njenimi pridruženimi državami o ustanovitvi skupnega evropskega zračnega prostora (ECAA), vse v okviru naslednjih ciljev, določenih na področju zračnega prometa: učinkovito urediti ponudbo storitev zračnega prometa in vključiti Republiko Slovenijo v skupni letalski trg, zagotoviti potrebno število strokovno usposobljenega osebja, povečati zmogljivosti in racionalizirati sistem upravljanja zračnega prometa ter oblikovati in sprejeti zakonodajo o zračnem prometu, skladno z EU.

Z Uredbo o kombiniranem prevozu, ki je bila izdana januarja 2001, je Slovenija v celoti uskladila svojo zadevno zakonodajo z Uredbo Sveta 2196/98/ES o dodeljevanju finančne

pomoči Skupnosti in z Uredbo Sveta 92/106/EGS o skupnih pravilih za nekatere vrste kombiniranega prevoza blaga.

3.4.1.2. Prometna politika

Slovenski koncept razvoja prometa in prometne infrastrukture vključuje utrditev države kot pomorske tranzitne države v EU. Kljub svoji velikosti lahko Slovenija uspešno trži svoj geopolitični položaj na križišču dveh pomembnih Evropskih koridorjev vzdolž obstoječe južne meje EU. Slovenija je povezana z razvitimi državami EU pod pogoji trajnostnega razvoja.

Da bi dosegla cilje, opredeljene v strateških dokumentih, mora prometna infrastruktura omogočati stroškovno učinkovite domače povezave na celotnem slovenskem ozemlju in vključitev Slovenije v mednarodne prometne povezave z močnimi gospodarskimi središči držav članic EU in državami Vzhodne Evrope. Prometno infrastrukturo je treba dokončati in posodobiti, pri čemer je treba zagotoviti zmanjšanje vpliva na okolje in povečanje varnosti v prometu.

Treba je olajšati usklajeno delovanje prometnega sistema, pri čemer bodo imeli pomembno vlogo tovorno pristanišče v Kopru, prometne povezave v V. in X. panevropskem koridorju (ter v čezevropskem prometnem omrežju (TEN-T) v Sloveniji po pristopu k EU), in logistični centri na križiščih teh koridorjev v Kopru, Ljubljani in Mariboru.

Konec julija 2003 je vlada Republike Slovenije podprla Vizijo prometne politike Republike Slovenije. Poleg tega bo v prvem četrtletju leta 2004 oblikovana Strategija prometne politike Republike Slovenije. Vizija prometne politike je dokument, ki obsega elemente gospodarskega, okoljskega in socialnega trajnostnega razvoja ter ukrepe zanje.

Osnovne usmeritve prometne politike so naslednje:

- ustvarjanje pogojev za zadovoljivo mobilnost prebivalstva v Sloveniji,
- ustvarjanje pogojev za zadovoljivo oskrbo slovenskega gospodarstva
OB UPOŠTEVANJU
- čim višje ravni varstva okolja
IN
- učinkovite uporabe prometne infrastrukture
SKUPAJ Z
- učinkovito porabo javnih financ
OB UPOŠTEVANJU
- čim višje ravni varnosti in učinkovitosti prometnega sistema
ZA
- zagotavljanje čim višje ravni zaposlovanja v prometnem sektorju in v celotnem gospodarstvu, ob povečanju dodane vrednosti v prometnem sektorju

Uresničevanje te prometne politike bo najprej in zlasti zagotovilo učinkovito uporabo obstoječe infrastrukture tako, da bo vključilo zadnje tehnične in tehnološke razvojne dosežke in tako zagotovilo nemoteno uporabo obstoječe infrastrukture in izgradnjo nove prometne infrastrukture le potem, ko se ugotovijo ozka grla, v skladu s predvidenim povpraševanjem in načrtovano uporabo prometne infrastrukture.

Zagotavljanje mobilnosti

Republika Slovenija je država s skoraj dvema milijonoma prebivalcev, ki živijo deloma na podeželju z značilno razpršeno poselitvijo, polovica pa živi v mestih. Zaradi tega je največja težava Slovenije zagotoviti enake pogoje mobilnosti za vse prebivalce.

Zagotavljanje učinkovite oskrbe gospodarstva

Socialno-ekonomski indikatorji kažejo na znatne medregionalne razlike v Republiki Sloveniji, zlasti med ljubljansko mestno regijo in ostalo Slovenijo. Na podlagi tega sta bila za obdobje 2001-2006 določena dva glavna cilja DRP, ki izhajata iz osnovnega cilja SGRS, in sicer:

- zmanjšanje gospodarskega zaostanka Slovenije za povprečjem EU,
- zaustavitev večanja razlik med slovenskimi regijami.

Ta strateška cilja, vključena v strateške dokumente, sta vključena v cilje slovenske prometne politike, katere cilje je zagotoviti gospodarstvu učinkovite načine oskrbe.

Vizija razvoja prometne infrastrukture v Republiki Sloveniji

Za zagotovitev primerne mobilnosti prebivalcev in ustrezne oskrbe gospodarstva je treba zagotoviti primerno prostorsko načrtovanje prometne infrastrukture, kot tudi njeno kakovost, ki se kaže v kakovosti vzdrževanja, posodabljanja in gradnje dodatnih ali novih zmogljivosti.

Kakovost vzdrževanja prometne infrastrukture je trenutno odvisna od razpoložljivosti sredstev iz državnega proračuna. Koncesije in/ali dolgoročna pogodbeno razmerja med direktorji in odgovornimi osebami za vzdrževanje prometne infrastrukture bodo povečali kakovost nadzora, ki bo povečal kakovost infrastrukture in učinkovitost uporabe proračunskih sredstev.

Treba je določiti primerljivo raven stroškov uporabe (uporabnine) različnih prometnih infrastruktur v Sloveniji, ob upoštevanju osnovnega in uveljavljenega načela, ki se uporablja za socialne stroške prevoza v Evropski uniji: "onesnaževalec plača": Pravilna in poštena določitev razmerij med uporabninami za posamezne vrste prometne infrastrukture, ob upoštevanju učinkov socialnih stroškov na prevoz, lahko predstavlja zadovoljiv vir kakovostnega vzdrževanja prometne infrastrukture.

V tem okviru bi bila proračunska sredstva osredotočena zlasti na vzdrževanje in/ali gradnjo prometne infrastrukture v obmejnih območjih, sofinanciranje logističnih centrov za primerne infrastrukturne povezave, spodbujanje in gradnjo infrastrukture za intermodalni in okolju prijazen prevoz, pospešeno gradnjo pomembne infrastrukture v okviru mednarodnih povezav, in tako naprej.

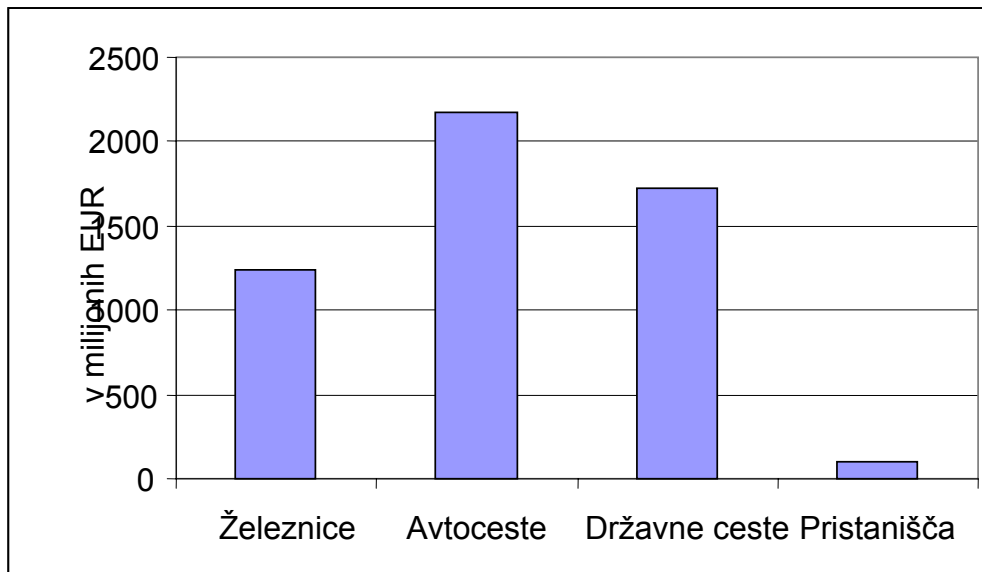
Prihodnje dolgoročne naložbe v prometno infrastrukturo se ocenjujejo po dinamiki razširjenih zahtev gospodarstva in rasti prevoznih storitev, ki bodo nastale zaradi odpiranja na trg EU. Slovenija pričakuje večje migracije celotne družbe, ki bodo povezane z nadaljnjo liberalizacijo, zato se ocenjuje, da bodo tudi za zadovoljevanje potreb potnikov po prevozu potrebne višje naložbe v prometni sektor.

Za uresničitev dolgoročnih naložb v prometni sektor bodo potrebni zasebni finančni viri.

Stroški izvajanja naložb v promet

Okvirna vrednost naložb v infrastrukturo za različne načine prevoza (razen za letališča) je prikazana v grafu spodaj:

Slika 5: Potrebe po naložbah v različne načine prevoza 2003-2012 [v milijonih EUR]:

(opomba: naložbe v letališča niso upoštevane)

Tabela 15: Okvirne vrednosti potrebnih naložb v infrastrukturo v Sloveniji v obdobju do 2012

Način prevoza	2003-2012		2004-2006
	Skupne naložbe [v milijonih EUR]	%	Kohezijski sklad * (% skupnih naložb 2003-2012)
Železnice	1,243.00	23.75%	4.41%
Avtoceste	2,172.00	41.51%	1.29%
Državne ceste	1,718.00	32.83%	-
Pristanišča	100.00	1.91%	5%
Skupaj	5,233.00	100.00%	1.68%

Vir: Ministrstvo za promet

* Okvirne vrednosti na podlagi predvidene pripravljenosti projektov za uporabo za kohezijski sklad

V obdobju 2003-2012 se za prometno infrastrukturo načrtujejo skupne naložbe 5233 milijonov EUR. Od teh je 23,75 % namenjenih za železniško infrastrukturo, 74,34 % za ceste. V istem obdobju bodo naložbe v pomorsko infrastrukturo znašale 2 % skupnih naložb v prometno infrastrukturo.

Kapitalsko financiranje zagotovijo:

- državni proračun;
- mednarodne finančne ustanove,
- Kohezijski sklad,
- Evropski sklad za regionalni razvoj,
- finančni instrument TEN-T,
- zasebni sektor (PPP) .

Ker se Slovenija zaveda prednosti javno zasebnega partnerstva, bo spodbujala zasebna vlaganja v infrastrukturo za vse načine prevoza.

Usmeritev naložb

Načrtuje se, da bo v obdobju od 2003 do 2012 večina naložb opravljana v sektorju cest, da bi zgradili manjkajoče avtocestne povezave in izboljšali stanje državnih cest. 55,84 % naložb v cestno infrastrukturo bo namenjenih gradnji avtocest in 44,16 % v državne ceste. Ocena vrednosti naložb v državne ceste vključuje stroške vodenja, vzdrževanja državnih cest, obnove in gradnje.

Naložbe v železniško infrastrukturo, ki je druga po vrsti, obravnavajo ukrepe, ki bodo omogočili učinkovit razvoj koridorjev. Predvidena je posodobitev in nadgradnja tistih odsekov železniških prog, kjer se, glede na ocene, zmogljivost proge v bližnji prihodnosti lahko zmanjša ali bi lahko ovirala promet.

Potrebne naložbe v železniško infrastrukturo so ocenjene glede na pričakovano povečanje pretoka potnikov in tovora na nekaterih smereh in v skladu z razvojno strategijo evropske železniške infrastrukture in z nacionalnim programom razvoja železniške infrastrukture. Te naložbe vključujejo:

- obnovo obstoječih prog
- vzdrževanje in obnovo
- nadgradnjo obstoječih železniških prog (signalizacija – sistem varnostnih naprav, posodobitev informacijskega in telekomunikacijskega sistema, daljinsko upravljanje nepremičnih naprav električnega vlečnega sistema, posodobitev nivojskih prehodov in izgradnja postajnih podhodov)
- pripravo železniških prog za višje in velike hitrosti: obnovo proge Ormož – Murska Sobota z izgradnjo obvoza pri Murski Soboti, obnova proge Zidani Most – Maribor, pripravljala dela za gradnjo ljubljanskega železniškega vozlišča,
- gradnjo novih železniških prog

Ker je posodobitev železniške infrastrukture pomembna za trajnostni razvoj in zato, da bi posodobitev železniškega omrežja potekala vzporedno z izgradnjo in posodobitvijo cest, imajo projekti na področju železnic prednost pri sofinanciranju iz kohezijskega sklada. V teku so prizadevanja, da bi se financiranje za železniško infrastrukturo zagotovilo tudi iz mednarodnih finančnih ustanov.

Ker ne bo nobeden izmed projektov iz strategije ISPA zaključen do leta 2004, je vseh devet projektov iz strategije ISPA prav tako vključenih v referenčni okvirni dokument. Predstavljajo 24 % vrednosti vseh predlaganih projektov.

Naložbe na področju pomorstva so na tretjem mestu. Namenjene so zlasti povečanju varnosti plovbe na morju, zmanjševanju tveganja onesnaževanja morja in povečanju zmogljivosti pristanišča. Njihov namen je poleg tega:

- povečati zmogljivosti tovornega prometa s posodobitvijo in nadgradnjo pretovornih in informacijskih zmogljivosti v tovornem pristanišču v Kopru (razvoj, izgradnja in modernizacija pristanišča Koper, kar pomeni razvoj in izgradnjo popolnoma novega Pomola III s pripadajočimi tehničnimi zgradbami, infrastrukturo in objekti na severni strani pristanišča; izboljšanje infrastrukture in modernizacijo obstoječih pomolov – Pomola II in Pomola I);
- vzpostaviti nov potniški terminal v pristanišču in izboljšati pomorski potniški promet (vzpostavitev novega potniškega pristaniškega terminala na Pomolu I s primernimi tehničnimi objekti in opremo);

- izboljšati upravljanje informacijskega sistema za nadzor in koordinacijo prometa s strani pristaniške kapitanije (uprave) in povečati varnost plovbe ter čim bolj zmanjšati onesnaževanje morja (uvedba sistema nadzora plovbe na morju in sistema obveznega javljanja z ladij v severnem Jadranskem morju ter uvedba pristaniškega informacijskega sistema in izdelava elektronskih navigacijskih kart za slovensko morje).

Utemeljitev izbire omejenih prednostnih nalog

Izbira je podprta z analizami dejanskih gospodarskih razmer in je v skladu z zahtevami kohezijskega sklada. Upoštevana so bila naslednja dejstva:

- dejansko stanje izvajanja prometnih prednostnih nalog
- nacionalne obveznosti pri izvajanju prometne politike v obdobju 2004-2006 v skladu s sprejetimi nacionalnimi programi
- kriteriji upravičenosti za sofinanciranje iz kohezijskega sklada (Uredba Sveta (ES) št. 1164/94, Uredba Komisije (ES) št. 16/2003, nadaljnje okvirne smernice za države kandidatke (COM (2003) 110 final, 12. 3. 2003)
- omejen znesek sredstev iz kohezijskega sklada dodeljen Republiki Sloveniji
- razpoložljivost ustreznih nacionalnih finančnih virov

Projekti, predvideni v Referenčnem okviru za Kohezijski sklad za področje prometa, so prednostne naloge v prometnem sektorju; izvajati jih je treba, da se zagotovi usklajen regionalni, gospodarski in trajnostni razvoj države. Vse predvidene naložbe na področju železnic prispevajo k zmanjšanju negativnega vpliva na okolje, kar pomeni, da se bo spodbujalo okolju bolj prijazen železniški promet. Zaključek gradnje avtocest bo olajšal odpravo ozkih grl, povečal pretok prometa in omogočil notranjo povezavo države ter povezavo s celotno Evropo.

Po drugi strani strukturni skladi sofinancirajo manjše infrastrukturne projekte, ki so prav tako zelo pomembni za uresničitev ukrepov ESRR (in njihovega doseženega vpliva), kot je opredeljeno v Enotnem programskem dokumentu. Projekti, ki se bodo izvajali v podporo razvoja turističnih destinacij ter razvoja poslovnih con, so odvisni od dobrih prometnih povezav, namreč razvoja javnega prometa, zato projekti kohezijskega sklada prispevajo tudi k uspehu ukrepov ESRR.

3.4.1.3. Srednjeročni cilji in načrtovani razvoj prometne infrastrukture (2004–2012)

Ceste

Gradnja avtocest v Sloveniji poteka po nacionalnem programu izgradnje avtocest. Nacionalni program izgradnje avtocest Republike Slovenije med leti 1994 in 2002 predvideva zaključek 79 % celotne vrednosti naložb (4.100,3 milijona USD) v dela, kar znaša 3.251,0 milijona USD. Dejanska finančna realizacija je bila 2.232,0 milijona USD, kar je nekaj več kot polovica celotnega programa (54 %). Vlada je sprejela resolucijo nacionalnega programa izgradnje avtocest julija 2003. Ocenjuje se, da bo program zaključen leta 2013.

Slovenija ima 431 km štiripasovnih avtocest in hitrih cest. V skladu z NPIA so bile od leta 1994, ko je bil NPIA sprejet, opravljene naslednje dejavnosti (po stanju ob koncu 2002):

- (i) 236 km zgrajenih avtocest, hitrih cest in dostopnih cest,
- (ii) 105 km takih cest je v gradnji v letu 2003,
- (iii) 318 km avtocest in drugih cest v fazi priprave za gradnjo, pretežno v fazi izdelave projektne in načrtovalne dokumentacije.

Glavna prednostna naloga Republike Slovenije pri izgradnji posameznih avtocestnih odsekov je določena s potekom evropskega V. in X. prometnega koridorja, ki zajema:

- jugozahodno-severovzhodno avtocesto od Kopra do Šentilja na slovensko-avstrijski meji, s postopno obnovo avtocestnih odsekov na slovensko-italijansko in na slovensko-madžarsko mejo (V. koridor),
- severozahodna-jugovzhodna avtocesta od predora Karavanke na slovensko-avstrijski meji do Obrežja na slovensko-hrvaški meji (X. koridor).

Avtocestni program se financira letno iz naslednjih virov:

- sredstva iz državnega proračuna v skladu z Zakonom o zagotovitvi namenskih sredstev za graditev državnih cest, določenih v nacionalnem programu izgradnje avtocest;
- cestnine;
- domača in mednarodna posojila;
- sofinanciranje iz lokalnih skupnosti.

Sredstva za izgradnjo avtocest zagotavljajo:

- multiplikativne učinke med pripravo in izvajanjem gradnje zaradi zaposlovanja velikega števila načrtovalnih, raziskovalnih in drugih organizacij ter gradbenih podjetij;
- zagotavljanje velike prometne varnosti in prometnega pretoka po izgradnji avtocest.

Ocenjuje se, da bo treba zagotoviti 1,2 milijardi EUR dodatnih sredstev za spremenjeni program izgradnje avtocest, ki bo prilagojen finančnim zmožnostim države; predvideva se, da bo del teh sredstev prišel iz kohezijskega sklada.

Izgradnja avtocestnega sistema bo Sloveniji omogočila uresničitev naslednjih ciljev: zagotavljanje povezav znotraj države; povečanje varnosti v cestnem prometu; zmanjšanje stroškov prevoza in v skladu s tem povečanje konkurenčnosti gospodarstva; usklajitev z evropskim gospodarskim razvojem.

Na obeh koridorjih predvideni manjkajoči odseki v avtocestnem sistemu:

- vzhod-zahod od Pinc (meja z Madžarsko) do Kopra (tovorno пристanišče Koper), z odcepi proti Šentilju (meja z Avstrijo), Gruškovju (meja s Hrvaško), Vrtojbi/Novi Gorici (meja z Italijo) in Sežani (meja z Italijo);
- sever-jug od predora Karavanke (meja z Avstrijo) do Obrežja (meja s Hrvaško).

Na V. koridorju je načrtovanih ali v izgradnji okoli 116 km avtocest. Predvidena vrednost naložbe za zaključek del znaša 1,254 milijard EUR. Od tega je v letu 2003 v izgradnji 5 odsekov v skupni dolžini 36,4 km, ki bodo za promet odprti med 2003 in 2005.

Na evropskem X. koridorju zaključek manjkajočih odsekov zahteva izgradnjo nadaljnjih 95 km avtocest. Predvidena skupna vrednost naložbe za dokončanje del znaša 809 milijonov EUR. Od tega so v izgradnji 4 odseki v skupni dolžini 31 km, ki bodo za promet odprti leta 2003 in 2004.

Prednostne naloge na področju vzdrževanja in razvoja državnih cest so usmerjene k vključevanju Slovenije v mednarodno cestno omrežje, s ciljem ohraniti obstoječe cestno omrežje, povečati varnost v prometu, zmanjšati negativne vplive na okolje in izboljšati pogoje za vožnjo. Med glavnimi ukrepi za doseganje teh ciljev so naslednji:

- ukrepi za zagotavljanje varnosti v prometu, zlasti z odpravljanjem črnih točk in morebitnih nevarnih predelov na cestah;
- posodobitev in obnova obstoječih cest;
- novogradnja, zlasti na dostopnih cestah na avtocestno omrežje;
- obvoznice, ki preusmerjajo promet stran od naselij, zlasti na območjih, kjer prevladuje tranzitni promet;
- cestno-železniški prehodi.

Železnice

Nacionalni program razvoja železniške infrastrukture, sprejet leta 1996 (Ur. l. RS, 13/96), je glavni razvojni dokument na področju železnic. Do leta 2005 natančno določa razvoj slovenskega železniškega omrežja, za obdobje po letu 2005 pa določa smernice. Realizacija nacionalnega programa razvoja železniške infrastrukture v obdobju 1994-2002 postopoma zaostaja, saj je bilo uresničenega le 28 % programa.

Nacionalni program razvoja železniške infrastrukture ima glavno vlogo pri razvoju železniške infrastrukture železniških prog, ki se nahajajo na panevropskem V. in X. koridorju. Dokument obravnava:

- naravnost razvoja;
- obnovo obstoječih prog;
- dokončanje obstoječih prog in vozlišč;
- izgradnjo železniških prog za višje in velike hitrosti;
- dolgoročno načrtovanje železniškega omrežja Slovenije.

Spodaj so naštetih dogodki, ki so vplivali in posegli v načrtovanje razvoja slovenske železniške infrastrukture:

- neodvisnost Slovenije in s tem spremenjena vloga posameznih prevoznikov;
- velike spremembe pretoka prometa zaradi vojne na Balkanu in spremenjenih gospodarskih in političnih razmer v srednji in vzhodni Evropi;
- prizadevanja Slovenije za vključitev v evropske prometne tokove;
- prometni sporazum z Evropsko unijo;
- prostorski element slovenskega dolgo- in srednjeročnega družbenega načrta;
- končni dokument vseevropske konference ministrov za promet (Praga, Kreta), ki opredeljuje panevropske koridorje, od katerih V. in X. potekata preko Slovenije.

Glede železniškega omrežja se Slovenija sooča z naslednjimi glavnimi težavami:

- V slovenskem prometnem sistemu razvoj železniškega podsistema zaostaja.
- Železniška infrastruktura ni razvita. Obstoječe železniške proge po tehničnih lastnostih in zmogljivostih ne ustrezajo več sodobnim prometnim zahtevam.
- Razvoj Luke Koper ovira pomanjkanje drugega tira od Kopra do Divače. (Poleg tega so glavne povezave z Avstrijo, Ljubljana – Jesenice in Maribor – Šentilj, enotirne). Te pomanjkljivosti ustvarjajo ozka grla v mednarodnem železniškem prometu.
- Slovenske železnice, ki jih čaka proces prestrukturiranja po zakonu o prestrukturiranju in privatizaciji slovenskih železnic (sprejetem 26. februarja 2003), so sorazmerno slabo pripravljene na odpiranje trga železniških storitev ob vstopu Slovenije v EU.

Strateški cilji, na katere je osredotočen nacionalni program, so naslednji:

- zagotovitev primernih povezav v državi;
- povečanje stopnje varnosti in reda v železniškem prometu;
- zagotovitev povezav z Evropo;
- zagotovitev primerne konkurenčnosti na področju prometa in povečanje deleža prevoza po železnici.

Da bi zagotovili bolj stroškovno učinkovit in usklajen razvoj države, izboljšanje povezav s svetom, izboljšanje življenjskih pogojev, varstvo okolja, boljšo uporabo energije, varstvo naravnih in kulturnih virov, večjo izbiro načinov prevoza in bolj enakomerno porazdelitev stroškov in ugodnosti, so potrebni kakovosti ukrepi v celotnem prometnem omrežju na področju prevoza po železnici. Potrebna je obnova in dokončanje obstoječih prog ter izgradnja nove železniške infrastrukture, tako da bodo postale železnice osnovni ponudnik potniškega prometa in, ko bodo pogoji enaki, tudi prednostno prevozno sredstvo za dolge prevoze. Iz dolgoročnega vidika bi morale železniško omrežje prevzeti osrednjo vlogo v prometnem sistemu države, kar zahteva ustrezno posodobitev obstoječega omrežja kot dela dolgoročne vizije razvoja slovenskega železniškega omrežja.

Pri opredelitvi posodobitve in razvoja železniške infrastrukture nacionalni program ločuje tri funkcionalno povezana področja, katerih izvajanje mora biti usklajeno s standardi, ki so določeni v veljavnih evropskih dokumentih in predpisih UIC:

- obnovo obstoječih prog;
- dokončanje obstoječih prog;
- gradnjo hitrih prog.

Razvojna strategija evropske železniške infrastrukture je opredeljena v spodaj naštetih evropskih dokumentih. Ker so glavne proge slovenskega železniškega omrežja sestavni del evropskega železniškega omrežja, imajo naslednji dokumenti pomembno vlogo pri načrtovanju razvoja slovenske železniške infrastrukture:

1. Evropski sporazum o najpomembnejših mednarodnih železniških progah – AGC UN-ECE – Gospodarska komisija OZN za Evropo; Ženeva, 1985
2. Evropski sporazum o pomembnejših progah mednarodnega kombiniranega prevoza in pripadajočih napravah – AGTC UN-ECE – Gospodarska komisija OZN za Evropo; Ženeva, 1989.
3. Načrt razvoja evropske železniške infrastrukture UIC – Mednarodna železniška unija ; Pariz, 1974, spremenjena 1990
4. Evropska mreža prog za visoke hitrosti GEB – Skupnost evropskih železnic; Bruselj, 1991

V skladu z zgoraj navedenimi dokumenti je celotno slovensko železniško omrežje pomembno v mednarodnem okviru (Jesenice–Dobova in Koper–Šentilj, vključno s progami Divača–Sežana in Pragersko–Središče/Murska Sobota–Hodoš).

Skupni cilj načrta za razvoj slovenske železniške infrastrukture je izgradnja učinkovitih prog v skladu z enotnimi tehničnimi parametri, da bodo povezovale najbolj pomembne gospodarske in demografske centre države z Evropo. S kakovostjo povezani cilji v tovornem

prometu morajo zagotoviti zanesljiv in točen prevoz na podlagi urnika; v potniškem prometu je glavni poudarek na pogostejših vlakih in višjih potovalnih hitrostih.

Navedeni cilji na področju količine in kakovosti poleg tega, da so pogoj za hitrost, vplivajo tudi na druge tehnične parametre, ki jih je treba upoštevati pri obnovi in novogradnji glavnih železniških prog.

Letalstvo

Da bi zagotovili varnost zračnega prometa, bo treba postopoma posodobiti regionalno kontrolo letenja z zahtevanimi objekti in sistemi (objekti za namestitev opreme za kontrolo letenja, opreme za radijsko navigacijo, svetlobno navigacijo, opozarjanje in radarske opreme, ter telekomunikacijske sisteme in povezave) ter zgraditi nov center za regionalno kontrolo letenja.

Na podlagi teoretičnih začetnih točk in spremenjenih ali posodobljenih operativnih tehnoloških kriterijev se načrtuje nakup in namestitev radarja dolgega dosega in priletnih radarjev v bližini vseh mednarodnih letališč (Ljubljana, Maribor, Portorož) in učnega letališča (Cerklje ob Krki).

Načrtuje se tudi nadaljnji razvoj drugih infrastrukturnih gradenj, objektov in sistemov za storitve navigacije zračnega prometa, ki se bo izvajal na podlagi dokumenta EUROCONTROL (LCIPD, Level 1 in 2, STS.LCIPD.SI, Edition 2002-2006, februar 2002).

Zaradi tega morajo biti gradnje, objekti in sistemi za namen storitev navigacije zračnega prometa vključeni v Strategijo prostorskega razvoja Slovenije. V strategijo morajo biti vključena tudi vsa letališča in heliporti nacionalnega pomena.

V prihodnje bo ministrstvo za promet zagotavljalo tudi uravnotežen razvoj infrastrukturnih zgradb, objektov in virov (infrastruktura zračnega prometa), ob upoštevanju namena in dosega zračnega prometa v povezavi z drugimi prometnimi sistemi in v skladu s shemo letališkega omrežja iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije.

Ministrstvo za promet načrtuje naložbe v vso javno infrastrukturo, ki je v nacionalnem interesu.

V osnutku dokumenta (Delovni načrt za spodbujanje Schengenskih standardov), ki ga je pripravilo ministrstvo za notranje zadeve, je letališče Ljubljana opredeljeno kot edino slovensko mednarodno letališče, ki izpolnjuje pogoje za "Schengen" in MKT (mejne kontrolne točke). Republika Slovenija (ministrstvo za promet) namerava izpolniti navedene pogoje tudi na mednarodnih letališčih Maribor in Portorož.

Pomorstvo

Osnovna naloga na področju pomorstva je splošno izboljšanje prometnih pogojev na morju in v pristaniščih. To bo imelo v prihodnje poseben vpliv na razvoj primerne infrastrukture v tovrnem pristanišču Koper, na vzpostavitev sodobnega pomorskega potniškega terminala, nadzor in upravljanje prometa, ki ga opravlja Uprava Republike Slovenije za pomorstvo, ter na zagotavljanje varnosti na morju ter najmanjšo možno ekološko obremenitev za morsko okolje.

Prednostne naloge na področju pomorstva v srednjeročnem in dolgoročnem obdobju so naslednje:

1. Vzpostavitev in učinkovito delovanje sistema nadzora pomorskega prometa (Vessel Traffic System, VTS) v Sloveniji.

V slovenskem morju se 24-urni nadzor pomorskega prometa, zaradi manjkajoče naj sodobnejše opreme, trenutno opravlja le fizično s plovili in obstoječimi radijskimi zvezami v okviru Službe bedenja in reševanja. Nakup sodobne opreme za nadzor se načrtuje, da bi zagotovili kakovosten in učinkovit nadzor pomorskega prometa v celotnem severnem Jadranskem morju ter povečali varnost plovbe in preprečevali nesreče s pomočjo stalnih komunikacij, kar bo hkrati preprečevalo onesnaževanje morja in okolja.

2. Naložbe v nadaljnjo izgradnjo in modernizacijo koprskega pristanišča.

Naložbe v manjkajočo pristaniško infrastrukturo in dokončanje manjkajoče cestne in železniške infrastrukture je nujno potrebno, da se zagotovi sodobne povezave med pristaniščem z njegovim zaledjem.

Projekt izgradnje pristaniške infrastrukture zahteva večletne naložbe, ki bodo predvidoma zaključene leta 2010. Z namenom izboljšanja razmer koprskega pristanišča je potrebno čimprej izvesti naslednje državne projekte:

- dokončanje manjkajoče cestne in železniške infrastrukture;
- vključitev slovenskega prometnega omrežja v evropske in prometne povezave (V. koridor)
- spodbujanje kombiniranih oblik prevoza;
- ustrežnejša pravna ureditev prosto-carinskih in priobalnih območij

3. Hidrografski in kartografski program zajema hidrografske izmere slovenskega morja, vzdrževanje hidrografskih podatkov in pomorskih kart, izdelavo hidrografskih originalov in izpolnjevanje pomorskih kart ter izdelavo pomorskih in elektronskih navigacijskih kart (ENC) na podlagi pridobljenih podatkov. Vključuje tudi sodelovanje na projektu VRENC (Virtualni regionalni center za elektronske navigacijske karte), katerega cilj je povečati sodelovanje med regionalnimi hidrografskimi centri pri distribuciji elektronskih navigacijskih kart. Projekt vključuje države, ki mejijo na Sredozemsko ali Črno morje.

4. Za vzpostavitev in razvoj lokalnega in regionalnega pomorskega potniškega prometa trenutno ni zagotovljenih sredstev v državnem proračunu. Aktivno sodelovanje mora potekati pri vzpostavljanju in razvoju lokalnega in regionalnega pomorskega potniškega prometa, saj je ta oblika prevoza trenutno slabo razvita in se premalo uporablja. Težave s prometom po kopnem in številne prednosti javnega potniškega prometa po morju kažejo na nujno potreben razvoj javnega pomorskega potniškega prometa.

Luka Koper in Trst priznavata, da se morajo pristanišča v severnem delu Jadranskega morja povezovati, skupaj s pristanišči na Reki, v Benetkah in Tržiču (Monfalcone), kot del integriranega prometnega sistema. Slovenijo, Italijo in Hrvaško zanima uskladitev in hitra izgradnja V. in X. koridorja.

Sodelovanje med pristanišči vključuje:

- povezave, vzpostavljene med pristaniščema v Kopru in Trstu glede VII. pomola v tržaškem pristanišču,
- skupni dogovor o sodelovanju med Luko Koper, Trst in Slovenskimi železnicami.

Drugi pomemben skupni interes je regionalno sodelovanje, na primer Jadransko-jonska pobuda, NAPAN (Northern Adriatic Ports Area Network), Alpe Jadran, Kvadrilaterala itd.

3.4.1.4. Merila za izbiro projektov, predlaganih za sofinanciranje v okviru kohezijskega sklada

Osnova za vključitev projektov za sofinanciranje iz kohezijskega sklada so nacionalni strateški dokumenti. Vzporedno s tem so bile upoštevane smernice iz Bele knjige – Evropska prometna politika za 2010, ki jo je sprejela Evropska Komisija septembra 2001, ter ustrezna Uredba Sveta (ES) št. 1164/94, Uredba Komisije (ES) št. 16/2003 in nadaljnje okvirne smernice za države kandidatke (COM (2003) 110 final, 12. 3. 2003).

V letih pred vstopom v Evropsko unijo je ministrstvo za promet uporabilo sredstva iz programov predpristopne pomoči EU: Phare in ISPA. Ministrstvo za promet je sestavilo tudi nacionalno strategijo ISPA za področje prometa v obdobju 2000–2006. Projekti iz te strategije, ki niso bili uresničeni s pomočjo programov ISPA, so vključeni v strateški referenčni okvirni dokument za pomoč iz kohezijskega sklada 2004-2006 – prometna infrastruktura.

Predlagani projekti so prednostna naloga za vsak način prevoza, njihovo izvajanje pa je potrebno za usklajen regionalni, gospodarski in trajnostni razvoj države. Vse predvidene naložbe na področju železnic prispevajo k zmanjšanju negativnega vpliva na okolje, kar pomeni, da se bo spodbujalo bolj okolju prijazen železniški promet. Zaključek gradnje avtocest bo olajšal odpravo ozkih grl, povečal pretok prometa in bo predstavljal zaključek celotnega slovenskega avtocestnega omrežja, ter tako omogočil notranjo povezavo države ter povezavo s celotno Evropo.

Direktiva Sveta (ES) 1164/94 o ustanovitvi kohezijskega sklada določa merila za izbiro projektov. Obvezni pogoji, ki jih morajo projekti izpolnjevati, so naštetih spodaj:

- predlogi za naložbe lahko zadevajo samo TEN-T, ali pa predstavljajo zaključek manjkajočih povezav na prednostnih panevropskih koridorjih;
- večji infrastrukturni projekti so vredni vsaj 10 milijonov EUR;
- projekti morajo biti skladni z evropsko prometno politiko;
- predlagajo se projekti, v zvezi s katerimi je vsa potrebna dokumentacija za izvajanje zagotovljena za leta, v katerih se predlaga sofinanciranje iz kohezijskega sklada.

Dodatni kriteriji za izbiro ali določanje prednostnih projektov so naštetih spodaj:

- projekt je vključen v strategijo ISPA;
- projekt predstavlja zaključitev manjkajočih povezav TENT;
- spodbujanje železniškega in kombiniranega prometa;
- razvoj multimodalnega prevoza;
- povečanje varnosti;
- projekt je prednostna naloga v slovenski prometni politiki.

Skupini o vseevropskem prometnem omrežju na visoki ravni (TEN-T) je Komisija določila, naj do poletja 2003 pripravi prednostne projekte vseevropskega prometnega omrežja do leta 2020 na podlagi predlogov držav članic in pristopnih držav. Junija 2003 je skupina objavila poročilo, ki določa prednostne projekte na področju infrastrukture in izdaja priporočila, katerih cilje je iskanje potrebnih sredstev za naložbe v izgradnjo in usklajevanje v TEN-T. V Sloveniji so bili določeni naslednji projekti:

SEZNAM 1 – novi prednostni projekti z visoko evropsko dodano vrednostjo, ki bi morali biti pripravljeni za izvedbo najkasneje 2020.

- mešana železniška proga Lyon-Trst/Koper-Ljubljana-Budimpešta, ki vključuje:
 - nadgradnjo in na nekaterih delih elektrifikacijo obstoječe proge med Trstom, Ljubljano in Budimpešto,

- preprečevanje cestno-železniških nivojskih prehodov v Sloveniji;
- izgradnjo drugega tira na progi Divača-Koper, ki omogoča dostop do Luke Koper.
- pomorske avtoceste
 - pomorska avtocesta jugovzhodne Evrope (ki povezujejo Jadransko morje z Jonskim morjem in vzhodnim Sredozemskim morjem, ki bo vključila Ciper).

SEZNAM 3 – pomembni projekti za ozemeljsko kohezijo, ki prispevajo k ciljem gospodarske in socialne kohezije.

Čezmejne povezave:

- Železniška proga Maribor-Gradec

Projekt bi moral biti pripravljen za izvedbo do leta 2015.

- Avtocesta (Ljubljana)-Maribor-Pince-Zamardi-(Budimpešta)

Projekt bi moral biti pripravljen za izvedbo do leta 2012.

V okviru razvojnih povezav s sosednjimi državami Unije, je skupina priporočila tudi izgradnjo avtoceste Ljubljana-Zagreb-Beograd-Niš-Skopje-Solun.

Pri izbiri prednostnih nalog za projekte kohezijskega sklada se bodo upoštevali prednostni projekti, ki so opredeljeni v Skupini na visoki ravni.

3.4.1.5. Sinergija strategije kohezijskega sklada in ukrepov strukturnega sklada ESRR

V programskem obdobju 2004-2006 bo prometni sektor užival koristi tako iz strukturnih skladov (ESRR) kot kohezijskega sklada. Večina sredstev bo pridobljena iz kohezijskega sklada; ocenjujejo se na približno 30 milijonov EUR na leto. Viri iz kohezijskega sklada bodo porabljeni za velike naložbe v prometno infrastrukturo, za projekte, ki ležijo na vseevropskih koridorjih V in X.

Manjša sredstva za naložbe v promet so namenjena tudi iz strukturnih skladov. Naložbe v prometno infrastrukturo, ki se bodo sofinancirale kohezijskega sklada bodo komplementarne projektom, iz naslova ukrepov ESRR, so ukrep "Gospodarska infrastruktura in javne storitve" v okviru prve prednostne naloge. Projekti, ki se bodo prispevali k razvoju turističnih destinacij ter razvoju poslovnih con, so prav tako odvisni od dobrih prometnih povezav, kar predstavlja nadaljnji vir skladnosti med projekti kohezijskega sklada in ukrepi ESRR.

3.4.2. Področje okolja

3.4.2.1. Zakonodajni in strateški okvir

V skladu z državnim programom za sprejem pravnega reda EU (DP), ki ga je sprejel parlament leta 1998, je bila okoljska zakonodaja EU prenesena v državno zakonodajo preko Zakona o varstvu okolja (ZVO), ki ga je sprejel parlament leta 1993 (predlagan za spremembe leta 2003), Zakona o vodah, ki ga je sprejel parlament leta 2002 in ustreznih odlokov in uredb, sprejetih v obdobju 1999-2002, s katerimi so opredeljeni standardi EU za posamezne sektorje in ustrezne sheme za izvajanje ter roki. Nacionalni program varstva okolja (NPVO), ki ga je sprejel parlament leta 1999 in državni razvojni program (DRP), ki ga je sprejel parlament leta 2001 sta osnovna strateška dokumenta, ki opredeljujeta državno okoljsko politiko in glavne cilje na različnih okoljskih področjih. V skladu s smernicami, navedenimi v ZVO, so bili določeni glavni okoljski cilji, navedeni v NPVO in prehodna obdobja za začetek izvajanja pravnega reda EU (10 let po začetku izvajanja direktive o komunalnih odpadnih vodah; 8 let

po začetku izvajanja Direktive IPPC (industrija in ravnanje z odpadki) in 4 leta po začetku izvajanja direktive o embalaži in odpadni embalaži (uvedba ustrezne sheme izvajanja)), dogovorjena na pogajanjih z Evropsko Komisijo, sektorski delovni načrti za izvajanje naložbeno-intenzivnih direktiv o vodi, odpadkih in zraku.

Prva faza izvajanja direktive o komunalnih odpadkih in direktive o pitni vodi (obdobje 1999-2006), ki je osredotočena na izgradnjo in nadgradnjo kanalizacijske mreže in objektov za obdelavo odpadne vode v območjih poselitve velikosti nad 15.000 PE, varstvom vodnih virov, namenjenih za potrošnjo pitne vode, nadgradnjo in izgradnjo vodovodnega omrežja v vododeficitarnih območjih, kot je določeno v operativnem programu odvodnje in čiščenja komunalnih odpadnih voda s programom projektov vodooskrbe, ki ga je sprejela vlada leta 1999. Druga faza izvajanja direktive o komunalnih odpadnih vodah (obdobje 2002-2015) je opredeljena z operativnim programom odvodnje in čiščenja komunalnih odpadnih voda območij poselitve velikosti med 2000 in 15.000 PE in pod 2000 PE, ki ga je sprejela vlada leta 2001. Strategija ravnanja z odpadki Republike Slovenije, ki jo je sprejela vlada leta 1996, določa glavne cilje na področju ravnanja z odpadki in izvajanje politike ravnanja z odpadki. Pravni okvir, usklajen z okvirno direktivo EU o odpadkih, je bil določen leta 1998 v pravilih o ravnanju z odpadki. Leta 2002 je bil izdelan program ravnanja s komunalnimi odpadki in pričakuje se, da ga bo vlada sprejela v prvi polovici leta 2003. Tudi izvajanje drugih direktiv EU, kot so IPPC, direktiva o embalaži in odpadni embalaži, izrabljenih vozilih, akumulatorjih, nevarnih odpadkih, itd., so bili izdelani delovni programi za vsako direktivo. Ti delovni programi določajo glavne ukrepe, zahtevane cilje, časovni okvir in institucionalno shemo izvajanja samo teh direktiv, vendar ne obravnavajo opredelitve natančnih finančnih načrtov in finančnih virov, ker bo te projekte izvajal zasebni sektor.

V zvezi z zgoraj naštetimi okoljskimi zakonskimi in strateškimi dokumenti so glavni cilji okoljske politike naslednji:

- uvedba izčrpne politike ravnanja z vodami z zmanjšanjem emisij iz točkovnih virov onesnaženja v vode, z izboljšanjem trajnostne rabe voda in varstva virov pitne vode
- uvedba ukrepov politike ravnanja z odpadki, ki bodo usmerjeni v zmanjševanje emisij v zemljo in zrak
- zmanjšanje onesnaževanja vode, zemlje in zraka, ki ga povzročajo industrijski viri onesnaževanja, z izgradnjo obratov za obdelavo, uvedbo obnovljivih virov energije in izboljšanjem energijske učinkovitosti
- zmanjšanje onesnaževanja vode iz razpršenih komunalnih in kmetijskih virov onesnaževanja
- varstvo biološke raznolikosti in zaščitene območij.

Glavni cilji trajnostnega upravljanja z vodami so doseči drugi kakovostni razred površinskih voda, uvesti trajnostno varstvo voda in uporabo po načelih okvirne direktive o vodah, spoštovati delovanje vodnih ekosistemov in v skladu s standardi za pitno vodo varovati kakovost virov pitne vode, zlasti podtalnice in vodnih virov na kraškem območju.

Glavni cilji politike ravnanja z odpadki so zmanjšanje nastajanja odpadkov z ločevanjem in nevarnostnega potenciala odpadkov pri izvoru, povečanje snovne in energetske izrabe odpadkov, ter zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Na področju industrijskih odpadkov in odpadkov iz sektorja energetike je poudarek na uvajanju ukrepov za oblikovanje sistema ravnanja z odpadki na ravni prakse EU. Tehnične ukrepe bodo spremljali ukrepi, ki temeljijo na tržnih mehanizmi (npr. uvedba sistemov za ravnanje z okoljem EMS, uvedba davkov za imetnike/povzročitelje odpadkov, višji stroški za odstranjevanje odpadkov, davčne olajšave za tiste, ki uvedejo primerne rešitve, itd.), ki bodo spodbujali predelavo materiala in energije iz

odpadkov ter zmanjšanje stopnje škodljivosti z razstrupljanjem, kemično/termično/biološko stabilizacijo, itd.

Kakovost zraka se je v Sloveniji v zadnjih letih na splošno izboljšala. Glavni onesnaževalec zraka so še vedno industrijski viri. Najbolj očitno je zmanjšanje onesnaževanja, ki ga povzročajo emisije SO₂, zlasti v mestnih okoljih (uvedba plinovodov, toplovodov, itd.). Izboljšanja so bila opažena zlasti v bližini elektrarn. Med leti 1980 (referenčno leto) in 1995 se je skupna emisija SO₂ v Sloveniji zmanjšala za več kot 50 %. Glede na Kjotski protokol k okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja bi morala Republika Slovenija zmanjšati emisije toplogrednih plinov za 8 % v primerjavi z referenčnim letom 1986. Da bi dosegli ta cilj, so glavne dejavnosti osredotočene na zmanjšanje emisij, ki jih povzročajo industrijski viri onesnaževanja, zmanjšanje količin ostankov odpadkov, odloženih na odlagališča, in uvedba učinkovite uporabe energije in obnovljivih virov proizvodnje energije.

3.4.2.2. Stroški izvajanja ukrepov okoljske politike

Ocena stroškov za doseganje okoljskih ciljev, določena po sektorjih ob upoštevanju celotnega približevanja okoljski zakonodaji EU, je predstavljena v preglednici spodaj:

Sektorji	Ocena stroškov (v milijonih EUR)	% stroškov skupaj	% stroškov, ki jih krije proračun	% stroškov, ki jih krijeta PHARE in ISPA	% stroškov, ki jih krije kohezijski sklad 2004-06
Horizontalni ukrepi	10	0,37	50	34	0
Kakovost zraka	241	8,85	70	1	0
Ravnanje z odpadki	1118	41,01	68	1	3,76
Gospodarjenje z vodami	1183	43,44	73	5	3,72
Varstvo narave	120	4,40	97	3	0
Zmanjšanje industrijskih emisij in tveganj	50	1,84	0	6	0
Jedrska varnost	4	0,15	30	70	0
Skupaj	2726	100,00			

(Vir: Razvoj ocene stroškov slovenske okoljske pristopne strategije, 1998)

Razpoložljivi finančni viri za izvajanje okoljske zakonodaje so naslednji:

okoljska komunalna infrastruktura v javni lasti

- državni proračun
 - neposredno sofinanciranje iz državnega proračuna (vključno z okvirnimi posojili EIB)
 - davek na onesnaževanje odpadnih voda (uveden leta 1996)
 - davek na odlagališča (uveden leta 2001)
 - davek na uhajanje vode iz vodovodnih sistemov (uveden leta 2002)
- občinski proračun

- neposredno sofinanciranje iz občinskega proračuna (vključno z nekomercialnimi posojili ekoloških skladov, odobrenimi izbranim prednostnim nalogam NPVO)
- občinski davek
- stroški za porabo vode in zbiranje ter ravnanje z odpadki
- programi sofinanciranja EU – dotacije
- zasebni sektor: koncesijske pogodbe (vzorci B.O.T), skupna sofinanciranja z javnim sektorjem

okoljska infrastruktura v zasebni lasti

- zasebne naložbe v sektor industrije
- dolgoročne določbe, ki jih podjetja namenjajo za izvajanje standardov EU
- nekomercialna posojila ekoloških skladov, odobrena izbranim prednostnim nalogam NPVO
- zasebne naložbe v kmetijski sektor

Poleg sofinanciranja iz kohezijskega sklada za omejene okoljske sektorje v obdobju 2004-2006 bo Republika Slovenija sofinancirala druge prednostne okoljske sektorje z nacionalnim proračunom kot sledi:

- horizontalni ukrepi okoli	650.000,00 EUR
- kakovost zraka (davek na CO ₂) okoli	13.000.000,00 EUR
- gospodarjenje z vodami (državni proračun in davek na odpadne vode) okoli	130.000.000,00 EUR
- ravnanje z odpadki (državni proračun in davek na odlagališča) okoli	115.000.000,00 EUR
- varstvo narave okoli	3.000.000,00 EUR
- jedrska varnost okoli	500.000,00 EUR

Zmanjšanje industrijskih emisij in tveganj je v finančni pristojnosti zasebnega sektorja, za katerega ministrstvo nima natančnih podatkov.

3.4.2.3. Utemeljitev izbire omejenih prednostnih okoljskih sektorjev

Osnovna merila za izbiro prednostnih nalog so natančno opredeljena v priloženem referenčnem okvirnem dokumentu za sektor okolja in v skladu s temi osnovnimi merili je bilo le omejeno število sektorjev okolja priznanih za prednostne sektorje za sofinanciranje iz kohezijskega sklada. Izbira je podprta z analizami dejanskih nacionalnih okoljskih in gospodarskih razmer in je v skladu z zahtevami kohezijskega sklada. Upoštevana so bila naslednja dejstva:

- dejansko stanje izvajanja okoljskih prednostnih nalog
- nacionalne obveznosti pri izvajanju okoljske politike v obdobju 2002-2006 v skladu s sprejetimi nacionalnimi programi in sektorskimi programi izvajanja
- ocene stroškov izvajanja direktiv EU po sektorjih
- na pogajanjih dogovorjena prehodna obdobja za izvajanje naložbeno intenzivnih direktiv EU

- kriteriji upravičenosti za sofinanciranje iz kohezijskega sklada (Uredba Sveta (ES) št. 1164/94, Uredba Komisije (ES) št. 16/2003, nadaljnje okvirne smernice za države kandidatke (COM (2003) 110 final, 12. 3. 2003))
- omejen znesek sredstev iz kohezijskega sklada dodeljen Republiki Sloveniji
- razpoložljivost ustreznih nacionalnih finančnih virov
- veljavni institucionalni okvir.

Utemeljitev izbire omejenega števila prednostnih nalog

Nadaljnja analiza dejanskega stanja izvajanja okolje politike je omejila prednostne naloge za sofinanciranje iz kohezijskega sklada (v okviru določenih omejenih prednostnih okoljskih sektorjev na prednostne naloge gospodarjenja z vodami in ravnanja z odpadki) na zmanjšanje komunalnih virov onesnaženja voda, trajnostno varstvo podzemnih voda in oskrbe s pitno vodo v vododeficitarnih območjih, ter izgradnjo objektov za ravnanje s komunalnimi odpadki. Ta odločitev temelji na naslednjem:

- ocena stroškov nadgradnje in izgradnje objektov za obdelavo odpadne vode ter uvajanja trajnostnega gospodarjenja z vodami predstavlja 43,44 % stroškov celotnega izvajanja okoljskih ukrepov in 48,64 % skupnih ocenjenih stroškov izvajanja okoljskih ukrepov (2432 milijonov EUR), ki so upravičeni do sofinanciranja iz kohezijskega sklada. Ocena stroškov uvajanja primerne politike ravnanja s komunalnimi odpadki predstavlja 41,01 % stroškov celotnega izvajanja okoljskih ukrepov in 45,97 % skupnih ocenjenih stroškov izvajanja okoljskih ukrepov (2432 milijonov EUR), ki so upravičeni do sofinanciranja iz kohezijskega sklada;
- ocena stroškov horizontalnih ukrepov (mehki ukrepi – kot so nadzorne mreže, sanacija močvirij, izvajanje politike oblikovanja cen, vzpostavljanje institucionalnih zmogljivosti, itd.) predstavlja le 0,37 % skupnih ocenjenih stroškov izvajanja okoljskih ukrepov in le 0,41 % skupnih ocenjenih stroškov izvajanja okoljskih ukrepov (2432 milijonov EUR), ki so upravičeni do sofinanciranja iz kohezijskega sklada. Ker Slovenija na pogajanjih ni dosegla prehodnega obdobja za izvajanje horizontalne politike in ker so stroški teh ukrepov zanemarljivi v primerjavi s stroški izvajanja naložbeno intenzivnih direktiv, horizontalni ukrepi niso bili priznani kot prednostne naloge za sofinanciranje iz kohezijskega sklada;
- v obdobju 2004-2006 je bilo Sloveniji dodeljenih le 86 milijonov EUR za okoljski sektor, kar predstavlja okoli 3 % vseh ocenjenih stroškov izvajanja okoljskih ukrepov (2432 milijonov EUR) v sektorjih, ki so upravičeni do sofinanciranja iz kohezijskega sklada (gospodarjenje z vodami, ravnanje z odpadki, varstvo narave, horizontalni ukrepi).

V zvezi z enim od meril za sofinanciranje iz kohezijskega sklada, da je lahko do dotacije kohezijskega sklada upravičen samo javni sektor, je možnost sofinanciranja ukrepov za zmanjševanje onesnaževanja zraka in dveh ukrepov v energetske sektorju (izboljšanje energetske učinkovitosti in uvedba obnovljivih virov proizvodnje energije) izključena, ker so vsi objekti, ki bi morali v skladu z okoljsko politiko in programi uporabljati te ukrepe, v zasebni lasti in upravi.

Utemeljitev izbire prednostnih naložbenih projektov

Za izbiro prednostnih naložbenih projektov v okviru omejenih okoljskih prednostnih nalog za sofinanciranje iz kohezijskega sklada so bila upoštevana merila, značilna za posamezne sektorje.

Gospodarjenje z vodami

Prednostni seznam naložb v sektor voda za sofinanciranje iz kohezijskega sklada je bil določen na podlagi ustreznega delovnega programa za izvajanje direktive o komunalnih odpadnih vodah (91/271/EGS, 98/15/ES) in direktive o pitni vodi (80/778/EGS, 91/858/EGS, 90/656/EGS in 91/692/EGS), skupaj z merili drugih ustreznih direktiv EU v okviru okvirne direktive o vodah, podpisanih konvencij in mednarodnih sporazumov.

Kot je predstavljeno v okvirnem dokumentu, se je v obdobju 1999-2002 začelo izvajanje večine naložbenih projektov, določenih v delovnem programu za prvo fazo (1999-2006) izvajanja NPVO. Dejavnosti za izvajanje so se začele že za večino aglomeracij z več kot 15.000 PE (na pogajanjih je bilo določeno prehodno obdobje do 2010) in z več kot 10.000 PE v občutljivih območjih (na pogajanjih je bilo določeno prehodno obdobje do 2008) ter tudi v nekaterih aglomeracijah z manj kot 10.000 PE. Takšne manjše naložbe so se financirale z nacionalnimi finančnimi viri in s programom EU PHARE, ker omejen znesek sofinanciranja ni zadostoval za izvajanje bolj naložbeno intenzivnih infrastruktur za odpadne vode.

Poleg kriterijev direktive o komunalnih odpadnih vodah (91/271/EGS, 98/15/ES) v sektorju odpadnih voda, so bili upoštevani naslednji kriteriji za opredelitev seznama prednostnih naložb za sofinanciranje iz kohezijskega sklada:

- zaključek izvajanja prve faze delovnega programa
- izvajanje okvirne direktive o vodah za vodna telesa površinske vode (podpovodja) in podtalnice (zaščitena območja pitne vode)
- finančno najbolj intenzivne naložbe
- na pogajanjih je bilo določeno 10-letno prehodno obdobje
- pripravljenost projektov

Poleg meril direktive o pitni vodi (80/778/EGS, 91/858/EGS, 90/656/EGS in 91/692/EGS) so bili pri varstvu pitne vode in v sektorju vodooskrbe upoštevana naslednja merila za določitev prednostnega seznama naložb za sofinanciranje iz kohezijskega sklada:

- zaključek izvajanja prve faze delovnega programa
- izvajanje okvirne direktive o vodah – trajnostna vodooskrba in varstvo na ravni podpovodij
- finančno najbolj intenzivne naložbe
- pripravljenost projektov

V skladu z nacionalno okoljsko politiko in finančnimi instrumenti, uvedenimi z nacionalno zakonodajo, je bilo ugotovljeno, da so glavni viri komunalnega onesnaževanja voda (velika mesta kot so Ljubljana, Maribor, ...) prednostna naložba, ki se bo financirala iz državnih (davek na onesnaževanje vode) in zasebnih (koncesije, PPP) virov.

Ravnanje z odpadki

Prednostni seznam naložb v sektor odpadkov je bil določen na podlagi ustreznega delovnega programa za izvajanje okvirne direktive o odpadkih, (75/442/EGS), spremenjene z (90/656/EGS, 91/1566/EGS in 91/692/EGS, 94/3/ES, 96/350/EGS) in direktivo o odlagališčih odpadkov (99/31/ES), skupaj z drugimi direktivami o sektorju komunalnih odpadkov.

Kot je predstavljeno v okvirnem dokumentu, se je v obdobju 1999-2002 začelo izvajanje nekaterih naložbenih projektov, določenih v politiki ravnanja z odpadki in v programskih dokumentih. Te naložbe se financira iz programa ISPA Evropske komisije in iz nacionalnih finančnih virov.

Poleg meril okvirne direktive o odpadkih, (75/442/EEC), spremenjene z (90/656/EGS, 91/1566/EGS in 91/692/EGS, 94/3/ES, 96/350/EGS) in direktive o odlagališčih odpadkov (99/31/ES), skupaj z drugimi direktivami v sektorju komunalnih odpadkov v sektorju ravnanja z odpadki, so bila naslednja merila obravnavana kot odločilna za določitev prednostnega seznama naložb za sofinanciranje iz kohezijskega sklada:

- dokončanje regionalnih objektov za ravnanje z odpadki, ki jih določa delovni program
- izvajanje vseh ustreznih direktiv na področju ravnanja z odpadki (zmanjševanje ostankov, ki se odstranjujejo s sortiranjem, recikliranjem, ponovno uporabo odpadkov), zlasti zmanjševanje CO₂
- finančno najbolj intenzivne naložbe
- pripravljenost projektov

3.4.2.4. Cilji sektorskega delovnega programa, doseženi s sofinanciranjem iz kohezijskega sklada v obdobju 2004-2006

Gospodarjenje z vodami

V smislu doseganja glavnih ciljev prve faze izvajanja naložbeno intenzivnih direktiv EU na področju voda, bodo s sofinanciranjem iz kohezijskega sklada v obdobju 2004-2006 doseženi naslednji rezultati:

- vodonosniki podtalnice Ljubljansko polje in Ptujsko polje, ki se uporabljajo za oskrbo s pitno vodo, bodo zavarovani z zmanjšanjem komunalnih virov onesnaževanja iz okrožij mesta Ljubljane in sosednjih krajev ter z zmanjšanjem komunalnih virov onesnaževanja občine Ptuj in sosednjih krajev, ki se nahajajo na površini zaščitenih območij podtalnice in ki predstavljajo tveganje za kakovost podtalnice za prehrano ljudi
- komunalni viri onesnaževanja občutljivih območij obalnega povodja (Koper, Izola, Piran) – Tržaški zaliv, povodje Krke (Novo Mesto in druge občine v povodju Krke) in povodje srednjega dela Save (Litija, Zagorje, Trbovlje, Hrastnik) bodo zmanjšani za skupaj 117.000 PE v obalnem Jadranskem morju, skupaj 57.000 PE v povodju srednjega dela Save in skupaj približno 65.000 PE v povodju Krke
- standardi direktive o kopalnih vodah bodo izpolnjeni v razglašanih kopalnih vodah obalnega povodja (Koper, Izola, Piran)
- standardi direktive o ribah in lupinarjih bodo izpolnjeni v razglašanih vodah z ribami in življenjem lupinarjev obalnega povodja (Koper, Izola, Piran)
- vpliv voda povodja Save na čezmejne vode bo zmanjšan za skupaj 122.000 PE
- v skladu s standardi iz direktive o pitni vodi, bo pitna voda zavarovana na Obali s kraškimi zaledjem in v Beli Krajini

Skupno število PE, ki ga zajema prva faza delovnega programa	% skupnega števila PE, ki ga zajema prva faza delovnega programa, povezano z objekti za obdelavo odpadnih voda po dokončanju dejanskega načrta izvajanja 1999-2003	% skupnega števila PE, ki ga zajema prva faza delovnega programa, povezano z objekti za obdelavo odpadnih voda po dokončanju predvidenih naložb, ki jih bo sofinanciral kohezijski sklad 2004-2006
1.038.000 PE	(753.600 PE) 72,60	(231.200 PE) 22,28

Skupno število prebivalcev, ki ga zajema prva faza delovnega programa	% skupnega števila prebivalcev, ki ga zajema prva faza delovnega programa, oskrbljenih s pitno vodo v skladu s standardi pitne vode po dokončanju dejanskega načrta izvajanja 1999-2003	% skupnega števila prebivalcev, ki ga zajema prva faza delovnega programa, oskrbljenih s pitno vodo v skladu s standardi pitne vode po dokončanju predvidenih naložb, ki se sofinancirajo iz kohezijskega sklada v obdobju 2004-2006
230.000 PE	(10.000 PE) 4,34	(115.000 PE) 50,00

Ravnanje z odpadki

V smislu doseganja glavnih ciljev izvajanja politike ravnanja z odpadki naložbeno intenzivnih direktiv EU, bodo s sofinanciranjem iz kohezijskega sklada v obdobju 2004-2006 doseženi naslednji rezultati:

- izgradnja štirih novih dolgoročnih regionalnih odlagališč (730.000 PE), postavljenih in zgrajenih v skladu s standardi EU (regionalni centri), vključno z zbiralnimi in transportnimi depoji in vmesnimi skladišči ter infrastrukturo za sortiranje in kompostiranje organskih in zelenih odpadkov
- uvedba logistike za optimalno ravnanje z odpadki in izgradnja dveh objektov za upepeljevanje (1.380.000 PE) za toplotno obdelavo komunalnih odpadkov, vključno z uporabo njihove energetske vrednosti, za dehidrirano goščo iz čistilnih naprav, ostanke trdih komunalnih odpadkov in ostankov odpadkov po razvrščanju in drugih postopkih za pripravo sekundarnih surovin

Skupno število prebivalcev, ki ga zajema prva faza delovnega programa	% skupnega števila prebivalcev, ki ga zajema prva faza delovnega programa, povezano z objekti za ravnanje z odpadki po dokončanju dejanskega načrta izvajanja 1999-2003	% skupnega števila prebivalcev, ki ga zajema prva faza delovnega programa, povezano z objekti za ravnanje z odpadki po dokončanju predvidenih naložb, ki jih bo sofinanciral kohezijski sklad 2004-2006
1.676.460 PE	(396.460 PE) 23,45	(730.000 PE) 43,54

3.4.2.5. Institucionalni okvir za izvajanje kohezijskega sklada

Instrumenti politike

V skladu z državnim programom za sprejem pravnega reda EU, ki ga je sprejel parlament leta 1998, je bila okoljska zakonodaja EU prenesena v državno zakonodajo preko Zakona o varstvu okolja (ZVO), ki ga je sprejel parlament leta 1993 (predlagan za spremembe leta 2003), Zakona o vodah, ki ga je sprejel parlament leta 2002 in ustreznih odlokov in uredb, s katerimi so opredeljeni standardi EU in ustrezni roki za izvajanje za različne okoljske sektorje.

Izvajanje direktiv EU je opredeljeno v NPVO in v drugih sektorskih strateških programih in delovnih programih.

Davek na onesnaževanje vode se pobira od vseh porabnikov vode od leta 1996, davek na odlagališča se pobira od gospodinjstev od leta 2001 in davek uhajanje vode iz vodovodnih

sistemov je bil uveden leta 2002. Za občine pobirajo zgoraj navedene davke občinske družbe, ki upravljajo z vodo in z objekti za odpadno vodo. V skladu s sprejeto zakonodajo, je zbrani davek letno dodeljen državnemu proračunu, razen če občine kot investitor v dejanskem letu določenemu organu (MOP) vlogo za pripravljene naložbe v infrastrukturne objekte za vodo ali odpadke, za zmanjšanje onesnaževanja vode ali uhajanje vode iz vodovodnega omrežja, ali za uvedbo primerne ravnanja z odpadki. Programi naložb morajo navesti namen davka za onesnaževanje vode, davka na uhajanje vode ali davka na odlagališča kot finančnega vira za sofinanciranje uporabljenih naložb. Znesek davka, ki ga odobri določeni organ za sofinanciranje uporabljenih naložb, predstavlja znaten finančni vir za izgradnjo infrastrukturnih objektov za odpadne vode, vodooskrbo in ravnanje z odpadki.

Institucionalna shema izvajanja kohezijskega sklada

Ministrstvo za okolje, prostor in energijo (MOPE) je pristojno za celotno politiko gospodarjenja z vodami in ravnanja z odpadki Republike Slovenije in je pristojno za pripravo in izvajanje strateških okoljskih programov in ustreznih delovnih programov. Občine so pristojne za izvajanje in delovanje občinskih infrastrukturnih objektov.

Večino zgrajenega vodovodnega omrežja, infrastrukture za odpadne vode in za ravnanje z odpadki vzdržujejo in upravljajo javne družbe, ki so jih ustanovile občine, razen vodovodne infrastrukture za trajnostno oskrbo z vodo na Obali in v kraškem zaledju ter objektov za upepeljevanje odpadkov, ki so državni in MOPE izdaja koncesijo za upravljanje.

Da bi izboljšali organizacijsko in upravno shemo občinskih storitev, da bi omogočili načrtovanje, vzdrževanje in delovanje novih infrastrukturnih objektov v skladu z okoljskimi in tehničnimi standardi in gospodarsko učinkovitostjo, se bodo vzporedno z izvajanjem naložbenih dejavnosti izvajali naslednji horizontalni ukrepi na državni ravni:

- sodelovanje ustanov državne in lokalne uprave pri procesih načrtovanja, izvajanja in nadzora
- sodelovanje na lokalni ravni med občinami in javnimi občinskimi družbami pri procesih načrtovanja, izvajanja in nadzora
- strokovna pomoč na lokalni ravni v procesih načrtovanja in izdelave občinskih naložb v infrastrukturo, ob upoštevanju okoljskih in tehničnih standardov, gospodarske učinkovitosti in povodij v sektorju voda ter regij v sektorju odpadkov
- uvedba rednega usposabljanja tehničnega osebja za vodenje družb o ustreznem načrtovanju, nadzoru in vzdrževanju (v skladu z okoljskimi in tehničnimi standardi, gospodarsko učinkovitostjo in finančno obveznostjo) novih infrastrukturnih objektov
- uvedba rednega usposabljanja za operaterje o ustreznem delovanju (v skladu z okoljskimi in tehničnimi standardi) novih infrastrukturnih objektov

3.4.2.6. Dodeljena finančna sredstva za izvajanje aktivnosti kohezijskega sklada

Projekti kohezijskega sklada v sektorju vode in odpadkov se bodo financirali iz naslednjih virov:

- državni proračun (preko 15 % stroškov naložb)
 - neposredno sofinanciranje iz državnega proračuna (vključno z okvirnimi posojili EIB)
 - davek na onesnaževanje vode (med obdobjem izgradnje mora biti ves davek na onesnaževanje vode, ki ga pobirajo prebivalci aglomeracij, v katerih bo naložbe v infrastrukturo za odpadne vode sofinanciral kohezijski sklad, dodeljen za sofinanciranje)

- davek na odlagališča (med obdobjem izgradnje mora biti ves davek na odlagališča, ki ga pobirajo prebivalci občin, ki jih bodo zajemale naložbe v infrastrukturo, ki jih bo sofinanciral kohezijski sklad, dodeljen za sofinanciranje)
- davek na uhajanje vode iz vodovodnih sistemov (med obdobjem izgradnje mora biti ves davek na uhajanje vode iz vodovodnih sistemov, ki ga pobirajo prebivalci občin, ki jih bodo zajemale regionalne naložbe v vodovodno infrastrukturo, ki jih bo sofinanciral kohezijski sklad, dodeljen za sofinanciranje)
- občinski proračun (vsaj 10 % stroškov naložbe)
 - neposredno sofinanciranje iz občinskega proračuna (vključno z nekomercialnimi posojili ekoloških skladov, odobrenimi izbranim prednostnim nalogam NPVO)
 - občinski davek
 - stroški za porabo vode in zbiranje ter ravnanje z odpadki
- **kohezijski sklad do 75 % stroškov naložbe (opredeljenih po posameznih projektih na podlagi ustrezne razpoložljivosti državnih finančnih sredstev)**

Opomba:

Če bodo naložbeni projekti razdeljeni na posamezne cele komponente, je zasebni sektor povabljen, da sodeluje kot investitor in upravljavec objektov, ki ne bodo predlagani za sofinanciranje iz kohezijskega sklada.

Državni proračun letno vključuje dodeljena sredstva (uskaljene vire), ki jih upravlja MOPE, za sofinanciranje naložbenih projektov za občinsko okoljsko infrastrukturo, ki se financirajo z dotacijami EU:

- od 1996 sredstva PHARE
- od 2000 sredstva ISPA
- od 2004 kohezijski sklad
- od 2007 strukturni skladi

Davek na onesnaževanje vode (20-35 % naložbe) se pobira od vseh porabnikov vode do leta 1996, davek na odlagališča (okoli 20 % naložbe) se pobira od gospodinjstev od leta 2001 in davek na uhajanje vode (okoli 15 % naložbe) iz vodovodnih sistemov je bil uveden leta 2002. Za občine pobirajo vse zgoraj navedene davke občinske družbe, ki upravljajo z vodo in z objekti za odpadne vode.

Občine morajo dodeliti vsaj 10 % skupnih stroškov naložbe načrtovanih občinskih naložb v okoljsko infrastrukturo za sofinanciranje teh naložb. Z občinskim odlokom lahko občine uvedejo občinski davek kot dodatni finančni vir, namenjen za načrtovane naložbe. Drug vir občinskega sofinanciranja predstavljajo dajatve za porabo vode in za zbiranje in ravnanje z odpadki, ki jih pobirajo komunalna podjetja, ki upravljajo z objekti.

Skupni stroški naložbe za predlagane projekte za infrastrukturo za odpadne vode so ocenjeni na 130 milijonov EUR, za predlagane projekte za vodovodno infrastrukturo 70 milijonov EUR in za predlagane projekte za infrastrukturo za odpadke 343 milijonov EUR (skupaj 543 milijonov EUR). Dodeljena sredstva sofinanciranja iz kohezijskega sklada v obdobju 2004-2006 za okoljski sektor znašajo 84 milijonov EUR.

3.4.2.7. Vplivi strategije kohezijskega sklada na ciljne skupine onesnaževalcev glede na njihove potrebe

Dosežene bodo glavne okoljske potrebe ciljnih skupin prebivalstva v občinah, v katerih bodo prednostne okoljske komunalne infrastrukture zgrajene s sofinanciranjem iz kohezijskega sklada. To so:

- varstvo virov pitne vode
- zmanjšanje komunalnih virov onesnaženja vode, ki so določeni za občutljiva območja in kopalne vode
- trajnostna oskrba z vodo, z upoštevanjem zmanjšanja izgub vode in vodovodnega omrežja ter zagotavljanje pitne vode v skladu s standardi za pitno vodo
- primerno ravnanje z odpadki, z uvedbo možnih dolgoročnih regionalnih odlagališč, postavljenih in zgrajenih v skladu s standardi EU (regionalni centri), vključno z zbiranjem – transportni depoji in vmesno skladiščenje, objekti za sortiranje in kompostiranje organskih in zelenih odpadkov in zmanjšanje ostankov odpadkov, ki se odlagajo na odlagališča

bo izboljšalo in varovalo kakovost človeškega in naravnega okolja, zdravja ljudi, varovalo vodne vire za prihodnje generacije, zmanjšalo vpliv tople grede, podpiralo varovanje ekosistemov in imelo najboljše možnosti za prispevanje k gospodarskemu razvoju ciljnih skupin prebivalstva in občin v celoti.

3.4.2.8. Sinergija strategije kohezijskega sklada in ukrepov strukturnega sklada ESRR

Zaradi omejenih finančnih virov strukturnih skladov, dodeljenih za sofinanciranje izvajanja prednostnih državnih ukrepov, ki so opredeljeni v državnih politikah in strateških dokumentih, okoljske prednostne naloge, vključno s komunalno infrastrukturo (razen razvoja gospodarske infrastrukture, vključenega v ukrep 1.4), niso predmet sofinanciranja strukturnega sklada ESRR v obdobju 2004-2006. V skladu z nacionalnimi okoljskimi prednostnimi nalogami in merili upravičenosti do sredstev iz kohezijskega sklada, je bilo za sofinanciranje iz tega naslova določeno le izvajanje naložbeno intenzivnih direktiv na dveh okoljskih področjih vode in ravnanja z odpadki. Pričakuje se, da bo šele v naslednji finančni perspektivi mogoče vključiti nadgradnjo in izgradnjo okoljskih objektov za zmanjšanje onesnaževanja iz manjših aglomeracij in razpršenih virov onesnaženja vode in zemlje, ter da bo sinergija ukrepov kohezijskega sklada z ukrepi ESRR močnejša.

4. Podpora EU v okviru EPD: opis prednostnih nalog in oris ukrepov

4.1. Prednostna naloga št. 1: Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti

4.1.1. Opis prednostne naloge

4.1.1.1. Utemeljitev

Slovenija je v zadnjih desetih letih dosegla vidne pozitivne makroekonomske rezultate, ki jo uvrščajo med najuspešnejše tranzicijske države. Kljub temu pa izzivi globalne konkurence, kjer lahko uspešno tekmujejo le inovativni in podjetni, ter relativno zaostajanje konkurenčne sposobnosti gospodarstva za številnimi državami na svetovni lestvici konkurenčnosti narekujejo ofenzivno spreminjanje strukture slovenskega gospodarstva v strukturo, čim bolj prilagojeno zahtevam nove ekonomije.

Mednarodne primerjave konkurenčnosti slovenskega gospodarstva kažejo na ključna zaostajanja, ki se odražajo v: i) produktivnosti, merjeno z bruto dodano vrednostjo na zaposlenega, ii) strukturi predelovalnih dejavnosti, kjer še vedno prevladujejo tradicionalne industrije, iii) v izvozni strukturi, ki temelji na nediferenciranih proizvodih in storitvah z nižjo dodano vrednostjo. Obstaja več razlogov, zakaj je konkurenčnost gospodarstva nižja, kakor bi lahko bila. Med najbolj pomembnimi je relativno neugodna struktura in nezadostno razvita sposobnost za inovacije. Vzrok za to je nizka stopnja vlaganj v raziskave in razvoj, zlasti neustrezna struktura naložb, kar ima za posledico nezadostno tehnološko opremljenost in pomanjkanje tehnološkega znanja v podjetniškem sektorju. Poslovno okolje ni stimulatивно za podjetništvo in naložbe, dostop podjetij do zemljišč, podatkov, znanja in virov financiranja pa je omejen. To je mogoče deloma pripisati tudi pomanjkanju sodelovanja med univerzami, raziskovalnimi inštituti in podjetji.

Slovenija se zato sooča z dvojnimi izzivi: da dohiti bolj razvita gospodarstva in se ob tem pripravi za prihodnje izzive. Na področju konkurenčnosti gospodarstva Slovenija namerava doseči osnovne razvojne cilje, navedene v strategiji gospodarskega razvoja Slovenije: zmanjšati zmanjšanje razvojne razlike za EU-15 na gospodarskem področju, ne da bi ogrozila sedanje stanje družbenega in okoljskega razvoja ter okrepiti gospodarsko zmogljivost regij, ki trenutno zaostajajo v razvoju za ostalo Slovenijo v smislu produktivnosti. Ukrepi v okviru prednostne naloge so zato usmerjeni v spodbujanje razvojnega procesa, ki bo temeljil na povečani stopnji inovativnosti, zagotavljanju pritoka ključnih znanj za tehnološki razvoj in sposobnosti stalnega inoviranja v podjetniškem sektorju. Podjetništvo kot sredstvo za razvoj in uveljavljanje malih in srednje velikih podjetij, ki ustvarja delovna mesta in dohodek, bo v okviru posebnega ukrepa znotraj prednostne naloge prispevalo k nadaljnjemu razvoju podjetništva in podjetniškega okolja. Ukrep tudi spodbuja konkurenčnost turističnih storitev in nadaljnji razvoj države in njenih regij, da bodo bolj privlačne kot turistične destinacije, kar bo podpiralo cilje prednostne naloge. Dejavnosti v okviru ukrepov prednostne naloge določajo pogoje, kako povečati produktivnost, inovativnost in privlačnost za nove naložbe v državo in njene regije. Krepitev tehnoloških sposobnosti bo hkrati spodbujala ustvarjanje vrednosti z odkrivanjem poslovnih priložnosti in na ta način prispevala k večji mobilizaciji človeških, finančnih in materialnih virov države in posamezne regije.

4.1.1.2. Cilji

Splošni cilji ukrepa:

Večja uspešnost nacionalne in regionalne gospodarske rasti zahteva osredotočenost na ključne dejavnike, ki določajo konkurenčno prednost podjetij, ki delujejo na svetovnem trgu in se zato soočajo z globalno konkurenco. Dejavnosti v okviru te prednostne naloge bodo sledile naslednjim splošnim ciljem:

- Dvigu konkurenčnosti. Povečana konkurenca zaradi liberalizacije trgovinskih tokov spodbuja podjetja in ustanove k tehnološkim in organizacijskim izboljšavam, za katere so potrebne velike naložbe.
- Izboljšanju stopnje inovativnosti in tehnološke zahtevnosti proizvodnih procesov in proizvodov. Krepitev sposobnosti za obvladovanje globalnega znanja in tehnološkega napredka je glavni vir povečevanja produktivnosti dela, nacionalne konkurenčne sposobnosti in zvišanja individualne in družbene kakovosti življenja.
- Povečanju fleksibilnosti in učinkovitejši organiziranosti podjetij. Svetovno najuspešnejša podjetja razvijajo fleksibilno proizvodnjo, kar pomeni sposobnost uvajanja neprestanih izboljšav v tehnologiji, notranji organizaciji in stalno prilagajanje spremenjenim razmeram na trgu. Podjetja se učijo tudi ena od drugih. Prav sposobnost učenja skozi medsebojno povezovanje je ena najpomembnejših faktorjev rasti regionalnih ekonomij. Nastajajo grozdi in mreže, ki predstavljajo geografsko koncentracijo povezanih, čeprav samostojnih podjetij in ustanov, ki so pomembna za dvig konkurenčnosti.
- Razvoju podjetništva. Dejavnike konkurenčnosti povezuje med seboj podjetništvo. Uspešne so tiste države, ki hitro odpravljajo ovire in izboljšujejo pogoje za nastajanje novih podjetij in ustanov, ker s tem skrajšujejo čas realizacije nove podjetniške priložnosti.
- Spodbujanju naložb in razvoja vodstvenih zmogljivosti. Spodbujanje proizvodnega in storitvenega sektorja pri razvoju znanja in zmogljivosti, povezanih s podjetji, spodbujanje ustanov in mrež ter pomoč pri doseganju naložbam prijaznega vzdušja za inovativna podjetja.

Specifični cilji:

Sinergijski učinek dejavnosti, združenih v pričujoči prednostni nalogi, bo dosežen ob zasledovanju naslednjih specifičnih ciljev:

- razvoj inovativnega okolja, razvojne infrastrukture in pogojev za vzpostavljanje različnih oblik povezovanja podjetij in institucij znanja, ki bodo pospešile in povečale učinkovitost prenosa znanja v produkte, storitve in procese ter okrepile prepoznavnost Slovenije kot razvojnega partnerja;
- spodbujanje razvoja organizacijskih struktur za skupno planiranje, razvoj, in trženje turističnih destinacij ter spodbujanje naložb v turistično infrastrukturo, ki je sestavni del turističnih proizvodov destinacij.
- izboljšanje dostopa podjetnikov in podjetij do informacij, znanja in virov financiranja, usmerjeno v podporo hitrejšemu nastajanju in uspešnemu razvoju malih in srednje velikih podjetij.

Ob upoštevanju razvojnih razlik in različnih finančnih in človeških zmognosti regij bodo dejavnosti prednostne naloge prispevale tudi k bolj uravnoteženemu regionalnemu razvoju. V

skladu s strategijo EPD bo poseben poudarek namenjen regijam, ki zaostajajo v razvoju in bodo imele dostop do indikativne alokacije 60 % razpoložljivih sredstev prednostne naloge. Nobena dejavnost ne bo istočasno koristila sredstev iz različnih ukrepov prednostne naloge.

Ciljne vrednosti in kazalniki:

Kazalniki	Ciljna vrednost
Učinek:	
– Število podprtih naložbenih projektov (z ukrepom 1.1, 1.2 in 1.4)	95
– Število malih in srednje velikih podjetij, ki dobivajo pomoč	800 na leto
Rezultat:	
– Število ustvarjenih novih bruto delovnih mest	3500
– Število podpornih ustanov za inovacije	45
– Sredstva (sofinanciranje), predvidena v zasebnem sektorju	136 milijonov EUR
Vpliv:	
– Število ustvarjenih novih neto delovnih mest	2200

* Ciljna vrednost se nanaša na konec programskega obdobja.

4.1.1.3. Usklajenost z drugimi prednostnimi nalogami EPD

Dejavnosti v okviru prve prednostne naloge EPD lahko izboljšajo konkurenčnost podjetniškega sektorja, ki predstavlja potreben pogoj za krepitev gospodarske konvergence in učinkovito alokacijo človeških virov. Razvoj človeških virov je predmet druge prednostne naloge, katere dejavnosti se v celoti dopolnjujejo z ukrepi ESRR. Zlasti glede spodbujanja podjetništva v podeželskih območjih in v njihovi okolici, bodo ukrepi v okviru te prednostne naloge z zagotavljanjem novih delovnih mest prispevali k gospodarski regeneraciji podeželskih področij, kar je predmet tretje prednostne naloge.

Trajnostni razvoj s poudarkom na okoljskem vidiku: Trije ukrepi v sklopu prve prednostne naloge so naravnani k ustvarjanju boljših možnosti za podjetništvo in s tem neposredno h gospodarski rasti. Njihov pomen/vpliv na okolje bi moral biti posreden in prispevati k boljšemu splošnemu dolgoročnemu dojetanju pomena okoljske komponente, ter tako prispevati k doseganju dolgoročnih ciljev, kot so navedeni v nacionalnih strategijah. Poseben pozitiven vpliv na okolje se lahko pričakuje z zagotavljanjem podpor in jamstev malim in srednje velikim podjetjem za učinkovito rabo energije. V podobnem duhu se tudi vpliv ukrepa gospodarske infrastrukture na okolje lahko šteje kot neposreden. Predvsem v primerih revitalizacije opuščanih ali delno opuščanih, a še vedno delujočih industrijskih con, in njihove obnove, bodo ustvarjene nove možnosti gospodarskega razvoja, z obnovo obstoječe in izgradnjo nove infrastrukture, ki bo v celoti skladna z okoljskimi standardi in bi morala neposredno izboljšati stanje degradiranega okolja. Poleg tega bo ustanavljanje podjetniških con predmet strateškega prostorskega načrtovanja, ki mora zagotoviti čim boljšo uporabo zemljišč. Nadalje zakonodaja zahteva tudi, naj investitor zagotovi ustrezno oceno vpliva na okolje in določi potrebne okoljske standarde. To bo prispevalo tudi k skupnemu izboljšanju stanja okolja (z zaščito ali izboljšanjem), kar se bo spremljalo z letnimi okoljskimi poročili.

4.1.1.4. Usklajenost z drugimi nacionalnimi in EU politikami

Okvir politik EU

Širši nacionalni okvir in okvir politik EU je vplival na oblikovanje prve prednostne naloge EPD, hkrati pa določa oz. vpliva na njeno utemeljitev. V evropskem gospodarstvu 21. stoletja je dostop do znanja in zmogljivosti za inovacije ključni pogoj za to, da podjetje ostane globalno konkurenčno v Evropi in v njenih regijah. Inovacije so vedno bolj kompleksne, interdisciplinarne in drage, saj zahtevajo mreže inovativnih podjetij in povezave med univerzami in podjetji.

Pred več kot tremi leti si je Evropski svet v Lizboni zastavil pogumen in ambiciozen desetletni cilj, naj postane Evropska unija najbolj dinamično, konkurenčno in trajnostno na znanju temelječe gospodarstvo, ki uživa polno zaposlenost ter okrepljeno gospodarsko in socialno kohezijo. Da bi dosegla ta cilj, se mora Evropska unija držati dogovorjene politike makroekonomske stabilnosti in ohranjati cilje celotne lizbonske strategije³². To pomeni:

- Hitrejše izvajanje strukturnih in gospodarskih reform in zagotavljanje, da bo trajnostni razvoj sestavni del teh reform,
- Nadaljnje spodbujanje gospodarske in socialne kohezije,
- Razvijanje podjetništva s konkurenčnim poslovnim okoljem, na podlagi boljšega sodelovanja med raziskovalno sfero in podjetji.

V skladu s to obvezo in z načelom trajnostnega razvoja, bi morala podjetniška politika omogočati rast na način, ki bo zagotavljal, da so podjetja v položaju, da lahko odgovorijo na izzive strukturnih sprememb, pojava digitalne ekonomije in krepitve konkurence ter globalizacije.

Industrijska politika je ključno področje politike za razvoj evropskega gospodarstva. V skladu s *Sporočilom Komisije – Industrijska politika v razširjeni Evropi*³³, ki je osnova za široko javno razpravo o pripravi učinkovite industrijske politike, ob upoštevanju širitve dne 1. maja 2004, so ključni državni horizontalni politični ukrepi vključeni v *Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti (2002-2006)*.

Podjetniška politika (kot del industrijske politike): MSP so z družbenega in ekonomskega vidika eden najpomembnejših elementov, saj predstavljajo ključni "vir" pri ustvarjanju podjetniškega klime in inovacij. V skladu z *Zeleno knjigo o podjetništvu v Evropi*, ki je podlaga za razpravo o položaju in prihodnjih usmeritvah ter prednostih, so ključni ukrepi nacionalne politike naslednji:

- spodbujanje podjetništva in razvijanje podpornega okolja
- spodbujanje ustanavljanja in razvoja MSP ter spodbujanje naložb,
- spodbujanje razvoja turizma

Politika inovacij (kot del industrijske politike): Najpomembnejši dokumenti so naslednja Sporočila: *Inovacije v na znanju vodenem gospodarstvu* in *politika inovacij: posodabljanje*

³² Sporočilo Komisije pomladanskemu Evropskemu Svetu v Barceloni: Lizbonska strategija – Spodbujanje sprememb (Making Change Happen), COM (2002) 14 final

³³ Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Industrijska politika v razširjeni Evropi, COM (2002) 714 final.

pristopa Unije v okviru Lizbonske strategije. V skladu s temi dokumenti se opravljajo naslednji ključni državni ukrepi:

- krepitev ključnih dejavnikov za uspeh podjetij (znanje, inovacije, podjetništvo)
- sprejemanje predpisov, ki spodbujajo podjetništvo in inovacije za hitre strukturne spremembe (nove tehnologije, proizvodi, procesi, organizacija, dostop do financiranja),
- izboljšanje sodelovanja in prenos znanja med izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami ter proizvodnim sektorjem in spodbujanje sodelovanja med podjetji v evropskem raziskovalnem prostoru (npr. 6. okvirni program EU in program Eureka),
- spodbujanje podjetniških naložb v tehnološki razvoj in inovacije ter izboljšanje razpoložljivosti ter dostopa do virov financiranja za MSP.

Za obdobje 2000-2006 strukturni skladi izrecno priznavajo vlogo raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij ter informacijske družbe kot strukturnih dejavnikov za konkurenčnost in dolgoročno gospodarsko rast ter kot prednostno nalogo določajo spodbujanje raziskav, inovacij in informacijske družbe.

Politika raziskav in razvoja: Najpomembnejši dokumenti so *Sklep Evropskega parlamenta in Sveta o šestem okvirnem programu (2002-2006) in Šesti okvirni program EURATOM (2002-2006)*, junija 2002, in sporočila: *Skupni evropski raziskovalni prostor*, januarja 2000, in *Naložbe v razvoj: delovni načrt za Evropo*, aprila 2003. Dosledni nabor ciljev in ukrepov (vključno z barcelonskim ciljem 3 odstotkov BDP za raziskave in razvoj do leta 2010, od katerih dve tretjini prihajata iz podjetniškega sektorja) za izvajanje evropske politike raziskav v Sloveniji je že bil vnesen v vladne dokumente (sprejete ali v pripravi) in ustrezno podprt z rešitvami novega zakona o raziskovalnih in razvojnih dejavnostih, sprejetega jeseni 2002. Slovenska politika raziskav in razvoja je že v veliki meri integrirana v evropsko raziskovalno politiko "SKUPNI EVROPSKI RAZISKOVALNI PROSTOR" (ERA), ki je skladen s ciljem Lizbonskega Sveta, naj Evropa do leta 2010 postane "najbolj konkurenčno in dinamično na znanju temelječe gospodarstvo na svetu".

Državna politika

Prva prednostna naloga EPD temelji na slovenski podjetniški in konkurenčni politiki, ki tudi sama sledi novim konceptom kakovostne gospodarske rasti, temelječe na idejah, znanju, informacijah in novih tehnologijah, kot tudi na uravnoteženem regionalnem razvoju. Ta novi koncept je bil obravnavan in vključen v Državni razvojni program 2001-2006 ter v Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije.

Prednostna naloga povzema glavne problematike in teme **Državnega razvojnega programa 2001-2006** (DRP), ki teži k razvoju Slovenije kot družbe, ki temelji na znanju, z mednarodno konkurenčnim gospodarstvom in trajnostno, regionalno uravnoteženem razvoju. Z ukrepi, osredotočenimi *na ustvarjanje okolja, ki bo spodbujalo podjetništvo in inovativnost ter spodbujalo naložbe v znanje in razvoj človeških virov, ter na ta način večalo konkurenčnost podjetij*, prednostna naloga v celoti podpira doseganje glavnih ciljev prve prednostne naloge DRP, na primer doseči gospodarsko strukturo, ki bo primerljiva s strukturo EU (merjeno glede na delovno silo, zaposleno v MSP) in izboljšati konkurenčnost družb (kar se meri glede na gospodarstva z dodano vrednostjo).

Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti 2002-2006 predstavlja operativno sredstvo za izvajanje razvojne politike za podjetniški sektor in povečanje konkurenčnosti s pomočjo dodatnih finančnih spodbud podjetjem. Doslej doseženi rezultati tega programa so bili večji pogoj za določanje ukrepov prve prednostne naloge EPD. Ukrepi programa dopolnjujejo ukrepe, določene prvi v prednostni nalogi. Njihov cilj je izboljšati znanje, sodelovanje in prenos znanja med izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami ter proizvodnim sektorjem ter spodbujati sodelovanje med podjetji v evropskem raziskovalnem prostoru (npr. šesti okvirni program EU in program Eureka). Drugi podprogram je osredotočen na spodbujanje ključnih dejavnikov konkurenčnosti, podjetniških naložb in tehnološkega razvoja in inovacij, prožnosti in novih poslovnih vzorcev ter podjetništva. Cilj tretjega podprograma je izboljšanje razpoložljivosti ter dostopa do podatkov, storitev in virov financiranja za MSP. Ukrepe dopolnjujejo izboljšanje zakonodaje, katere cilj je odstraniti upravne ovire, razvoj inovativne infrastrukture in olajšanje rasti poslovnih naložb v znanje, raziskave in tehnološki razvoj.

Prednostna naloga je tesno povezana z **Zakonom o raziskovalni in razvojni dejavnosti**, sprejetim jeseni 2002, ki opredeljuje strateške cilje politike raziskav in razvoja v Sloveniji: (1) ustvarjanje novega znanja in spoznanj ter prenos tega in mednarodno dosegljivega znanja v javno korist in gospodarsko izrabo za povečanje družbene blaginje, (2) krepitev sposobnosti za obvladovanje splošnega družbenega napredka in tehnološkega napredka kot glavnega vira povečevanja produktivnosti dela in nacionalne konkurenčne sposobnosti v globalnem prostoru in (3) zviševanje individualne in družbene kakovosti življenja ter utrjevanje nacionalne identitete.

Za realizacijo zgoraj navedenih ciljev politike raziskav in razvoja v Sloveniji zakon določa organizacijsko strukturo in pogoje za financiranje raziskovalnih in razvojnih dejavnosti (temeljne raziskave, uporabne raziskave, predkonkurenčne razvojne dejavnosti, industrijske raziskave, študije tehnične izvedljivosti, prenos znanja in druge dejavnosti na področju politike raziskav in razvoja). Da bi zagotovili učinkovito porazdelitev javnih sredstev, bosta leta 2003 ustanovljeni dve agenciji, ena za znanstvene raziskave in druga za tehnološki razvoj. Med cilji novo ustanovljenih agencij bo tudi spodbujanje sodelovanja med institucijami znanja in poslovnim sektorjem (gospodarstvom). Nacionalni raziskovalni in razvojni program (v pripravi) bo predstavljal novo osnovo za razdelitev državnih proračunskih sredstev za dejavnosti raziskav in razvoja na prednostnih področjih, ki bodo tudi podpirala ukrepe prednostne naloge 1.

Prednostna naloga se tudi tesno povezuje s strategijo **Republika Slovenija v informacijski družbi**, ki jo je sprejela slovenska vlada. Ta strategija je skladna z državnim razvojnim programom, sledi delovnemu programu eEurope+2003 in upošteva priporočila in smernice programa eEurope2005. Medtem ko strategija služi kot programski okvir za delovanje Ministrstva za informacijsko družbo, zaradi svoje horizontalne narave zagotavlja tudi smernice za medresorsko sodelovanje pri oblikovanju ukrepov EPD.

Prednostna naloga dopolnjuje tudi **Nacionalni program za kulturo**, ki bo po Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo predstavljal strateški dokument razvojne kulturne politike v Sloveniji. Z analitičnega vidika sta bili v tem predlogu kot prednostni nalogi v prihodnjih letih prepoznani mreža multimedijskih središč in obnova kulturne dediščine. Projekta že potekata.

Ukrep za spodbujanje turizma temelji na **Slovenski turistični strategiji 2002-2006** in nadgrajuje ukrepe na področju turizma kot sestavni del programa ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti. Celosten pristop k razvoju turističnih destinacij, določen v ukrepu, vključuje dejavnosti na dveh ključnih področjih. Prvo je razvoj znanja in sposobnosti za upravljanje turističnih destinacij. Cilj drugega je razvoj osnovne turistične infrastrukture in vključitev glavnih zanimivosti (naravnih znamenitosti in kulturne dediščine) med integralne turistične proizvode turističnih destinacij. Ta ukrep na nacionalnem nivoju zaokrožujejo ukrepi za izboljšanje kakovosti promocije slovenske turistične ponudbe na nacionalni ravni in ukrepi za razvoj človeških virov v turizmu.

Prednostna naloga je tudi tesno povezana s **Strategijo regionalnega razvoja**. Podjetništvo in rast gospodarstva, tudi in zlasti v manj razvitih regijah, predstavlja osrednji element, ki naj bi prispeval z zmanjševanju regionalnih razlik v Sloveniji. Ukrepe prve prednostne naloge EPD torej upoštevajo neugodne začetne pogoje v manj razvitih delih države (tako glede finančnega kot človeškega kapitala) preko prostorsko oz. regionalno usmerjenega pristopa. Na ta način bi morali doseči ustrezno ravnovesje med spodbujanjem rasti in doseganjem uravnoveženega regionalnega razvoja.

Kontekst drugih programov EU

Interreg programi za čezmejno sodelovanje zasledujejo cilj krepitve skladnega regionalnega razvoja v skupni obmejni regiji s spodbujanjem konkurenčnosti, dinamičnega razvoja in ustvarjanjem delovnih mest. Programi Interreg so osredotočeni zlasti na dimenzijo čezmejnega sodelovanja gospodarskega razvoja, zato se lahko pričakuje sinergija s prednostnimi nalogami in ukrepi iz EPD. Programi čezmejnega sodelovanja z Avstrijo in Italijo so bili pripravljani v skladu z državnim razvojnim načrtom Slovenije. Enako velja v primeru EPD, saj oba sledita istim strateškim ciljem, navedenim v strategiji gospodarskega razvoja Slovenije. Obstoječi čezmejni programi na splošno vključujejo spodbujanje konkurenčnosti proizvodnega sektorja z izboljševanjem poslovnega okolja. To se opravlja zlasti s spodbujanjem partnerskih povezav med podjetji, tehnološkimi centri in inkubatorji, raziskovalnimi ustanovami, prenosom znanj iz ene obmejne regije v drugo, izmenjavo izkušenj na področju svetovanja podjetnikom ter z razvojem celovite skupne turistične ponudbe v obmejnem prostoru. Iz opisanega sledi, da prednostne naloge in ukrepi, ki se izvajajo skozi program Interreg s svojo čezmejno komponento nadgrajujejo ukrepe prednostne naloge 1.

4.1.2. Ukrep 1.1: SPODBUJANJE RAZVOJA INOVACIJSKEGA OKOLJA

4.1.2.1. Utemeljitev

Vlaganje v razvoj in raziskave je eden temeljnih pogojev za ustvarjanje znanja in dvig tehnološke zahtevnosti gospodarstva, ki vse bolj opredeljuje njegovo konkurenčnost. V primerjavi z drugimi državami v pristopu Slovenija vlaga sorazmerno visok delež BDP v raziskave in razvoj, ima sorazmerno kakovostne raziskave in razvoj v javnem sektorju z uveljavljenim mednarodnim sodelovanjem, ter sorazmerno mlade in dokaj številne raziskovalce, vendar pa občutno zaostaja za državami članicami EU. Poleg tega je Slovenija z vidika vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj ter ravni inovacij v zasebnem sektorju usmerjena v ohranjanje nespremenjenega stanja, kar ne zadostuje za realizacijo zastavljenih ciljev. Mednarodne primerjave dokazujejo, da Slovenija zaostaja v nekaterih ključnih področjih konkurenčnosti: (i) sorazmerno nizka zasebna vlaganja v raziskave, razvoj in inovacije, (ii) sorazmerno šibke povezave med podjetji in RR ustanovami, (iii) šibko

povezovanje v mreže in grozde ter neustrezno institucionalno okolje za spodbujanje inovativnosti in konkurenčnosti. To ima negativne posledice na človeške vire na področju ustvarjanja, prenosa in uporabe novih znanj, na tehnološki razvoj in izvozno konkurenčnost.

Cilj ukrepa za razvoj inovacijskega okolja kot ključne strateške usmeritve je torej:

- Krepitev sposobnosti sodelovanja med samimi podjetji ter med podjetji in institucijami znanja (raziskovalni inštituti, univerze, nevladne organizacije);
- Spodbujanje grozdov in tehnoloških mrež za podporo podjetniških vlaganj v ključne dejavnike konkurenčnosti (prilagodljivost, tehnologija, organizacija, podjetništvo);
- V sočasnem razvoju nacionalne in regionalne mreže tehnoloških parkov, inkubatorjev in tehnoloških centrov, raziskovalnih centrov odličnosti in poslovnih con se bodo krepile sposobnosti ne samo prenosa in obvladovanja novih tehnologij temveč tudi razvoj novih tehnologij na področjih, kjer Slovenija že danes izkazuje primerjalne prednosti na področju razvoja znanja in sposobnosti podjetij za uporabo tega znanja.
- Olajšanje ustanavljanja in razvoja dinamičnih, inovativnih družb in krepitev tehnoloških zmogljivosti podjetij;

4.1.2.2. Cilji

S spodbujanjem sodelovanja med institucijami znanja in industrijo si Slovenija prizadeva za učinkovito ustvarjanje stimulativnega okolja za podjetništvo, inovativnost, tehnološki razvoj, vseživljenjsko učenje, in torej splošno gospodarstvo, ki temelji na znanju.

Specifični cilji ukrepa so:

- Izboljšanje prenosa znanja med institucijami znanja in podjetji.
- Pospeševanje zagona in razvoj novih dinamičnih, tehnološko usmerjenih podjetij.
- Povečanje naložb v aplikativne in industrijske raziskave in razvoj.

4.1.2.3. Upravičene dejavnosti

Uredba ES 1145/2003 določa podrobna pravila za izvajanje Uredbe Sveta 1260/1999 glede upravičenosti porabe sredstev, ki jo sofinancirajo strukturni skladi. Upravičene dejavnosti so usklajene z navedenima uredbama, s pravili Evropske skupnosti o državnih pomočeh in s potrjenimi shemami državnih pomoči 0002-5715334-2002, 0001-5228018-2000/I, 0005-5228018-2000/I, 0004-5715334-2001/4. Ukrepi se bo torej izvajali po pravilih državne pomoči.

1. Naložbe v modernizacijo, gradnjo in opremo posrednikov.
2. Priprava strategij, programov in razvoj storitev posrednikov zaradi ustvarjanja njihove sposobnosti za podporo podjetjem.
3. Raziskovalni in razvojni projekti podjetij in institucij znanja v okviru posrednikov in raziskovalnih centrov odličnosti.

4.1.2.4. Upravičenci

Končni upravičenci: Ministrstvo za gospodarstvo, Javna Agencija RS za regionalni razvoj ter Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport

Končni prejemniki so lahko tehnološki centri, tehnološki parki, inkubatorji, družbe in ustanove/podjetja³⁴.

4.1.2.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge³⁵

Okvirno 20 odstotkov razpoložljivih sredstev te prednostne naloge, ki jo financira Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR).

4.1.3. Ukrep 1.2: *SPODBUJANJE RAZVOJA TURISTIČNIH DESTINACIJ*

4.1.3.1. Utemeljitev

Glavne pomanjkljivosti slovenskega turizma so nizka stopnja prepoznavnosti Slovenije kot države in turistične destinacije na tujih trgih, pomanjkanje identitete in prepoznavnih, celostnih turističnih projektov, slabo razviti turistični objekti, vključno s pomanjkanjem visoko kakovostnih turističnih objektov v nekaterih glavnih turističnih destinacijah in nezadostna kakovost nekaterih turističnih proizvodov in storitev. Glavni razlogi za navedene pomanjkljivosti je moč najti predvsem v veliki razdrobljenosti turistične ponudbe, v premajhni podjetniški inovativnosti in prilagodljivosti, v nizkem nivoju znanja, v nestimulativnem finančnem okolju za naložbe v turizem, predvsem v turistično infrastrukturo in v slabi organiziranosti panoge, kar se odraža v nepovezanem načrtovanju, oblikovanju in trženju integralnih turističnih proizvodov na ravni turističnih destinacij in celovite turistične ponudbe Slovenije.

Slovenska turistična strategija opredeljuje koncept za usmerjenost razvoja v turistične proizvode visoke kakovosti in selektivnost turistične ponudbe, pogojene s slovenskimi omejitvami glede velikosti, omejenega števila destinacij in izdelkov. Strategija tudi opredeljuje enajst osnovnih turističnih področij s prednostnimi nalogami na treh produktivnih področjih: zdraviliški-wellness turizem, zabavišni turizem in MICE (srečanja, spodbude, kongresi, zabava) proizvodi, in štiri geografska področja: Julijske Alpe, Kras, Obala, Pohorje z Mariborom.

Ukrep je namenjen okrepitvi konkurenčnosti in razvojnih zmogljivosti turističnih destinacij s pospeševanjem ustvarjanja javno-zasebnih partnerstev in s spodbujanjem razvoja in trženja privlačnih novih visoko kakovostnih turističnih proizvodov. Ukrep zagotavlja celosten pristop k razvoju turističnih destinacij na dveh ključnih področjih: (i) razvoj znanja in sposobnosti za celostno, usklajeno upravljanje na ravni turistične destinacije; in (ii) razvoj turistične infrastrukture.

4.1.3.2. Cilji

Splošni cilj ukrepa je spodbuditi razvoj turističnih destinacij, opredeljenih v Strategiji slovenskega turizma 2002-2006.

³⁴ Če so končni prejemniki javne ustanove, bodo upoštevale pravila o državnih pomočeh. Pristojni organi bodo zagotovili podaljšanje shem državnih pomoči, kjer je to potrebno.

³⁵ Relativna teža ukrepa se nanaša le na dodelitev sredstev Strukturnih skladov in ne na ostala predvidena sredstva financiranja.

Specifična cilja ukrepa sta:

- spodbujati razvoj organizacijskih struktur za skupno načrtovanje, razvoj in trženje turističnih destinacij na glavnih geografskih in produktnih področjih, opredeljenih v Strategiji slovenskega turizma 2002-2006;
- spodbujati naložbe v obnovo in modernizacijo obstoječe ter gradnjo nove turistične infrastrukture (npr.: kongresnih centrov, izrabe termalnih vod, nastanitvenih objektov, golf igrišč, bazenov, marin, smučarskih žičnic, rekreacijskih objektov za turiste...)

4.1.3.3. Upravičene dejavnosti

Uredba ES 1145/2003 določa podrobna pravila za izvajanje Uredbe Sveta 1260/1999 glede upravičenosti izdatkov, ki jih sofinancirajo strukturni skladi. Upravičene dejavnosti so usklajene z navedenima uredbama, s pravili Evropske skupnosti o državnih pomočeh in potrjenimi shemami državnih pomoči 0002 -5715334 –2002 in 0004-5715334-2001. Ukrep se bo torej izvajal po pravilih državnih pomoči.

Za doseganje navedenih ciljev so predvidene naslednje dejavnosti:

- Podpora in priprava skupnih strateških načrtov za razvoj destinacij, marketinških načrtov, rezervacijskih sistemov, blagovnih znamk destinacij, informacijskih centrov, promocije.
- Prenova in modernizacija obstoječe ter gradnja nove turistične infrastrukture, vključno z nastanitvenimi zmogljivostmi.

4.1.3.4. Upravičenci

Končni upravičenec je Ministrstvo za gospodarstvo.

Končni prejemniki so gospodarske družbe, ustanove³⁶, družbe in društva.

4.1.3.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge³⁷

Okvirno 20 odstotkov razpoložljivih sredstev te prednostne naloge, ki jo financira Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR).

4.1.4. Ukrep 1.3: IZBOLJŠANJE PODPORNEGA OKOLJA ZA PODJETNIŠTVO

4.1.4.1. Utemeljitev

Mala in srednje velika podjetja so pomemben generator zaposlovanja in prihodka, so ključni faktor stabilnosti in socialne kohezije in so vitalnega pomena za regionalni razvoj. V primerjavi z velikimi podjetji, so MSP soočena z večjimi ovirami pri ustanavljanju, dostopu do financiranja in podpornih storitev in imajo nesorazmerno višje stroške na enoto pri izvedbi omenjenih storitev.

V državah članicah EU, MSP predstavljajo 98,8 % vseh podjetij in zaposlujejo 52 % celotne delovne populacije, najmanj 23 % vseh zaposlenih dela v mikro podjetjih. Statistični podatki za Slovenijo kažejo, da mala in srednje velike podjetja predstavljajo 99,7 odstotkov vseh podjetij; zaposlujejo 65,9 odstotkov celotne delovne populacije. Rezultati Globalnega

³⁶ Če je končni prejemnik javna ustanova, mora upoštevati pravila o državnih pomočeh.

³⁷ Relativna teža ukrepa se nanaša le na dodelitev sredstev Strukturnih skladov in ne na ostala predvidena sredstva financiranja.

podjetniškega monitorja za Slovenijo 2002 kažejo, da se v Sloveniji od 22 odraslih (18-64 let) le ena oseba ukvarja s podjetniško dejavnostjo. To postavlja Slovenijo na 25. mesto med 37 državami, vključenimi v raziskavo. Še zmeraj so 4 od 10 novih podjetnikov postali podjetniki zaradi potrebe po preživetju in ne prostovoljno zaradi poslovne priložnosti. V povprečju le eden od 2,14 tistih, ki začnejo, preživi. Produktivnost je nizka, ker mala in srednje velika podjetja ustvarjajo le 17.000 EUR dodane vrednosti na zaposlenega, v primerjavi s 65.000 EUR v državah članicah Evropske unije.

Različne strokovne študije podjetništva in podjetniškega okolja v Sloveniji (Slovenski observatorij za mala in srednje velika podjetja 2002, Globalni monitor podjetništva za Slovenijo 2002) kažejo na to, da so glavne ovire podjetništvu dostop do finančnih virov, dostop do informacij in storitev in podporno podjetniško okolje, ki ni najbolj prilagojeno podjetniškemu razvoju.

Ustrežno podporno okolje je velikega pomena za preživetje in rast podjetja. Podpora malim in srednje velikim podjetjem se izvaja prek podpornih institucij za podjetništvo, saj to omogoča boljše upoštevanje strukturnih in regionalnih razlik. Zagotavljanje informacij in svetovalnih storitev podjetjem (kar je osnovna storitev večine podpornih institucij) je velikega pomena predvsem v fazi ustanavljanja podjetja in v prvih treh letih delovanja. Pomanjkljivosti in nevarnosti, ki jih je pokazala SWOT analiza (internacionalizacija in znanje tujih jezikov, premajhna podpora zaposlovanju izobražene delovne sile, drage svetovalne storitve, selitev delovne sile iz obrobja in podeželja v mesta,...), so vodile k oblikovanju novega ukrepa, ki je oz. bo omogočil boljši dostop do svetovalnih storitev, dvignil nivo kakovosti svetovalnih storitev in pripomogel k nadgradnji podpornih institucij za podjetništvo na regionalni / lokalni ravni.

Uspešen zagon novih podjetij in njihova dinamična rast zahteva tudi razvoj stimulativnega finančnega okolja z lahkim dostopom do finančnih virov za naložbe. Strukturni zaostanki v Sloveniji kažejo na pomanjkanje ugodnih kreditnih in kapitalskih virov za naložbe. Zato je potrebno izboljšati finančno okolje, dostop do finančnih virov za razvoj naložb podjetij in dostop do kapitala za zagon in rast podjetij.

4.1.4.2. Cilji:

Splošni cilj tega ukrepa je doseči strukturo gospodarstva, primerljivo z gospodarsko strukturo Evropske unije, z ustvarjanjem učinkovitega podpornega okolja, ki aktivira vse vire, z namenom spodbujanja ustanavljanja novih podjetij, izboljšanja stopnje preživetja v prvih kritičnih letih (3 leta) ter spodbujanja uspešne rasti podjetij, konkurenčnosti in produktivnosti.

Specifični cilji so:

- Zagotoviti učinkovite in dostopne svetovalne storitve in podporne storitve svetovanja in informiranja za podjetja, z namenom izboljšanja njihovega delovanja, konkurenčnosti ter spodbujanja zaposlovanja ter prispevati k dinamičnemu, podjetništvu-prijaznem poslovnem okolju, ki bo spodbujal nastajanje novih podjetij ter pospeševal rast.
- Spodbujati produktivne razvojne naložbe z namenom spodbujanja nastajanja podjetij in njihove rasti.

4.1.4.3. Upravičene dejavnosti

Uredba ES 1145/2003 določa podrobna pravila za izvajanje Uredbe Sveta 1260/1999 glede upravičenosti izdatkov, ki jih sofinancirajo strukturni skladi. Upravičene dejavnosti so usklajene z navedenima uredbama, s pravili Evropske skupnosti o državnih pomočeh in potrjenimi shemami državnih pomoči 0002-5715334-2002 in 0007-5715333-2003. Ukrep se bo torej izvajal po pravilih državne pomoči.

Namen tega ukrepa bo dosežen z izvajanjem naslednjih dejavnosti:

- Subvencioniranje svetovalnih storitev za mala in srednje velika podjetja
- Zagotovitev podpor za naložbene projekte malih in srednje velikih podjetij
- Zagotavljanje podpore garancijam/poroštvom MSP za investicijske kredite preko bank

4.1.4.4. Upravičenci

Končni upravičenci so Pospeševalni center za malo gospodarstvo in Javni sklad RS za razvoj malega gospodarstva.

Končni prejemniki so obstoječa majhna in srednja podjetja ter fizične osebe, ki razvijejo poslovno idejo ali ustanovijo podjetje.

4.1.4.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge³⁸

Okvirno 15 odstotkov razpoložljivih sredstev te prednostne naloge, ki jo financira Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR).

4.1.5. Ukrep 1.4: GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA IN JAVNE STORITVE

4.1.5.1. Utemeljitev

Medtem ko bodo ukrepi 1.1, 1.2 in 1.3 prve prednostne naloge prispevali k povečanim naložbam na področju podjetništva in inovacij v zasebnem sektorju (in so zato predmet shem državnih pomoči), se ta ukrep osredotoča na javne naložbe, ki bodo te ukrepe dopolnjevale z zagotavljanjem javne infrastrukture in z njimi povezanih storitev, potrebnih za investiranje, prenos znanja in promocijo podjetništva.

Programiranje prednostnih nalog ESSR in ukrepov v okviru slovenskega EPD temelji na izhodišču, da je konkurenčnost nacionalnega gospodarstva nižja od potencialne. Javna in komunalna infrastruktura kot tudi povezane storitve predstavljajo pomemben element promocije podjetništva in aktivne industrijske in regionalne politike. Intervencije strukturnih skladov v javni infrastrukturi in storitvah bodo zagotovile sinergijo med javnimi in zasebnimi naložbami na prednostnih področjih - razvoj inovacijskega okolja, razvoj turizma, in promocija podjetništva – in bodo prispevale k doseganju ciljev prednostne naloge št. 1.

³⁸ Relativna teža ukrepa se nanaša le na dodelitev sredstev Strukturnih skladov in ne na ostala predvidena sredstva financiranja.

Gospodarska infrastruktura po tem ukrepu vključuje javno infrastrukturo (*čiščenje odpadnih voda, oskrba s pitno vodo, ceste, železnice, industrijski tiri, kanalizacija, telekomunikacije, kolesarske steze, elektrika, naravna in kulturna dediščina, širokopasovne povezave...*), razvojno infrastrukturo (*javne raziskovalne ustanove, izobraževalni, turistični in poslovni objekti*) in povezane javne storitve (*podporne informacijske storitve za MSP ter lokalne skupnosti*).

Razvoj poslovnih con je pomemben element tega ukrepa. Izhaja iz dejstva, da je ena izmed ključnih ugotovljenih pomanjkljivosti za spodbujanje naložb pomanjkanje ustrezno opremljenih poslovnih con s potrebno infrastrukturo, to je komunalno infrastrukturo, prometnimi ter komunikacijskimi povezavami.

Krepitev zmogljivosti javnih raziskovalnih in izobraževalnih ustanov na prednostnih področjih, npr. razvoj novih tehnologij in znanj, prenos znanja, vseživljenjsko učenje, spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti, s posebnim poudarkom na infrastrukturi IKT, je še eno pomembno področje investiranja. Utemeljitev izhaja iz nizke stopnje sodelovanja med izobraževalnimi ustanovami in podjetji, kar se odraža v nizki stopnji tehnološke zahtevnosti in produktivnosti podjetij.

Razvoj turističnih destinacij prav tako zahteva naložbe v javno infrastrukturo zaradi izboljšanja kakovosti in dostopnosti turističnih proizvodov na tem področju. Objekti za šport in prosti čas, naravna in kulturna dediščina ter prometna infrastruktura predstavljajo pomemben del ukrepa.

4.1.5.2. Cilji

Splošni cilj ukrepa je povečati obseg javnih naložb v infrastrukturo in storitve z neposrednim ekonomskim učinkom na promocijo projektov, ki izhajajo iz ukrepov 1.1, 1.2 in 1.3. Ustvarjene sinergije bodo zagotovile doseganje ciljev programa.

Specifični cilji so določeni v skladu s cilji drugih ukrepov v prednostni nalogi:

- razviti javno R&R in izobraževalno infrastrukturo, in okrepiti zmogljivosti univerz in javnih raziskovalnih ustanov za ustvarjanje in prenos znanja in novih tehnologij.
- ustanoviti ustrezno IKT infrastrukturo, ki bo omogočila hitro, širokopasovno internetno povezavo za raziskovalna, izobraževalna in poslovna okolja.
- zagotoviti ustrezne lokacije za ekonomske dejavnosti v Sloveniji z namenom povečevanja domačih in tujih neposrednih naložb.
- povečati naložbe v javno infrastrukturo, promet, rekreacijske in kulturne objekte, ki bodo podpirali razvoj turističnih destinacij in kakovost turističnih proizvodov.
- z razvojem javnega prometa, komunalne infrastrukture in javnih storitev povečati kvaliteto in dostopnost infrastrukture, ki bo podpirala trajnostno mobilnost in omogočala lažji dostop do poslovnih con in turističnih destinacij.

4.1.5.3. Upravičene dejavnosti

Dejavnosti naložb v javno infrastrukturo so upravičene le, če so povezane z opredeljenimi cilji, razvojem poslovnih con, razvojem javne raziskovalne in izobraževalne infrastrukture, IKT infrastrukturo in turističnimi destinacijami.

1. Prenova, obnova, modernizacija in izgradnja prostorov in opreme za javne raziskovalne in razvojne ustanove, javne poslovne objekte in javne turistične objekte (***centri odličnosti, poslovne cone, multimedijски centri, centri vseživljenjskega učenja, objekti za šport in prosti čas, kulturna dediščina, IKT...***):
2. Prenova, obnova, modernizacija, izgradnja javne in komunalne infrastrukture (***čiščenje odpadnih voda, vodooskrba, urbani prometni sistemi, ceste, železnice, kanalizacija, telekomunikacije, kolesarske steze, elektrika, parki in druga naravna dediščina, kulturna dediščina, širokopasovne povezave...***)
3. Študije in raziskave o ustanovitvi in izboljšavi javnih storitev (***priprava in izvedba programov in strategij***).

4.1.5.4. Upravičenci

Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za promet, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ministrstvo za informacijsko družbo, javni zavodi, javna in neprofitna podjetja ter občine.

4.1.5.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge³⁹

Okvirno 45 odstotkov razpoložljivih sredstev te prednostne naloge, ki jo financira Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR).

³⁹ Relativna teža ukrepa se nanaša le na dodelitev sredstev Strukturnih skladov in ne na ostala predvidena sredstva financiranja.

4.2. Prednostna naloga št. 2: Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje

4.2.1. Opis prednostne naloge

4.2.1.1. Utemeljitev

V zadnjih letih Slovenija doživlja pozitivna gibanja na področjih razvoja človeških virov, trga dela in zaposlovanja. Kljub dobrim rezultatom pa se spoprijema tudi s številnimi izzivi, ki terjajo posebno pozornost.

Izraba človeških potencialov v državi in zlasti v nekaterih regijah ni zadovoljiva. Zlasti pereč je problem nizke stopnje zaposlenosti starejših delavcev (24,4 odstotka v starostni skupini 55–64 let). Stopnja aktivnosti je najvišja v osrednji Sloveniji, kar je tesno povezano s številom razpoložljivih delovnih mest.

Stanje na tem področju je podrobneje predstavljeno v analitičnem delu tega enotnega programskega dokumenta (v točki 2.2.2), ki osvetljuje zlasti naslednja vprašanja:

- visoko stopnjo dolgotrajne brezposelnosti; neugodno starostno strukturo brezposelnih (46,4 odstotka brezposelnih je bilo decembra 2002 starejših od 40 let in 22,9 odstotka je bilo starejših od 50 let) ter visoko stopnjo brezposelnih med mladimi; nizko izobrazbeno strukturo brezposelnih; visoko in naraščajočo stopnjo brezposelnosti med ženskami; velik delež invalidov med brezposelnimi; naraščajoče regionalne razlike v stopnjah brezposelnosti);
- nizko vključenost odraslih v izobraževanje; visoko stopnjo osipa iz izobraževanja; neuskkljenost med sistemom izobraževanja in usposabljanja ter potrebami trga dela;
- marginalizacija in nevarnost izključevanja posebnih skupin, zlasti invalidov, etničnih skupin (npr. Romov), brezdomcev, oseb z nizkimi dohodki, oseb s posebnimi potrebami in težavami pri vstopanju na trg delovne sile.

Pri zaposlenih državljanih mora Slovenija posvetiti posebno pozornost delavcem v panogah, kjer poteka prestrukturiranje, ki jim grozi izguba zaposlitve, zlasti nekvalificiranim in tistim z neustreznimi poklicnimi kvalifikacijami. V zadnjih letih med tehnološkimi viški prevladujejo starejši delavci in nekvalificirani delavci in delovni invalidi, ki imajo po izgubi zaposlitve manjše možnosti najti novo zaposlitev. Stopnja produktivnosti v Sloveniji v primerjavi z EU je še en odraz nizke izrabe človeških virov.

Primerjalni podatki za Slovenijo kažejo tudi nizek delež udeležbe odraslih v izobraževanju in usposabljanju, primanjkljaj izobrazbe pri starejših generacijah in nizko funkcionalno pismenost. Čeprav se je izobrazbeni kapital mlajših generacij v zadnjem desetletju povečal, še vedno preveč mladih ne zaključi izobraževanja in vstopa na trg dela brez ustrezne izobrazbe.

Strateški cilj Slovenije je doseči uravnotežen ekonomski in socialni razvoj, kar zajema tudi razvoj človeških virov, trga dela in politik zaposlovanja ter spodbujanja socialnega vključevanja, in iz tega izhajajočo rast zaposlenosti in padec brezposelnosti ter rast socialne blaginje in kakovosti življenja prebivalstva. Namen politike zaposlovanja sta višja stopnja zaposlenosti in nižja stopnja brezposelnosti, pri čemer naj bi se zadnja kolikor mogoče približala naravni stopnji brezposelnosti. Socialno vključevanje zadeva v glavnem skupine brezposelnih, ki imajo težave pri iskanju zaposlitve, s posebnim poudarkom na dolgotrajno brezposelnih, invalidih, Romih, osebah z nedokončanim šolanjem in drugimi skupinami s

posebnimi potrebami (kot so zasvojenosti z drogami in alkoholiki, osebe po prestani kazni, osebe s težavami v duševnem zdravju ljudi, itd.).

Cilj programov in dejavnosti te prednostne naloge EPD je podpiranje doseganja zgoraj navedenega strateškega cilja s koncentracijo naložb v izbrana področja. Skupna imenovalca vseh ukrepov, programov in dejavnosti sta dva:

- a) Preprečevanje – ohranjanje delovnih mest, preprečevanje prehoda v odprto brezposelnost, soočanje z dolgotrajno brezposelnostjo in preprečevanje prehoda v poklicno invalidnost;
- b) Aktiviranje – ukrepi za spodbujanje izobraževanja in usposabljanja brezposelnih in zaposlenih, uvajanje koncepta vseživljenjskega učenja, zaposlovanje, ustvarjanje kakovostnih delovnih mest in socialno vključevanje.

V skladu s strategijo EPD bo posebna pozornost posvečena področjem in regijam z višjo stopnjo brezposelnosti, kar naj bi tudi prispevalo k omilitvi regionalnih razlik.

Ukrepi v okviru te prednostne naloge, usmerjeni v pridobivanje znanja, razvoj človeških virov in zaposlovanja, spodbujajo aktivno politiko povečevanja zaposljivosti brezposelnih in zmanjševanja brezposelnosti. Spodbujanje socialnega vključevanja je usmerjeno na skupine, ki potrebujejo posebno pomoč pri vračanju na trg dela. Slovenija mora pospešiti procese razvoja sistema izobraževanja in usposabljanja ter infrastrukture, pa tudi proces uvajanja vseživljenjskega učenja. Pomena vseživljenjskega učenja za krepitev konkurenčnosti gospodarstva in blaginje prebivalstva Slovenije se morajo zavedeti tako delavci kot delodajalci.

Ustreznije znanje in usposobljenost zaposlenih bo tudi povečalo njihove sposobnosti prilagajanja hitrim spremembam na trgu dela in v proizvodnem sistemu. Prizadevanja države za višjo stopnjo zaposlenosti bodo podpirali ustvarjanje kakovostnih delovnih mest, spodbujanje samozaposlovanja, uvajanje novih oblik organizacije dela, preprečevanje poklicnih bolezni in spodbujanje lokalnih programov zaposlovanja.

4.2.1.2. Cilji

Splošni cilji:

Izvajanje ukrepov v okviru te prednostne naloge bo usmerjeno na naslednje splošne cilje: z vlaganji v znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje povečati število kakovostnih delovnih mest, zmanjšati obseg brezposelnosti, spodbujati socialno vključevanje skupin s posebnimi potrebami, spodbujati vseživljenjsko učenje z višjo kakovostjo in lažjo dostopnostjo izobraževanja in usposabljanja za življenje in delo, ter zvišati raven prilagodljivosti delavcev.

Specifični cilji:

Splošni cilji v okviru te prednostne naloge bodo doseženi z osredotočenjem razpoložljivih virov na omejeno število ukrepov in v okviru teh ukrepov na programe in dejavnosti z naslednjimi *specifičnimi cilji*:

- a) Zviševanje stopnje zaposlenosti in zmanjševanje stopnje brezposelnosti; posebna pozornost bo posvečena preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti in pomoči brezposelnim na poti do zaposlitve (prek integracijske poti).
- b) Spodbujanje dostopa ljudi s posebnimi potrebami in težavami do trga dela.

- c) Ustvarjanje potrebnih sistemov in struktur za izvajanje vseživljenjskega učenja, ki bo zagotovil temeljne človeške vire in infrastrukturo, ki so nujno potrebni za večjo udeležbo v vseživljenjskem učenju v Sloveniji in za izboljšanje kakovosti in dostopa do vseživljenjskega izobraževanja in usposabljanja.
- d) Izboljšanje usposobljenosti in spretnosti za spodbujanje prilagodljivosti zaposlenih in podjetij, in ustvarjanje novih kakovostnih delovnih mest.

Ciljne vrednosti in kazalniki:

Po strateških prednostnih nalogah za pomoč iz strukturnih skladov na področju človeških virov, kot je opredeljeno v Referenčnem okviru politike zaposlovanja in človeških virov, bo podpora iz ESS prispevala k doseganju nacionalnih ciljev in zlasti k doseganju ciljev te prednostne naloge. Cilji za vsako področje politike ESS so naslednji:

1. Področje politike A – zaposljivost: vsaj 60 odstotkov vseh udeležencev v ukrepu bo vključenih v preventivne ukrepe
2. Področje politike B – socialno vključevanje: vsaj 50 odstotkov aktivnosti v ukrepu bo glede obsega usmerjeno na skupine, ki jim grozi socialno izključevanje (razen oseb z nedokončanim izobraževanjem in invalidov)
3. Področje politike C – vseživljenjsko učenje: vsaj 70 odstotkov sredstev dodeljenih področju politike bo pomoč strukturam in sistemom
4. Področje politike D – podjetništvo in prilagodljivost: ukrepi v tej prednostni nalogi bodo na splošno vključevali vsaj 50% žensk, vsaj ena aktivnost znotraj posameznega ukrepa pa bo posebej usmerjena v zagotavljanje dostopa žensk do izobraževanja, usposabljanja, zaposlovanja in drugih aktivnosti razvoja človeških virov.

Uspeh te podpore se bo meril z naslednjimi kazalniki ⁴⁰ (vsi kazalniki bodo porazdeljeni glede na spol in glede na status na trgu dela):

Kazalniki	Ciljna vrednost
Učinek:	
– Število udeležencev	42,400
– Število podprtih podjetij	220
– Število projektov ***	300
Rezultat:	
– Delež udeležencev, ki so uspešno dokončali ** aktivnost	85%
– Bruto število delovnih mest, ustvarjenih v FTE	1,500
Vpliv:	
– Znižanje (v odstotnih točkah) deleža dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi	12.2
– Delež udeležencev, zaposlenih* po 12 mesecih	70%
– Povečanje (v odstotnih točkah) stopnje vključenosti prebivalstva pri aktivnostih vseživljenjskega učenja	7.4

* Neregistrirani brezposelni

** Zaposlitev, oblikovanje podjetja, vstop v subvencionirano zaposlitev, pridobitev poklicne kvalifikacije, uspešen zaključek programa, dostop do izobraževanja in usposabljanja, mobilnost zaposlenih

*** "Projekt" pomeni aktivnost, ki ima obliko podpore, dodeljene prek razpisa za predloge, na podlagi ene odločitve, da se sofinancira s strani ESS in poteka v pristojnosti prijavitelja ali končnega prejemnika.

4.2.1.3. Horizontalne vsebine v okviru prednostne naloge

Ukrepi v okviru te prednostne naloge posebej upoštevajo naslednje vsebine: (i) razvoj informacijske družbe in uvajanje informacijskih tehnologij v delovne procese; (ii) pospeševanje enakih možnosti ter zlasti dostopnosti trga dela, zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja ter poslovnega okolja ženskam; (iii) trajnostni razvoj ter (iv) lokalni razvoj zaposlovanja. Te usmeritve bodo upoštevane pri pripravi programov in projektov, za katere so navedene usmeritve obvezne.

4.2.1.3.1 *Usmeritev v informacijsko družbo* nastopa kot odraz obdobja povečane uporabe in odvisnosti od informatizacije in vedno večjega pomena informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) ter izkoriščanja možnosti in zmogljivosti teh tehnologij na vseh področjih sodobnega življenja. Sedanje razprave o informacijski družbi zajemajo področja dela, zaposlovanja, izobraževanja in socialne kohezije. V tem smislu je treba izrabiti možnosti, ki jih nudijo IKT na področjih spodbujanja aktivnega iskanja zaposlitve, preprečevanja socialne izključenosti (h kateri prispeva tudi oblikovanje »digitalnega razkoraka«) in izobraževanja ter usposabljanja (s posebnim poudarkom na vseživljenjskem učenju), pa tudi prilagodljivosti zaposlenih, delovnih procesov in organizacijskih oblik dela razvoju informacijske tehnologije. V ta namen se pospešuje uporaba storitev informacijske družbe (ID), s pomočjo dejavnosti znotraj te prednostne naloge pa se bo izboljšal dostop do storitev ID. Kadar koli je primerno, se IKT uporablja kot orodje in oprema pri izobraževanju in usposabljanju, ali pa usposabljanje na področju IKT dopolnjuje dejavnosti razvoja človeških virov. Med merila za izbiro projektov se sprejme tudi vpliv na ID. V Programskem dopolnilu in ustreznih pozivih za predloge bo to vprašanje podrobneje razdelano.

⁴⁰ Izbira kazalcev izhaja iz ciljev podpore ESS za RČV in zaposlovanje in temelji na smernicah ESS "Smernice za sistem nadzora in ocenjevanja pomoči ESS".

4.2.1.3.2 Spodbujanje enakih možnosti bo sistematično upoštevano ne le v programskih dokumentih, ampak tudi pri pripravi programov in projektov, izvajanju in spremljanju vseh projektov ter v poročanju. Pospeševanje enakih možnosti in zlasti izboljševanja položaja žensk v delovnem okolju, na trgu dela in v razvoju človeških virov bo prav tako upoštevano kot eno od meril izbiranja projektov. Poleg tega bodo ukrepi v okviru te prednostne naloge na splošno vključevali najmanj 50 odstotkov žensk, najmanj ena dejavnost vsakega ukrepa pa bo še posebej poudarjala zagotavljanje dostopa žensk do izobraževanja, usposabljanja, zaposlovanja ali drugih dejavnosti pri razvoju človeških virov.

4.2.1.3.3 V skladu s strategijo EU in nacionalno strategijo bo spodbujanje trajnostnega razvoja predstavljalo sestavni del dejavnosti v okviru te prednostne naloge. Usmerjeno je v razvijanje ustvarjalnih in odgovornih posameznikov, sposobnih razumeti posledice posameznih dejanj za socialno in naravno okolje. Doseženo bo z uporabo interdisciplinarnih metod učenja, usposabljanja, svetovanja itd., kar bo za določeno vrsto dejavnosti, ki jih podpira ESS, najprimerneje. Udeležencem izobraževanja, usposabljanja ali drugih dejavnosti razvoja človeških virov bo kot minimum zagotovljen modul o varovanju okolja in o ciljih trajnostnega razvoja.

4.2.1.3.4 Spodbujanje lokalnih programov zaposlovanja preko lokalnih partnerstev pomeni sodelovanje lokalnih subjektov pri razvoju lokalnih okolij. Na ta način bo dosežena krepitev sodelovanja na regionalni in lokalni ravni pri zmanjševanju brezposelnosti, spodbujanju zaposlovanja, izboljševanju delovanja trga dela in spodbujanju razvoja lokalnih gospodarstev. Lokalni programi so zlasti pomembni z vidika preprečevanja socialne izključenosti in pospeševanja odpiranja novih delovnih mest na lokalni ravni. Med načrtovanjem in izvajanjem vseh dejavnosti, usmerjenih v reševanje lokalnih in regionalnih potreb, se uporabi pristop lokalnega partnerstva in posvetovanj s partnerji.

4.2.1.4. Usklajenost z drugimi prednostnimi nalogami EPD

Ukrepi in dejavnosti v okviru te prednostne naloge bodo usmerjeni v razvoj človeških virov, zaposlovanje in krepitev znanja pri brezposelnih in zaposlenih. Za uresničevanje ciljev v okviru te prednostne naloge morajo biti uspešno izvedene dejavnosti, načrtovane v okviru prve prednostne naloge, zlasti tiste, ki so povezane z ustvarjanjem novih delovnih mest, rastjo produktivnosti in krepitev konkurenčnosti. Naložbe v zasebna podjetja, usmerjene v krepitev konkurenčnosti, podpora inovacij, tehnološkega razvoja in podjetništva, kakor tudi naložbe v gospodarsko infrastrukturo predstavljajo nujen predpogoj za razporeditev človeških virov. Spodbujanje proizvodnega sektorja in konkurenčnosti, ter s tem krepitev gospodarskega približevanja in uravnoteženega regionalnega razvoja, naj bi prispevalo k ustvarjanju novih, kakovostnih delovnih mest. Po drugi strani pa bodo ustrezno usposobljeni človeški viri (ki so predmet podpore v okviru druge prednostne naloge EPD) zadovoljili potrebo po usposobljenih kadrih na novih delovnih mestih in s tem prispevali k ukrepom za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti. Podobno obstaja tesna povezava tudi med razvojem človeških virov in dejavnostmi za povečanje zaposlovanja na eni strani ter med ukrepi, ki so načrtovani v okviru tretje prednostne naloge na področju kmetijske proizvodnje, na drugi strani.

4.2.1.5. Usklajenost z drugimi nacionalnimi in EU politikami

Namen ukrepov v okviru te prednostne naloge in programov, izvedenih v okviru teh ukrepov, je dopolniti obstoječe nacionalne usmeritve in povečati inovativnost in vrednost obstoječih programov.

Ukrepi so skladni s cilji Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS), ki opredeljuje *prehod v na znanju temelječo družbo* kot najpomembnejši mehanizem za doseganje temeljnega razvojnega cilja – rast blaginje prebivalstva Slovenije z enako obravnavo gospodarske, socialne in okoljske razsežnosti blaginje, s politiko razvoja človeških virov, ki zajema krepitev izobraževanja in usposabljanja, vključno z vseživljenjskim učenjem, ter politiko zaposlovanja kot dvema ključnima politikama uresničevanja tega cilja. Programske podlage razvoja človeških virov so širše opredeljene v slovenskem državnem razvojnem programu (DRP) za obdobje 2001–2006.

Ukrepi, programi in dejavnosti, ki bodo izvedeni v okviru te prednostne naloge, so skladni z Nacionalnim programom razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Pomoč iz strukturnih skladov bo prispevala k doseganju ciljev Slovenije⁴¹ na področju trga dela in zaposlovanja, opredeljenih v nacionalnem programu, zlasti ciljev, povezanih z zmanjšanjem stopnje brezposelnosti, z zmanjšanjem deleža dolgotrajno brezposelnih, deleža brezposelnih mladih in deleža brezposelnih brez poklicne izobrazbe. Izvajanje ukrepov v okviru te prednostne naloge bo dopolnjevalo izvajanje vladnih letnih programov aktivne politike zaposlovanja oziroma nacionalnega akcijskega programa zaposlovanja, ki je v pripravi, pri čemer bo osredotočeno na tiste dele programov in ukrepov, ki si jih je zastavila država na tem področju. Slovenija bo izvedla večino programov aktivne politike zaposlovanja z lastnimi viri. K izvajanju dejavnosti v okviru te prednostne naloge bo prav tako prispevala izvedba ukrepov, ki jih bo sofinanciral Evropski socialni sklad in ki sta jih Slovenija in Evropska komisija opredelili v dokumentu Skupna ocena prednostnih nalog na področju zaposlovanja (JAP).

Ukrepi te prednostne naloge podpirajo izvajanje prevladujočih ciljev Evropske strategije zaposlovanja v Sloveniji ter v tem okviru prednostnih smernic za zaposlovanje za leto 2003. Te so v skladu z usmeritvijo "Evrope, ki temelji na znanju in je sposobna za trajnostno gospodarsko rast z večjim številom boljših delovnih mest in večjo socialno povezanostjo" ter s sklepi Evropskega sveta v Lizboni leta 2000. Povezava med ukrepi Enotnega programskega dokumenta in Evropsko strategijo zaposlovanja je podrobneje določena v Referenčnem okviru politike zaposlovanja in razvoja človeških virov v Sloveniji.

Spodbujanje socialnega vključevanja, ki bo potekalo na podlagi te prednostne naloge, dopolnjuje Program boja proti revščini in socialni izključenosti, ki ga je sprejela slovenska vlada leta 2000. Skupaj z dodatnimi ukrepi predstavlja ta program integralno strategijo socialnega vključevanja, ki je podlaga za nadaljnjo politiko vlade na vseh področjih socialne varnosti. Spodbujanje socialnega vključevanja je usmerjeno na dejavnosti in ciljne skupine, ki so posebej izpostavljene v Skupnem memorandumu o socialnem vključevanju (JIM), ki bo podpisan do konca leta 2003. Vse dejavnosti so skladne s cilji in dejavnostmi Evropske skupnosti na področju boja proti revščini in socialni izključenosti. Dejavnosti so v skladu z Evropsko socialno agendo iz leta 2000, v kateri je poudarjeno, da so cilj polnega zaposlovanja

⁴¹ Cilji, navedeni v državnem programu, so naslednji: (a) dvig ravni izobrazbe in kvalifikacij delovne sile; (b) zmanjšanje strukturnih neskladij, ki naj se pokaže kot zmanjšanje deleža dolgotrajno brezposelnih na okoli 40 odstotkov in deleža brezposelnih brez poklicne izobrazbe na okoli 25 odstotkov; (c) zagotovitev vključitve vseh mladih brezposelnih, ki niso našli nove zaposlitve v šestih mesecih od izgube prejšnje, in vseh drugih brezposelnih, ki niso našli nove zaposlitve v 12 mesecih, v aktivne programe; (d) zmanjšanje regionalnih razlik na trgu dela; (e) povečanje zaposlovanja, ki se bo v povprečju povečalo za več kot 1 odstotek na leto v obdobju 2000-2006, s povečano gospodarsko rastjo, ki bo omogočila zmanjšanje stopenj brezposelnosti na okoli 5 odstotkov glede na metodo ILO ali na registrirano raven okoli 8 odstotkov do konca leta 2006; (f) nadaljnji razvoj socialnega partnerstva na področjih, ki zadevajo probleme brezposelnosti in rast zaposlovanja.

stopnje zaposlenosti, zmanjšanje regionalnih razlik, zmanjšanje neenakopravnosti ter izboljšanje kakovosti delovnih mest.

Dejavnosti v okviru te prednostne naloge zajemajo vseh pet področij politike Uredbe o evropskem socialnem skladu. Po en ukrep v okviru prednostne naloge sovпада z vsakim od prvih štirih področij politike (aktivna politika trga dela, boj proti diskriminaciji in socialni izključenosti, spodbujanje vseživljenjskega učenja ter spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti). Peto področje politike – izboljševanje dostopa na trg dela za ženske – je vključeno horizontalno v vse načrtovane ukrepe, kar pomeni, da v Enotnem programskem dokumentu uživa posebno pozornost.

Ukrepi v okviru te prednostne naloge so v skladu z akcijskim načrtom e-EUROPE 2005, zlasti s tem, ko poudarjajo razvoj e-učenja s hitrejšim razvojem in dostopnostjo e-vsebin ter razvoj novih oblik dela, ki jih omogoča IKT. Ukrepi so skladni tudi z nacionalnim strateškim dokumentom »Republika Slovenija v informacijski družbi« iz februarja 2003.

Vzporedno s pripravo tega Enotnega programskega dokumenta in ob upoštevanju prednostnih nalog, ki jih zastavljata JAP in JIM, Slovenija pripravlja tudi program izvajanja pobude Skupnosti EQUAL za obdobje 2004–2006. Izbrana tematska področja pobude EQUAL bodo dopolnjevala ukrepe Evropskega socialnega sklada z osredotočenjem na iskanje inovativnih metod boja proti diskriminaciji na trgu dela za tiste ljudi, ki imajo najtežji dostop do tega trga in potrebujejo največjo pomoč pri vključevanju vanj (zlasti Rome, brezdomce, bivše zapornike, alkoholike, zasvojenca z drogami in iskalce političnega zatočišča). Dejavnosti, ki bodo črpale pomoč Evropskega socialnega sklada in dejavnosti v okviru pobude EQUAL se ne bodo podvajale, temveč dopolnjevale.

Na področju človeških virov je program čezmejnega sodelovanja Interreg usmerjen na sodelovanje na trgu dela v okviru širitve Skupnosti ter na sodelovanje na področjih izobraževanja, usposabljanja in znanja. Strategija sodelovanja zajema oblikovanje čezmejnih omrežij ustanov, ki delujejo na trgu dela, analiziranje trgov dela v obmejnih območjih in prilagajanje sistemov usposabljanja, zlasti poklicnega, razmeram na teh trgih. Čezmejno sodelovanje je usmerjeno tudi na izmenjavo med šolami, univerzami in ustanovami in s tem na prenos znanja v obmejnih območjih. Programi čezmejnega sodelovanja Interreg se torej medsebojno dopolnjujejo, v svoji čezmejni sestavini pa gradijo na ukrepih in dejavnostih v okviru druge prednostne naloge, zlasti na ukrepih št. 3 in 4.

4.2.2. Ukrep 2.1: RAZVOJ IN KREPITEV AKTIVNIH POLITIK TRGA DELA

4.2.2.1. Utemeljitev

Analiza gibanj na trgu dela in področju zaposlovanja ter stanja v referenčnem letu (2002) kaže, da je zaposlovanje v Sloveniji začelo naraščati leta 1999. Rast je v letih 1999, 2000 in 2001 znašala nad en odstotek. Ta pozitivni trend pa se je leta 2002 obrnil in stopnja zaposlovanja je padla. Tu sta opazni dve značilnosti zaposlovanja: nizka stopnja zaposlenosti oseb v starostni skupini 55–64 let (le 24,4 odstotka – cilj EU je doseči stopnjo 50 odstotkov do leta 2010) in vrzeli med stopnjama zaposlenosti moških in žensk (več kot 10 odstotnih točk).

Stopnja brezposelnosti v Sloveniji postopoma pada, zelo opazne pa so strukturne posebnosti brezposelnosti. Med njimi izstopa dolgotrajna brezposelnost, katere stopnja med vsemi brezposelnimi je leta 2002 dosegla 57,7 odstotka, velik delež mladih brezposelnih oseb (15,3 odstotka), visoka stopnja starejših brezposelnih oseb (46,7 odstotka brezposelnih oseb starih

nad 40 let in 22,9 odstotka nad 50 let konec leta 2002) in koncentracija dolgotrajne brezposelnosti v skupini brez poklicne izobrazbe (več kot 50 odstotkov vseh brezposelnih). Oba procesa, JAP in JIM, izpostavljata dolgotrajno brezposelnost kot glavni problem, ki ga je potrebno rešiti.

Tudi medregionalne razlike glede brezposelnosti so sorazmerno velike. V zahodnem delu Slovenije se stopnja brezposelnosti giblje od 6,3 odstotka v goriški regiji do 7,9 odstotka v osrednji Sloveniji, stopnje brezposelnosti v vzhodnem delu države pa so znatno višje (najvišji – 17,6 odstotka – sta v pomurski in podravski regiji). Tako stanje je mogoče razložiti s prestrukturiranjem gospodarstva v devetdesetih letih in propadom težke in delovno intenzivne industrije (tekstilne industrije, industrije oblačil itd.), ki so delovale predvsem v vzhodnem delu države. Tekoče prestrukturiranje teh panog bo predvidoma privedlo do povečanega priliva v glavnem starejših, nekvalificiranih žensk med brezposelne.

Za obvladovanje izzivov na področjih trga dela in zaposlovanja je Slovenija sprejela Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Na podlagi tega nacionalnega programa vlada vsako leto sprejme program aktivne politike zaposlovanja, katerega cilj je zmanjševati število registriranih brezposelnih in hkrati zmanjševati strukturna neskladja.

Ukrep »razvoj in spodbujanje aktivnih politik trga dela«, ki bo sofinanciran iz Evropskega socialnega sklada, bo podpiral doseganje slovenskih strateških ciljev v obdobju do leta 2006 in dopolnjeval izvajanje nacionalnih programov aktivne politike zaposlovanja s koncentriranjem sredstev in dejavnosti na preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti mladih in odraslih z dvojnimi pristopom: z zgodnjim posredovanjem in pospešenim aktiviranjem, tako da bo "nov začetek" zagotovljen vsem mladim v 6, odraslim pa v 12 mesecih od izgube zaposlitve.

Pričakuje se, da bo vključitev ciljnih skupin brezposelnih v ustrezne programe, ki jim bodo zagotavljali usposabljanje ali izobraževanje, da bi jim olajšali pot do zaposlitve, ki bodo prilagojeni potrebam obeh, brezposelnih in delodajalcev, imeli za posledico zmanjšanje deleža dolgotrajno brezposelnih oseb in brezposelnih oseb brez kvalifikacij, kot tudi deleža mladih brezposelnih oseb in brezposelnih oseb starih nad 50 let. Programi vključevanja brezposelnih oseb v programe zaposlovanja bodo posebno pozornost namenili ženskam. To bo omogočilo ohraniti uravnoteženo strukturo brezposelnosti po spolu. Tak pristop bo terjal še bolj intenzivno svetovanje brezposelnim in tesno sodelovanje z delodajalci v postopkih zaposlovanja in izvajanja programov zaposlovanja za posamezne brezposelne.

Dejavnosti v okviru tega ukrepa se bodo izvajale tako, da bodo upoštevale posebne regijske in lokalne potrebe ter krepile sodelovanje na regionalni in lokalni ravni. Nadalje, regijam, ki zaostajajo, še posebej regijam in področjem z visoko brezposelnostjo bo posvečena posebna pozornost. Tako bo zagotovljena skladnost med razvojem človeških virov ter uravnoteženim regionalnim razvojem, obravnavala pa se bodo tudi vedno večja medregionalna neskladja in stopnja brezposelnosti.

4.2.2.2. Cilji

Splošni cilji

Splošni cilji so povečevanje stopnje zaposlenosti in zmanjševanje stopnje brezposelnosti; posebna pozornost bo posvečena preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti in pomoči brezposelnim na poti do zaposlitve (prek integracijske poti).

Specifični cilji:

- izboljšati zaposljivost brezposelnih;
- zmanjšati delež dolgotrajno brezposelnih,
- zmanjšati delež mladih brezposelnih oseb in brezposelnih žensk;
- zmanjšati delež starejših brezposelnih oseb.

4.2.2.3. Upravičene dejavnosti

Programi in dejavnosti v okviru tega ukrepa so namenjeni pomoči brezposelnim osebam na poti do zaposlitve prek integracijske poti. Integracijska pot obsega identifikacijo potreb, poklicno usmerjanje, izobraževanje, usposabljanje in pomoč pri iskanju zaposlitve. Upravičene dejavnosti v okviru te poti lahko vključujejo (dejavnosti upravičene do pomoči v skladu s členom 3.1(a) Uredbe o evropskem socialnem skladu št. 1784/1999):

- *Usposabljanje namenjeno povečanju usposobljenosti brezposelnih oseb:* dejavnost je namenjena omogočanju udeležencem, da si pridobijo znanje, spretnosti in/ali delovne izkušnje, potrebne za izboljšanje njihovih zaposlitvenih možnosti in zmanjšanje strukturnega neskladja na trgu dela. Posebna pozornost bo namenjena zagotavljanju dostopa do usposabljanja ženskam. Dejavnosti lahko vključujejo (i) institucionalne programe institucionalnega usposabljanja in (ii) programe usposabljanja na delovnem mestu ter integrirane programe usposabljanja.
- *Izobraževanje brezposelnih:* dejavnost je osredotočena na izobraževanje za dvig izobrazbene ravni brezposelnih. Dejavnost bo omogočila, da udeleženci pridobijo javno veljavno izobrazbo s ciljem povečanja zaposlitvenih možnosti in zmanjšanja strukturnega neskladja na trgu dela.

Pri vseh dejavnostih izobraževanja in usposabljanja bo posebna pozornost namenjena vidikom informacijske družbe na področju iskanja zaposlitve, poklicnega usmerjanja ter izobraževanja in usposabljanja. Dejavnosti bodo v celoti uporabljale možnosti IKT, medtem, ko se bodo izogibale možnim prekrivanjem z dejavnostmi, ki se jih hkrati izvaja pod drugimi programi. Udeleženci bodo, kjer bo to potrebno, dobili modul okoljskega usposabljanja.

4.2.2.4. Upravičenci

Končni upravičenec: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

Ciljni upravičenci: brezposelne osebe.

Spodbujanje enakosti med spoloma: vsaj 50 odstotkov vseh prejemnikov pomoči v okviru tega ukrepa bodo ženske.

4.2.2.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge

Ta ukrep bo predstavljal približno 30 odstotkov sredstev EU, namenjenih za to prednostno nalogo.

Finančna pomoč v okviru tega ukrepa se bo izvajala horizontalno, ob upoštevanju indikativne alokacije sredstev regijam, skladno s strategijo EPD in zakonodajo o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

4.2.2.6. Povezljivost

Da bi se izognili prekrivanju med temu dejavnostmi in tistimi, ki so izbrane v drugih programih, se sprejme ukrepe, ki bodo podrobneje opisani v PD.

4.2.3. Ukrep 2.2: POSPEŠEVANJE SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA

4.2.3.1. Utemeljitev

Brezposelnost, še posebej dolgotrajna brezposelnost je eden glavnih virov socialne izključenosti v sodobni družbi. Jedro dolgotrajno brezposelnih tvorijo ljudje z nizko stopnjo izobrazbe ali brez izobrazbe, ki so hkrati pretežno starejši in imajo pogosto omejene delovne zmožnosti (npr. zaradi invalidnosti).

Tranzicijski procesi so v Sloveniji privedli do ostrejšega segmentiranja na trgu dela in s tem do težjega dostopa do zaposlitve pri specifičnih ciljnih skupinah. To se odraža na rasti deleža invalidov in določenih drugih skupin med brezposelnimi, in sicer takih skupin, ki zaradi svojih specifičnih omejitev ne morejo vstopiti na trg dela brez predhodne priprave v programih za omilitev njihovih omejitev ali hib. Nadalje so med brezposelnimi skupine neaktivnega prebivalstva (del katerih sploh ni več registriran med brezposelnimi), ki zaradi nakopičenih osebnih problemov in težav potrebujejo takojšnjo pomoč pri motiviranju k iskanju zaposlitve, nato pa še pomoč pri samem iskanju zaposlitve.

Delež invalidov in oseb s poklicnimi boleznimi je v devetdesetih letih v Sloveniji znatno narasel. Leta 2002 je ta delež znašal 14,5 odstotka in več kot 50 odstotkov dolgotrajno brezposelnih invalidnih oseb je bilo na Zavodu RS za zaposlovanje registriranih več kot pet let. Večina jih je starejših, ki so že bili zaposleni, vendar je njihova vrnitev na trg dela brez prilagojene rehabilitacije, usposabljanja in podpore pogosto otežena.

Slovenija je že sprejela več ukrepov in programov spodbujanja socialnega vključevanja najbolj marginaliziranih skupin prebivalstva. Izvajata se Program boja proti revščini in socialni izključenosti (2000) in Strategija razvoja varstva invalidov (1991), ki sta tvorila podlago za zakone in predpise na tem področju. Doseženi so bili pozitivni rezultati pri večanju števila delovnih mest za invalidne osebe ter številnih razvitih programih rehabilitacije, usposabljanja in priprave invalidnih oseb za zaposlitev. Vendar po pred kratkim objavljenih poročilih o izvajanju strategije socialnega vključevanja in o izvedbi programa boja proti revščini in socialni izključenosti, hitrejša reševanje problemov povezanih z izobraževanjem, usposabljanjem, zaposlovanjem ter neodvisnim življenjem invalidov ostaja prednostna naloga. Potreben je nadaljnji razvoj in širjenje preventivnih in aktivnih ukrepov, še posebej za tiste skupine ljudi, ki so, po procesu JIM, najbolj občutljive (poleg dolgotrajno brezposelnih oseb, brezposelnih brez izobrazbe, mladih in starejših brezposelnih, predvsem žensk, so posebne ciljne skupine za dejavnosti socialnega vključevanja, brezposelne invalidne osebe, osebe z nezaključenim šolanjem, Romi, osebe z nizkim osebnim dohodkom, žrtve nasilja, osebe s težavami v duševnem zdravju, odvisniki, osebe po prestani kazni in osebe brez delovnega dovoljenja).

Mnoge osebe iz navedenih skupin potrebujejo primerno pripravo, ki bi jim pomagala premagati težave/probleme in jih motivirala za vključevanje na trg delovne sile (pred konkretnim zaposlovanjem so potrebne primerne priprave za ponovno socialno vključitev). Pozornost in ustrezna finančna sredstva je treba posvetiti tistim dejavnostim, ki jih potrebujejo ukrepi za reševanje akutnih težav, kot tudi ukrepi za zaposlovanje oseb iz občutljivih skupin.

Kot odziv na zgoraj opisano stanje bo ukrep 2.2 dopolnjeval obstoječe nacionalne programe pri razvoju in širitvi preventivnih in aktivnih politik zaposlovanja, osredotočenih na najbolj prikrajšane skupine. Dopolnjuje tudi druge ukrepe v okviru te prednostne naloge, zlasti tiste, namenjene brezposelnim osebam. Ta ukrep je torej posebej usmerjen v reševanje problemov ciljnih skupin s posebnimi potrebami glede na vključevanje na trg dela (pot do vključitve, ki lahko vključuje ugotavljanje potreb, informiranje, usmerjanje, svetovanje, izobraževanje in usposabljanje), ki ga dopolnjuje pomoč za zaposlovanje. Z zagotavljanjem celostne podpore osebam iz prikrajšanih skupnosti pomaga pri odpravljanju ovir pri zaposlovanju. Določeni bodo pogoji in podprlo se bo sodelovanja na lokalni ravni v okviru katerih se bo razvijalo in izvajalo posebne programe socialne in ekonomske vključitve oseb iz ciljnih skupin.

4.2.3.2. Cilji

Splošni cilj:

- zviševanje udeležbe ljudi s posebnimi potrebami in težavami na trgu dela.

Specifični cilji:

- spodbujanje socialnega vključevanja brezposelnih s posebnimi potrebami in izboljšanje njihovih možnosti zaposlitve; posebna pozornost bo posvečena invalidom in mladim odraslim, ki so opustili šolanje pred zaključkom, so brezposelni in se soočajo z različnimi težavami,
- lajšanje dostopa na trg dela osebam, ki jim grozi socialna izključitev.

4.2.3.3. Upravičene dejavnosti

V okviru tega ukrepa se bodo izvajale naslednje vrste dejavnosti (upravičene do pomoči v skladu s členom 3.1(a), 3.1(b), 3.1(d) Uredbe o Evropskem socialnem skladu št. 1784/1999):

- *Pot do integracije:* Izvajalo se bo informiranje, usmerjanje, svetovanje, usposabljanje in izobraževanje izbranih ciljnih skupin prek postopnega pristopa do vključevanja.
Posebna pozornost bo namenjena usposabljanju IKT in v kolikor bo mogoče, usposabljanju, ki ga bodo dopolnjevali moduli okoljske ozaveščenosti.
- *Pomoč za zaposlovanje* Izvajali se bodo razvojni programi lokalnega zaposlovanja, namenjeni omogočanju zaposlovanja brezposelnim osebam s težavami, vključno z razvojem novih virov zaposlovanja, zlasti v socialni ekonomiji.
Posebna pozornost bo namenjena zagotavljanju dostopa do usposabljanja in zaposlovanja ženskam.

4.2.3.4. Upravičenci

Končni upravičenec: Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije

Ciljni upravičenci:

- dolgotrajno brezposelne osebe (preko dveh let), ki se soočajo z večjim tveganjem izključitve s trga delovne sile zaradi dolgotrajne brezposelnosti. brezposelni invalidi (s telesno in duševno oviranostjo), ki ne morejo vstopiti na trg delovne sile brez predhodne priprave v programih za omilitev njihovih omejitev ali hib,
- etnične skupine (Romi),

- mladi, ki so opustili šolanje, so brezposelni in imajo težave na različnih področjih
- druge prikrajšane skupine: žrtve nasilja, bivši odvisniki, osebe po prestani kazni, in drugi

Spodbujanje enakosti med spoloma: vsaj 50 odstotkov vseh prejemnikov pomoči v okviru tega ukrepa bodo ženske.

4.2.3.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge

Ta ukrep bo predstavljal približno 10 odstotkov sredstev EU, namenjenih za to prednostno nalogo.

4.2.3.6. Povezljivost

Da bi se izognili prekrivanju z drugimi dejavnostmi, predvsem s programi PHARE in CIP EQUAL za Slovenijo se sprejme posebne ukrepe. Za povezljivost se bo prizadevalo predvsem z osredotočenjem na podporo, ki ga bo program EQUAL nudil inovativnim načinom obravnavanja diskriminacije na trgu delovne sile, vključno diskriminacije zaposlenih.

4.2.4. Ukrep 2.3: VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

4.2.4.1. Utemeljitev

Slovenija je zavezana strateškimi ciljem, ki si jih je zastavila Evropska skupnost na področju izobraževanja in usposabljanja do leta 2010. Navkljub razmeroma visokemu odstotku BDP za izobraževanje (5.5 % - 5.7 %) in široki mreži izobraževalnih institucij (ter institucij za usposabljanje) ter visoki ravni izobrazbe mlajše populacije, primerjalni podatki za Slovenijo (glej točko 2.2.2.2.) kažejo nizko stopnjo udeležbe odraslih v izobraževanju in usposabljanju, hkrati pa visok izobrazbeni primanjkljaj med pripadniki starejših generacij in nizko stopnjo funkcionalne pismenosti. Čeprav se je v zadnjem desetletju izobrazbeni kapital mlajših generacij precej povečal, je še vedno preveč mladih, ki jim ne uspe zaključiti šolanja in vstopijo na trg dela brez ustrezne poklicne izobrazbe. Poleg tega se sistem izobraževanja in usposabljanja ne odziva dovolj hitro na potrebe dela in življenja v ekonomskem in socialnem okolju, ki ga zaznamujejo hiter tehnološki razvoj, procesi evropskih integracij in procesi globalizacije. Razlogov za tako stanje je več, najpomembnejša sta izobraževalna politika pred letom 1990 in proces tranzicije. Šele v začetku devetdesetih letih je izobraževanje odraslih v Sloveniji dobilo enakovredno mesto v sistemu izobraževanja in je bila priznana potreba dodatnih vlaganj v vseživljenjsko učenje. Oblikovani so bili obsežen pravni okvir in strategije reforme sistema izobraževanja in usposabljanja, katere izvedba terja čas, zlasti glede kakovosti in učinkovitosti.

Pomanjkljivosti na področju razvoja človeških virov, povezane s počasnim prilagajanjem ponudbe izobraževanja in usposabljanja, bi lahko privedle do resnih težav v procesih ustvarjanja, prenosa in uporabe znanj pri krepitvi konkurenčnosti in krepitvi gospodarstva, pa tudi glede socialne kohezije Slovenije in njenih regij.

Slovenija mora torej pospešiti posodabljanje programov izobraževanja in usposabljanja na način, ki bo nudil kakovostne individualizirane možnosti za osvajanje znanja, usposabljanje za delo, učenje za življenje ter vseživljenjsko učenje. Izvajanje koncepta vseživljenjskega učenja terja posodobitev izobraževalne infrastrukture in uvedbo novih pristopov pri poučevanju, učenju in svetovanju, pa tudi pri razvoju in nadgradnji programov. Vsak

posameznik potrebuje osnovno znanje in spretnosti, vključno s poznavanjem informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Pomena vseživljenjskega učenja za gospodarsko rast in konkurenčnost ter za dvig blaginje prebivalcev Slovenije se morajo zavedeti tako delavci kot delodajalci.

Ukrep vseživljenjskega učenja bo spodbujal uresničevanje strateških usmeritev in smernic na področju izobraževanja v povezavi s prednostnimi nalogami gospodarskega in socialnega razvoja ter razvoja zaposlovanja na nacionalni in lokalni ravni. Predvsem se bo osredotočil na razvoj potrebnih sistemov in struktur za zvišanje kulture vseživljenjskega učenja, ki je potreben pogoj za ustvarjanje na znanju temelječe družbe.

Ukrep je usmerjen na prednostne naloge, povezane s področjem politike vseživljenjskega učenja, zastavljene v okviru izvajanja in spremljanja politik Skupnosti na področju zaposlovanja in socialnega vključevanja (dokumenta JAP in JIM), in je v skladu z usmeritvami Komisije glede uresničevanja vseživljenjskega učenja v evropskem prostoru in glede prihodnjih ciljev sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Ob upoštevanju horizontalnega vprašanja EPD – informacijska družba - bo ukrep pospeševal dejavnosti, ki polno izkoriščajo možnosti IKT v skladu z akcijskim načrtom e-EUROPE 2005 in bo poudarjal predvsem razvoj e-učenja s hitrejšim razvojem in dostopnostjo e-vsebin in primernih orodij v slovenskem jeziku in bo hkrati omogočal dostop do trga e-učenja v Evropi. Ukrep je skladen s strateškim dokumentom Republika Slovenija v informacijski družbi.

Aktivnosti bodo usmerjene v vzpostavljanje potrebnih sistemov in struktur namenjenih izboljšanju izvajanja programov izobraževanja in usposabljanja, zlasti informacijsko podprtih oblik in metod učenja; prispevale bodo k lažjemu prehajanju med izobraževanjem in delom ter se osredotočale na potrjevanje neformalno in formalno pridobljenega znanja ter na izboljšanje fleksibilnosti in odzivnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja na spremembe zahtev na trgu dela in zahtev posameznikov. Dejavnosti bodo pomagale pri širitvi sistemov zagotavljanja kakovosti in celotni vertikali ustanov za izobraževanje in usposabljanje in pri zniževanju osipa med izobraževanjem tako, da bodo zagotovile bolj privlačno paleto programov usposabljanja za mlade in odrasle. Ukrep bo nudil dodatno podporo prebivalcem Slovenije pri njihovem vseživljenjskem učenju, pri tem bo poseben poudarek na programih zmanjševanja izobrazbenega primanjkljaja, dviga funkcionalne in informacijske pismenosti, znanja jezikov ter osnovnih znanj in veščin.

Ukrep bo tako pomembno prispeval k procesu vzpostavitve učinkovitega regionalno uravnoteženega omrežja poklicnih in strokovnih šol, vseživljenjskih in svetovalnih centrov in kontaktnih točk, ki bo podprlo ter se odzvalo na prednostne naloge nacionalnih in regijskih gospodarstev. Glede horizontalnih prednostnih nalog bo gojil pozitiven odnos do vseživljenjskega učenja, enakih možnosti, ustvarjalnosti, okolja in zdravja v družini, v lokalnih skupnostih in podjetjih.

4.2.4.2. Cilji

V skladu z omenjeno EU strategijo izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja je splošni cilj, kot sestavni del evropskega socialnega modela, povečati stopnjo udeležbe v vseživljenjskem učenju. Cilj ukrepa je vzpostaviti sisteme in strukture, ki bodo podprli strategijo vseživljenjskega učenja prek sodobnejše ponudbe izobraževanja in usposabljanja, usposabljanja učiteljev in izvajalcev usposabljanja, razvoja lokalnih/regionalnih centrov, širjenja sistema zagotavljanja kakovosti in neposredne pomoči za izobraževanje odraslih z izobrazbenim primanjkljajem ter zmanjševanje stopnje osipa. V skladu s ključnimi kazalci Komisije in merili za spremljanje napredka v udeležbi v vseživljenjskem učenju ukrep

vseživljenjskega učenja zasleduje cilj, da bi do leta 2010 povprečna stopnja udeležbe v vseživljenjskem učenju EU dosegla vsaj 15 % odraslega delovno aktivnega prebivalstva (starostna skupina 25–64) in ta stopnja v nobeni državi ne bi bila nižja od 10 %.

Specifični cilji ukrepa:

- izboljšati znanje in usposobljenost učiteljev in izvajalcev tečajev, ravnateljev šol in izvajalcev usposabljanja odraslih, mentorjev, izvajalcev in organizatorjev izobraževanja odraslih, svetovalcev;
- doseči večjo prožnost ponudbe izobraževanja in usposabljanja v skladu s potrebami gospodarstva in trga dela;
- zagotoviti kakovostno informiranje, svetovanje in dostopnost možnosti izobraževanja in usposabljanja za vse s širitvijo lokalnih/regionalnih svetovalnih centrov in kontaktnih točk za vseživljenjsko učenje;
- spodbujati izvajanje sistema zagotavljanja kakovosti s posebnim poudarkom na širitvi modela samoocenjevanja;
- zmanjšati izobrazbeni primanjkljaj odraslih, ki imajo samo osnovno ali nižjo poklicno šolo, nizko funkcionalno in digitalno pismenost, ter povečati udeležbo ljudi z nezaključenim šolanjem in tistih, ki so zgodaj zapustili izobraževanje, v izobraževanju in usposabljanju.

4.2.4.3. Upravičene dejavnosti

Ukrepi bodo izvedeni z naslednjimi vrstami dejavnosti (upravičenih do pomoči v skladu s členom 3.1(a), 3.2 (a)(i), 3.2 (a)(iii) in 3.2 (b)(i), 3.2(b)(iii) Uredbe (ES) št. 1784/1999 o Evropskem socialnem skladu:

- usposabljanje učiteljev, zlasti učiteljev v srednjih in štiriletnih srednjih poklicnih šolah, izvajalcev tečajev, mentorjev usposabljanja v podjetjih in ob delu, ravnateljev šol, organizatorjev izobraževanja odraslih, strokovnjakov IKT in informacijskih mediatorjev, poklicnih svetovalcev (pridobivanje *novih ključnih sposobnosti*, IKT, učenje, kako se učiti, socialne veščine, podjetništvo, tuji jeziki),
- posodabljanje in razvoj programov izobraževanja in usposabljanja (vključno podiplomsko stopnjo), vključno z razvojem široke palete kratkih, individualiziranih formalnih in neformalnih programov za odrasle, s posebnim poudarkom na IKT, multimedijski paketi za učenje na daljavo in razvoj sistema spričeval,
- razvoj in širjenje omrežja IKT podprtih lokalno/regionalnih centrov za vseživljenjsko učenje, ki zagotavlja podporo sodelujočim v učnih aktivnostih, poklicno usmerjanje za odrasle in mlade, predvsem za ženske in osebe z nedokončanim šolanjem, z namenom, da se olajša in pospeši dostop do novih oblik učenja s posebnim poudarkom na neformalnem učenju. Dejavnost bo usmerjena v usposabljanje svetovalcev v centrih kot tudi v zagotavljanje storitev.
- Širitev modela zagotavljanja kakovosti, ki temelji na principu samoocenjevanja s posebnim poudarkom na ustanovah in usposabljanju za poklicno izobraževanje ter izobraževanju odraslih.

- Zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja pri odraslih z izobraževanjem in usposabljanjem, predvsem tistih z osnovnimi ali nižjimi poklicnimi kvalifikacijami, nizko funkcionalno in digitalno pismenostjo (starih od 25 do 64 let), povečevanje udeležbe oseb z nezaključenim šolanjem in tistih, ki so zgodaj zapustili izobraževanje ter individualizirane, IKT podprte, formalne in neformalne dejavnosti izobraževanja in usposabljanja.

4.2.4.4. Upravičenci

Končni upravičenec sredstev za izvedbo ukrepa je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

Ciljni upravičenci:

- Ustanove in subjekti, ki se ukvarjajo s pripravo, načrtovanjem in izvajanjem izobraževanja in usposabljanja mladih in odraslih, zasebni in javni. Za nekatere dejavnosti je ciljni upravičenec lahko zgoraj omenjeno ministrstvo.
- Izvajalci usposabljanja (učitelji, izvajalci tečajev, mentorji, izvajalci in organizatorji izobraževanja odraslih, posredniki informacij, svetovalci in upravno osebje na področju izobraževanja in usposabljanja, delodajalci, socialni partnerji, ravnateljji šol in direktorji podjetij);
- Odrasli, ki bodo vključeni v izobraževanje in usposabljanje – formalno in neformalno, individualno in podprto z IKT (zlasti tisti z izobrazbenim primanjkljajem, samo osnovno ali nižjo poklicno izobrazbo, nizko ravniyo funkcionalne pismenosti, z nezaključenim šolanjem, ki so zgodaj zapustili izobraževanje ...).

Spodbujanje enakosti med spoloma: vsaj 50 odstotkov vseh prejemnikov pomoči v okviru tega ukrepa so ženske.

4.2.4.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge

Ukrepu je dodeljeno 30 odstotkov vseh sredstev EU, namenjenih za to prednostno nalogo.

4.2.4.6. Povezljivost

Da bi se izognili prekrivanju z drugimi dejavnostmi, ki se izvajajo v okviru programov EPD, Phare, kot tudi s programi, ki se izvajajo le v okviru državnega financiranja se sprejmejo posebni ukrepi. Zagotovi se predvsem povezljivost med ukrepom za vseživljenjsko učenje in projektom SI0309.06 Phare za vseživljenjsko učenje.

Projekt Phare je del iste politike ter strateškega ozadja kot ukrep vseživljenjskega učenja. Kot nadaljevanje reformnih projektov Phare VET 94 in Phare VET 97 (Mocca), je projekt Phare za vseživljenjsko učenje namenjen predvsem pospeševanju izvajanja rezultatov in dosežkov predhodnih projektov Phare VET. Njegove glavne dejavnosti se koncentrirajo na omejene pilotske projekte, ki so namenjeni krepitvi ustreznih institucionalnih zmogljivosti.

Ukrep vseživljenjskega učenja gradi na večjih političnih problemih, kot začetna faza dolgotrajnega procesa, ki je usmerjena v izvajanje potrebnih sistemov in struktur, ki zagotavljajo učinkovito dolgotrajno izvajanje politike vseživljenjskega učenja v podporo veživljenjskega učenja v evropskem prostoru ter evropske strategije zaposlovanja.

Povezljivost obeh intervencij ter preprečevanje prekrivanja (dvojno financiranje) obeh programov se zagotovi s primernimi razpisnimi postopki, smernicami, kriteriji za izbor projektov, kot tudi določenih ciljnih upravičencev.

V primeru ukrepa vseživljenjskega učenja – ESS Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport kot ciljni upravičenec določi mandat za izvedbo večjega dela obeh glavnih sklopov dejavnosti (usposabljanje učiteljev, posodabljanje kurikuluma) tistim ustanovam, ki so primerno usposobljene za izpeljavo teh dejavnosti.

Horizontalne prednostne naloge (predvsem IKT usposabljanje ter okoljske prednostne naloge) niso vključene v projekt Phare.

4.2.5. Ukrep 2.4: SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN PRILAGODLJIVOSTI

4.2.5.1. Utemeljitev

Analiza slovenskega podjetniškega sektorja in človeških virov (točke 2.2.1 in 2.2.2) izpostavlja ključne izzive, s katerimi se mora spopasti Slovenija, da bo uresničila svoja razvojna cilja prehoda v konkurenčno gospodarstvo in na znanju temelječo družbo. Ti izzivi so tesno povezani s kakovostjo dela, ki terja ustrezne kvalifikacije in spretnosti delavcev, prilagodljivost tehnološkemu in strokovnemu razvoju, poklicni razvoj /napredovanje in enakost med spoloma, kakor tudi zdravje in varnost pri delu, organizacijo dela in splošno uspešnost.

Poleg tega so bili ugotovljeni naslednji glavni izzivi: prvič, potreba po podpori usposabljanju zaposlenih za izboljšanje njihovih spretnosti in kvalifikacij, pa tudi za izboljšanje poslovnih znanj in podjetništva, drugič, izboljšanje kvalifikacij in spretnosti, zlasti delavcev v delovno intenzivnih panogah, ki se prestrukturirajo (tekstilna industrija itd.), ki jim grozi izguba zaposlitve, tretjič, za uresničitev razvojnih ciljev rasti zaposlovanja je treba delovati tako na strani ponudbe (vlaganja v človeški kapital) kot na strani povpraševanja (več delovnih mest in boljša delovna mesta).

Dejavnosti v okviru tega ukrepa merijo na povečanje prilagodljivosti zaposlenih in podjetij pogojem svetovnega trga in trga dela, ohranjanje delovnih mest, povečevanje produktivnosti in konkurenčnosti podjetij ter na odpravljanje razvojnih ovir na področju ponudbe in povpraševanja po delovni sili. Na ravni podjetij naj aktivnosti prispevajo k dvigu ravni kvalifikacij zaposlenih in delodajalcev ter k višji ravni sposobnosti in znanja za ohranitev zaposlitve; z vidika regionalnega razvoja bodo prispevale k izboljšanju konkurenčnosti in s pomočjo višje ravni znanja k tehnološkemu in znanstvenemu razvoju.

Da se najde nove možnosti zaposlitve v skladu z lokalnimi potrebami se spodbuja lokalne programe. Spodbuja se ustvarjanje novih delovnih mest, zlasti v storitvenem sektorju in v neprofitnem sektorju.

Dejavnosti bodo predvsem namenjene zaposlenim, ki jim grozi brezposelnost, na tiste z nizko stopnjo usposobljenosti, da bi pospešili poklicno mobilnost in povečali njihovo znanje, na zaposlene v najbolj perspektivnih sektorjih ter na zaposlene, ki so najbolj ogroženi gledečasne ali trajne delovne nezmožnosti.

4.2.5.2. Cilji

Splošni cilj tega ukrepa je izboljšanje usposobljenosti in spretnosti za spodbujanje prilagodljivosti zaposlenih in podjetij ter ustvarjanje novih kakovostnih delovnih mest.

Specifični cilji:

- dvig ravni kvalifikacij, da se prepreči prehod delavcev v podjetjih, zlasti v sektorjih, ki se prestrukturirajo, med brezposelne,
- izboljšanje prilagodljivosti delavcev in podjetij napredku v proizvodnih procesih, zlasti v perspektivnih sektorjih, ki zagotavljajo konkurenčnost celotnega gospodarstva,
- spodbujanje ustvarjanja kakovostnih delovnih mest, vključno s samozaposlovanjem.

4.2.5.3. Upravičene dejavnosti

V okviru tega ukrepa se bodo izvajale naslednje široke vrste dejavnosti namenjene zaposlenim in delodajalcem (upravičene do pomoči v skladu s členom 3.1(a), 3.1(b), Uredbe o evropskem socialnem skladu št. 1784/1999):

- *Nadaljevalno usposabljanje in izobraževanje zaposlenih - panoge v prestrukturiranju:* posebna pozornost je namenjena sektorjem, ki se prestrukturirajo (tekstilna, usnjarska, obutvena industrija itd.); nadalje, pri usposabljanju bo velik poudarek namenjen uporabi IKT, ustreznim vidikom trajnostnega razvoja ter izobraževanju in usposabljanju za ženske,
- *Nadaljevalno usposabljanje in izobraževanje zaposlenih v perspektivnih panogah:* Ta dejavnost bo dopolnjevala prizadevanja države za izboljšanje konkurenčnosti in spodbujanje regionalnega razvoja, s poudarkom na IKT, raziskavah in razvoju ter na trajnostnem razvoju sestavnih delov usposabljanje in izobraževanja.
- *Usposabljanje in pomoč pri ustanavljanju podjetij:* Aktivnosti, ki se izvajajo v okviru te dejavnosti so namenjene ustvarjanju delovnih mest, vključno s samozaposlovanjem. Posebna pozornost se nameni spodbujanju ženskega podjetništva.
- *Razvoj novih virov zaposlovanja:* Izvajali se bodo razvojni programi lokalnega zaposlovanja, namenjeni razvoju novih virov zaposlovanja, kar bo pospešilo ustvarjanje novih delovnih mest in okrepilo partnerstvo na lokalni ravni. Poudarek bo na dostopu do možnosti zaposlovanja za ženske.

Pri vseh dejavnostih usposabljanja, izobraževanja, svetovanja in zaposlovanja bo posebna pozornost namenjena vidikom informacijske družbe, ali z izvajanjem posebnih modulov IKT kot del programa usposabljanja ali z uporabo IKT orodij in storitev v podporo izvedbi dejavnosti. Udeleženci bodo tudi uživali korist ustreznega okoljskega usposabljanja in osveščanja.

4.2.5.4. Upravičenci

Končni upravičenci:

- Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije

Ciljni upravičenci

Širša skupina ciljnih upravičencev lahko vključuje: zaposlene osebe, delodajalce, potencialne podjetnike, vodstvene delavce.

Spodbujanje enakosti med spoloma:

Prednost bodo imele ženske udeleženke, kjer bo tako primerno. V splošnem ukrep vključuje vsaj 50 % žensk.

4.2.5.5. Relativna okvirna teža ukrepa v okviru prednostne naloge

Ta ukrep bo predstavljal približno 30 odstotkov sredstev EU, namenjenih za to prednostno nalogo.

Finančna pomoč v okviru tega ukrepa se bo izvajala horizontalno, ob upoštevanju indikativne alokacije sredstev regijam, skladno s strategijo EPD in zakonodajo o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

4.2.5.6. Povezljivost

Da se izogne prekrivanju z drugimi dejavnostmi, še posebej tistimi, ki se izvajajo v okviru programov EPD in Phare, se sprejme posebne ukrepe.

4.3. Prednostna naloga št. 3: Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva

4.3.1. Opis prednostne naloge

4.3.1.1. Utemeljitev

Pobude za povečanje konkurenčnosti v kmetijsko-živilskem sektorju in smotrna raba virov na kmetijskih območjih so obravnavane v ločeni prednostni nalogi. Kljub sorazmeroma majhnemu deležu kmetijstva in s kmetijstvom povezanih dejavnosti v BDP in strukturah zaposlovanja (poglavje 2.2.1.2), govori v prid tej odločitvi poseben položaj, ki ga ima kmetijsko-živilski sektor v političnem in gospodarskem pogledu tako v Sloveniji kot tudi v EU. S približevanjem pristopu se slovenski kmetijsko-živilski sektor spoprijema s številnimi izzivi, od katerih najbolj izstopajo konkurenčnost na skupnem trgu EU, zahteve po varni in kakovostni hrani in trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri. Sedanje strukturne značilnosti sektorja ne zagotavljajo učinkovitega izvajanja zgoraj opisanih nalog. Poseben poudarek bo zato dan uskladitvi predpisov s standardi EU in trajnostnemu gospodarjenju s podeželskimi območji in naravnimi viri z izvajanjem ukrepov, opredeljenih v Načrtu razvoja podeželja 2004-2006. Poleg tega bo Slovenija z nizom ukrepov v okviru Enotnega programskega dokumenta pristopila k izboljšanju konkurenčnosti kmetijskega in živilskega sektorja.

Gozdovi so pomembna prvina slovenske krajine ter se jim priznavajo pomembne ekološke in socialne vloge. Vendar pa bi lahko bila njihova produktivna vloga gospodarsko pomembnejša za Slovenijo, ki nima veliko drugih naravnih virov. Zato so potrebna dodatna prizadevanja za krepitev njihove gospodarske in ekološke vrednosti. Gospodarjenje z gozdovi je usmerjeno v proizvodnjo lesa visoke kakovosti, katere dohodek je pomembna podlaga za ohranjanje in razvoj hribovskih kmetij in podeželskih območij na splošno, ob sočasnem zagotavljanju ekoloških in socialnih vlog. Tesno je povezano z možnostmi za razvoj turizma in rekreacije, ki s povečanjem dohodka neposredno in posredno prispevata k razvoju podeželja. Cilj ukrepa mora biti izboljšanje ekološke stabilnosti in gospodarske vrednosti gozdov. Ukrep mora zato prispevati k izboljšanju dinamičnega ravnovesja gozdov, kakor tudi k izboljšanju kakovosti in količine lesne zaloge.

Čeprav sta na nacionalni ravni pomen in velikost ribiškega sektorja majhna – kakor v večini sedanjih držav članic – je pomen sektorja za določena obalna območja Slovenije in njihov socialni in ekonomski razvoj zelo velik. Slovenija želi rešiti poglobitve strukturne težave sektorja morskega ribištva kot npr: (i) razhajanje med obstoječimi zmogljivostmi za morski ribolov, v smislu delovne sile in opreme in dostopnimi viri za priobalni ribolov, (ii) zastarelo in neustrezno slovensko ribiško ladjeve, ki ovira smotrno rabo ribolovnih virov na odprtem morju. Zaradi obilja sladkovodnih virov in ugodnih gibanj povpraševanja je sektor ribogojstva posebej pomemben za podeželska in gorska območja, kjer ima ribogojstvo možnosti za nadaljnji razvoj. V tem pogledu želi Slovenija v okviru te prednostne naloge podpirati nadaljnji razvoj sladkovodnega ribogojstva. Vsi strukturni ukrepi v sektorju ribištva in ribogojstva bodo zlasti upoštevali potrebo po zagotavljanju trajnostne rabe vodnih virov in zalog rib v skladu z zakonodajo EU.

4.3.1.2. Cilji

Kmetijska, gozdarska in ribiška politika v Sloveniji sledi dolgoročnim *splošnim ciljem*, ki so bili zastavljeni v strateških programih, opisanih v poglavju 2.3.1.3. Slovenska kmetijska, gozdarska in ribiška politika prav tako kot Skupna kmetijska politika (SKP) in Skupna ribiška politika (SRP) poudarja načelo večnamenskosti, ki se ga dojema kot gospodarsko dejavnost v povezavi z okoljskimi (biološka raznovrstnost, naravne vrednote, krajinska raznolikost itd.), prostorskimi in družbenimi funkcijami.

Najpomembnejši cilji so:

- povečati konkurenčnost kmetijsko-živilskega, gozdarskega in ribiškega sektorja;
- ustvariti pogoje za doseganje enakovredne ravni dohodka kmetijskega prebivalstva;
- ohranjati vzorce poseljenosti in gospodarsko prestrukturirati podeželska območja;
- trajnostna raba naravnih virov;
- varstvo okolja na podeželju in ohranjanje naravnih virov.

Ukrepi v okviru te prednostne naloge bodo služili za pospeševanje in usmerjanje prestrukturiranja kmetijstva, gozdarstva in ribištva ter zagotovili postopno povečevanje produktivnosti pridelave in predelave ter konkurenčnost teh sektorjev.

Specifični cilji za izboljšanje konkurenčnosti kmetijsko-živilskega sektorja, gozdarstva in ribištva bodo osredotočeni na:

- izboljšanje gospodarske učinkovitosti in konkurenčnosti kmetijstva, gozdarstva in ribištva;
- uspešno prilagajanje zahtevam skupnega trga;
- spodbujanje drugih virov dohodka na podeželskih območjih;
- spodbujanje varnosti in kakovosti živilskih izdelkov;
- ohranjanje in trajnostni razvoj gozdov.

4.3.1.3. Kazalniki in ciljne vrednosti:

Kazalniki	Ciljne vrednosti
Učinek:	
– število projektov, deležnih podpore	950
Rezultat:	
– prihodek na zaposlenega iz aktivnosti, ki so deležne podpor (indeks, izhodišče = 100)	110
Vpliv:	
– izboljšana gospodarska storilnost (bruto dodana vrednost na zaposlenega) (indeks, izhodišče= 100)	110

4.3.1.4. Usklajenost z drugimi prednostnimi nalogami EPD

Ukrepe v okviru te prednostne naloge lahko opredelimo kot posebnost v procesu gospodarskega razvoja Slovenije. Ne glede na to, ti ukrepi prispevajo k doseganju splošnih ciljev EPD. Dejavnosti, ki so deležne podpore v okviru tretje prednostne naloge, so prav tako

povezane z dejavnostmi prve prednostne naloge, zlasti z ukrepi Spodbujanja razvoja inovacijskega okolja, Spodbujanja razvoja turističnih destinacij in Izboljšanja podpornega okolja za podjetništvo; in druge prednostne naloge št. 2, ukrepi za Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti.

Trajnostni razvoj s poudarkom na okoljskem vidiku: Izvajanje ukrepov te prednostne naloge bo imelo pozitiven vpliv na okolje, tako da bodo usklajeno prispevali k bistvu razvoja podeželja v Sloveniji – t.j. optimalna raba virov ob hkratnem ohranjanju le-teh in varovanju narave in naravnih virov ter ob upoštevanju multifunkcionalne vloge kmetijstva za družbo.

4.3.1.5. Usklajenost z drugimi notranjimi politikami in politikami EU

Ukrepi za prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva, ki se bodo izvajali na podlagi Enotnega programskega dokumenta, in njihovi pričakovani učinki, se dopolnjujejo z ukrepi za razvoj podeželja, ki jih bo Slovenija izvedla v skladu z Načrtom razvoja podeželja 2004-2006 ob sofinanciranju jamstvenega oddelka EKUJS in v skladu z notranjo kmetijsko, gozdarsko in ribiško politiko. Za medsebojno dopolnjevanje si zlasti prizadeva pri nekaterih “spremljajočih ukrepih” SKP in SRP. Za ugodne učinke si prav tako prizadeva pri “prehodnem ukrepu SKP”, ki podpira uspešno prilagoditev skupnim tehnološkim in kakovostnim standardom pri kmetijski proizvodnji. Poudariti je treba, da se dejavnosti po Uredbi o razvoju podeželja (ES/1257/99)⁴², ki se izvaja v okviru Enotnega programskega dokumenta, in dejavnosti po Načrtu za razvoj podeželja vsebinsko ne prekrivajo. Prav tako ne bo prihajalo do prekrivanja s programi Interreg za čezmejno sodelovanje na področju razvoja podeželja, ki se osredotočajo na skupno trženje kmetijskih proizvodov in izmenjavo izkušenj na področju dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Slovenija pričakuje sinergijski in komplementaren učinek zgoraj navedenih dejavnosti z dejavnostmi, ki se izvajajo ob pomoči Strukturnih skladov. Preostali ukrepi za razvoj podeželja, ki jih Slovenija namerava izvajati v okviru državnih pomoči, bodo prav tako po vsebini in po pričakovanih učinkih povsem usklajeni z ukrepi, ki so deležni podpore EKUJS.

4.3.1.6. Opredelitve

V tej prednostni nalogi pomeni:

Kmetijski proizvodi so proizvodi, naštetih v Prilogi I Pogodbe⁴³, razen ribiških in ribogojnih proizvodov, ki so zajeti z Uredbo Sveta (ES) št. 104/2000.

Kmetijsko gospodarstvo – glej Zakon o kmetijstvu (Ur.l. RS, št. 54/2000)

Predelava kmetijskega proizvoda je postopek na kmetijskem proizvodu, pri katerem je proizvod, ki nastane s tem postopkom, prav tako kmetijski proizvod.

Kakovostni kmetijski proizvod pomeni posebni kmetijski pridelek in živila z zaščiteno označbo porekla, zaščiteno geografsko označbo ali s certifikatom posebnega značaja v skladu z uredbami EGS št. 2081/92⁴⁴ in 2082/92⁴⁵. Specifičnost končnega proizvoda proizvedenega v

⁴² UREDBA SVETA (ES) št. 1257/1999 z dne 17. maja 1999 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS) in o spremembi in razveljavitvi nekaterih uredb

⁴³ Priloga 1 Pogodbe u ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, podpisane v Rimu 25. marca 1957 (11957E)

⁴⁴ Uredba Sveta (EGS) št. 2081/92 z dne 14. julija 1992 o zaščiti geografskih označb in označb porekla za kmetijske pridelke in živila

okviru shem kakovosti izhaja iz natančnih zahtev glede pridelave in predelave ali iz kakovosti končnega proizvoda, ki presega splošne standarde o zdravju in blagostanju ljudi, živali in rastlin ter o varstvu okolja.

Mlad kmet pomeni pridelovalca kmetijskih proizvodov, kakor je opredeljeno v členu 8 Uredbe (ES) št. 1257/1999.

Dopolnilna dejavnost na kmetiji je s kmetijstvom oziroma gozdarstvom povezana dejavnost, ki se opravlja na kmetiji in omogoča kmetiji boljšo rabo njenih proizvodnih zmogljivosti ter delovne sile družinskih članov. Glej Zakon o kmetijstvu (Ur.l. RS, št. 54/2000).

Skupina proizvajalcev pomeni skupino, ustanovljeno za namene skupne prilagoditve - v okviru skupnih tržnih ureditev - proizvodnje in obsega proizvodnje njenih članov tržnim zahtevam, zlasti s koncentriranjem ponudbe.

Združenje proizvajalcev pomeni združenje, ki ga sestavljajo priznane skupine proizvajalcev, in ki si v širšem merilu prizadevajo za iste cilje.

“**Višja sila**” pomeni:

- kmetovo smrt,
- dolgoročno poklicno nezmožnost kmeta,
- razlastitev velikega dela kmetijskega gospodarstva, če tega ni bilo mogoče pričakovati na dan, ko je bila sprejeta zaveza,
- hudo naravno nesrečo, ki resno prizadene kmetijsko zemljišče gospodarstva,
- nenamerno uničenje objektov za živino na kmetijskem gospodarstvu,
- epidemično bolezen, ki prizadene vso kmetovo živino ali njen del.

⁴⁵ Uredba Sveta (EGS) št. 2082/92 z dne 14. julija 1992 o certifikatih posebnega značaja za kmetijske pridelke in živila

4.3.2. Ukrep 3.1: IZBOLJŠANJE PREDELAVE IN TRŽENJA KMETIJSKIH PROIZVODOV

4.3.2.1. Utemeljitev

V letu 2001 je slovenska živilskopredelovalna industrija v 377 podjetjih zaposlovala 19.281 delavcev ali približno 3 % vseh zaposlenih v industriji. Živilskopredelovalna industrija k bruto domačemu proizvodu prispeva med 3,5 in 4,5 %. K njeni večji pomembnosti znotraj nacionalnega gospodarstva prispeva vertikalna povezava s primarno kmetijsko proizvodnjo. Učinkovito delovanje živilskopredelovalne industrije je namreč ključnega pomena za obstoj kmetijskih proizvajalcev, katerim le-ta predstavlja najpomembnejši trg za njihove proizvode in s tem dolgoročno omogoča tudi njihov obstoj. Živilskopredelovalna industrija in kmetijska pridelava in prireja sta tesno povezani in bosta tudi v prihodnje v veliki meri delili skupno usodo, zato je prestrukturiranje agroživilstva potrebno izvajati usklajeno in celovito.

Za živilskopredelovalno industrijo je značilna enakomerna razporejenost podjetij po vsej državi. Ta podjetja igrajo odločilno vlogo pri zagotavljanju in ustvarjanju delovnih mest in v splošnem delujejo kot faktor socialne stabilnosti in ekonomskega razvoja, kar je pomembno predvsem v manj razvitih regijah Slovenije, kjer ima kmetijstvo večji pomen kot v bolj razvitih predelih Slovenije.

Da bi živilskopredelovalna podjetja lahko uspešno sodelovala na skupnem trgu Evropske unije, se bodo morala soočiti z naslednjimi težavami: (i) neprimerljiva in neučinkovita industrijska struktura; (ii) tehnološki zaostanki in pomanjkljivosti v procesu vodenja; (iii) delna prilagoditev normativnim zahtevam skupnega trga; (iv) nezadostna vključenost sektorja v mednarodne gospodarske tokove; (v) pomanjkanje usklajenega delovanja na področju trženja. Razmere tako silijo podjetja v znatne prilagoditve proizvodnega procesa ter izvedbo naložb, ki bodo omogočile povečanje ekonomske učinkovitosti sektorja ob hkratnem povečanju kakovosti in skrbi za varnost prehranskih proizvodov. To lahko dosežemo samo z načrtovanim spodbujanjem in prilagajanjem živilskopredelovalne industrije zahtevam po pridelavi kakovostne hrane, uvajanju racionalnejših proizvodnih metod ter uvajanju novih tehnologij, kar bo omogočilo večjo konkurenčnost in prilagojenost proizvodnih procesov in izdelkov živilskopredelovalne industrije zahtevanim predpisom in standardom na področju kakovosti, higiene in varovanja zdravja.

Uspešnost tega sektorja bo odvisna predvsem od sposobnosti kako ponudbo čimbolj prilagoditi povpraševanju ter tako zadovoljiti potrebe in zahteve trga. To zahteva od podjetij kontinuiran razvoj novih proizvodov višje dodane vrednosti in ciljno usmerjene trženjske aktivnosti. Poudarek bo zato dan preskrbi z visokokakovostno in varno hrano.

4.3.2.2. Cilji

Splošni cilj tega ukrepa je povečati konkurenčnost in dodano vrednost živilskih proizvodov v Sloveniji.

Ta cilj bo dosežen z izpolnitvijo naslednjih *specifičnih ciljev*:

- izboljšanje konkurenčnosti in tržne prodornosti proizvajalcev na domačih in tujih trgih;
- racionalizacija proizvodnih procesov z uporabo sodobnih tehnoloških postopkov in opreme;
- izboljšanje kakovosti proizvodov;

- spodbujanje povezovanj in skupnih vlaganj v živilskopredelovalnih obratih;
- spodbujanje povezovanj z drugimi člani tržne verige (dobavitelji surovin, trgovina);
- spodbujanje raziskav in razvoja novih proizvodov in osvajanje novih tržišč;
- prilagoditev živilskopredelovalnih obratov zahtevanim področnim standardom;
- zmanjševanje vplivov proizvodnje na okolje, gospodarno ravnanje z energijo in minimizacija odpadkov.

4.3.2.3. Upravičene dejavnosti

Podpore za izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov so namenjene investicijam v živilskopredelovalno industrijo.

Investicije, financirane v okviru tega ukrepa, se nanašajo na določila iz Uredb Skupnosti št. 1257/99⁴⁶, 1783/2003⁴⁷ in 1145/2003⁴⁸.

Investicije zadevajo predelavo in trženje proizvodov, primernih za človeško prehrano in prehrano živali, ki jih opredeljuje Aneks I k Pogodbi⁴⁹ (razen proizvodov iz rib, proizvodov, ki posnemajo ali nadomeščajo mleko in mlečne proizvode in aktivnosti znotraj sektorja sladkorja) in spadajo v naslednje sektorje: meso, mleko, žita in druge rastline, ki se uporabljajo v mlinski industriji, vino, sadje, zelenjava, krompir, rastlinsko olje, jajca, med in hrana za živali.

Upravičene dejavnosti vključujejo:

Dejavnost	Vrsta intervencijske kode
izgradnjo, nakup ⁵⁰ ali obnovo nepremičnin z izjemo nakupa zemljišč;	114
nakup novih strojev in opreme, vključno z računalniško programsko opremo;	114
splošne stroške, kot so honorarji arhitektov in svetovalcev, študije izvedljivosti, pridobivanje patentov in licenc (stroški iz te točke so dodatni stroški k stroškom iz točk a) in b) in štejejo za upravičene stroške do zgornje meje 12 % teh stroškov).	114

⁴⁶ UREDBA SVETA (ES) št. 1257/1999 z dne 17. maja 1999 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS) in o spremembi in razveljavitvi nekaterih uredb

⁴⁷ UREDBA SVETA (ES) št. 1783/2003 z dne 29. septembra, ki dopolnjuje Uredbo Sveta (ES) št. 1257/1999 z dne 17. maja 1999 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS)

⁴⁸ UREDBA KOMISIJE (ES) št. 1145/2003 z dne 27. junija, ki dopolnjuje Uredbo Sveta (ES) št. 1658/2000 na področju pravil za upravičenost sofinanciranja s strani Strukturnih skladov

⁴⁹ Aneks I Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, podpisane v Rimu 25. marca 1957 (11957E)

⁵⁰ Ta dejavnost mora biti v skladu s Pravilom 6: Nakup nepremičnine iz UREDBE KOMISIJE (EK) št. 1145/2003

4.3.2.4. Upravičenci

Končni upravičenec je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki pomoči so pravne in fizične osebe s stalnim prebivališčem ali sedežem v Republiki Sloveniji, ki so registrirane za živilskopredelovalno dejavnost.

4.3.2.5. Merila upravičenosti

Podpora se dodeli za financiranje investicij:

- za katere je možno dokazati ekonomsko upravičenost (vlagatelj mora predložiti poslovni načrt investicije, s katerim dokaže ekonomsko upravičenost podjetja in investicije (interna stopnja donosnosti mora biti višja od 8 %). Poslovni načrt mora vključevati:
 - osnovne podatke o investitorju,
 - analizo trga,
 - časovni potek investicije,
 - stroške investicije,
 - vire financiranja,
 - ekonomsko analizo investicije.
- kjer predelovalni obrati izpolnjujejo ustrezne minimalne standarde na področju okolja, higiene in dobrega počutja živali ali bodo izpolnjevali ustrezne standarde ob zaključku investicije (odobritev investicij s strani organov pristojnih za veterino in okolje),
- ki prispevajo k izboljšanju položaja zadevnega sektorja primarne kmetijske proizvodnje (Vlagatelj mora predložiti večletne pogodbe o odkupu. V primerih, ko ni možnosti za zagotovitev večletnih pogodb (npr. klavni obrati majhne kapacitete) bodo zadoščali drugi jasni dokazi, temelječi na statističnih podatkih in ustreznih analizah.
- za katere obstajajo zadostni dokazi, da so za zadevne proizvode na voljo običajne prodajne možnosti (Glede na določila 26. člena Uredbe Sveta (ES) št. 1257/1999, je potrebno navesti zadostne dokaze, da se za proizvode lahko najdejo običajne prodajne možnosti Običajne prodajne možnosti upravičenca se bodo ocenjevale na nivoju zadevnega sektorja kmetijske proizvodnje in sicer iz vidika kmetijskih proizvodov, vrste investicije ter obstoječih in planiranih kapacitet. Ocena običajnih prodajnih možnosti bo temeljila na tržni analizi, ki jo bo pripravila neodvisna institucija za sledeče sektorje: meso, mleko, žita in druge rastline, ki se uporabljajo v mlinski industriji, vino, sadje, zelenjava, krompir, rastlinsko olje, jajca, med in hrana za živali).

Do podpore niso upravičene naslednje vrste investicij:

- investicije na ravni trgovine,
- investicije v predelavo ali trženje proizvodov iz tretjih držav (t.j. držav izven EU),
- nakup rabljene opreme,
- investicije, katerih cilj je povečati proizvodnjo, razen če ni zadostnih dokazov, da za zadevne proizvode obstajajo običajne prodajne možnosti,
- investicije, ki spadajo v okvir programov podpor v okviru skupnih tržnih ureditev (brez izjem),

- investicije, ki spadajo v okvir ukrepov za podporo raziskovalnih projektov, ukrepov za promocijo kmetijskih proizvodov ali ukrepov za preprečevanje bolezni živali,
- investicije, za katere so prosilci prejeli kakršnokoli pomoč iz javnih sredstev,
- investicije, katerih izvajanje se je začelo, preden je bil projekt odobren.

4.3.2.6. Merila za izbor

Projekt bo izbran na podlagi javnega razpisa z jasno opredeljenimi merili za izbor. Načela na katerih bo temeljil izbor so:

- proizvodnja proizvodov višje kakovosti in skrb za varstvo potrošnikov,
- vpliv na primarno kmetijsko proizvodnjo (% dolgoročnih pogodb o odkupu ali ocena tega vpliva na temelju ustreznih analiz),
- vpliv na okolje (pozitiven vpliv na okolje),
- kazalniki uspešnosti poslovanja (izmerjena na podlagi ekonomskih kazalnikov),
- regionalno pokritje (oddaljenost od najbližjega predelovalnega obrata s podobnim tipom proizvodnje),
- prisotnost na EU trgih in trgih izven EU.

4.3.2.7. Finančne določbe

Finančna pomoč bo dodeljena v obliki nepovratnih sredstev. V skladu s politiko Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (ki temelji na ocenah preteklega izvajanja programa podpor za predelavo živil) bo najvišja podpora znašala 40 % upravičenih stroškov investicije, ob tem da je:

- najnižji znesek pomoči je 25.000 EUR. Projekti s skupno investicijsko vrednostjo nižjo od 62.500 EUR so izvzeti iz dodelitve podpor v okviru tega ukrepa.
- najvišji znesek pomoči je 1.800.000 EUR. – Če skupna investicijska vrednost presega 4.500.000 EUR, se izplača najvišji znesek pomoči.

Prejemnik sredstev ostane upravičen do podpore samo, če se investicija ne bo bistveno spreminjala še naslednjih pet let po zadnjem izplačilu sredstev.

Če investicija ne bo dokončana v skladu z roki in drugimi opredeljenimi pogoji, bo moral investitor vrniti dodeljena sredstva vključno z obrestmi.

Predlagana struktura financiranja je naslednja:

- 20 % zagotovi EU (EKUJS - Usmerjevalni oddelek)
- 20 % zagotovi Republika Slovenija
- 60 % zagotovi vlagatelj/prejemnik pomoči.

4.3.2.8. Kazalniki

Učinek:
– število podprtih projektov
Rezultat:
– prihodek na zaposlenega v podjetjih, ki so deležna podpor (glede na povprečno storilnost panoge)
Vpliv:
– gospodarska storilnost (merjena z bruto dodano vrednostjo (GVA) na zaposlenega v podjetjih, ki so deležna podpor, glede na povprečno storilnost panoge)

4.3.2.9. Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge

Za izvajanje tega ukrepa bo namenjeno približno 35 % sredstev Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada – Usmerjevalnega oddelka, kar predstavlja okoli 32,5 % celotnih EU sredstev namenjenih za to prednostno nalogo.

Finančna pomoč v okviru tega ukrepa se bo izvajala horizontalno, ob upoštevanju indikativne alokacije sredstev regijam, skladno s strategijo EPD in zakonodajo o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

4.3.3. Ukrep 3.2: *NALOŽBE V KMETIJSKA GOSPODARSTVA*

4.3.3.1. Utemeljitev

Kmetijska gospodarstva v Sloveniji se srečujejo z neugodnimi strukturnimi pogoji (Poglavje 2.2.1.2). Kot glavne strukturne probleme lahko označimo:

- razpršeno strukturo lastništva, nizko raven izobrazbe in neugodno starostno strukturo kmetov, nizko raven socialne varnosti in počasen proces komasacije kmetijskih zemljišč,
- sorazmeroma visoke stroške pridelave in neustrezno tehnologijo (neučinkovito izkoriščanje produkcijskih sredstev, nizka produktivnost delovne sile, visoke cene kapitala),
- nezadostno tržno usmeritev kmetij (lokalni trgi, negospodarno načrtovanje pridelave in prodaje), pomanjkljivosti pri organizaciji proizvajalcev v fazah proizvodnje, predelave in trženja kmetijskih proizvodov,
- majhen delež kmetijskih gospodarstev, ki izpolnjujejo okoljevarstvene, veterinarske, higienske in standarde EU o dobrem počutju živali.

Glavni razlog za aktivno udeležbo javnih sredstev je potreba po izboljšavi zgoraj izpostavljenih strukturnih pogojev slovenskega kmetijstva, da bi se zagotovil učinkovit delež skupnega evropskega kmetijskega tržišča. To naj bi prispevalo tudi k izboljšanju relativnega razvoja manj razvitih regij v Sloveniji. Poseben poudarek bo dan krepitvi konkurenčnosti, varovanju naravnih virov, pridelavi zdrave in varne hrane in cenovno ugodno upravljanje z zemljišči.

Cilj tega ukrepa je prestrukturiranje kmetijske pridelave in izboljšanje proizvodne in socialne strukture kmetijstva in prispevanje k izboljšanju v ekonomski učinkovitosti in povečani konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev v Sloveniji. Posebna pozornost bo posvečena

izboljšanju starostne strukture delovne sile v kmetijstvu. Podpore ne bodo povečevale obsega kmetijske pridelave na skupni ravni. Prejemniki podpore bodo izboljšali svojo učinkovitost s tem, da bodo v celoti upoštevali skladnost z okoljskimi standardi in standardi o dobrobiti živali.

4.3.3.2. Cilji

Splošni cilj podpore naložbam za kmetijska gospodarstva je povečati njihovo konkurenčnost in tržno usmerjenost, kar bo privedlo do povečanja kmetijskega prihodka. Ta cilj bo dosežen ob popolnem upoštevanju higienskih, zdravstvenih in veterinarskih standardov in standardov o dobrobiti živali ter varstvu okolja.

Specifični cilji tega ukrepa so:

- povečanje prihodka na delovno enoto ali na zaposlenega na kmetijskih gospodarstvih,
- specializacija in posodabljanje kmetijske pridelave,
- povečanje kakovosti kmetijskih proizvodov,
- izboljšanja delovnih pogojev na kmetijskih gospodarstvih,
- izboljšanje pogojev glede dobrobiti živali na kmetijskih gospodarstvih,
- izboljšanje proizvodne zmogljivosti kmetijskega zemljišča;
- zmanjšanje onesnaženja, ki ga povzroča kmetijska pridelava,
- povečanje deleža gospodarsko vitalnih kmetijskih gospodarstev.

4.3.3.3. Upravičene dejavnosti

Znotraj tega ukrepa bo pomoč dodeljena za naslednje tipe investicij v lastno kmetijsko pridelavo na kmetijskem gospodarstvu:

Dejavnosti	Vrsta intervencijske kode
Naložbe v hleve s pripadajočo notranjo opremo (oprema za krmljenje in izločke) za prirajo mleka in mesa	111
Naložbe v skladišča za krmo s pripadajočo opremo za potrebe lastne priraje	111
Naložbe v objekte, vključno s pripadajočo opremo za pridelavo, skladiščenje in pripravo kmetijskih proizvodov za trg	111
Naložbe v novogradnjo ali adaptacijo gospodarskih poslopij in objektov, vključno s pripadajočo opremo za predelavo mleka in naložbe v ureditev pitne vode za potrebe predelave mleka na planinah, ki so v zasebni lasti.	111
Nakup ali leasing kmetijske mehanizacije in opreme	111
Nakup kmetijskih zemljišč	111
Prvi nakup plemenske črede v živinoreji ter prvi nakup čebeljih matic in čebeljih družin	111
Obnova trajnih nasadov	111
Nakup in postavitvev rastlinjakov vključno s pripadajočo opremo	111

Nakup in postavitve mrež proti toči	111
Naložbe v namakalno infrastrukturo	111
Naložbe v objekte vključno z vso pripadajočo opremo za neposredno prodajo nepredelanih proizvodov na kmetijah: skladiščni oziroma hladilni prostor, prodajni prostor, razstavni prostor.	111

Naložba zadeva kmetijske pridelke, zajete v Prilogi I k Pogodbi⁵¹ pod poglavji 1-10 in Poglavjem 12, ki so primerni za prehrano ljudi in za krmo za živali, vključno s pridelavo semena v zgoraj navedenih poglavjih, na naslednjih sektorjih kmetijske pridelave: Mleko, Meso, Jajca, Med, Poljščine, Vino, Olivno olje, Sadje in zelenjava, Sladkor, Hmelj, Okrasne rastline in grmovnice, Semena in ostali semenski material.

V okviru tega ukrepa bo pomoč dodeljena za naslednje upravičene stroške:

(a) Vlaganja v izgradnjo, nabavo⁵² ali izboljšanje nepremičnin, to je gospodarskih poslopij in drugim zgradb, namenjenih za kmetijske namene, vključno s pripadajočo opremo za kmetijsko proizvodnjo;

(b) Nakup ali zakup (leasing) novih ali rabljenih strojev⁵³ in opreme, vključno z računalniško programsko opremo do njihove tržne vrednosti; ostali stroški, ki izhajajo iz zakupne pogodbe pri leasingu (zlasti davek, marža najemodajalca, stroški refinanciranja obresti, režijski stroški, zavarovalne takse) pa niso upravičen strošek;

(c) Obnova trajnih nasadov vključuje postavitve ali redno obnovo sadovnjakov ali oljčnikov in napravo jagodišč in špargljišč.

V primeru postavitve ali redne obnove sadovnjakov ali oljčnikov, upravičeni stroški vključujejo: zemeljska dela, pripravo poti, nakup in postavitve opore, mrež proti toči in sadik, stroški gnojenja in varstva rastlin v prvih treh letih postavitve oz. obnove nasada

V primeru naprave jagodišč in špargljišč, upravičeni stroški vključujejo: nakup sadik, pripravo tal, stroški gnojenja in varstva rastlin, prvi nakup namakalne opreme;

(d) Nakup zemljišč, vključno s pravnimi honorarji, davki in stroški vpisa zemljišča v zemljiško knjigo⁵⁴;

(e) Prvi nakup plemenske črede.

(f) Prispevek v naravi⁵⁵;

(g) Splošni stroški, kot so honorarji arhitektov, inženirjev in svetovalcev, študije izvedljivosti, pridobivanje patentov in licenc do 12 % vseh ostalih upravičenih stroškov;

⁵¹ Aneks I k Pogodbi o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, podpisane v Rimu 25. marca 1957 (11957 E).

⁵² Pogoji po pravilu št. 6 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2002.

⁵³ Pogoji po pravilu št. 10 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2002, pogoji po pravilu št. 4 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2002.

⁵⁴ Pogoji po pravilu št. 5 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2003.

⁵⁵ Pogoji po pravilu št. 1 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2003.

4.3.3.4. Upravičenci

Končni upravičenec je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki v okviru tega ukrepa so lahko kmetijska gospodarstva, ki opravljajo kmetijske dejavnosti v Sloveniji v skladu z načeli dobre kmetijske prakse in izpolnjujejo predpisane pogoje in merila za dodelitev sredstev.

4.3.3.5. Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge

Za ukrep bo namenjenih približno 30 % sredstev Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada – Usmerjevalnega oddelka znotraj te prednostne naloge, kar predstavlja okoli 27.9 % celotnih EU sredstev namenjenih za to prednostno nalogo.

Finančna pomoč v okviru tega ukrepa se bo izvajala horizontalno, ob upoštevanju indikativne alokacije sredstev regijam, skladno s strategijo EPD in zakonodajo o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

4.3.3.6. Merila upravičenosti

Pomoč bo dodeljena za podporo naložbam, ki bodo ustrezala sledečim merilom za pridobitev sredstev:

- Gospodarska vitalnost kmetijskega gospodarstva.

Poslovni načrt mora dokazati gospodarsko vitalnost kmetijskega gospodarstva ter investicije in mora zajeti obdobje od začetka investicije do najmanj 5 let po dokončanju investicije. Kumulativni finančni tok mora biti pozitiven in predstavljen v poslovnem načrtu kot merilo za izvedljivost naložbe. Poslovni načrt mora tudi dokazati, da bo kmetijsko gospodarstvo po končani naložbi v okviru tega ukrepa, doseglo vsaj minimalni bruto prihodek primerljiv z doseženim prihodkom za enako delo v gospodarstvu. Kot primerljiv bruto minimalni prihodek se šteje bruto minimalna plača na delavca v gospodarstvu.

- Izpolnjevanje minimalnih standardov glede higiene, okolja in dobrega počutja živali.

Ob času vloge morajo biti upoštevani nacionalni minimalni standardi glede higiene, varstva okolja in dobrega počutja živali, ob koncu investicije pa morajo biti upoštevani vsi ustrezni standardi EU.

Kadar gre za naložbe v živinorejo, mora končni prejemnik zagotoviti dovolj kmetijskih površin (svojih ali najetih za dobo vsaj petih let) za porabo gnojevke ali gnoja, maksimalno 2 GVŽ/ha za rejo prašičev in perutnine in maksimalno 2,5 GVŽ/ha za rejo ostalih vrst živali.

- Za proizvode morajo biti na voljo običajne prodajne možnosti.

Glede na določila tretjega odstavka 26. člena Uredbe Sveta (ES) št. 1257/1999, je potrebno navesti zadostne dokaze, da se za proizvode lahko najdejo običajne prodajne možnosti. Običajne prodajne možnosti upravičenca se bodo ocenjevale na nivoju zadevnega sektorja kmetijske pridelave iz vidika kmetijskih proizvodov, vrste investicije ter obstoječih in planiranih kapacitet. Ocena običajnih prodajnih možnosti bo temeljila na tržni analizi, ki jo bo pripravila neodvisna institucija za sledeče sektorje: Mleko, Meso, Jajca, Med, Poljščine, Vino, Olivno olje, Sadje in zelenjava, Sladkor, Hmelj, Okrasne rastline in grmovnice, Semena in ostali semenski material.

- Izobrazba

V primeru fizičnih oseb mora imeti kmet ali njegov naslednik ustrezno delovno znanje in usposobljenost, to je:

- dokončano srednjo poklicno šolo za kmetijstvo ali drugo primerno srednjo poklicno šolo, ali
 - dokončano katero koli drugo poklicno šolo in tri leta delovnih izkušenj na kmetiji ali v kateri koli kmetijski dejavnosti, ali
 - imeti mora opravljen preizkus strokovne usposobljenosti po programu poklicnih šol za kmetijstvo ali srednje šole, specializirane za kmetijsko dejavnost, ki jo opravlja, ali
 - v primeru, da ima imetnik kmetijskega gospodarstva samo dokončano osnovno šolo, mora imeti najmanj pet let delovnih izkušenj na kmetiji ali v kateri koli posamezni kmetijski dejavnosti..
- Pri dodelitvi pomoči se morajo upoštevati določila Uredbe Komisije (ES) št. 1145/2003,
 - Za investicijo, deležno podpore po tem ukrepu, ne sme biti prejeta pomoč po drugih ukrepih iz javnih sredstev.
 - Za investicijo, deležno podpore po tem ukrepu, ne sme biti prejeta pomoč iz naslova pomoči naložbam za skupine proizvajalcev, ki se nanašajo na podporo Skupnosti po skupni tržni ureditvi.
 - Upošteva se kakršne koli omejitve proizvodnje ali omejitve glede podpore Skupnosti po skupni tržni ureditvi.

Kjer skupna tržna ureditev nalaga omejitve glede proizvodnje ali omejitve glede podpore Skupnosti na ravni posameznih kmetov, gospodarstev ali predelovalnih obratov, se podpora ne dodeli za naložbe, ki bi povečale proizvodnjo preko teh omejitev proizvodnje ali omejitev glede podpore.

4.3.3.7. Merila za izbor

Projekt bo izbran na podlagi javnega razpisa z jasno opredeljenimi merili za izbor. Načela, na katerih temelji izbor, so:

- kakovost proizvoda in varnost živil (pozitiven vpliv na izboljšanje kakovosti proizvoda in skrb za zdravje potrošnikov),
- vpliv na okolje (pozitiven vpliv na okolje),
- finančna upravičenost (izmerjena na podlagi ekonomskih kazalnikov iz poslovnega načrta),
- regionalno pokrivanje (vpliv na območje, ki ga naložba pokriva),
- izvedljivost naložbe,
- tržna naravnost.

4.3.3.8. Kazalniki

Učinek:
– število kmetijskih gospodarstev, deležnih pomoči
Rezultat:
– povečani prihodek na letno število delovnih enot (LŠD) na kmetijskih gospodarstvih, deležnih pomoči
Vpliv:
– večja gospodarska storilnost kmetijskih dejavnosti na kmetijah, deležnih pomoči (bruto dodana vrednost)

4.3.3.9. Finančne določbe

Finančna pomoč bo dodeljena v obliki nepovratnih sredstev. Deleži pomoči so enaki za vse dejavnosti v okviru tega ukrepa, kot sledi:

- območja z omejenimi možnostmi (LFA)-50%,
- druga območja-40%.

V primerih, ko je predmet naložbe organska pridelava, so deleži pomoči naslednji:

- območja z omejenimi možnostmi (LFA)-55%,
- druga območja-45%.

V primerih, ko je nosilec dejavnosti na kmetiji mladi kmet, so deleži pomoči višji za 10 odstotnih točk kakor sledi:

- območja z omejenimi možnostmi (LFA)-60-65%,
- druga območja-50-55%.

Višina investicije za kmetijsko gospodarstvo, ki je upravičeno do subvencije, je omejena, kot sledi:

- za celotno investicijo: EUR 635.600 upravičenih izdatkov,
- najvišji znesek javne podpore na projekt znaša EUR 413.140
- najnižji znesek javne podpore na projekt znaša EUR 5.300

V primerih, ko zaproseni znesek ni v skladu z zgoraj opredeljeno najnižjo podporo, se podpora zavrne.

V primerih, ko zaproseni znesek presega najvišji znesek podpore ali je prekoračena višina opravičljive vrednosti naložbe, upravičene do subvencije, prosilec ni upravičen do subvencije za presežek.

Predlagana struktura financiranja je naslednja:

- 40-65 % se zagotovi iz javnih virov (1/2 EU-EKUJS - usmerjevalni oddelek in 1/2 Republika Slovenija)
- 35-60 % zagotovi prosilec/kandidat.

Če naložba ne bo dokončana v skladu z roki in drugimi opredeljenimi pogoji, bo moral investitor vrniti dobljena sredstva vključno z obrestmi.

Končni prejemnik se zavezuje, da bo opravljal dejavnost, za katero je prejel podporo, in ne bo bistveno spremenil projekta vsaj pet let po dokončanju investicije, razen v primeru višje sile.

Črpanje sredstev se dokumentira na podlagi predloženih potrdil o prejemu in potrjenih obračunskih situacij.

4.3.4. Ukrep 3.3: DIVERZIFIKACIJA KMETIJSKIH DEJAVNOSTI IN DEJAVNOSTI, KI SO BLIZU KMETIJSTVU (ALTERNATIVNI DOHODKOVNI VIRI)

4.3.4.1. Utemeljitev

Poleg neugodnih naravnih in strukturnih pogojev za kmetijsko pridelavo vpliva na kmetije v Sloveniji neučinkovita razdelitev kmetijskega dela. Delo na 86.467 kmetijah se meri v ekvivalentu 107.809 števila letnih delovnih enot (LŠD). Kljub svoji majhnosti slovenske kmetije povprečno zaposlujejo deset odstotkov več delovne sile kot povprečna kmetija v EU. Tako ne preseneča, da je storilnost delovne sile v kmetijstvu posebno nizka. Povprečno ena letna delovna enota (LŠD) obdeluje 4,5 ha kmetijske zemlje, oziroma izraženo v ekonomski velikosti, proizvaja v okviru obsega 3,7 evropskih velikostnih enot (ESU). Težki pogoji pridelave, tehnološki zaostanek, nizka raven poklicne usposobljenosti v kmetijstvu in zlasti izjemno neugodna struktura kmetij v precejšnji meri vplivajo na nizko produktivnost dela in nerazvitost v kmetijstvu. Kmetijska pridelava v Sloveniji je še vedno precej razpršena in nezadostno tržno usmerjena. Dolgoročne strateške usmeritve kmetijske politike v Sloveniji in dejavnosti Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano se zato osredotočajo na spodbujanje kmetij k iskanju novih virov dohodka iz dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah (npr. predelava kmetijskih pridelkov, turistične kmetije, obrti itd.). Glavni cilj tega ukrepa bo učinkovitejša razporeditev delovne sile na kmetijah.

Iz tega sledi, da je treba kmetije nujno preusmeriti v razvoj alternativnih dohodkovnih virov, povezanih s kmetijstvom. Te dejavnosti so namenjene, da bi prispevale k boljšemu dohodkovnemu statusu kmetijskih gospodinjstev in da bi zagotovile alternativne vire zaposlovanja. Njihov namen je najbolje izkoristiti razvojne možnosti neposrednega okolja in dopolniti ponudbo z vrsto regionalnih proizvodov in storitev ter tako prispevati v smeri spodbujanja podjetniškega sektorja in konkurenčnosti.

4.3.4.2. Cilji

Splošni cilj dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah je izboljšati učinkovitost razporejanja dela na kmetijah in tako zagotoviti dodatne vire zaposlovanja in boljši dohodek. Posredno lahko pričakujemo pozitiven vpliv na ekonomsko, socialno in okoljsko stanje na podeželskih območjih, za katere so pogosto značilni neugodni pogoji za kmetijsko pridelavo in spopadanje z znatnim zaostankom v gospodarskem razvoju.

Specifični cilji tega ukrepa so:

- povečati dodano vrednost primarne kmetijske proizvodnje z razvojem dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah;
- ustvariti pogoje za dodano vrednost kmetijskim pridelkom na kmetijah.

4.3.4.3. Upravičene dejavnosti

Upravičeni stroški so lahko:

Dejavnosti	Vrsta intervencijske kode
izgradnjo, nakup ⁵⁶ ali obnovo nepremičnin z izjemo nakupa zemljišč	1307
nakup nove ali rabljene opreme ⁵⁷ , vključno z računalniško programsko opremo do tržne vrednosti sredstva; drugi stroški, povezani z davki, maržo zakupodajalca, stroški za refinanciranje obresti, režijski stroški, stroški zavarovanja itd. niso upravičeni stroški	1307
splošni stroški, kot so honorarji arhitektov, inženirjev in svetovalcev, študije izvedljivosti, pridobivanje patentov in licenc do 12 % stroškov iz točk a) in b)	1307

Ta ukrep lahko vsebuje naslednje dejavnosti:

Ukrep bo zagotavljal pomoč za naslednje tipe naložb na kmetiji:

- naložbe v male predelovalne obrate za predelavo kmetijskih pridelkov, predelavo lesa, zelišč in gozdnih sadežev,
- naložbe v turistične zmogljivosti za obnovo in izgradnjo prostorov za opravljanje turistične dejavnosti, izgradnja rekreacijskih površin za potrebe turistov,
- naložbe v delavnice in razstavno prodajni prostor za opravljanje domače obrti,
- naložbe v ureditev prodajalne kmetijskih pridelkov in izdelkov od okoliških kmetij,
- naložbe v pridobivanje energije iz biomase,
- skupne naložbe združenja kmetov za namen skupne prodaje ali predelave.

Naložba zadeva proizvode po Prilogi I k Pogodbi⁵⁸ in proizvode, ki niso zajeti v Prilogi I, v skladu z Uredbo o vrstah, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (UL RS št. 46/01) in Pravilnikom o veterinarskih in sanitarnih pogojih za pridelavo in predelavo živil živalskega izvora kot dopolnilno dejavnostjo na kmetijah (UL RS št. 86/2003) in Pravilnikom o sanitarnih in zdravstvenih pogojih za pridelavo in predelavo živil rastlinskega izvora kot dopolnilno dejavnostjo na kmetijah (UL RS št. 93/01).

4.3.4.4. Upravičenci

Končni upravičenec je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki so kmetije, združenja kmetov in gospodarske družbe (razen pri predelavi kmetijskih pridelkov), za opravljanje dopolnile ali dodatne dejavnosti, ki so našteje v Uredbi o vrstah, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah (UL RS št. 46/01) za zagotavljanje dodatnih virov zaposlovanja in dohodka. Kmetije morajo opravljati kmetijsko dejavnost v Sloveniji v skladu z načeli dobre kmetijske prakse in izpolnjevati predpisane pogoje in merila za dodelitev sredstev.

⁵⁶ Pogoji po pravilu 6 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2003.

⁵⁷ Pogoji po pravilu 4 Priloge k Uredbi Komisije (ES) št. 1145/2003.

⁵⁸ Priloga I k Pogodbi, ki ustanavlja Evropsko gospodarsko skupnost, podpisani 25. marca 1957 v Rimu (11957E).

4.3.4.5. Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge

Za ukrep bo namenjenih približno 20 % sredstev Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada – Usmerjevalnega oddelka znotraj te prioritete, kar predstavlja okoli 18.6 % celotnih EU sredstev namenjenih za to prioriteto.

Finančna pomoč v okviru tega ukrepa se bo izvajala horizontalno, ob upoštevanju indikativne alokacije sredstev regijam, skladno s strategijo EPD in zakonodajo o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

4.3.4.6. Merila upravičenosti

Projekt bo izbran na podlagi javnega razpisa z jasno opredeljenimi merili za izbor. Med temi so predvidena naslednja merila:

- ekonomska upravičenost dejavnosti (pozitivna interna stopnja donosnosti),
- projekti morajo izpolnjevati standarde glede varstva okolja in higiene,
- možni projekti morajo biti izvajani na kmetijah,
- projekti po tem programu ne smejo že prejeti pomoči iz javnih sredstev,
- voditi morajo evidence (Odlok o poslovnih knjigah in drugih davčnih evidencah, UL RS št. 77/96),
- upravičenci se morajo zavezati, da bodo uporabljali svoje objekte in/ali delovne prostore in/ali opremo najmanj pet let za dejavnost, za katero prejmejo podporo, v primeru pa, da najamejo posojilo, pa do odplačila posojila,
- poslovni načrt,
- upravičenci morajo imeti registrirano dejavnost oziroma jo registrirati pri ustreznem organu najkasneje eno leto po zaključku naložbe,
- projekti morajo izpolnjevati fizične omejitve za dopolnilne dejavnosti (Uredba UL RS št. 46/01),
- prosilec mora porabiti najmanj 25 % delovnega časa za kmetijsko dejavnost na lastni kmetiji.

Za naložbe v obrtne delavnice na kmetijah:

- Potrdilo Obrtne zbornice Slovenije, da gre za izdelek domače obrti.

Za naložbe v predelavo kmetijskih pridelkov, zelišč, gozdnih sadežev in lesnih izdelkov na kmetijah – majhna predelovalna enota:

- projekti morajo izpolnjevati sanitarne in veterinarske standarde,
- pri predelavi živil rastlinskega izvora je potrebno zagotoviti najmanj 50% lastnih surovin, v primeru večjega izpada letine zaradi naravnih pojavov, bolezni ali škodljivcev, najmanj 20%. Za večji izpad letine zaradi naravnih pojavov, bolezni ali škodljivcev se šteje, če je pridelek zmanjšan za 30%,
- pri predelavi živil živalskega izvora je potrebno zagotoviti izključno lastno proizvodnjo,
- pri peki kruha in peciva na tradicionalen način (v krušni peči) je največja dovoljena količina 13.500 kg kruha na leto in 2.000 kg peciva na leto.

Za naložbe v turistične zmogljivosti:

- največji dovoljen obseg je 10 sob in dodatna skupna ležišča ali 60 sedežev.

Za naložbe v prodajalne kmetijskih pridelkov in proizvodov okoliških kmetij:

- kmetija mora zagotoviti z lastnimi pridelki in proizvodi najmanj 50 %vrednosti prodajnih pridelkov in proizvodov okoliških kmetij.

Za naložbe v pridobivanje energije iz biomase:

- generator ima lahko največ 1 MW nazivne moči,
- kmetije morajo zagotoviti najmanj 20 % lastne surovine.

Za skupne naložbe:

- projekti morajo izpolnjevati sanitarne in veterinarske standarde,
- kmetije pooblastijo enega, da vlaga vlogo v imenu vseh,
- vsi kmetije morajo biti registrirani za opravljanje te dejavnosti oziroma se bodo registrirali najkasneje eno leto po zaključku naložbe,
- vsi kmetije morajo porabiti najmanj 25 % delovnega časa za kmetijsko dejavnost na lastnih kmetijah.

Merila za izbor:

- regionalni vidik lokacije naložbe,
- ocena tržnih in ekonomskih elementov naložbe,
- ocena izvedljivosti naložbe.

4.3.4.7. Kazalniki

Učinek:
– število projektov, deležnih podpor
Rezultat:
– prihodek na zaposlenega iz dejavnosti, ki so deležne podpor (ne velja za naložbe v obnovljiv vir energije na kmetijah)
– energija iz dejavnosti, ki so deležne podpor (velja samo za naložbe v obnovljiv vir energije na kmetijah)
Vpliv:
– število novih delovnih mest

4.3.4.8. Finančni okvir ukrepa

Upravičeni stroški za dopolnilne in dodatne dejavnosti so sestavljeni iz javnih sredstev (50% iz EU in 50% iz SLO) in zasebnih sredstev.

Finančna pomoč bo dodeljena v obliki kapitalske pomoči.

A. V primeru da se naložba nanaša na proizvode, zajete v Prilogi I:

Delež pomoči za vse namene je naslednji:

- Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost -50%,
- Druga območja -40%.

V primeru mladega kmeta je delež naslednji:

- Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost -60%,
- Druga območja -50%.

Višina naložbe za programsko obdobje, ki je upravičeno do podpore, je omejena kot sledi:

- najvišji znesek javne podpore na končnega prejemnika znaša EUR 100.000.
- najnižji znesek javne podpore na končnega prejemnika znaša EUR 4.300.

B. V primeru da se naložba nanaša na proizvode, ki niso zajeti v Prilogi I, bomo uporabili načelo “de minimis” v skladu z Uredbo 69/2001:

Delež pomoči je 50 % za vse namene znotraj tega ukrepa.

Višina investicije za programsko obdobje, ki je upravičeno do subvencije, je omejena kot sledi:

- najvišji znesek javne podpore na končnega prejemnika znaša EUR 100.000.
- najnižji znesek javne podpore na končnega prejemnika znaša EUR 4.300.

4.3.5. Ukrep 3.4: INVESTICIJE V GOZDOVE ZA IZBOLJŠANJE GOSPODARSKE IN EKOLOŠKE VREDNOSTI GOZDOV

4.3.5.1. Utemeljitev

Z 1.149.633 ha gozdov⁵⁹ znaša pokritost Slovenije z gozdovi 57 %, kar jo uvršča med tri države z največ gozdov v Evropi (za Finsko in Švedsko). Gozdovi zato predstavljajo pomembno prvino slovenske pokrajine in se jim priznavajo pomembne ekološke in socialne vloge. Tudi njihova produktivna vloga bi lahko bila večjega gospodarskega pomena za Slovenijo, ki nima mnogo drugih naravnih virov.

Gospodarjenje z gozdovi je usmerjeno v proizvodnjo lesa visoke kakovosti, katere dohodek je pomembna podlaga za ohranjanje in razvoj hribovskih kmetij ter podeželskih območij ob sočasnem zagotavljanju ekoloških in socialnih vlog. Naravni gozdovi omogočajo ohranjanje gozdne pokrajine, ki v Sloveniji prevladuje. Tesno je povezana z možnostmi za razvoj turizma in rekreacije, ki s povečanim dohodkom neposredno ali posredno prispevata k razvoju podeželja.

“Varovanje, izkoriščanje in raba gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnimi viri s ciljem zagotoviti sonaravno ter večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, dolgoročnega in optimalnega delovanja gozdov kot ekosistemov ter uresničevanje njihovih funkcij” so urejeni z Zakonom o gozdovih, ki ga je parlament sprejel leta 1993, medtem ko so podlaga za gospodarjenje z gozdovi Program razvoja gozdov v Sloveniji (sprejet leta 1996) in načrti za gospodarjenje z gozdovi.

⁵⁹ Poročilo o gozdovih, ki ga pripravlja Zavod za gozdove Slovenije, 2002.

Program razvoja gozdov Slovenije upošteva Agendo 21 (Poglavje XI) Konference Združenih narodov o okolju in razvoju v Riu (1992), določbe Konvencije o biološki raznovrstnosti (1992), Alpske konvencije (1993) in resolucije ministrskih konferenc o varstvu gozdov v Evropi.

Načrti za gospodarjenje z gozdovi se izdelajo kot splošni načrti za vse gozdove ne glede na lastništvo ob upoštevanju posebnih lokalnih pogojev. Sestavijo se za obdobje 10 let na ravni gozdnogospodarskih območij in gozdnogospodarskih enot. Opredeľjujejo pogoje za usklajeno rabo gozdov in gozdnega prostora, potrebni obseg gojitvenih del in varstva gozdov, največji dovoljeni obseg njihovega izkoriščanja in pogoje za gospodarjenje z divjadjo.

Kot izvedbeni načrt načrta za gospodarjenje z gozdovi se izdelata gozdnogojitveni načrt v sodelovanju z lastniki gozdov.

Na podlagi prioritet, določenih z načrti za gospodarjenje z gozdovi, Zavod za gozdove Slovenije pripravi letni program vlaganj v gozdove. Ta vlaganja so sofinancirana iz državnega proračuna. Podrobna pravila o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove so opisana in urejena z predpisom ministra.

Majhni lastniki gozdov kažejo malo zanimanja za pridobivanje dohodka iz gozda, kar povzroča, da se je zadnjih nekaj let posek izvajal le na ravni 75 % - 80 % možnega poseka¹⁵. Vzporedno z zmanjšanjem sečnje se je v zasebnih gozdovih v zadnjem času opravilo manj gozdnogojitvenih del, še posebej nege. Zaradi tega so potrebna dodatna prizadevanja za spodbujanje lastnikov gozdov za izvajanje vlaganj v gozdove s katerimi se bo izboljšala njihova gospodarska in ekološka vrednost.

4.3.5.2. Cilji

Splošni cilj ukrepa je izboljšati ekološko stabilnost in gospodarsko vrednost gozdov (Uredba Sveta 1257/1999, člen 30. druga alineja). Ukrep bi zato moral prispevati k izboljšanju dinamičnega ravnovesja gozdov, kakor tudi k izboljšanju kakovosti in količine lesne zaloge.

Splošni cilji tega ukrepa so:

- ohranjanje in izboljšanje ekološke stabilnosti gozdnih ekosistemov s trajnostnim in sonaravnim gospodarjenjem z gozdovi,
- povečanje proizvodnje lesa in izboljšanje kakovosti gozdnih lesnih proizvodov.

Specifični cilji ukrepa so:

- izboljšanje naravne sestave gozdov,
- preoblikovanje večjih območij gozdnih monokultur v gozdove s pestro zgradbo,
- povečanje vrednosti in obsega lesne zaloge z ustreznim akumuliranjem prirastka,
- preprečevanje škodljivih posledic možnega porušenega ravnovesja gozdov.

4.3.5.3. Upravičene dejavnosti

Upravičene dejavnosti znotraj ukrepa so:

- priprava tal, nakup sadik ali semena, stroški sajenja in/ali setve ter gnojenja z namenom obnove gozdov,

¹⁵ Kar pomeni samo 38 % dejanskega prirastka lesa.

- priprava sestojja in/ali priprava tal za naravno obnovo gozdov,
- obžetev, redčenje in odstranjevanje nezaželenih osebkov z namenom nege mlajših razvojnih faz gozda,
- nakup in postavitve ograj in kemična zaščita mladovja pred objedanjem ali poškodbami po divjadi,
- izdelava gozdnih presek in izgradnja protipožarnih zidov za varstvo gozdov, ki so uvrščeni v območja visoke ali srednje požarne ogroženosti v skladu z Uredbo Sveta 2158/92,
- nakup in postavitve posebne opreme za varstvo pred škodljivci,
- priprava tal, nakup sadik in semena, stroški sajenja in setve ter gnojenja z namenom snovanja in vzdrževanja grmišč in pasišč v gozdovih za prostoživeče živali,
- priprava tal, nakup sadik, stroški sajenja in/ali setve ter gnojenja z namenom sajenja plodonosnih drevesnih vrst,
- postavitve gnezdnic,
- odstranitev drevja z namenom ohranitve habitatov ogroženih rastlinskih vrst.

4.3.5.4. Upravičenci

Končni upravičenec tega ukrepa je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki pomoči za zgoraj navedene dejavnosti so zasebni lastniki gozdov, njihova združenja in zakupniki zasebnih gozdov.

4.3.5.5. Merila upravičenosti

Do sofinanciranja so upravičene samo dejavnosti, ki so predvidene z gozdnogospodarskimi načrti in so opredeljene v gozdnogojitvenih načrtih ter so vključene v letni program vlaganj v gozdove.

V skladu s pogoji za sofinanciranje mora projekt vsebovati upravičene dejavnosti za katere konkurira. Projekt mora biti v skladu z gozdnogojitvenim načrtom ter mora vsebovati utemeljitve in cilje, ki jih zasleduje. V primeru skupnega projekta mora biti v projektu naveden vsak posamezni lastnik gozda in njegova količinska in finančna udeležba do katere je upravičen.

Končni finančni obračun se opravi po izvedbi vsake dejavnosti in potem, ko njeno količino in kakovost potrdi Zavod za gozdove Slovenije.

4.3.5.6. Merila za izbor

Končni prejemniki zaprosijo za sredstva s projektom, ki ga vložijo na Agencijo RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, po javnem razpisu v medijih. Potrebne informacije, nasvete in strokovno podporo dobijo pri Zavodu za gozdove Slovenije.

Projekti se izberejo, če so načrtovana dela v okviru upravičenih dejavnosti ukrepa in če so te vključene v gozdnogojitvene načrte.

Za natančni pregled, izvedbo in obračun mora projekt vsebovati seznam gozdnih parcel, kjer se bodo dela izvajala.

4.3.5.7. Finančne določbe

Podrobnejše pogoje in pravila predpisuje **Pravilnik o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove iz proračuna Republike Slovenije**.

Ta pravilnik določa:

- dejavnosti v gozdovih, ki so upravičene do sofinanciranja,
- postopek dodeljevanja podpore,
- podrobnejše kriterije dodeljevanja teh sredstev skladno z:
 - vrednostjo opravljenega dela,
 - normativi za posamezna dela,
 - deležem sofinanciranja za posamezna dela,
 - različni deleži sofinanciranja (glede na stopnjo poudarjenosti ekoloških in socialnih funkcij gozdov, velikost gozdne posesti).

Različni deleži sofinanciranja izhajajo iz načela, da mora biti znesek javnega financiranja v skladu s poudarkom na ekoloških in socialnih funkcijah posamezne gozdne posesti. Te funkcije so določene in ovrednotene v gozdnogospodarskih načrtih, ki jih sprejme minister. Deleži sofinanciranja nekaterih tipičnih del v gozdovih so prikazani v tabeli:

Dejavnost/delo	Delež sofinanciranja glede na poudarjenost funkcij		
	1. stopnja	2. stopnja	3. stopnja
Obnova gozda s sajenjem/setvijo	80%	70%	60%
Naravna obnova	50%	40%	30%
Nega mlajših razvojnih faz	50%	40%	30%
Zaščita mladovja pred prostoživečimi živalmi	90%	80%	70%
Ohranjanje habitatov ogroženih vrst, kadar je za to potrebna sečnja	20%	20%	20%
Snovanje grmišč in pasišč v gozdu za prostoživeče živali	50%	50%	50%

Delež dodeljenih sredstev je za 30 % višji za lastnike gozdov na gospodarsko šibkejših območjih¹⁶, kljub temu pa delež sofinanciranja ne sme presegati 90 %.

Za lastnike gozdov, ki imajo gozdno posest večjo od 100ha (500ha) znaša delež dodeljenih sredstev le 75% (50%) upravičenega sofinanciranja.

4.3.5.8. Kazalniki

Kazalniki so določeni na ravni gozdnogospodarskih načrtov in za vsak posamezen gozdnogojitveni načrt.

¹⁶ Kakor je določeno z Uredbo o vrednostih meril za določanje območij s posebnimi težavami pri razvoju in določanje občin, ki izpolnjujejo ta merila (UL RS 59/2000).

Učinek:
– število projektov, deležnih podpore
– število končnih prejemnikov, deležnih podpore
Rezultat:
– izboljšana stabilnost in kakovost gozdov kot posledica izvajanja ukrepa
Vpliv:
– površina obnove gozda
– površina negovanih mlajših razvojnih faz
– površina zaščitene mladovja
– površina življenjskega prostora prostoživečih živali

4.3.5.9. Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge

Za ukrep bo namenjenih približno 10 % sredstev Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada – Usmerjevalnega oddelka, kar predstavlja okoli 9.3 % EU sredstev namenjenih za to prednostno nalogo.

4.3.6. Ukrep 3.5: TRŽENJE KAKOVOSTNIH KMETIJSKIH IN ŽIVILSKIH PROIZVODOV

4.3.6.1. Utemeljitev

S pristopom k Evropski Skupnosti se bo kmetijsko živilski sektor v Sloveniji srečal s pritiski močne konkurence. To zlasti velja pri živilskih proizvodih za splošno porabo, kjer se sorazmerno majhna in razpršena proizvodna struktura v Sloveniji sooča z razvitim in celostnim izborom proizvodov velikih proizvajalcev, ki tekmujejo (zlasti na cenovni ravni), da bi dobavljali izdelke velikim maloprodajnim verigam. Ob upoštevanju tega je kmetijska politika v Sloveniji v zadnjih letih dajala velik poudarek v smeri zagotavljanja kakovosti kmetijskih pridelkov in živil z osredotočenjem na posebne kmetijske pridelke in živila z višjo dodano vrednostjo (npr. proizvodi z označbo porekla, geografsko označbo, certifikati posebnega značaja in proizvodi višje kakovosti (ki so prav tako certificirani proizvodi). Slovenska zakonodaja na področju posebnih kmetijskih pridelkov in živil se izvaja in je v skladu z predpisi EU (Uredba ES 2081/92¹ in Uredba ES 2082/92²). Slovenija je v skladu z zgoraj navedenima uredbama ES uvedla sistem registriranja, certificiranja in spremljanja kakovostnih kmetijskih pridelkov in živil.

Zgoraj opisana politična usmerjenost je v celoti v skladu s prioritetami politike SKP vmesnega poročila, ki daje poseben poudarek na aktivnosti za zagotavljanje zdravih in varnih živilskih proizvodov.

Eden izmed prednostnih ciljev politike kakovosti (vključno z trženjem kakovostnih kmetijskih proizvodov višje kakovosti) je spodbuditi pridelovalce in predelovalce posebnih kmetijskih pridelkov in živil, da uspešno sodelujejo na trgu, s tem da dosežejo znatno višjo ceno na enoto in hkrati zadostijo zahteve potrošnikov po proizvodih, ki so avtentični in višje kakovosti. Da

¹ Uredba Sveta (EGS) št. 2081/92 z dne 14. julija 1992 o zaščiti geografskih označb in označb porekla za kmetijske pridelke in živila.

² Uredba Sveta (EGS) št. 2082/92 z dne 14. julija 1992 o certifikatih posebnega značaja za kmetijske pridelke in živila.

bi dvignili povpraševanje po teh proizvodih Slovenija uvaja programe za obveščanje potrošnikov o pomembnosti visoko kakovostnih kmetijskih pridelkov in živil. Poleg tega je namen teh aktivnosti tudi, da se spodbudi proizvajalce, da dosegajo zeleno povečanje dohodka, predvsem z zagotavljanjem kakovostnih kmetijskih pridelkov in živil z večjo dodano vrednostjo.

Slovenija ima raznoliko gastronomsko dediščino in kulinarčno tradicijo, kot tudi posebne regionalne specialitete. Zahvaljujoč široki paleti proizvodov in tradicij, ki jih lahko še vedno najdemo v Sloveniji in glede na dejstvo, da del slovenskega kmetijstva in živilske industrije ne bo zmožno ponuditi cenovno konkurenčnih proizvodov za javno splošno potrošnjo na EU tržišču, bi bilo razumno spodbujati pridelavo in predelavo visoko kakovostnih kmetijskih proizvodov v omejenih količinah.

4.3.6.2. Cilji

Splošni cilji programa za zagotavljanje kakovosti in varnosti živil so usmerjeni v zadovoljevanje zahtev tistih potrošnikov, ki žele kmetijske pridelke in živila, ki so varni in višje kakovosti, ki dajejo občutek zadovoljstva in ugodja in ki ustrezajo njihovi želji po zjamčeni kakovosti in pristnosti. Sočasno bo imel program pozitiven vpliv na povečano konkurenčnost celotne prehranske verige. Z dajanjem poudarka kakovosti bodo lahko majhni in srednji proizvajalci sodelovali na trgu z razvojem dejavnosti, kjer cena ni več edino merilo za nakup, in bodo spodbujeni k doseganju sinergijskih učinkov s skupnim pojavljanjem na trgu.

Specifični cilji dejavnosti v zvezi s tem ukrepom so naslednji:

- povečanje števila certificiranih kmetijskih pridelkov in živil višje kakovosti;
- izboljšanje konkurenčnosti in uveljavitve združenj (skupin proizvajalcev) na evropskem trgu;
- vzpostavljanje učinkovitih povezav med vsemi členi prehranske verige (pridelava, predelava in trženje);
- zagotavljanje varnosti in kakovosti hrane z uvajanjem programov sledljivosti;

4.3.6.3. Upravičene dejavnosti

Dejavnosti, ki se bodo izvajale v okviru tega ukrepa so:

Dejavnosti	Vrsta intervencijske kode
Priprava dokumentacij za registracijo in certificiranje posebnih kmetijskih pridelkov in živil višje kakovosti	1304
Registracija in certificiranje, ki se izvaja za zagotavljanje skladnosti geografskih poimenovanj in certifikatov posebnega značaja	1304
Ustanavljanje novih skupin proizvajalcev (združenj), ki bodo vključeni v sheme kakovosti za geografska poimenovanja in certifikate posebnega značaja s sofinanciranjem stroškov svetovanj, ustanavljanja, uvajanja znakov kakovosti	1304

Uvajanje programov zagotavljanja kakovosti, kot ISO 45011, ki določa splošne kriterije za organe, ki delujejo na področju sistemov certificiranja proizvodov	1304
Predhodne študije v mejah ustanavljanja shem kakovosti, ki bodo pokazale povpraševanje po posebnih kmetijskih pridelkih in živilih in bodo zagotovile potrebne informacije za potencialne vlagatelje: raziskava trga, zasnova in design proizvoda, program ozaveščanja – promocija simbolov EU in državnih simbolov kakovosti – en projekt	1304

4.3.6.4. Merila upravičenosti

Podpora bo dodeljena za financiranje stroškov:

- ki so nastali z ustanovitvijo in vzdrževanjem shem za kakovostne kmetijske proizvode
- kjer analiza trga prikazuje ekonomsko upravičenost kmetijskega pridelka oz. živila višje kakovosti
- kjer organizacije proizvajalcev, certifikacijski organi ali individualne proizvodne enote izpolnjujejo ali bodo izpolnjevale zahteve standardov in sistemov do konca obdobja financiranja

Naslednji tipi financiranja bodo izključeni iz podpor:

- neposredna promocija specifičnega posebnega kmetijskega pridelka oz. živila
- investicije, za katere so vlagatelji dobili podporo znotraj ukrepa, ki spada pod poglavje I (odstavek 4) in poglavje VII (odstavek 25) Uredbe ES št. 1257/1999⁶⁰;
- investicije, za katere so vlagatelji dobili podporo znotraj ukrepa, ki spada pod člen 1(9) Uredbe ES št. 1783/2003⁶¹.

⁶⁰ Uredba Sveta (ES) št. 1257/1999 z dne 17. maja 1999 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za usmerjanje in jamstva (EKUJS) in o spremembi in razveljavitvi nekaterih uredb

⁶¹ Uredba Sveta (ES) št. 1783/2003 z dne 29. septembra, ki dopolnjuje Uredbo Sveta (ES) št. 1257/1999 z dne 17. maja 1999 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za usmerjanje in jamstva (EKUJS)

4.3.6.5. *Kazalniki*

Učinek:
– število projektov, deležnih podpore
Rezultat:
– povečano število certificiranih posebnih kmetijskih pridelkov in živil višje kakovosti
– pooblaščen kontrolne organizacije in certifikacijski organi
– povečano število novih skupin proizvajalcev
Vpliv:
– izboljšana ekonomska storilnost skupin proizvajalcev (indeks, izhodišče = 100)

4.3.6.6. *Upravičenci*

Končni upravičenec je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki tega ukrepa so fizične in pravne osebe s prebivališčem ali sedežem v Sloveniji, ki so vključene v sistem kakovosti visokokakovostnih kmetijskih pridelkov in živil. Sheme kakovosti so dostopne vsem EU regijam in državam članicam. Zagotovi se, da ne pride do diskriminacije pri izbiri proizvodov/proizvajalcev iz držav članic, ki izpolnjujejo vse zahtevane zahteve.

V primeru promocije simbolov kakovosti je končni prejemnik pravna oseba, registrirana za promocijske dejavnosti, izbrana s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano na podlagi Zakona o javnih naročilih. (UR.l. RS, št. 39/2000).

4.3.6.7. *Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge*

Za ukrep bo namenjenih približno 5 % sredstev Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada – Usmerjevalnega oddelka znotraj te prioritete, kar predstavlja okoli 4,6 % celotnih EU sredstev namenjenih za to prioriteto.

Finančna pomoč v okviru tega ukrepa se bo izvajala horizontalno, ob upoštevanju indikativne alokacije sredstev regijam, skladno s strategijo EPD in zakonodajo o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

4.3.6.8. *Finančne določbe*

Dodeljena pomoč bo:

- od 100% v prvem letu s postopnim zmanjševanjem po 10 % odstotnih točk na leto v obdobju šestih let za ukrepe certificiranja, ki se izvajajo za zagotovitev pristnosti geografskih poimenovanj in certifikatov posebnega značaja,
- od 100% stroškov v prvem letu s postopnim zmanjševanjem po 10 % odstotnih točk na leto v obdobju šestih let za uvedbo shem zagotavljanja kakovosti,
- 80% stroškov za pripravo dokumentacij za registracijo in certificiranje posebnih kmetijskih pridelkov in živil višje kakovosti,
- 100 % stroškov se lahko odobri za podporo novih skupin proizvajalcev (združenj), ki so vključeni v eno od shem kakovosti za geografsko poimenovanje in certifikate posebnega značaja,

- 100 % stroškov se lahko odobri za predhodne študije, ki se navezujejo na ustanavljanje shem kakovosti.

Celotna vsota sredstev odobrenih v okviru tega ukrepa za enega vlagatelja ne sme presežati 100 000 evrov v obdobju treh let.

4.3.7. Ukrep 3.6: POSODOBITEV OBSTOJEČIH PLOVIL IN MALI PRIOBALNI RIBOLOV

4.3.7.1. Utemeljitev

Slovenija se spopada s precejšnjimi strukturnimi težavami na področju morskega ribištva kot npr.: (i) neskladnost med številom ribolovnih orodij zmogljivosti v smislu dela in opreme z razpoložljivimi ribolovnimi viri, (ii) zastarela in neustrezna slovenska ribiška flota, ki ovira učinkovito izkoriščanje ribolovnih virov na odprtem morju. Z vključitvijo strukturnih sredstev podpore za ribiški sektor v okviru tega ukrepa želi Slovenija rešiti glavna strukturna neskladja na področju morskega ribištva. S posodobitvijo ribiške flote, predelave in večje ponudbe rib je namen ukrepa izboljšati konkurenčnost sektorja. Posebno pozornost se bo namenilo potrebni skrbi za razumno in trajnostno rabo ribolovnih virov.

Dejavnosti, ki so predvidene v okviru tega ukrepa, so popolnoma skladne s Skupno ribiško politiko EU.

4.3.7.2. Cilji

Splošni cilj tega ukrepa je izboljšati varnost in življenjske pogoje ribičev, izboljšati konkurenčnost in zagotoviti trajnostno rabo ribolovnih virov v Jadranskem morju.

Specifični cilji so usmerjeni v:

- varstvo in ohranjanje ribolovnih virov,
- boljše delovne pogoje in varnost pri opravljanju ribolovnih aktivnosti,
- boljšo kakovost in raznovrstnejšo ponudbo rib.

4.3.7.3. Upravičene dejavnosti

V okviru tega ukrepa bodo podpore deležne naslednje dejavnosti:

- Naložbe v posodobitev opreme na obstoječih plovilih, zlasti v bolj selektivne tehnike ribolova;
- Izboljšani delovni pogoji za ribiče;
- Naložba v prekvalifikacijo ali usposabljanje ribičev.

Dejavnosti, financirane po tem ukrepu, se nanašajo na poglavje II, 9. in 11. člen Uredbe Sveta št. 2792/99, kakor je bila spremenjena z Uredbo 2369/02.

4.3.7.4. Upravičenci

Končni upravičenec je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki so zasebne ali pravne osebe s prebivališčem ali sedežem v Sloveniji in registrirane za dejavnosti morskega ribolova.

4.3.7.5. Merila za izbor

Projekt bo izbran na podlagi javnega razpisa za zbiranje projektnih ponudb z jasno opredeljenimi merili za izbor. Med temi merili so predvidena naslednja merila:

- Podpora ne bo dodeljena pri kršitvi katerih koli prepovedi ali omejitev, opredeljenih v določbah skupne tržne ureditve EU.
- Projekt mora dokazati ekonomsko upravičenost.
- Ribiči ali podjetja, ki žele pridobiti pomoč, morajo izpolnjevati minimalne standarde glede okolja, higiene in dobrega počutja živali.
- Za proizvode morajo biti na voljo običajne prodajne možnosti.

4.3.7.6. Kazalniki

Kazalniki	Ciljna vrednost
Učinek:	
– število posodobljenih plovil	30
Rezultat:	
– posodobljene BT	140
– posodobljeni kW	140
– zmanjšane t / prilova - ocena	80
Vpliv:	
– zagotovljena / odprta nova delovna mesta	100*

*Cilj je preprečiti upad števila delovnih mest v projektih deležnih podpore

4.3.7.7. Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge

Za ukrep bo namenjenih približno 50 % sredstev FIUR znotraj te prednostne naloge, kar predstavlja okoli 3,6 % celotnih EU sredstev namenjenih za to prednostno nalogo.

4.3.8. Ukrep 3.7: RIBOGOJSTVO, PREDELAVA IN TRŽENJE

4.3.8.1. Utemeljitev

Republika Slovenija je zelo vodnata z vodami dobre kakovosti, kar posledično pomeni, da ima dobre možnosti za povečanje ribogojstva. Zaradi stalnega povečevanja povpraševanja so za ribogojstvo prav tako ugodne tržne možnosti. Slovenija želi spodbujati in zagotoviti sonaravno v ribogojstvo, zaradi česar na tem področju niso predvidene velike proizvodne zmogljivosti. Spodbujala se bo sedanja praksa teritorialne razpršenosti teh dejavnosti. Proizvodnja bo v veliki meri imela za cilj trg na regionalni ravni.

Sledeč sedanjemu trendu povečevanja porabe rib, za katerega se pričakuje, da se bo še naprej nadaljeval, obstajajo možnosti za povečanje vzreje, v glavnem hladnovodnih ribjih vrst,. Boljša uveljavitev na trgu pa bo dosežena s večjo in raznovrstno ponudbo rib, kakor tudi boljšo kakovostjo ribjih izdelkov in njihovim učinkovitejšim trženjem.

4.3.8.2. Cilji

Splošni cilji ukrepa so izboljšanje konkurenčnosti sektorja in izboljšanje kakovosti proizvodov.

Ta cilj se bo doseglo z izpolnitvijo naslednjih *Specifičnih ciljev*:

- uvedba okolju prijazne tehnologije za gojenje rib,
- povečati proizvodnjo s posodobitvijo obstoječih zmogljivosti,
- izboljšati konkurenčnost in uveljavitev na trgu sektorja predelave rib,
- izboljšati trženje rib in ribiških izdelkov,
- spodbujati večjo ponudbo in porabo rib,
- doseči skladnost predelave rib s standardi Živil EU

4.3.8.3. Upravičene dejavnosti

V okviru tega ukrepa bodo podpre deležne naslednje dejavnosti:

- Naložbe v izgradnjo ali izboljšanje nepremičnin
- Naložbe v nove stroje in opremo, vključno z računalniško programsko opremo
- Naložbe v prilagoditev proizvodnega procesa in proizvodov ustreznim standardom EU za kakovost, higieno in zdravje

Dejavnosti, financirane po tem ukrepu, se nanašajo na Oddelek III, točka b) in d) 13. člena Uredbe Sveta št. 2792/99, kakor je bila spremenjena z Uredbo 2369/02.

4.3.8.4. Upravičenci

Končni upravičenec je Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja.

Končni prejemniki so ribogojna podjetja, ki so fizične ali pravne osebe s prebivališčem ali sedežem v Sloveniji.

4.3.8.5. Merila za izbor

Projekt bo izbran na podlagi javnega razpisa za zbiranje projektnih ponudb z jasno opredeljenimi merili za izbor. Med temi merili so predvidena naslednja merila:

- Podpora ne bo dodeljena ob kršitvi katerih koli prepovedi ali omejitev, opredeljenih v določbah skupne tržne ureditve EU za ribogojne izdelke.
- Projekti morajo dokazati ekonomsko upravičenost.
- Podjetja, ki žele pridobiti pomoč, morajo izpolnjevati minimalne standarde glede okolja, higiene in dobrega počutja živali.
- Za proizvode morajo biti na voljo običajne prodajne možnosti.

4.3.8.6. Kazalniki

Kazalnik	Ciljna vrednost
Učinek:	
– število ribogojnic	50
– število novih in posodobljenih proizvodnih enot	20
– število novih in posodobljenih obstoječih podjetij za trženje	5
Rezultat:	
– povečana ribogojna proizvodnja svežih ali hlajenih proizvodov	180 t
– povečana proizvodnja predelanih rib	300 t
– število podjetij, ki imajo koristi od izboljšanja standardov kakovosti, higiene in zdravja	20
Vpliv:	
– ekonomska storilnost (merjena z BDV (GVA) na zaposlenega v podjetjih, deležnih podpore, glede na povprečno storilnost panoge)	110

4.3.8.7. Relativna indikativna teža ukrepa znotraj prednostne naloge

Za ukrep bo namenjeno približno 50 % sredstev FIUR znotraj te prednostne naloge, kar predstavlja okoli 3,5 % celotnih EU sredstev namenjenih za to prednostno nalogo.

4.4. Prednostna naloga št. 4: Tehnična pomoč

4.4.1.1. Utemeljitev

Tehnična pomoč je pomemben dejavnik za učinkovito izvajanje programa, ki terja ustrezno upravljanje in podporo. Zagotavljati je potrebno informiranje in usmerjanje o programu, kar bo omogočalo različnim potencialnim naročnikom predstaviti svoje predloge in zagotavljalo ustrezne priprave projektov ter nemoteno izvajanje programa. Potrebne bodo tudi podporne raziskave za pravilno vrednotenje programa. Omenjene aktivnosti se bodo uresničevale v okviru tehnične pomoči, kajti njen namen je dvigniti raven kakovosti in omogočiti skladnost dejavnosti po skladih ter zagotoviti najboljšo in najučinkovitejšo rabo sredstev. Pomoč bo koristila vsem partnerjem na različnih stopnjah upravljanja strukturne pomoči.

Tehnična pomoč bo uporabljena za kakršno koli potrebno pomoč v skladu z Uredbami komisije (ES) št. 1260/99, 1685/2000 in 1145/2003. Dejavnosti ukrepov se bodo jasno razlikovale med praviloma 11.2 in 11.3, saj ima prvi določeno zgornjo mejo, ki je enaka vsoti naslednjih količin:

- 2,5% tistega dela skupnih prispevkov strukturnih skladov, ki je enak ali manjši od 100 milijonov EUR;
- 2% tistega dela skupnih prispevkov strukturnih skladov, ki presega 100 milijonov EUR, vendar je enak ali manjši od 500 milijonov EUR;
- 1% tistega dela skupnih prispevkov strukturnih skladov, ki presega 500 milijonov EUR, vendar je enak ali manjši od 1000 milijonov EUR;
- 0,5% tistega dela skupnih prispevkov strukturnih skladov, ki presega 1000 milijonov EUR.

Dodelitev sredstev v Sloveniji za strukturne sklade torej, na podlagi člena 11.2. Uredb komisije (ES) št. 1685/2000 in 1145/2003, namenja 5.249.420 EUR tehnični pomoči.

4.4.1.2. Cilji

Glavna cilja prednostne naloge sta:

- Podpirati strateško usmerjeno, informacijsko podprto upravljanje in izvajanje programa.
- Omogočiti potencialnim partnerjem širši dostop do uporabe strukturnih skladov ter jim pri tem nuditi potrebne informacije in pomoč.

4.4.1.3. Kazalniki in ciljne vrednosti

Število okrožnic:	4 na leto
Objava navodil:	4
Število študij in vrednotenj:	16
Število povezav z drugimi sistemi (ISARR):	5
Število info točk na regionalni ravni:	12

4.4.1.4. Usklajenost z drugimi prednostnimi nalogami EPD

Sredstva za tehnično pomoč bodo na voljo za upravljanje in izvajanje, obveščanje javnosti, raziskave ter za računalniške sisteme, potrebne za nadzorovanje in ocenjevanje. V okviru tehnične pomoči bosta dva ločena ukrepa, eden v okviru komponente ESRR drugi pa v okviru komponente ESS. V prvega bodo vključene skupne dejavnosti (kot splošno obveščanje javnosti) ter potencialna sredstva za podporne dejavnosti za EKUJS in FIUR. Tako bodo sredstva tehnične pomoči rezervirana za učinkovito izvedbo celotnega programa.

4.4.2. Ukrep:: TEHNIČNA POMOČ – komponenta ESRR

4.4.2.1. Utemeljitev z opisom komponente

Namen tehnične pomoči je zagotoviti učinkovito izvajanje programa. V prvi vrsti bo namenjena zagotavljanju potrebne osveščenosti o programu na splošno, pa tudi o posameznih aktivnostih, ki bodo podprte v okviru komponente ESRR. Ozaveščanje bo namenjeno predvsem morebitnim prijaviteljem. Nadalje bodo ustrezna sredstva namenjena za raziskave, ki tvorijo osnovo za osveščeno opredelitev aktivnosti, ki bodo deležne podpore in zagotavljajo vhodne podatke za pravilno vrednotenje že izvedenih aktivnosti. Vrednotenjem bo namenjena posebna pozornost. Izvajala se bodo tako na skupni ravni kot tudi na ravni skladov. Nenazadnje bo tehnična pomoč spodbujala t.i. podporo pri pripravi projektov, kajti potreben je velik obseg sredstev za upravljanje, izvajanje, spremljanje in nadzor aktivnosti.

4.4.2.2. Cilji

Glavna cilja ukrepa sta:

- zagotoviti osveščenost glede aktivnosti, ki so deležne podpore in programa na splošno,
- zagotoviti smotrno in učinkovito upravljanje programa.

4.4.2.3. Upravičene dejavnosti

Upravičene dejavnosti obsegajo:

- Obveščanja javnosti.
- Študije in vrednotenja.
- Računalniški sistemi za spremljanje in vrednotenje.
- Vodenje in izvajanje programa (priprava, izbira, ocena, spremljanje pomoči, revizije,...) vključno s podporo pri pripravi projektov.

4.4.2.4. Upravičenci

Končni upravičenec za izvedbo ukrepa je Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj, ki lahko prenese določene naloge na posredniška telesa.

4.4.2.5. Relativni okvirni obseg komponente

Komponenta ESRR (Evropski sklad za regionalni razvoj), ki vključuje tehnično pomoč za ESRR, splošne dejavnosti ter morebitna sredstva za podporne aktivnosti EKUJS in FIUR, bo obsegala približno 70 % skupnih dodeljenih sredstev, od česar bo 50 % namenjeno za aktivnosti v okviru Pravila 11.2.

4.4.3. Ukrep: TEHNIČNA POMOČ – komponenta ESS

4.4.3.1. Utemeljitev z opisom komponente

Tehnična pomoč se bo uporabljala za zagotavljanje učinkovitega izvajanja ukrepov, ki so deležni podpore v okviru ESS. Namenjena bo: (i) zagotavljanju aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti o ukrepih in dejavnostih, ki so deležni podpore ESS; (ii) izvajanju nenehnih tematskih vrednotenj, ki bodo zagotavljala povratne informacije o izvajanju ukrepov ESS in za izvajanje naročenih raziskav in študij v podporo dejavnostim sklada; (iii) izvajanju aktivnosti povezanih s pripravo, še posebej s podporo pri pripravi projektov, izbiri in oceno projektov; (iv) vzpostavitve računalniškega sistema za spremljanje in vrednotenje ter za izvajanje revizij in pregleda aktivnosti na kraju samem, saj so zaradi posebnih značilnosti aktivnosti ESS potrebna obsežna sredstva za upravljanje, izvajanje, spremljanje in nadzor aktivnosti.

4.4.3.2. Cilji

Glavni cilji ukrepa so:

- zagotoviti osveščenost glede aktivnosti, ki so deležne podpore ESS in programa na splošno,
- zagotoviti smotno in učinkovito upravljanje ukrepov in programa.

4.4.3.3. Upravičene dejavnosti

Upravičene dejavnosti obsegajo:

- Obveščanje javnosti.
- Študije in vrednotenja.
- Računalniški sistemi za spremljanje in vrednotenje.
- Vodenje in izvajanje programa (priprava, izbira, ocena, spremljanje pomoči, revizije,...) vključno s podporo pri pripravi projektov.

4.4.3.4. Upravičenci

Končni upravičenec za izvedbo ukrepa je Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj, ki lahko prenese določene naloge na posredniška telesa.

4.4.3.5. Relativni okvirni obseg komponente

Komponenta ESS bo obsegala približno 30 % skupnih dodeljenih sredstev, od česar bo 60 % namenjeno za aktivnosti v okviru Pravila 11.2.

4.5. Skladnost s horizontalnimi prednostnimi nalogami

4.5.1. Enake možnosti

Spodbujanje enakih možnosti moških in žensk, zlasti s pristopom integracije načela enakosti, je ena od treh horizontalnih prednostnih nalog tega Enotnega programskega dokumenta. Pristop integracije načela enakosti sledi politiki in usmeritvam OZN in Skupnosti glede enakosti med moškimi in ženskami, zlasti tistim, zastavljenim v pogodbi o ustanovitvi ES, uredbah o strukturnih skladih in Evropski strategiji zaposlovanja. Je tudi skladen z nacionalno zakonodajo in politiko.

Enotni programski dokument spodbuja enakost med spoloma na dva načina. Prvič, enakost med spoloma aktivno spodbujajo prednostne naloge in ukrepi programov z integracijo načela enakosti (*mainstreaming*). Drugič, ukrepi v okviru prednostne naloge 2 obsegajo posebne zahteve glede integracije načela enakosti, saj mora biti v vsakem ukrepu vsaj ena aktivnost, ki je posebej usmerjena na ženske, in vsak ukrep mora vključevati vsaj 50 odstotkov žensk. Ta dva pristopa sta zastavljena tako, da se dopolnjujeta. Služila bosta kot instrument za doseganje obeh ciljev, opredeljenih v točki 3.3.4.

Za uresničitev prvega cilja, tj. cilja zvišanja stopnje zaposlenosti in znižanja stopnje brezposelnosti žensk bo posebna pozornost posvečena brezposelnim ženskam, starejšim od 40 let, invalidkam in ženskam s posebnimi potrebami, pa tudi delavkam z nižjimi kvalifikacijami v delovno intenzivnih panogah, ki jim grozi izguba zaposlitve. Načrtovane aktivnosti, usmerjene na brezposelne, uvajajo pozitivno diskriminacijo vseh brezposelnih žensk nad 40 leti starosti in moških nad 50 leti starosti. Ta diskriminacija je utemeljena z rastočim prilivom med brezposelne iz delovno intenzivnih panog s pretežno žensko delovno silo, ki je v povprečju nižje kvalificirana in ima že pri 40 letih težave pri iskanju nove zaposlitve. Z aktivnostmi socialnega vključevanja bo zagotovljena stalna rast vključevanja žensk na trg dela.

Za uresničitev drugega cilja, spodbujanja žensk k vključevanju v usposabljanje za delo v tehnološko naprednih panogah in k samozaposlovanju, bomo spodbujali vključevanje žensk v programe (npr. usposabljanja na področju IKT), vseživljenjsko učenje in fleksibilne oblike organizacije dela (delo na domu). Poleg tega bomo spodbujali lokalne programe zaposlovanja in odpiranje možnosti samozaposlovanja žensk.

Pri ocenjevanju uresničevanja zgornjih ciljev enakih možnosti bomo uporabljali naslednje ciljne vrednosti:

- a) 50 odstotkov mest za brezposelne v izobraževanju in usposabljanju morajo zasedati ženske.
- b) 30 odstotkov prejemnikov pomoči pri samozaposlitvi v okviru programa mora biti žensk.
- c) 50 odstotkov mest pri usposabljanju delavcev morajo zasedati ženske.

Dimenzije enakosti med spoloma v okviru prednostne naloge 1 (»Spodbujanje proizvodnega sektorja in konkurenčnosti«) se odražajo v večjem številu delovnih mest za ženske kot rezultatu spodbujanja vlaganj. Treba je zmanjšati razlike med spoloma glede zastavljanja novih podjetij in podpirati sodelovanje žensk pri lokalnih razvojnih pobudah. Možnosti zaposlitve in samozaposlitve žensk v podeželskih okoljih lahko povečajo obseg ustanavljanja novih podjetij in samostojnih dejavnosti, odprejo ženskam možnosti za delo na domu, pa tudi spodbujajo zaposlovanje na demografsko ogroženih podeželskih območjih.

V okviru prednostne naloge 2 (»Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje«) bo treba aktivnosti usmeriti zlasti na tiste, ki se spopadajo z več težavami hkrati, npr. na invalide in pripadnike etničnih skupin (Rome). Aktivnosti, ki bodo financirane iz strukturnih skladov, morajo biti še naprej usmerjene na potencialna tveganja, ki so jim izpostavljene ženske v procesu gospodarskega prestrukturiranja. Izvajati je treba aktivnosti za odpravo in preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti žensk (ukrep 2.1) in socialne izključenosti brezposelnih žensk (ukrep 2.2). Ukrep 2.4 bo spodbujal in razvijal podjetništvo med ženskami, npr. z novimi poslovnimi dejavnostmi in novimi oblikami organizacije dela. Nadalje se bodo v okviru strategije vseživljenjskega učenja (ukrep 2.3) spodbujale enake možnosti pri izobraževanju in učenju, potekale pa bodo tudi dejavnosti pomoči starajočim se ženskam pri premagovanju težav in ohranjanju dela (ukrep 2.4).

Ukrepi v okviru prednostne naloge 3, "Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva", so namenjeni vzdrževanju in ustvarjanju novih priložnosti za zaposlitev in samozaposlitev. Diverzifikacija ukrepov kmetijskih in kmetijstvu bližnjih dejavnosti (alternativni viri dohodka) bo še zlasti pozitivno vplivala na zmanjševanje brezposelnosti in podpovprečne stopnje zaposlenosti žensk v podeželskih območjih.

Matrike v nadaljevanju povzemajo pričakovane učinke posameznih ukrepov na enakost med spoloma, na trajnostni razvoj in na informacijsko družbo.

4.5.2. Trajnostni razvoj

Z ekonomskega, socialnega in okoljskega vidika je dosežena stopnja razvoja Slovenije nižja kot v EU, kar terja pomoč iz strukturnih skladov za premostitev zaostankov. Ob upoštevanju splošnih ciljev EPD in Strategije gospodarskega razvoja Slovenije je glavni poudarek na ekonomskih in socialnih vidikih razvoja, medtem ko je okoljski vidik, čeprav je močno prisoten v dveh ali treh prednostnih nalogah, obravnavan bolj posredno.

Prispevek EPD k izboljšanju okolja bo zagotovila določitev določenih minimalnih meril, kjer je to mogoče, ki jih bodo dejavnosti morale izpolnjevati, da bodo upravičene do podpore s sredstvi EU.

V okviru izbranih treh prednostnih nalog je težko pričakovati merljive pozitivne učinke posameznega ukrepa na okolje. Vendar bodo dejavnosti v okviru prve prednostne naloge, na področju ekonomske infrastrukture, ter investicijske dejavnosti v sklopu tretje prednostne naloge, močno povezane z okoljem ter bodo imele nanj močan in neposreden vpliv.

Trije izmed ukrepov v okviru prve prednostne naloge so usmerjeni v ustvarjanje ugodnejšega okolja za podjetništvo in s tem neposredno v rast gospodarstva. Njihov vpliv na okolje bi moral biti posreden, prispevati k boljšemu splošnemu dožemanju dolgoročne pomembnosti okolja in s tem k doseganju dolgoročnih ciljev, določenih v nacionalnih strategijah.

Ob dveh investicijah v okviru ukrepov prve prednostne naloge v zvezi z gospodarsko infrastrukturo se lahko šteje, da je vpliv na okolje neposreden. Predvsem v primerih revitalizacije opuščenih ali delno opuščenih, a še vedno delujočih industrijskih con, in njihove obnove, bodo ustvarjene nove možnosti gospodarskega razvoja, z obnovo obstoječe in izgradnjo nove infrastrukture (med drugim tudi okoljske infrastrukture v skladu z okoljskimi standardi), kar bo neposredno izboljšalo stanje degradiranega okolja. Poleg tega bo pristop do ustvarjanja novih razvojnih površin organiziran in usmerjen v zagotovitev optimalne rabe zemljišč. Medtem ko bo izbira območij za izgradnjo razvojnih površin odvisna od prostorskega načrtovanja, bodo postopek izgradnje ali kakršni koli drugi posegi (minimalna merila) morali biti v skladu z določbami zakonodaje, katere del so tudi mehanizmi v zvezi z minimalnimi pogoji vpliva na okolje. Nenazadnje pa bo imel tudi naravni turizem (vključno z

razvojem objektov eko-turizma na območjih NATURA 2000) koristi od ukrepov povezanih s turizmom.

To bo prispevalo tudi k skupnemu izboljšanju stanja okolja (z zaščito ali izboljšanjem), kar se bo spremljalo z letnimi okoljskimi poročili.

Posredni vpliv druge in dela prve prednostne naloge: *Spodbujanje proizvodnega sektorja in konkurenčnosti ter Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje* bo pospešilo možnosti uvajanja ekonomsko sprejemljivejših tehnologij, z okolju bolj prijaznimi tehnološkimi lastnostmi; prispevanju k tem izboljšavam bo sledilo preusmerjanje proizvodnje k pogostejši uporabi naravnih virov energije. Trije ukrepi v sklopu prve prednostne naloge so naravnani k ustvarjanju boljše možnosti za podjetništvo in s tem neposredno h gospodarski rasti, medtem ko bodo ukrepi druge prednostne naloge prispevali k izboljšanju socialnega položaja.

Ukrepi tretje prednostne naloge so namenjeni podpori prestrukturiranju kmetijstva, gozdarstva in ribištva, in bodo usmerjeni k ciljem na področju izboljšav različnih tehnologij (predelava živil), investicij (kmetijska gospodarstva, obnova ribiškega ladjevja, posodabljanje), alternativnih virov dohodka, ohranjanja in izboljševanja gospodarske in ekološke vrednosti gozdov; vsi bodo pozitivno vplivali na okolje, v skladu in s prispevanjem k bistvu razvoja slovenskega podeželja: optimalni rabi virov in hkrati njihovim ohranjanjem ter zaščiti narave in naravnih virov, in upoštevanju mnogostranske vloge kmetijstva v družbi.

4.5.3. Informacijska družba

Posebna pozornost bo posvečena zagotavljanju podpore inovativnim dejavnostim širjenja dostopnosti IKT in uporabe storitev informacijske družbe v skupnostih in podjetjih v obrobni območjih, v katerih je poslovni interes ponudnikov takih storitev omejen in je zato skromna tudi tržna ponudba. Ukrepi bodo podpirali uvajanje poznanih najboljših praks, zlasti tistih, ki bodo prispevale k e-vključitvi, konkurenčnem poslovnem okolju in vseživljenjskem učenju, ustvarjalnosti in inovacijski kulturi v Sloveniji. Ukrepi bodo spodbujali in podpirali povpraševanje na področju IKT in dostopnost fleksibilnega usposabljanja na področju IKT za čim širši krog uporabnikov.

Podrobne smernice za izvajanje bosta oblikovala Ministrstvo za informacijsko družbo in organ upravljanja v sodelovanju s širšim krogom partnerjev. Po teh smernicah bodo v programskem dopolnilu izpeljani kvantitativni elementi in kazalci za merljivo ocenjevanje in vrednotenje tega horizontalnega polja ter navodila za spremljanje ciljev v tem polju. Kazalniki za vrednotenje in ocenjevanje ter izhodiščne vrednosti so bili določeni v akcijskem načrtu eEurope+ 2003 (poročilo o izvajanju, ki ga je objavila Komisija junija 2002 in je bilo predstavljeno v Ljubljani med evropsko ministrsko konferenco o informacijski družbi), revidirani pa so bili medresorsko v postopku sprejemanja strateškega dokumenta Slovenija v informacijski družbi (Vlada RS, februar 2003) ob upoštevanju smernic akcijskega načrta eEurope 2005.

Glede ciljnih vrednosti in kazalcev bodo pri vsakem ukrepu upoštevana naslednja merila:

- a) izboljšanje infrastrukture, storitev informacijske družbe, e-vsebin in javnih dostopnih točk,
- b) usposobljenost za IKT, število ljudi, ki se bodo udeležili usposabljanja na področju IKT, opredelitev minimalnih standardov za odobritev vsebine in gradiv tečajev, opredelitev minimalnih zahtevanih rezultatov,
- c) ponudniki informacij: število tečajnikov, ki se bodo dodatno usposabljali z uporabo IKT kot izvajalne tehnologije.

Prednostna naloga št. 1: Spodbujanje proizvodnega sektorja in konkurenčnosti				
ESRR		Enake možnosti	Trajnostni razvoj	Informacijska družba
1.1	Spodbujanje razvoja inovacijskega okolja	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov.	Ni znan noben pomemben neposredni učinek razen posrednih učinkov na okolje in rabo energije (npr. spodbujanje najboljših razpoložljivih tehnik). Povečana vlaganja na prednostnem območju za raziskave in tehnološki razvoj: tehnologije za trajnostno gospodarstvo.	Cilj: hitrejši internet za raziskave in inovacijske dejavnosti. Ukrep bo prispeval k prenosu in razpoložljivosti znanja. Zagotovljene bodo možnosti povezovanja inovacijskih okolij s širokopasovnim internetom.
1.2	Spodbujanje razvoja turističnih destinacij	Ustvarjanje delovnih mest v turizmu (izdelki in storitve za turiste) bo predvidoma odpiralo možnosti zaposlitve in samozaposlitve žensk, zlasti v podeželskih okoljih in okoljih z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti. To lahko tudi zmanjša razlike med spoloma glede zagona novih podjetij.	Vpliv bo pozitiven za naložbene dejavnosti, usmerjene v obnovo infrastrukture, del katere (čiščenje odpadnih vod, sistemi oskrbe z vodo na občutljivih območjih) bo prispeval k izboljšanju stanja onesnaženosti okolja; Od drugih dejavnosti ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov.	Cilji: sodelovanje vseh v na znanju temelječem gospodarstvu, interaktivnih javnih storitvah. Pospešena bosta prodor storitev IKT in ozaveščanje glede njihovih možnosti v podeželskih okoljih. Ukrep bo pomemben za dvig ravni digitalne pismenosti in za vzpostavitev več javnih dostopnih točk do interneta, povezanih s turizmom. Izboljšane evropske digitalne vsebine.
1.3	Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov. Vendar bo ustvarjanje učinkovitega podpornega okolja spodbudilo razvoj podjetništva, vključno s podjetništvom pri ženskah.	Spodbujanje rabe najboljših razpoložljivih tehnik v proizvodnji (preprečevanje splošnega onesnaževanja iz industrije, zmanjšanje porabe energije) bo privedlo do širše rabe okolju prijaznih tehnologij. Pozitivni učinki s standardi EU skladnih tehnologij na zdravje in okolje.	Cilj: dinamično e-poslovno okolje, ki bo gojilo e-poslovanje ter krepilo zaupanje v e-poslovanje in njegovo varnost. Bistveno povečanje števila središč za dostop do javnih informacij in uradov e-uprave za delo z državljani, dvig ravni ustreznih e-storitev in e-vsebin. Podpora uvajanju znanih najboljših praks.

1.4	Gospodarska infrastruktura in javne storitve	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov na enake možnosti.	<p>V primerih revitalizacije opuščeni ali delno opuščeni, a še vedno delujoči industrijski con, in njihove obnove:</p> <ul style="list-style-type: none"> - okoljska infrastruktura, skladna z okoljskimi standardi, bo neposredno vplivala na izboljšanje stanja degradiranega okolja (m2). - obnova opuščenega prostora bo prinesla nova območja za razvoj in tako preprečila prevzem še "nedotaknjenih" območij (m2). <p>Ustvarjanje novih razvojnih območij:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usmerjena in optimalna raba zemljišč, odvisna od natančnega prostorskega načrtovanja, <p>Okoljska infrastruktura, skladna z okoljskimi standardi.</p>	<p>Cilj: hitrejši internet za raziskave in inovacijske dejavnosti. Ukrep bo prispeval k prenosu in razpoložljivosti znanja. Zagotovljene bodo možnosti povezovanja inovacijskih in izobraževalnih okolij s širokopasovnim dostopom do interneta. Povečano bo število javnih dostopnih točk do interneta. Bistveno povečanje števila središč za dostop do javnih informacij in uradov e-uprave za delo z državljani, dvig ravni ustreznih e-storitev in e-vsebin. Podpora uvajanju znanih najboljših praks.</p>
-----	--	--	--	--

Prednostna naloga št. 2: Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje				
<i>ESS</i>		<i>Enake možnosti</i>	<i>Trajnostni razvoj</i>	<i>Informacijska družba</i>
2.1	Razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela	Preventivni in aktivni pristop sta posebej usmerjena na brezposelne in dolgotrajno brezposelne ženske. Usposabljanje in izobraževanje žensk kot del integracijske poti bo izboljšalo možnosti žensk za zaposlitev.	Ni mogoče pričakovati neposrednih pozitivnih učinkov na okolje.	Lokalna partnerstva na področju zaposlovanja kot rezultat oblikovanja mrež in grozdov virov ter razpoložljivosti informacij. Razvoj novih oblik dela, ki izrabljajo možnosti IKT.
2.2	Pospeševanje socialnega vključevanja	Reševali in preprečevali se bodo problemi socialne izključenosti žensk (invalidk in žensk s posebnimi potrebami). To jim bo pomagalo pri vključevanju na trg dela.	Ni mogoče pričakovati neposrednih pozitivnih učinkov na okolje.	Proaktivni pristop k ciljnim skupinam v skladu z dokumentom JIM, orodja za delo na daljavo in nova orodja za poklice na področju IKT.
2.3	Vseživljenjsko učenje	Strategija in dejavnosti vseživljenjskega učenja podpirajo enake možnosti glede izobraževanja, usposabljanja, vključno z usposabljanjem na področju IKT, in učenja.	Ni mogoče pričakovati neposrednih pozitivnih učinkov na okolje razen posrednega učinka bolj izobraženih ljudi, ki se bo odrazil na večji skrbi za okolje, boljšem sodelovanju med raziskovalnimi ustanovami in industrijo.	Udeležba vseh v gospodarstvu, temelječem na znanju. Razvoj e-učenja in e-vsebin na evropski ravni, nadgradnja večnamenskih in multimedijskih izobraževalnih in inovacijskih središč, dostopnih javnosti.

2.4	Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti	<p>Dvig ravni človeškega kapitala s poklicnim usposabljanjem zaposlenih žensk (zlasti v panogah, ki jih čaka prestrukturiranje, pa tudi v razvojno perspektivnih panogah).</p> <p>Spodbujalo in razvijalo se bo podjetništvo pri ženskah, npr. z novimi poslovnimi dejavnostmi in novimi oblikami organizacije dela. To lahko tudi zmanjša razlike med spoloma glede zagona novih podjetij.</p> <p>Načrtujejo se dejavnosti pomoči starejšim ženskam pri premagovanju težav in ohranjanju dela.</p>	Ni mogoče pričakovati neposrednih pozitivnih učinkov na okolje.	Udeležba vseh v gospodarstvu, temelječem na znanju. Pospeševanje e-poslovanja, krepitev zaupanja in varnosti e-poslovanja, gojenje lokalnih partnerstev na področju zaposlovanja. Podpora uvajanju znanih najboljših praks.
-----	--	---	---	---

Prednostna naloga št. 3: Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva				
<i>EKUJS</i>		<i>Enake možnosti</i>	<i>Trajnostni razvoj</i>	<i>Informacijska družba</i>
3.1	Izboljšave pri predelavi in trženju kmetijskih izdelkov	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov.	Treba bo dokazati skladnost podprtih projektov z okoljskimi, veterinarsko-sanitarnimi standardi in standardi za zaščito živali, zato je v zvezi s tem mogoče pričakovati izboljšanja. Za spodbujanje okoljske trajnosti podprtih projektov bo ocena vpliva na okolje sestavni del zahtevka.	Nove tehnologije, vključno z računalniško strojno in programsko opremo, v zvezi s proizvodnimi linijami in postopki.
3.2	Naložbe v kmetijska gospodarstva	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov.	Ohranjanje naravnih virov z vlaganjem v izboljšano tehnologijo in skladnost z minimalnimi zahtevami v zvezi z zaščito okolja, veterinarsko-sanitarnimi zahtevami in zahtevami o zaščiti živali ter krepitvijo vitalnosti in konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev.	Nove tehnologije, vključno z računalniško strojno in programsko opremo, v zvezi s proizvodnimi postopki.
3.3	Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in kmetijstvu bližnjih dejavnosti	Ustvarjanje delovnih mest v podeželskih območjih bo predvidoma odprlo ženskam nove možnosti zaposlovanja in samozaposlovanja, zlasti v območjih z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti.	Ohranjanje naravnih virov, krepitev vitalnosti in konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev ter izboljšanje življenjskih razmer in ekonomskih priložnosti v podeželskih območjih.	Nove tehnologije, vključno z računalniško strojno in programsko opremo, v zvezi z diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti.
3.4	Vlaganja v gozdove za izboljšanje njihove gospodarske in okoljske vrednosti	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov na enake možnosti.	Z uvajanjem predvidenih dejavnosti za krepitev stabilnosti in biološke raznovrstnosti zasebnih gozdov ter povečanje obsega in kakovosti.	Se ne nanaša.
3.5	Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih izdelkov	Ta ukrep bo predvidoma posredno povečal stopnjo zaposlenosti, tudi žensk, na demografsko ogroženih kmetijskih območjih.	Ukrep podpira proizvodnjo prehrabnih izdelkov na okolju prijazen način, z vsemi oznakami za zdrave izdelke, in tako spodbuja nekatere bistvene elemente trajnostnega razvoja.	Ukrep neposredno ne vpliva na zadeve informacijske družbe.

<i>FIUR</i>		<i>Enake možnosti</i>	<i>Trajnostni razvoj</i>	<i>Informacijska družba</i>
3.6	Modernizacija obstoječih plovil in drobnega obalnega ribištva	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov na enake možnosti. Vendar je ukrep usmerjen, med drugim, na zagotovitev zaposlitve na trgu z ribami in ribjimi izdelki. To utegne ugodno vplivati tudi na ohranjanje zaposlitve žensk v tej panogi.	Modernizacija obstoječega ribiškega ladjevja omogoča trajno uravnoreženo ohranjanje in izrabo zaloge rib v Jadranskem morju. Z nakupom novih ribiških mrež se bo izboljšal selektivni ribolov, kar bo prispevalo k bolj okolju prijaznemu ribolovu in ohranjanju virov v morskem okolju.	Podprte investicije v novo opremo, vključno z računalniško strojno in programsko opremo (npr. globalni sistem za določanje položaja) bodo pozitivno vplivale na uporabo IKT kot dela proizvodnih postopkov.
3.7	Ribogojstvo, predelava in trženje	Ni mogoče pričakovati pomembnih neposrednih učinkov na enake možnosti.	Slovenija namerava spodbujati trajnostne prakse v ribogojstvu. Zmogljivosti masovne proizvodnje na tem področju niso načrtovane. Še naprej se bo spodbujalo trenutno prakso teritorialne razširitve in uporabo sladkovodnih virov v skladu z ustreznimi nacionalnimi okoljskimi standardi in okoljskimi standardi EU.	Ni posebnega vpliva.

5. Načrt financiranja in dodatnost

5.1. Finančne tabele

Finančni načrti so bili sestavljeni v skladu z Uredbo Sveta (ES) št. 1260/1999 iz junija 1999, ki predpisuje splošna določila o strukturnih skladih. Pri pripravi finančnih tabel je bila posebna pozornost namenjena zahtevam členov 16 in 19, ki predpisujeta obvezne elemente finančnega načrta: predviden prispevek iz vsakega strukturnega sklada in, kjer je to relevantno, prispevek EIB ter drugih inštrumentov, po prednostnih nalogah in letih, skupaj z ustreznim nacionalnim javnim financiranjem. Pravila, predpisana v Uredbi, so nadalje razčlenjena v Delovnem zvezku št. 1, Priročniku za načrte in programske dokumente strukturnih skladov, ki predpisuje strukturo finančnih preglednic.

Stopnje sofinanciranja:

Skladno s členom 29 splošne uredbe, se je Slovenija odločila, da bo opredelila prispevek strukturnih skladov glede na skupne javne ali podobne upravičene stroške, razen za FIUR, kjer je prispevek opredeljen glede na skupne upravičene stroške skladno z uredbo, ki določa podrobna pravila in dogovore glede strukturne pomoči Skupnosti v ribiškem sektorju.

V ta namen in skladno z zahtevami člena 29, bo Slovenija upoštevala naslednja načela in pravila:

- a) Prispevek skladov v nobenem primeru ne bo presegal 75% skupnih upravičenih stroškov.
- b) Nepovratna sredstva bodo dodeljena z najnižjo stopnjo intenzivnosti pomoči, ki je potrebna za zagotovitev izvajanja projekta ali aktivnosti.
- c) V primeru, da vlaganja v infrastrukturo ustvarijo znaten neto prihodek (naložbe, ki ustvarjajo prihodek) se lahko dodeli največ 50% skupnih upravičenih stroškov.
- d) V primeru naložb v podjetja, je sofinanciranje skladov omejeno z zgornjo mejo stopnje pomoči oz. kombinacij pomoči, kot to določajo pravila državnih pomoči. Prispevek skladov takšnim aktivnostim ne sme presegati 35% skupnih upravičenih stroškov, pri čemer se sme ta znesek povečati za 10% točke v primeru vlaganj v majhna in srednje velika podjetja za oblike financiranja, ki se razlikujejo od neposredne pomoči.

Finančne tabele:

Vsak znesek v finančnih preglednicah odraža obveznosti, o katerih sta se dogovorili Komisija in Slovenija – Obvestilo, poglavje 21: »Regionalna politika in koordinacija strukturnih instrumentov; dodeljevanje finančnih sredstev novim članicam (D(2002)70238, Bruselj, 19. decembra 2002)«. Poleg načrtovanega financiranja iz strukturnih skladov preglednice navajajo tudi pričakovana finančna sredstva iz kohezijskega sklada ter drugih mednarodnih finančnih ustanov (MFI).

Na strani nacionalnega javnega sofinanciranja je bil opravljen skrben pregled vključenosti predvidenih sredstev med postavkami državnega oziroma lokalnih proračunov. Ker v Sloveniji na regionalni ravni ne delujejo upravne strukture je stolpec, ki se nanaša na pokrajine, izpuščen. V zvezi s sodelovanjem drugih mednarodnih finančnih ustanov je treba

posebno pozornost posvetiti državni zakonodaji, ki ureja najemanje posojil s strani oseb javnega prava – Zakonu o javnih financah (UL RS št. 79/99, 124/00, 79/01 in 30/02):

- a) *Republika Slovenija* se lahko zadolžuje doma in v tujini (vključno tudi pri mednarodnih finančnih institucijah) za financiranje primanjkljaja proračuna ter odplačilo glavnice dolga in sicer v obsegu, ki ga določi zakon o izvrševanju proračuna določenega leta. Za odločanje o sklepanju poslov v zvezi z zadolževanjem države, upravljanjem z državnimi dolgovi in intervencijami na trgu vrednostnih papirjev je po ZJF pooblaščen minister za finance in sicer na podlagi letnega programa financiranja proračuna.. Drugi ministri tovrstnih poslov brez pisnega pooblastila ministra za finance ne smejo sklepati.
- b) *Občine* se glede na Zakon o financiranju občin ne smejo zadolževati v tujini oziroma je v ta namen potrebno sprejeti poseben zakon.
- c) *Osebe javnega prava, katerih ustanovitelj je država - to so javni zavodi, javni skladi, javne agencije, javna podjetja in javni gospodarski zavodi* - se lahko zadolžujejo v tujini oziroma pri mednarodnih finančnih institucijah, vendar mora biti njihovo zadolževanje v okviru kvote, ki jo kot celoto za ves javni sektor na nivoju države vsako leto posebej določi Državni zbor RS v zakonu o izvrševanju proračuna določenega leta. Vlada RS jo nato s posebnim sklepom razdeli po posameznih pravnih osebah. Za zavarovanje plačil kreditnih obveznosti teh pravnih oseb s poroštvom države je prav tako potrebno sprejeti poseben zakon.
- d) *Zadolževanje občinskih javnih zavodov in javnih podjetij* je dovoljeno v obsegu, ki ga Zakon o financiranju občin omogoča za zadolževanje občine.
- e) *Osebe zasebnega prava, v katerih ima država večinsko kapitalsko naložbo*, se uvrščajo med osebe javnega sektorja in se zato lahko zadolžujejo samo, če dobijo odobreno kvoto iz zgornje točke c). Enako velja za *osebe zasebnega prava, v katerih ima občina večinsko kapitalsko naložbo*, če imajo občine takšno kvoto v skladu s 88. členom ZJF določeno.
- f) *Osebe zasebnega prava, v katerih ima država oziroma občina manjšinsko kapitalsko naložbo* se lahko zadolžujejo brez kakršnih koli javnofinančnih omejitev.

5.2. Dodatnost sredstev

Preverjanje dodatnosti sredstev se bo v času programskega obdobja 2004-2006 izvedlo dvakrat: predhodno in ob koncu obdobja.

5.2.1. Predhodno preverjanje

Kot prikazuje preglednica 16 na podlagi informacij, ki so jih zagotovili pristojni slovenski organi, so službe Komisije in slovenski organi določili, da se bo letno povprečje upravičenih javnih stroškov v obdobju 2004-2006, v vsoti vseh regij cilja 1, ohranjalo pri 582 milijonih € (po cenah iz leta 1999). To je 12,6% več kot znašajo povprečni stroški referenčnega obdobja. Referenčno obdobje je opredeljeno kot povprečje dveh najbližjih let, za kateri so na voljo podatki o končni realizaciji. V primeru Slovenije sta to leti 2000 in 2001.

Slovenske oblasti bodo Komisiji zagotovile ustrezne informacije in Komisijo obveščale kadar koli v času programskega obdobja o dogodkih, ki bi lahko postavili pod vprašaj sposobnost ohranjanja takšne stopnje porabe.

5.2.2. Preverjanje ob koncu obdobja

Preverjanje so bo izvedlo pred 31.12.2007. Dodatnost se šteje za preverjeno, če je letno povprečje upravičenih javnih stroškov v obdobju 2004-2006 vsaj doseglo stopnjo porabe, ki je bila določena predhodno. Če informacije ne bodo predložene oz. bodo metodološko nepopolne bo to pomenilo neizpolnjevanje pogojev. Zato bo Slovenija predložila informacije skladno z naslednjo časovnico:

- do 31.07.2007: predstavitev zbirnih in letnih preglednic s končnimi podatki o letih 2004 in 2005, ter okvirnimi podatki za leto 2006;
- do 31.10.2007: po potrebi, metodološke izboljšave na osnovi pripomb Komisije;
- do 31.12.2007: rok za predložitev kakršnih koli dodatnih informacij.

Slovenija bo obvestila Nadzorni odbor o rezultatih preverjanja, ki bodo upoštevani pri pripravi naslednjega programskega obdobja.

Tabela 16: Tabela za preverjanje dodatnosti sredstev

Javni ali drugi enakovredni strukturni izdatki v slovenskih regijah cilja 1 (v milijonih evrov, po cenah iz leta 1999)

1	Letno povprečje v referenčnem obdobju						Letno povprečje v obdobju 2004-2006					
	Skupaj (1)	Od tega: javna podjetja	EPD		Brez so-financiranja EU	Skupaj	Skupaj	Od tega: javna podjetja	EPD		Brez so-financiranja EU	Skupaj
	Nac.	Nac.	EU	Nac.	Nac.	Nac.	Nac. + EU	Nac. + EU	EU	Nac.	Nac.	Nac.
	2	3	4	5	6	7 =2	8	9	10	11	12	13 =11+12 =8-10
1. Osnovna infrastruktura	329,9	0,0	S	S	S	329,9	368,0	0,0	2,9	1,3	363,8	365,1
- Promet (kapital)	250,2	0,0	E	E	E	250,2	277,3	0,0	1,1	0,5	275,7	276,2
- Telekomunikacije (kapital)	4,1	0,0				4,1	4,8	0,0	0,5	0,2	4,1	4,3
- Energija (kapital)	4,0	0,0	N	N	N	4,0	4,1	0,0	0,0	0,0	4,1	4,1
- Okolje & voda (kapital)	65,5	0,0	E	E	E	65,5	74,8	0,0	1,1	0,5	73,2	73,7
- Zdravje (kapital)	6,1	0,0				6,1	7,0	0,0	0,2	0,1	6,7	6,8
2. Človeški viri	134,6	0,0	U	U	U	134,6	169,6	0,0	13,8	4,6	151,2	155,8
- Izobraževanje	38,7	0,0	P	P	P	38,7	50,5	0,0	6,1	2,0	42,4	44,4
- Usposabljanje	86,3	0,0	O	O	O	86,3	104,7	0,0	5,6	1,9	97,2	99,1
- RTR	9,7	0,0	R	R	R	9,7	14,4	0,0	2,1	0,7	11,6	12,3
3. Proizvodno okolje	52,3	0,0	A	A	A	52,3	79,9	0,0	18,9	15,5	45,5	61,0
- Kmetijstvo/razvoj podeželja/ribištvo	23,1	0,0	B	B	B	23,1	27,6	0,0	3,6	9,6	14,4	24,0
- Industrija	15,4	0,0	L	L	L	15,4	28,3	0,0	8,7	3,7	15,9	19,6
- Storitve	6,9	0,0	J	J	J	6,9	10,0	0,0	1,3	0,4	8,3	8,7
- Turizem	6,8	0,0	A	A	A	6,8	14,0	0,0	5,3	1,8	6,9	8,7
4. Drugo	0,0	0,0				0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Skupaj	516,8	0,0	0,0	0,0	0,0	516,8	617,7	0,0	35,7	21,5	560,5	582,0

(1) Vključno z nacionalnim sofinanciranjem predpristopnih Instrumentov.

6. Izvedbene določbe

6.1. Upravljanje

6.1.1. Podlaga

Pravna podlaga za upravljanje s sredstvi strukturnih skladov (upravljanje, izvajanje, spremljanje, vrednotenje in nadzor nad izvajanjem) je Uredba Sveta (ES) št. 1260/1999 o splošnih določbah o strukturnih skladih.

Poglavje 6 "Izvedbene določbe" Enotnega programskega dokumenta podaja okvirne informacije o administrativni ureditvi in odnosih med ključnimi ustanovami in organi, vključenimi v izvajanje strukturnih skladov.

Obdobje 2004–2006 je za Slovenijo prvo programsko obdobje. To obdobje bo zelo kratko, saj bo trajalo tri namesto sedem let. Na podlagi izkušenj, pridobljenih med izvajanjem predpristopnih instrumentov, se je Slovenija odločila ohraniti centralizirano institucionalno ureditev upravljanja strukturnih skladov in kohezijskega sklada. Ko gre za upravljanje strukturnih skladov, to pomeni en organ upravljanja ter en plačilni organ

Poleg zahtev pravnega reda Evropske skupnosti je treba pri dodelitvi nalog in odgovornosti izbranim institucijam upoštevati nekatere temeljne nacionalne zakonske ureditve. Med najpomembnejše sodijo zakon, ki ureja izvrševanje proračuna ter zakon, ki opredeljuje temeljna pravila za upravljanje in nadzor financ, ki veljajo tudi za sredstva EU; zakon, ki ureja državno upravo ter zakon, ki ureja delovanje vlade ter zakon, ki ureja nadzor državnih pomoči.

Organ upravljanja strukturnih skladov je bil ustanovljen s sklepom Vlade Republike Slovenije (Ur. L. 115/02) decembra 2002 v okviru Službe Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj (v nadaljevanju: SVRP), ki opredeljuje pravno podlago in določa odgovornosti SVRP znotraj Vlade RS. Temeljne odgovornosti SVRP so na eni strani celovito upravljanje strukturnih skladov in kohezijskega sklada ter na drugi strani usklajevanje dejavnosti za uspešen regionalni razvoj.

Sklep je določal, da je Področje strukturne politike SVRP odgovorno za pripravo okvirnih programskih dokumentov za kohezijsko politiko EU ter da deluje kot organ upravljanja strukturnih skladov in kohezijskega sklada. Službo Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj je vodil minister brez listnice, ki je bil hkrati njen direktor. Ministru sta pomagala dva namestnika direktorja; eden je bil odgovoren za Področje strukturne politike (organ upravljanja), drugi pa za Področje regionalnega razvoja.

Imenovanje ministra brez listnice (direktorja SVRP) je okrepil politični poudarek gospodarskega razvoja in strukturne politike ter umestil proces odločanja v sam kabinet in v bližino predsednika Vlade, saj je minister brez listnice neposredno odgovoren njemu.

Z Odlokom o ustanovitvi in delovnih področjih Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (Ur.l.RS, št. 7/2005) je bila ustanovljena Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (v nadaljevanju: SVLR). Z dnem uveljavitve odloka so prešla vsa pooblastila in naloge Službe Vlade Republike Slovenije za strukturno politiko in regionalni razvoj, določene z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 60/99 in 56/03), podzakonskimi predpisi, sprejetimi na njegovi podlagi, in odločbami Evropske komisije s področja evropske kohezijske politike, na novoustanovljeno Službo Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Na področju evropske kohezijske politike vladna služba:

- vodi priprave in usklajevanje strateških dokumentov z Evropsko unijo, na podlagi katerih lahko Republika Slovenija prejema strukturalna sredstva iz evropskega proračuna,
- opravlja naloge splošnega upravljanja za potrebe evropskih strukturalnih skladov in kohezijskega sklada, ki izhajajo iz veljavnega pravnega reda EU s področja kohezijske politike,
- usklajuje, določa, spremlja in vrednoti delovanje ministrstev, vladnih služb ter drugih organov in služb, vključenih v izvajanje evropske kohezijske politike, ter o tem poroča vladi in opravlja druge naloge s področja evropske kohezijske politike.

Služba zagotavlja pogoje za vzpostavitev, vzdrževanje in delovanje informacijskega sistema za spremljanje in vrednotenje državnega razvojnega programa in enotnega programskega dokumenta.

Funkcijo organa upravljanja izvajajo v aktu o notranji organizaciji in sistemizaciji vladne službe opredeljene notranje organizacijske enote.

6.1.2. Ureditve upravljanja

6.1.2.1. Izvedbene določbe

Organ upravljanja je v celoti odgovoren za programiranje in izvajanje Enotnega programskega dokumenta in je izključno odgovoren Evropski komisiji.

Za popolno izpolnjevanje zahtev pravnega reda Evropske skupnosti, da bi oblikovali ustrezen in učinkovit sistem za izvajanje strukturalnih skladov, je potrebna jasna razmejitev nalog in odnosov med vpletenimi institucijami:

- Organ upravljanja: notranje organizacijske enote Službe vlade za lokalno samoupravo in regionalno politiko
- Plačilni organ: Ministrstvo za finance
- Posredniško telo: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
- Neposredni proračunski uporabniki (NPU): notranje organizacijske enote ministrstev, ki opravljajo s strani organa upravljanja preneseno nalogo izvajanja kontrol po členu 4⁶³
- Končni upravičenci*
- Neodvisni finančni nadzorni organ: MF – Urad RS za nadzor proračuna (UNP)

⁶³ Uredba Komisije (ES) št. 438/2001 o upravljanju in sistemih nadzora pomoči, ki se daje v okviru strukturalnih skladov.

* končni upravičenci v Enotnem programskem dokumentu RS za programsko obdobje 2004-2006 so določeni indikativno

Uredba, ki podrobneje ureja postopke porabe sredstev strukturne politike v Republiki Sloveniji podrobneje določa pravice, obveznosti in naloge organa upravljanja, plačilnega organa, posredniškega telesa, neposrednih proračunskih uporabnikov in drugih državnih organov ter končnih prejemnikov proračunskih sredstev (v nadaljnjem besedilu: udeleženci) v postopkih načrtovanja in porabe sredstev strukturne politike v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2004-2006 in ureja njihova medsebojna razmerja.

Organ upravljanja (OU)

Vodja organa upravljanja je predstojnik vladne službe, v okviru katere delujejo notranje organizacijske enote, ki upravljajo funkcijo organa upravljanja.

Jasno ločitev vloge organa upravljanja od vloge Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko ter opredelitve odnosov med njima, skupaj z razmejitvijo nalog, dolžnosti in odgovornosti, minister določi z internim aktom.

Da bi zagotovili celovito usklajenost s posredniškim telesom, je organ upravljanja znotraj svoje notranje strukture imenoval koordinatorja za sklada, ki se redno sestaja z zadevnim ministrstvom ter usmerja izvajanje Enotnega programskega dokumenta.

Da bi v skrajšanem obdobju načrtovanja izpolnili zahteve po pravilnem in nemotenem izvajanju, se je organ upravljanja odločil:

- spodbujati enotni programski dokument/programsko dopolnilo s pomočjo javnih kampanj v skladu z načelom o partnerstvu
- imenovati nadzorni odbor in sprejeti njegov poslovnik, da bi do konca leta 2003 uredili njegovo delo.

Odgovornosti in naloge organa upravljanja

Organ upravljanja je v celoti odgovoren za učinkovitost in pravilnost upravljanja in izvajanja EPD/Programskega dopolnila (v nadaljevanju: PD) kot določa člen 34 Uredbe Sveta (ES) 1260/99:

- Načrtovanje sistema upravljanja EPD/PD in njegove prilagoditve; sem sodi tudi predpisan sistem preverjanja izvajanja sofinanciranih proizvodov in storitev, resničnosti stroškov, skupaj s skladnostjo s pravili Skupnosti, ki naj jih izvajajo zadevni neposredni proračunski uporabniki, ter obveščanje plačilnega organa o postopkih, ki jih organ upravljanja izvaja pri nadzoru procesa preverjanja, ki ga opravljajo neposredni proračunski uporabniki, ter o vseh ugotovljenih nepravilnostih.
V skladu z Uredbo o izvajanju postopkov pri porabi sredstev strukturne politike v RS organ upravljanja potrjuje instrumente neposrednih proračunskih uporabnikov, ki na tej osnovi postanejo odgovorni za njihovo izvedbo, finančno upravljanje in kontrolo po 4. členu. V primerih, ko neposredni proračunski uporabnik ni končni upravičenec, mora biti med neposrednim proračunskim uporabnikom in končnim upravičencem podpisana pogodba o izvajanju in financiranju.
- Obveščanje EK o izvedbeni ureditvi v skladu s členom 5 in poročilih, ki jih zagotovi UNP skladno s členi 10, 12 in 13 ⁶⁴;

⁶⁴ Uredba Sveta (ES) št. 438/2001 o upravljanju in sistemih nadzora pomoči, ki se daje v okviru strukturnih skladov.

- Zagotavljanje, da so določbe za ustrezne in zadostne revizijske sledi sistema upravljanja in nadzora v skladu z zahtevami EK, kakor tudi z nacionalno zakonodajo za javni notranji finančni nadzor in s smernicami za upravljanje financ in notranji nadzor;
- Sestavljanje letnega poročila o izvajanju in po odobritvi nadzornega odbora predložitev poročila Komisiji;
- Zagotavljanje, da je sistem za preprečevanje, odkrivanje in odpravljanje nepravilnosti pripravljen in da deluje;
- Zagotavljanje pravilnega upravljanja dejavnosti, ki se financirajo na podlagi EPD/PD, ter ukrepanje v primeru pripomb ali če se pojavijo potrebe po popravni ukrepih ali če Komisija priporoča popravke;
- Preverjanje, da imajo organi, ki sodelujejo pri upravljanju in izvajanju pomoči, za zadevne transakcije ustrezen računovodski sistem ali kontni načrt;
- Zagotavljanje izpolnjevanja politike Skupnosti, skupaj s tremi horizontalnimi politikami (enake možnosti, trajnostni razvoj in informacijska družba), ter uporabe pravil Skupnosti o dodeljevanju javnih naročil;
- Zagotavljanje izpolnjevanja obveznosti glede obveščanja in informiranja javnosti v skladu z akcijskim načrtom za sporočanje za enotni programski dokument, ki zagotavlja pregledno in enotno predstavljeno uporabo pomoči Evropske unije;
- Priprava ustreznega nadzornega sistema, ki ga sestavljajo naslednje naloge in procesi:
 - Priprava nadzornega sistema za zbiranje zanesljivih statističnih in finančnih podatkov o izvajanju, skupaj z nadzornimi kazalniki;
 - Načrtovanje, razvijanje in vzdrževanje centralnega informacijskega sistema (ISARR-SP) za podporo nadzornega sistema in zagotavljanje pravilnih in zanesljivih podatkov, ki se posredujejo EK;
 - Posredovanje navodil za nadzor in poročanje organom, ki sodelujejo v upravljanju in izvajanju pomoči, skupaj s potrebno tehnično pomočjo in usposabljanjem;
 - Priprava standardne oblike rednih poročil;
 - Nadzorni odbor preveri učinkovitost in kakovost izvajanja pomoči;
 - Organ upravljanja ustanovi nadzorni odbor in zanj zagotovi administrativno-tehnične storitve;

Nadzornemu odboru predseduje predstojnik SVRL. Ustanovil se je do konca leta 2003 v skladu z načelom partnerstva, sestavljajo ga predstavniki plačilnega organa, UNP in posredniškega telesa, ministrstev (neposrednih proračunskih uporabnikov), vključno z ministrstvi, odgovornimi za horizontalne prednostne naloge, predstavniki lokalnih skupnosti, nevladne organizacije in drugi partnerji. Komisija in, kadar je ustrezno, EIB⁶⁵ sodelujeta kot svetovalca;

Nadzor in delo nadzornega odbora poteka v skladu z določbami Poslovnika. Učinkovitost in pravilnost izvajanja je treba spremljati s pomočjo standardiziranih in rednih nadzornih poročil (rednih, letnih in končnih), ki prikazujejo rezultate izvajanja pomoči s pregledom fizičnega napredka pri izvajanju pomoči strukturnih skladov, napredek finančnega načrta ter takoj, ko je izvedljivo, njegov vpliv na raven prednostne naloge ali ukrepa.

⁶⁵ Evropska investicijska banka

Za izpolnitev skupnih določb Delovnega dokumenta Komisije VI/43512/02: *Skupni kazalniki za nadzor načrtovanja razvoja podeželja 2000-2006*, bo MKGP vzporedno s centralnim informacijskim sistemom ISARR-SP izvajal nadzor in poročal o Usmerjevalnem oddelku Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS) ter o finančnem instrumentu za usmerjanje ribištva (FIUR). Poročanje med MKGP in Generalnim direktoratom za kmetijstvo bo potekalo preko organa upravljanja in Generalnega direktorata za regionalni razvoj, ki sta osrednja nadzorna organa. MKGP je odgovorno za zbiranje ustreznih in pravih podatkov ter za poročanje glede Usmerjevalnega oddelka EKJUS in FIUR.

- Vrednotenje:

Predhodno vrednotenje: Organ upravljanja je odgovoren za predhodno vrednotenje glede na Uredbo in njen člen 41. Predhodno vrednotenje enotnega programskega dokumenta je bilo predloženo EK aprila 2003.

Vmesno vrednotenje (člen 42): Organ upravljanja je izključno odgovoren za vmesno vrednotenje. Nalogo opravi organ upravljanja in je ne poveri v skladu s členom 42/2 Uredbe 1260/1999. Glede na kratko načrtovalno obdobje (2004-2006), v katerem bo Slovenija začela koristiti pomoč strukturnih skladov, ta naloga ni obvezna. Kljub temu bo organ upravljanja opravil tematsko vrednotenja manjšega obsega, da oceni vpliv izbranih aktivnosti/ukrepov glede na zastavljene cilje in analizira učinke na specifične strukturne probleme. Znotraj enote za vrednotenje organa upravljanja se bo postopoma gradila sposobnost vrednotenja vključno z vzpostavitvijo osnove za sodelovanje s Komisijo pri naknadnem vrednotenju. Organ upravljanja bo v sodelovanju z resornimi ministrstvi prednostnih nalog, kot ključnimi zainteresiranimi stranmi za izbrano politiko, razvil manjši načrt vrednotenja in dodelil ustrezen del sredstev tehnične pomoči za posebne namene vrednotenja. Vrednotenja v obdobju 2004-2006 bodo večinoma usmerjena v ocenjevanje vpliva na izbrane strukturne probleme (brezposelnost, razvoj podeželja, regije, ki zaostajajo v razvoju...) in v vrednotenje izbranih mehanizmov dostave. Ugotovitve bodo na voljo javnosti in bodo služile kot podatki za naslednje programsko obdobje.

Naknadno vrednotenje: ob upoštevanju člena 43. uredbe, je organ upravljanja odgovoren in dolžan sodelovati s Komisijo, vključno s sodelovanjem vseh ocenjevanih organov v procesu, ter posredovanja vseh zahtevanih informacij in dokumentov ocenjevalcem. Naknadno vrednotenje je končano najpozneje tri leta po koncu programskega obdobja.

Plačilni organ

Plačilni organ za strukturne sklade in kohezijski sklad je Ministrstvo za finance, Sektor donacij EU – nacionalni sklad, in izvaja naloge, ki jih določa člen 32 Uredbe 1260/1999 in v členu 9 Uredbe 438/2001.

Plačilni organ deluje kot osrednji organ za finančno poslovanje strukturnih skladov in finančnih tokov v okviru odgovornosti državnega sekretarja na Ministrstvu za finance, odgovornega za proračun. Sedež plačilnega organa je na Beethovnovi 11, 1502 Ljubljana, Slovenija.

V Sloveniji je le en plačilni organ, pristojen za vse strukturne sklade in kohezijski sklad.

Prenos nalog plačilnega organa ni predviden.

Naloge plačilnega organa:

- Prejemanje sredstev iz EK: V ta namen vodi plačilni organ za vsak program in za vsak strukturni sklad poseben račun ter hrani vse podatke o vsakem računu.
- Sprejemanje "zahtevkov za povračilo izdatkov", ki jihodobrijo neposredni proračunski uporabniki, v skladu s pristojnostmi, ki jih na njih prenese organ upravljanja.
- Opravljanje pregledov, ki zagotovijo, da:
 - so organ upravljanja in posredniško telo izpolnili zahteve Uredbe 1260/1999;
 - predloženi zahtevki za povračilo izdatkov izkazujejo pravilno izbrane aktivnosti in navajajo le izdatke, ki so dejansko nastali v obdobju upravičenosti, določenem v sklepu EK, in so potrjeni s plačanimi računi ali računovodsko dokumentacijo enake dokazne moči, kakor navaja poročilo o preverjanju na podlagi člena 4 Uredbe 438/2001;
 - so ustrezni finančni podatki v sistemu spremljanja popolni in usklajeni ter da je finančna struktura vsakega zahtevka skladna s sporazumom/pogodbo o sofinanciranju ter da je uporabljen pravilni menjalni tečaj;
 - ni bila ugotovljena nobena ovira splošne narave.
- Zagotavljanje plačila končnim upravičencem/končnim prejemnikom na podlagi prejetih "zahtevkov za povračilo izdatkov";
- Vodenje seznama zneskov za vračilo ali že povrnjenih zneskov in zagotavljanje, da so povrnjena sredstva nakazana na ustrezen račun. Plačilni organ zagotovi posredovanje informacij UNP in organu upravljanja in v skladu s členom 8 Uredbe 438/2001 enkrat na leto sestavi izjavo o zneskih, ki se morajo povrniti, ki jo UNP priloži zadnjemu četrletnemu poročilu v skladu z Uredbo 1681/94;
- Priprava in predložitev potrjene izjave o vmesnih in končnih izdatkih z zahtevkom za plačilo EK, kot je navedeno v členu 9 Uredbe 438/2001,
- Priprava in predložitev potrjene izjave o vmesnih in končnih izdatkih z zahtevkom za plačilo EK, kot je navedeno v členu 2(7) Uredbe 438/2001, Priloga II;
- Priprava in predložitev napovedi zahtevkov za plačilo za tekoče in prihodnje leto, kot to zahteva člen 38 (7) Uredbe 1260/1999;
- Posredovanje poročil o nepravilnostih organu upravljanja.

Sistematični prikaz nalog	ORGANI STRUKTURNIH SKLADOV
Prejem sredstev EU v Sloveniji	Ministrstvo za finance, Nacionalni sklad Sektor donacij EU (Plačilni organ)
Pregled izbranih in izvajanih aktivnosti v skladu s členom 4 Uredbe 438/2001 ter odobritev zahtevkov za povračilo izdatkov	Neposredni proračunski uporabniki v skladu s pristojnostmi, ki jih na njih prenese organ upravljanja
Pregledi v skladu s členom 9 Uredbe 438/2001	Nacionalni sklad (Plačilni organ)
Plačilo sredstev EU končnim upravičencem/končnim prejemnikom	Nacionalni sklad (Plačilni organ)
Potrditev stroškov in naslovitev zahtevka za vmesno/končno plačilo na EK	Nacionalni sklad (Plačilni organ)
Napovedi v skladu s členom 32 (7) Uredbe 1260/1999	Nacionalni sklad (Plačilni organ)
Poročilo o izvajanju za EK	Organ upravljanja
Finančni nadzor /poročilo o zaključku pomoči Poročanje o nepravilnostih Evropskemu uradu za boj proti prevaram	Ministrstvo za finance, Urad za nadzor proračuna

Notranja revizija (za plačilni organ): Splošne informacije o ureditvi notranje revizije so navedene v poglavju »Ureditev finančnega nadzora« in »Urad za nadzor proračuna«.

Nacionalni sklad nima svoje enote za notranjo revizijo plačilnega organa. Služba za notranjo revizijo na Ministrstvu za finance je odgovorna za storitve notranje revizije za ministrstvo ter bo kot taka odgovorna za bodoči plačilni organ kot organizacijsko enoto znotraj ministrstva.

Služba za notranjo revizijo Ministrstva za finance poroča neposredno ministru in vodstvu organizacijske enote, kjer opravlja revizijo. Njeno neodvisnost jamčijo tudi "Pravila o delovanju enote za notranjo revizijo na Ministrstvu za finance".

Služba za notranjo revizijo ima svoj priročnik, ki temelji na standardih strokovne prakse za notranjo revizijo ter na smernicah za državno notranjo revizijo.

Posredniško telo

Z namenom izvajanja EPD/PD v skladu s prej omenjenimi odgovornostmi in dolžnostmi, bo organ upravljanja v skladu z nacionalnimi pravnimi temelji prenesel nekatere naloge na posredniško telo, ne da bi to vplivalo na splošne odgovornosti organa upravljanja. Posredniško telo deluje v okviru skupne odgovornosti organa upravljanja, ki ga vodi in usmerja v nemoteno in pravilno izvajanje EPD/PD na določenem področju.

V skladu s Sklepom Vlade št. 915-04/2001-6 z dne 30. novembra 2001 o upravni strukturi strukturnih skladov ter št. 915-04/2001-7 z dne 13. decembra 2001 o Državnem razvojnem programu 2001-2006 so bila posredniška telesa ustanovljena kot enote znotraj ministrstev in sicer:

1. na Ministrstvu za gospodarstvo za Evropski sklad za regionalni razvoj
2. na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve za Evropski socialni sklad

3. na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za EKUJS in za FIUR, (Sektor za strukturno politiko in podeželje, Sektor za gozdarstvo, Sektor za varnost in kakovost prehrane, Sektor za lovstvo in ribištvo, ki jih vodi državni sekretar in jih usklajuje državni podsekretar za strukturno politiko in razvoj podeželja.)

V skladu s sklepom Vlade Republike Slovenije št. 30301-7/2005/3 z dne 28.07.2005 se preneseta funkciji posredniških teles za Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad na organ upravljanja.

Pri izvajanju, nadzoru, ocenjevanju in zagotavljanju pravilnega finančnega poslovanja in nadzora na ravni sklada in z njim povezanih ukrepov opravljajo pooblašene enote v ustreznih ministrstvih med izvajanjem EPD/PD naloge, ki jim jih je poveril organ upravljanja v obliki določb izvedbene uredbe in/ali smernic organa upravljanja.

Naloge posredniškega telesa:

- posredovati smernice za financiranje in izvajanje končnim upravičencem, da se zagotovi pravilnost financiranih aktivnosti in izpolnjevanje pravil Skupnosti;
- pravočasno in celovito sporočiti organu upravljanja vse informacije, s čimer se prispeva k posvetovanjem, ki jih vodi organ upravljanja za razjasnitev vseh odprtih vprašanj v zvezi z izvajanjem programa;
- stiki in tesno sodelovanje s plačilnim organom ter redna izmenjava informacij, da bi na ravni sklada zagotovili uspešno in pravilno izvajanje pravila n+2 napovedi plačil,
- zagotoviti upoštevanje predpisanih nadzornih postopkov ter priprava predpisanih nadzornih poročil na ravni sklada;
- odgovornost za zbiranje in preverjanje celovitosti in pravilnosti fizičnih in finančnih podatkov, skupaj s podatki v sistemu ISARR-SP na ravni sklada in ukrepov;
- v skladu s smernicami organa upravljanja sestavijo poročila o napredku izvajanja na ravni ukrepa/aktivnosti;
- dolžni so redno predložiti izvedbeni akcijski načrt organu upravljanja (izvod plačilnemu organu) ter napoved plačil na ravni ukrepa in sklada plačilnemu organu (izvod organu upravljanja), vključno z dejavnostmi v zvezi z izvajanjem komunikacijskega akcijskega načrta;
- usmerjanje izvajanje prednostnih nalog in s tem povezanih ukrepov ter, če je potrebno, priprava predlogov za spremembe organu upravljanja;
- zagotavljanje, da organi, ki sodelujejo pri vodenju in izvajanju, hranijo potrebne dokumente v skladu s predpisano revizijsko sledjo;
- zagotavljanje, da naloge, opisane v skladu s členom 5 (438/2001) izpolnjujejo zahteve pravilnega finančnega poslovanja;
- zagotoviti izvajanje postopkov notranjega nadzora in postopkov za vzdrževanje revizijske sledi v skladu s smernicami organa upravljanja in JNFN;
- sestaviti poročila z informacijami o nepravilnostih ter ukrepih za odpravo nepravilnosti v skladu s smernicami organa upravljanja;

- poročanje organu upravljanja, da tista telesa, ki sodelujejo pri vodenju in izvajanju na ustreznem področju, ohranjajo bodisi ločen računovodski sistem bodisi ustrezno računovodsko kodo;
- sodelovanje pod vodstvom organa upravljanja pri revizijah, ki jih opravlja Komisija, ter posredovanje potrebnih informacij in poročil;

Končni upravičenci

Pri upravljanju strukturnega sklada so končni upravičenci:

- 1 Javne organizacije v državni upravi – neposredni proračunski uporabniki, ki naročajo aktivnosti in/ali dodeljujejo pomoč ali
- 2 Javne organizacije, ki niso del osrednje uprave in niso neposredni proračunski uporabniki, ki naročajo aktivnosti in/ali dodeljujejo pomoč

Naloge končnih upravičencev:

- objavljanje razpisov
- in/ali objavljanje javnih natečajev in posredovanje informacij možnim prijaviteljem;
- ocenjevanje razpisov/vlog;
- podpisovanje pogodb;
- nadziranje izvajanja pogodb;
- vsako četrletje predložiti posredniškemu telesu akcijski načrt in napoved plačil;
- poročanje posredniškemu telesu o napredovanju izvajanja;
- poročanje posredniškemu telesu o pomembnih učinkih na horizontalno politiko;
- posredovati ustrezne podatke za ISARR-SP;
- posredovati posredniškemu telesu ustrezne podatke o nepravilnostih;
- zagotoviti izvajanje postopkov notranjega nadzora ter postopkov za vzdrževanje revizijske sledi;
- izvajati ukrepe za odpravo nepravilnosti;

6.2. Finančno poslovanje in nadzor

Uredba Sveta (ES) št.1260/1999, Uredbi Komisije (ES) 438/2001 in 448/2001 predstavljata podlago za opredelitev potrebnih dejavnosti za izvajanje finančnega upravljanja in nadzora Uredbe Komisije (ES) št. 1681/94 (za PHARE), Uredbe Komisije (ES) št. 1831/94 (za kohezijski sklad), Uredbe Komisije (ES) št. 1681/94 (za strukturne sklade) ter drugih dokumentov, ki so bili uporabljeni za pripravo smernic.

6.2.1. Plačilni organ in finančni tokovi

(a) Plačila na ravni Skupnosti

Po določbah 32. člena Uredbe št. 1260/1999 se plačila prispevkov Komisije iz skladov po ustreznih proračunskih obveznostih izvedejo plačilnemu organu v Ministrstvu za finance.

Plačila se izvedejo v naslednjih oblikah: predplačila, vmesna plačila ter končna plačila. V skladu s členom 32 prej omenjene Uredbe se plačila uporabijo za poplačilo izdatkov končnih upravičencev. V okviru zahtevka za vmesna plačila plačilni organ predloži Komisiji skladno z določili člena 9 Uredbe št. 438/2001. Plačilni organ pregleda posamezne zahtevke za povračilo stroškov, kot je opisano spodaj v odseku (b), ki se nanaša na plačila držav članic.

Končno izplačilo sredstev strukturnih skladov, ki jih Komisija izplača šele po tem, ko so bili pogoji iz člena 32 (4) Uredbe št. 1260/1999 izpolnjeni, se krije iz nacionalnih virov.

Plačilni organ v skladu s členom 32(7) Uredbe št. 1260/1999 pošlje Komisiji tekoče napovedi zahtevkov za izplačilo za tekoče leto ter napovedi za prihodnje leto vsako leto do 30. aprila.

(b) Plačila države članice

Plačilni organ odpre za vsak program in za vsak poseben sklad ločen obrestni račun. Plačila, prejeta od Komisije, se uporabijo za plačilo prispevkov, ki jih je Skupnost plačala za izdatke, upravičene do pomoči. Morebitne obresti ali povrnjena sredstva se dodelijo ustreznemu skladu.

Plačilni organ zagotovi, da končni upravičenci/končni prejemniki prejmejo plačilo v celoti in čimprej. Vsak "zahtevek za povračilo izdatkov", naslovljen na plačilni organ, odobri neposredni proračunski uporabnik, v skladu s pristojnostmi, ki jih nanj prenese organ upravljanja in pod nadzorom organa upravljanja. Odobren zahtevek za povračilo izdatkov spremljajo spremljevalne listine, ki dokazujejo postopek preverjanja na podlagi člena 4 Uredbe 438/2001.

Finančni tokovi shem državnih pomoči:

Končni upravičenci dodeljujejo pomoč kot javne organizacije v osrednji upravi (neposredni proračunski uporabniki) ali kot javne organizacije, ki niso del osrednje uprave. V zadnjem primeru dodeljujejo pomoč končnemu prejemniku na podlagi pogodbe o izvajanju in financiranju, ki jo podpišeta končni upravičenec in neposredni proračunski uporabnik, v skladu s pristojnostmi, ki jih na neposrednega proračunskega uporabnika prenese organ upravljanja.

Končni upravičenci, ki dodeljujejo pomoč, prejmejo zahtevke za izplačilo sredstev od končnih prejemnikov, s katerimi so sklenili pogodbo o sofinanciranju. Vsem zahtevkom za izplačilo sredstev so priloženi plačani računi ali druga računovodska dokumentacija.

Končni upravičenec pripravi zahtevek za povračilo izdatkov in ga predloži neposrednemu proračunskemu uporabniku, ki po predpisanem sistemu preverjanja zahtevke za povračilo izdatkov odobri in ga s spremnimi listinami predloži plačilnemu organu.

Finančni tokovi, kadar končni upravičenci sami naročajo aktivnosti:

Končni upravičenci, ki naročajo aktivnosti, prejmejo račune od izvajalcev. Na podlagi plačanih računov pripravijo zahteve za povračilo izdatkov ustreznemu neposrednemu proračunskemu uporabniku, ki deluje v skladu s pristojnostmi, ki jih nanj prenese organ upravljanja in pod nadzorom organa upravljanja in ki po predpisanem postopku preverjanja odobri zahtevek za povračilo izdatkov in ga s spremnimi dokumenti predloži plačilnemu organu.

V primerih, ko sta končni upravičenec in enota neposrednega proračunskega uporabnika, ki opravlja v skladu s prenesenimi pristojnostmi organa upravljanja preverjanja na podlagi člena 4 in potrjuje zahteve za povračilo izdatkov, ki se predložijo plačilnemu organu, del iste javne organizacije v osrednji upravi, se enota, ki izvaja preverjanja na podlagi člena 4, ustrezno loči od enote, ki predstavlja končnega upravičenca.

Plačilni organ pregleda vse posamezne zahteve za povračilo izdatkov v skladu z zahtevami iz člena 9 Uredbe 438/2001 ob upoštevanju tekočih informacij, ki jih posreduje organ upravljanja ter neodvisni organ za finančni nadzor (UNP). Dodaten opis te naloge je naveden v zgornjem podnaslovu "Plačilni organ".

Povračilo izdatkov iz skladov EU se izvrši le, če je plačilni organ odobril zahtevek.

Plačilni organ na podlagi prejetih in izvršenih zahtevkov za povračilo izdatkov predloži Komisiji potrjeno izjavo o izdatkih ter zahtevke za plačilo.

Plačilni organ ima v vsakem trenutku popoln dostop do osrednjega sistema spremljanja, organ upravljanja pa ga obvešča o vseh spremembah sistema upravljanja in nadzora, ki zadeva postopke, ki jih pri preverjanju izvajajo organ upravljanja in posredniško telo. Urad za nadzor proračuna poleg tega obvešča plačilni organ o vseh izjavah in priporočilih v skladu s sistemskimi in vzorčnimi revizijami, kakor tudi o vseh nepravilnostih, ki so bile javljene UNP.

Plačilni organ uporablja za finančno poslovanje dodatno orodje IT, s katerim pregleduje razpoložljiva sredstva na računih, nadzira plačila v okviru pravila n+2 ter ponovno preverja finančne podatke v osrednjem sistemu spremljanja.

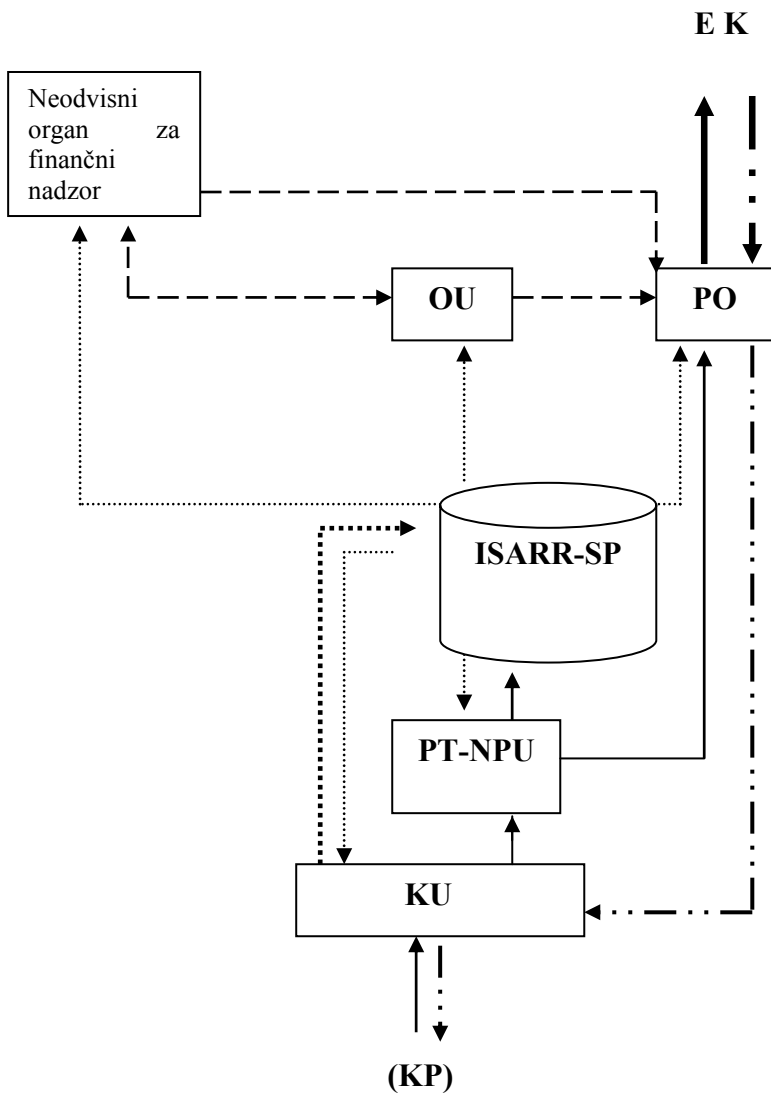
Finančni tok se pri vseh skladih drži istega načela (glej priloženi prikaz medsebojnih povezav)

(c) Uporaba evra in menjalni tečaji

V skladu s členom 33⁶⁶, so vsi sklepi Komisije, obveznosti in plačila izraženi in izvedeni v evrih. Tudi izjave o izdatkih morajo biti v evrih. Ker Republika Slovenija ne uporablja evra kot svoje nacionalne valute, se zneski izdatkov, nastalih v nacionalni valuti (SIT), pretvorijo v evre po tečaju, veljavnem na predzadnji delovni dan Komisije v mesecu pred mesecem, v katerem je bil izdatek vpisan v računovodske konte plačilnega organa (Uredba 643/2000).

⁶⁶ Uredba Sveta (ES) št. 1260/1999 z dne 21. junija 1999 o splošnih določbah za strukturne sklade

Finančni in informacijski tok plačil

Legenda:	
— . . . — . . . —	plačila na ravni projekta
— . . . —	agregatna plačila
— — — — —	podatki o projektu
— — — — —	zbirni podatki
.....	vnos podatkov na ravni projekta
.....	dostop do podatkov
- - - - -	informacije o postopkih in revizijah izvajanja

6.2.2. Finančno upravljanje in nadzor

Izdatki iz strukturnih skladov in kohezijskega sklada se glede finančnega nadzora obravnavajo enako kot nacionalni javni izdatki. Vključeni morajo biti v načrte notranje revizije na podlagi analiz tveganja ter drugih dejavnosti, povezanih z notranjim nadzorom javnih financ.

Aprila 2002 je bil spremenjen Zakon o javnih financah, ki uvaja notranji nadzor javnih financ, ki temelji na treh stebrih - odgovornost vodstva, neodvisni notranjerevizijski službi pri proračunskih uporabnikih ter osrednjemu organu za usklajevanje in harmonizacijo. Poleg tega Pravilnik o usmeritvah za usklajeno delovanje notranjega nadzora javnih financ določajo pravila in standarde za finančno poslovanje in notranje kontrole ter za notranjo revizijo in smernice za državno notranjo revizijo, ki vključujejo med drugim etični kodeks, standarde notranjega revidiranja (IIA) ter izvajanje in postopke. Osrednji organ za harmonizacijo in usklajevanje sistema notranjega nadzora javnih financ je Urad RS za nadzor proračuna (UNP) pri Ministrstvu za finance - oddelek za notranji nadzor javnih financ.

V skladu z zakonskim okvirom je za vzpostavitev in vzdrževanje primerne sistema finančnega upravljanja in nadzora ter notranje revizije odgovorno vodstvo. Notranjerevizijske službe morajo delovati neodvisno. Pri opravljanju svojega dela morajo izpolnjevati zakonodajo, mednarodno sprejete standarde notranjega revidiranja (IIA) ter usmeritve za državno notranjo revizijo Ministrstva za finance.

Neposredni proračunski uporabniki, predlagatelji finančnih načrtov iz drugega odstavka 19. člena Zakona o javnih financah, morajo vzpostaviti lastne notranjerevizijske službe za svoje potrebe ter za organe v njihovi pristojnosti. Občine in drugi proračunski uporabniki osrednjega in občinskih proračunov, ki zaradi ekonomskih razlogov ne organizirajo notranjerevizijskih služb, lahko to nalogo prenesejo na zunanje izvajalce, pooblaščen za notranjo revizijo, ki morajo nalogo opraviti v skladu s predpisanimi standardi. Notranjerevizijske službe so bile ustanovljene v vseh zadevnih ministrstvih, pri generalnem sekretariatu Vlade ter pri nekaterih drugih proračunskih uporabnikih.

Notranjerevizijske službe vsako leto pošljejo povzetek poročila o svoji dejavnosti Ministrstvu za finance- UNP kot podlago za redno poročilo Vladi in Računskemu sodišču o notranjem nadzoru javnih financ.

Zaradi posebnih zahtev, ki jih uredbe ES predpisujejo za strukturne sklade in kohezijski sklad, revidirajo programe in organe, ki jih izvajajo, Urad za nadzor proračuna (Oddelek za revizijo in potrjevanje), revizorji EK, Računsko sodišče Republike Slovenije ter Evropsko računsko sodišče.

Urad RS za nadzor proračuna (UNP)

UNP je organ v sestavi Ministrstva za finance, ki opravlja nalogo usklajevanja notranjega nadzora javnih financ (sistem NNJF) in neodvisnega nadzora vseh skladov EU ter je pooblaščen za koordinacijo boja proti goljufijam (izvaja funkcije AFCOS).

Naloge UNP:

- usklajevanje in harmonizacija sistemov finančnega poslovanja in kontrol ter notranje revizije proračunskih uporabnikov in ocenjevanje celotnega delovanja sistema NNJF (UNP-Oddelek NNJF);
- opravljanje funkcije usklajevanja boja proti goljufijam (AFCOS) za Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF) ter obveščanje urada OLAF in Evropske komisije o nepravilnostih (UNP-Oddelek NNJF);
- neodvisni finančni nadzor vseh sredstev EU (UNP-Oddelek za revizijo in certificiranje).

Pri neodvisnem finančnem nadzoru strukturnih skladov pravno usposobljenost Urada RS za nadzor proračuna (UNP) da izvaja sistemske revizije in preglede 5% na področju pristojnosti drugih ministrstev določa Zakon o javnih financah (Ur.l. RS, št. 30/02) Poglavje 10 (NNJF) člen 101/7 in Pravila in smernice za usklajeno delovanje NNJF (Ur.l. RS, št. 72/02 člen 8 (sredstva EU) in člen 22 (Nadzor nad sredstvi EU).

Na področju strukturnih skladov so poglobitve naloge in odgovornosti UNP naslednje:

- izvajanje vzorčnih pregledov na najmanj 5% izdatkov iz strukturnih skladov (v skladu s poglavjem IV Uredbe Komisije št. 438/2001), da bi:
 - preverili učinkovitost sistemov upravljanja in nadzora vsakega sklada ter da bi na podlagi analiz tveganja selektivno preverili izjave o izdatkih na različnih nivojih;
 - preverili uporabo v praksi in učinkovitost sistemov upravljanja in nadzora ustreznem številu računovodskih evidenc, skladnost teh evidenc s spremnimi listinami posredniškega telesa, neposrednih proračunskih uporabnikov in končnih upravičencev, prisotnost zadostne revizijske sledi za ustrezno število postavk o izdatkih, preverili da sta narava in časovni okvir teh izdatkov skladna z določbami Skupnosti in ustrezata odobrenim specifikacijam dejavnosti/projekta in dejansko opravljenemu delu, da je uporaba ali nameravana uporaba dejavnosti skladna z uporabo, navedeno v zahtevku za sofinanciranje Skupnosti, da so finančni prispevki Skupnosti v mejah, predpisanih v členu 29 Uredbe (ES) št. 1260/1999 in vseh drugih veljavnih določb Skupnosti, ter da so brez odbitkov in brez neopravičene zamude izplačani končnim upravičencem, da je bilo ustrezno državno sofinanciranje dejansko izvedeno ter da se dejavnosti sofinanciranja izvajajo v skladu s pravili in politiko Skupnosti, kot določa člen 12 Uredbe (ES) št. 1260/1999;
 - ugotovili, ali so katere od ugotovljenih težav sistemske narave, kar bi ogrozilo druge aktivnosti, ki jih opravlja isti končni upravičenec ali vodi isto posredniško telo, ter da bi priporočili izboljšave in popravke, ugotovili razloge za tako stanje in opravili morebitne dodatne preiskave;
 - posredovali organu upravljanja vsako leto do 30. junija informacije o uporabi določb za vzorčne preglede v prejšnjem koledarskem letu in izrazili mnenje o učinkovitosti sistemov upravljanja in nadzora;
- izdajali poročila o zaključku pomoči v skladu s členom 38(1)(f) Uredbe Sveta št. 1260/1999 za strukturne sklade in skladno s poglavjem V Uredbe Komisije (ES) št. 438/2001;

- Da bi izdal poročila o zaključku pomoči/projektov, UNP izvede pregled v skladu z mednarodno sprejetimi revizijskimi standardi ob prejetju vseh potrebnih informacij ter ob dostopu do dokumentacije in dokazil organa upravljanja, plačilnega organa, končnih upravičencev, neposrednih proračunskih uporabnikov in posredniškega telesa sestavijo izjavo.

Izjave temeljijo na ugotovitvah opravljenih pregledov ter, če je potrebno, nadaljnjih pregledov. Izjave so sestavljene v skladu z modelom ustreznih predpisov in jih spremlja poročilo. UNP opravi potrebne preiskave, s katerimi pridobi razumno zagotovilo, da je potrjeno poročilo o izdatkih pravilno in da so nanje nanašajoča se izplačila zakonita in pravilna ter da je bila aktivnost/projekt opravljena v skladu s pogoji. Poročilu so dodane vse potrebne informacije, ki upravičujejo izjavo, skupaj s povzetkom ugotovitev vseh pregledov, ki so jih opravila nacionalna telesa in telesa Skupnosti, do katerih je telo, ki je izdalo izjavo imelo dostop.

Če zaradi večjih pomanjkljivosti v upravljanju in nadzoru ali pogostih nepravilnosti ali dvomov ni mogoče dati zagotovila za pravilno izvajanje aktivnosti/projekta, se v izjavi navedejo te okoliščine, oceni razsežnost problema in njegove finančne posledice.

6.3. Posebne določbe za izpolnjevanje politik Skupnosti

Po členu 12, 17.1 in 19.2 Uredbe Sveta (ES) 1260/1999 država članica in organ upravljanja zagotovita skladnost dejavnosti, financiranih s skladi ali drugimi finančnimi instrumenti, z določbami Pogodbe.

Skladnost z politikami Skupnosti se preverja na treh ravneh:

- (a) končni upravičenci, odgovorni za izvajanje ukrepov, preverjajo izpolnjevanje politik Skupnosti po pripravljenih smernicah organa upravljanja za zagotavljanje izpolnjevanja usmeritev Skupnosti;
- (b) posredniško telo s celovito odgovornostjo za izvajanje določene politike. Usmeritve so na splošno vsebovane v prednostnih nalogah, ki jih je oddelil posamezen sklad;
- (c) organ upravljanja, ki je uradno odgovoren za preverjanje in izpolnjevanje politik Skupnosti po členu 12 Uredbe Sveta (ES) št.1260/1999, imenuje odgovorno osebo za posamezno temo, ki preverja izpolnjevanje politik Skupnosti na splošno (raven EPD): Načrtovano je, da se o teh dejavnostih poroča nadzornemu odboru.

Strukturne intervencije v okviru EPD glede ribištva so skladne z cilji Skupne ribiške politike. Te intervencije so še posebej predmet specifičnih zahtev in določb, ki so opredeljene v Uredbi Sveta (ES) št 1263/1999 in 2792/1999, zadnjič dopolnjena z Uredbo Sveta (ES) št. 2369/2002 z dne 20.12.2002. Te določbe je potrebno upoštevati tudi v izjemnih primerih, kadar je ukrep ribištva financiran v okviru drugega sklada. Intervencije, ki zadevajo zaščito vodnih virov, ribogojstva, proizvodnje in trženja ter obalnega ribolova bi morale imeti trajnosten gospodarski učinek. Predvideni strukturni ukrepi bi morali zagotoviti zadostno garancijo za tehnično in ekonomsko upravičenost in bi se morali še posebej ogniti tveganju, da bi ustvarili morebitno prekomerno proizvodno kapaciteto.

V okviru pravnega reda EU, morajo biti vsi ukrepi, sofinancirani in nesofinancirani, skladni s pravili konkurence EU, še posebej tistimi, ki se nanašajo na državne pomoči. V okviru člena 34(1)(g) Uredbe Sveta št. 1260/1999 je organ upravljanja odgovoren za zagotavljanje, da so

vse sheme pomoči, sofinancirane s strani pomoči Skupnosti in drugih finančnih instrumentov, polno usklajene s pravili državnih pomoči. Vendar pa, skladno z Zakonom o nadzoru državnih pomoči, organ upravljanja deluje v tesnem sodelovanju s Sektorjem za nadzor državnih pomoči v okviru Ministrstva za finance. Slednji je že zagotovil ustrezne mehanizme za nadzor kumulacije državnih pomoči v okviru pravila de minimis.

6.4. Horizontalne politike

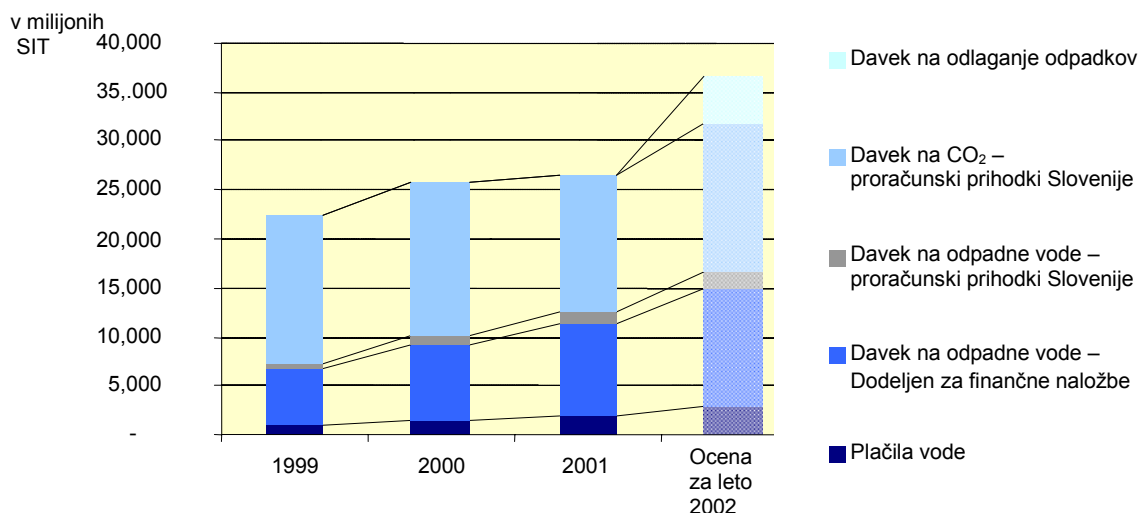
Okolje

Organ upravljanja bo zagotavljal, da bodo projekti, sofinancirani iz pomoči Skupnosti izpolnjevali Direktivo 85/337/EGS, spremenjena s 97/11/EGS, kar pomeni, da bo njihova presoja vpliva na okolje opravljena skladno z omenjenima direktivama.

Organ upravljanja zagotavlja skladnost programa z varstvom območij, kot je predvideno po programu Natura 2000, in bo spoštoval slovenski seznam območij, ki naj se zavarujejo po tem programu.

Organ upravljanja bo pri dodeljevanju pomoči iz strukturnih skladov zagotavljal primerno spoštovanje načela »plača povzročitelj onesnaževanja«. Načelo »plača povzročitelj onesnaževanja« bo upoštevano v strokovnem zvezku 1 Komisije. V zvezi z odlaganjem odpadkov se bodo plačila za odpadke uporabljala po načelu »plača povzročitelj onesnaževanja«, kot je določeno v členu 15 Okvirne direktive o odpadkih 75/442/EGS.

V zadnjih letih je izvajanje načela "plača povzročitelj onesnaževanja" postalo pomemben vir financiranja ukrepov za varovanje okolja, pri čemer je bil opažen pozitiven trend ter stalno povečevanje njegovega obsega. Delež prispevkov na račun obremenjevanja okolja se v davčnih prihodkih slovenskega proračuna iz leta v leto povečuje. V letu 2002 naj bi ta delež znašal 3.4 % (slika 6).

Slika 6: Finančni učinek prispevkov zaradi obremenjevanja okolja

Vir: Ministrstvo za finance (Bilanca odhodkov in prihodkov državnega proračuna), Glavni carinski urad, interni podatki Ministrstva za okolje in ARSO (plačila vode, podatkovna zbirka davkov in koncesij, podatkovna zbirka virov onesnaževanja, podatkovna zbirka upravljanja z odpadki), 2002

Enake možnosti:

Ministrstvo, pristojno za enake možnosti pod pokroviteljstvom organa upravljanja pripravi smernice za presojo vpliva spola za posamezne skupine izdatkov po tem programu. Med izvajanjem programa vsa merila za izbor projektov poudarjajo enakopravnost, ki predstavlja obvezo v vseh ocenjevanjih v okviru EPD. Med programiranjem, izvajanjem, nadziranjem in ocenjevanjem vseh dejavnosti se opravijo posvetovanja z organizacijami za enakopravnost spolov, vključno z uradom Vlade za enake možnosti. Ukrepi za informiranje in obveščanje javnosti o pomoči v okviru EPD se izvedejo na način, ki povečuje zavedanje javnosti o nujnem pospeševanju enakih možnosti za oba spola.

Organ upravljanja zagotovi, da vse dejavnosti, ki jih sofinancirajo strukturni skladi, izpolnjujejo, in kadar je primerno, prispevajo k politiki in zakonodaji Skupnosti o enakih možnostih.

Načelo enakih možnosti se zagotavlja tudi na zasedanjih nadzornega odbora.

Informacijska družba:

Končni upravičenci upoštevajo akcijski načrt Evropa 2005 in strategijo Republike Slovenije v informacijski družbi kakor tudi strateške smernice, določene v EPD, poglavje 3.3.5. Končni upravičenci in organ upravljanja si prizadevajo, da vsi ukrepi, financirani v okviru EPD, izkoristijo možnosti informacijske družbe. Nadzorni odbor pri sprejemanju programskega dopolnila zagotavlja, da je med merili za izbor dejavnosti, ki bodo sofinancirane, tudi razvoj storitev informacijske družbe. Nadzorni organ bo glede elektronskega vključevanja preučil vse smernice iz skupnega memoranduma o vključevanju.

Poleg tega bo Ministrstvo za informacijsko družbo pripravilo smernice za vsa posredniška telesa in za Nadzorni odbor, ki bodo zagotovile kazalce za skladnost in oceno učinkov regionalnih strategij informacijske družbe na podlagi dejavnosti, ki se sofinancirajo iz strukturnih skladov v vsaki posamezni regiji.

SEZNAM LITERATURE

- ARSO, 2001, Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji, Ljubljana.
- FIAS, 2000, Slovenia; Administrative Barriers to Investment. Foreign Investment Advisory Service.
- Havlik, Peter. 2001. Patterns of Catching-Up in Candidate Countries' Manufacturing Industry. Research Reports No. 279, August. Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW).
- IMD, 2002, The World Competitiveness Yearbook 2002, IMD, Lausanne.
- MOPE, 2002, Osnutek poročila o okolju 2002, <http://www.sigov.si/mop/index.htm>.
- National Development Plan 2001-2006. National Agency for Regional Development. 12 December 2001
- National Programme for the Adoption of the Acquis. Government Office for European Affairs.
- P-E International, 2002, Strategic Possibilities for the Development of Business Zones in Slovenia. (Skofic 20 tris – Phare – SI – PAO/CFCU/ECOND).
- Rebernik, Močnik, Rus, 2000, Slovene Entrepreneurship Observatory 2000. Institute for Entrepreneurship and Small Business Mangement, Faculty of Economics and Business at the University Maribor.
- SURS, 2002, Census of Agriculture, Slovenia 2000. Results of Surveys No. 777. Statistical Office of the Republic of Slovenia, Ljubljana.
- SURS, Statistical Yearbook (various issues). Statistical Office of the Republic of Slovenia, Ljubljana.
- UMAR, 2001, Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU, Strategija gospodarskega razvoja Slovenije za obdobje 2001-2006. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.
- UMAR, 2001, Strategija gospodarskega razvoja Slovenije: Razvojni scenarij. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.
- UMAR, 2002, Jesensko poročilo. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.
- UMAR, 2003, Poročilo o razvoju. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.
- UMAR, 2003, Jesensko poročilo. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.

7. Priloge

7.1. Partnerstvo z Nevladnimi organizacijami

THE REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER
— for Central and Eastern Europe —

Vključevanje nevladnih organizacij po načelu partnerstva v proces nadgradnje Državnega razvojnega programa in priprave Enotnega programskega dokumenta

Povzetek

Velik delež Slovencev je članov oz. članic nevladnih organizacij, predvsem različnih društev, ki jih je v Sloveniji preko 16.000. Kolikšno je skupno število članov v nevladnih organizacijah, je težko oceniti zaradi izredne raznolikosti v članstvu, ki zajema od nekaj deset članov, pa vse do več tisoč članov v posamezni organizaciji. Razen društev, ki zajemajo večinski delež 97%, je med preostalimi 3% še 125 ustanov in 200 zasebnih zavodov.

Število nevladnih organizacij od leta 1990 konstantno narašča, še zlasti število društev: leta je bilo 1990 v Sloveniji registriranih 10.320 društev, leta 1995 13.984 društev, leta 1997 je število naraslo na 14.747 in leta 2002 jih je bilo registriranih že preko 16.000.

Tudi vsebinska področja, na katerih delujejo nevladne organizacije, so izjemno raznolika: šport / rekreacija - 32 % vseh društev, kultura / umetnost - 13 %, gasilstvo - 14 %, socialno in zdravstveno varstvo - 10 %, okolje / živali - 9 %, poklicna društva - 6%, tehnična društva - 4%, ekonomsko-socialni razvoj - 4%, izobraževanje / raziskave - 2%, vojaška društva - 1%, zagovorništvo - 0,3%, drugo - 3%. (Podatki so iz leta 1998, ko je bila opravljena širša analiza. Iz novejšega obdobja podobnih analiz ni, vendar lahko sklepamo, da je razmerje tudi danes podobno.)

Nevladne organizacije na področju okolja in naravovarstva

Že pred osamosvojitvijo Slovenije je bilo okoljsko nevladno gibanje relativno prepoznavno, vplivno in razvejano. V devetdesetih se je sektor še okrepil, tudi zaradi vzpostavljenih novih programov za sofinanciranje tovrstnih dejavnosti s strani Regionalnega centra za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo, Fundacije Soros, Ministrstva za okolje in prostor, nekaterih občin in ambasad. Danes je na okoljskem področju aktivnih okrog 110 nevladnih organizacij, od tega je 15 aktivnih tudi na ravni systemskega oblikovanja okoljskih politik.

Boljše možnosti za delovanje na okoljskem področju pričakujejo nevladne organizacije z ratifikacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (UNECE, 30.10. 2001), z implementacijo direktiv, ki

zagotavljata izvajanje te konvencije, Direktive o strateški presoji vplivov na okolje (OJ L 193 21.7.2001) in Okvirne direktive o vodah (OJ L 327 22.12.2000) ter nekaterih drugih direktivah, ki prepoznava pomen nevladnega sektorja.

Nevladne organizacije na področju socialne izključenosti

Prve nevladne organizacije na področju socialnih izključenosti so se v Sloveniji razvile konec osemdesetih let. Intenzivnejši razvoj se je odvijal od leta 1992 dalje, ko je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve začelo razvijati pluralno mrežo izvajalk socialnih storitev in imelo redne letne javne razpise. Najbolj pereče vprašanje v odnosu med državo in NVO s področja socialne izključenosti je razumevanje pojma partnerstva, ki si ga nevladne organizacije predstavljajo predvsem kot vpliv na odločitve ali strategije države do posameznega področja socialnih izključenosti. Državne institucije na drugi strani partnerstvo še vedno prepogosto razumejo v smislu razpisovanja in financiranja programov, ki bi jih lahko vključevali v svoja poročila o izvajanju programa zoper socialno izključenost.

Novost v tem pogledu je odločitev Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, da v delovno skupino za izvajanje programov »Human Dignity and Social Exclusion« povabi prvo predstavnico NVO. V izvajanje teh programov je v lanskem letu odločneje vstopila Evropska komisija, ki je zahtevala tudi večje vključevanje nevladnih organizacij. Tako pričenjajo slovenske oblasti prevzemati prakse Evropske unije, kjer so nevladne organizacije s področja socialne vključenosti prisotne v vseh relevantnih telesih in projektih. Promocija socialne vključenosti je eden od ciljev za doseg bolj kakovostne socialne politike, ki bo revščino in socialno izključenost odpravljala z večanjem participacije in integracije vseh ljudi v ekonomsko in socialno življenje. Pri tem je pomemben vir sredstev podprogram Evropskega socialnega sklada – spodbuda Skupnosti EQUAL.

Nevladne organizacije na področju enakih možnosti in položaja žensk

V Sloveniji so se v osemdesetih letih v okviru novih družbenih gibanj začele oblikovati neodvisne skupine, katerih interes je bil usmerjen v družbeno-politični položaj žensk. Vsebinski poudarki delovanja, povezovanja in samo-organiziranosti žensk v družbeno-civilne in so bili sprva na odpiranju diskusijskega prostora, preseganju tradicionalne spolne hierarhije in temah, kot so: seksualnost, spolna usmerjenost, splav, nasilje, pornografija, zdravje, mirovništvo, politične zahteve in pritisk ter podobe ženske v javnosti. Značilna je bila vpeljava identitetnih politik. Začetek tretjega tisočletja so kontinuirano dočakale zlasti nevladne organizacije, aktivne na področju izvajanja socialnih storitev, programov pomoči, informiranja in svetovanja, zagovorništva, sistema zavetišč za ženske in otroke žrtve nasilja ter skupine s področja seksualnih in identitetnih politik.

Sodelovanje in dialog po načelu integracije in partnerskega vključevanja NVO na področju enakih možnosti in položaja žensk določajo naslednje EU direktive: Direktiva o zaposlovanju (OJ L 303, 1.12.2003), Direktiva o dopolnitvi direktive o enakosti spolov (OJ L 269, 5.10.2005) in Direktiva o enaki obravnavi ne glede na rasni in etnični izvor (OJ L 180, 19.7.2000). Vlogo NVO poudarja tudi Pekinška platforma (Peta svetovna konferenca o ženskah, 4.-15.9.1995). Ta v strateških ciljih omenja tudi aktivnosti, ki naj jih na posameznih področjih izvajajo nevladne organizacije, med drugim: ženske in revščina, izobraževanje, zdravstveno varstvo, nasilje nad ženskami, neenakost v gospodarstvu in politiki.

Zaposlenost v nevladnih organizacijah

V zadnji tovrstni raziskavi, ki je bila izvedena leta 1996, je bilo v vseh društvih redno zaposlenih 2930 delavcev, kar predstavlja le 0,4% vseh zaposlenih v Sloveniji. Tako sodi Slovenija glede na število zaposlenih v nevladnih organizacijah v skupino držav s slabo razvitim nevladnim sektorjem. Stopnja zaposlenosti je na primer v državah vzhodne Evrope skorajda 3-krat višja kot v Sloveniji. Pričakovati je, da bo prevzemanje evropskega pravnega reda omogočilo večje možnosti za zaposlovanje v nevladnem sektorju, skupaj z ureditvijo statusa javnokoristnih organizacij ter spremembo davčne zakonodaje, ki je sedaj izrazito nestimulativna.

Vključevanje nevladnih organizacij v strateške razvojne dokumente

Vpliv na oblikovanje politik in strateških usmeritev države postaja vse pomembnejše poslanstvo nevladnih organizacij, ki ga prepoznava tako predstavniki lokalnih in nacionalnih oblasti kot nevladne organizacije same. Za oblasti na državni in lokalni ravni predstavlja močan motiv za vključevanje nevladnih organizacij nizka raven legitimnosti, ki jo postopki priprave strateških dokumentov, postopki sprejemanja drugih odločitev ter institucije oblasti uživajo v javnosti. Ker je potrebno pri oblikovanju strateških dokumentov kar najbolj upoštevati in uravnotežiti različne strokovne podlage, doseči medresorsko usklajenost in politični konsenz ter vključiti regionalno in lokalno raven, morajo pripravljavci dokumentov poskrbeti za uravnotežen vpliv različnih interesnih skupin. Partnersko sodelovanje z nevladnimi organizacijami lahko bistveno prispeva k večji legitimnosti dokumenta ter večji kakovosti, saj upošteva mnenja širših interesnih skupin. Skupni interesi gredo v smeri priprave takih strateških dokumentov države, ki bodo kar v največji meri prispevali k zagotavljanju človekovih pravic, kvalitete življenja in trajnostnega razvoja Slovenije.

Nevladne organizacije so del organiziranih oblik javnosti. Čeprav ne morejo nadomestiti sodelovanja javnosti v celoti, so pomembni akterji, ki lahko prispevajo pomemben delež k pripravi, izvajanju in vrednotenju razvojnih strateških dokumentov in so v tem procesu nenadomestljive.

Nevladne organizacije so raznolike po svojih poslanstvih, vsebinskih ciljih, številčnosti, načinih delovanja in drugem. Pokrivajo celoten spekter, od takih z dolgo tradicijo delovanja na državni in mednarodni ravni, pa vse do krhkih, lokalno delujočih in kratkotrajnih NVO brez stalnega članstva in zagotovljenih virov financiranja. Delujejo na posameznih specifičnih izzivih, ali na širokem polju razvojnih in strateških vprašanj. Dejavnosti nevladnih organizacij so komplementarne funkcijam državnega in poslovnega sektorja pri izvajanju razvojnih projektov in programov, posebno še na vmesni ravni med državo in lokalnimi skupnostmi.

Vključevanje nevladnih organizacij v strateške razvojne dokumente pomeni korak naprej k uresničevanju partnerstva, ki je eno temeljnih načel EU pri pripravi programov strukturne pomoči. Podobno kot v drugih državah kandidatkah pa je v Sloveniji kultura civilnega dialoga na nizki ravni, primanjkuje nam znanja, veščin in izkušenj. Osnovne oblike in načini vključevanja nevladnih organizacij v procese sprejemanja odločitev pri pripravi in izvajanju strateških dokumentov s strani oblasti niso predpisane, prav tako se še ni razvila ustaljena praksa na tem področju. Možnosti za razvoj neposredne demokracije so bile v devetdesetih letih zapostavljene predvsem zaradi velikih sistemskih sprememb. Večino pozornosti je bilo usmerjeno v oblikovanje, vzpostavljanje in testiranje delovanja novih institucij predstavniške demokracije, temu pa sedaj sledi razvijanje oblik neposredne demokracije.

S ciljem uresničiti načelo partnerstva je Agencija RS za regionalni razvoj dala možnost nevladnim organizacijam, da same opredelijo vlogo, ki jo lahko kot sektor odigrajo pri pripravi strateških razvojnih dokumentov. Z razpisom je bil za izvedbo naloge izbran konzorcij CNVOS-a (Zavoda za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij) kot nosilca naloge in REC-a (Regionalnega centra za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo) kot vsebinskega izvajalca. Pri pripravi strokovnih podlag je sodelovalo pet strokovnjakov iz naslednjih nevladnih organizacij: VITRA – Center za uravnotežen razvoj, ŠKUC-LL, Mirovni Inštitut, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, ADI in Društvo za preventivno delo. Tudi ostale nevladne organizacije so bile informirane o projektu in so tvorno sodelovale v procesu na petih delavnicah.

Kot rezultat strokovnega dela in posvetovanj z nevladnimi organizacijami je nastal dokument *Strokovne podlage za program institucionalnega in vsebinskega vključevanja nevladnih organizacij v pripravo, vrednotenje in izvedbo razvojnih strateških dokumentov Republike Slovenije*. Ta dokument predstavlja usmeritve za vzpostavitev partnerstva med vladnim in nevladnim sektorjem, podaja predloge ukrepov za krepitev sodelovanja nevladnih organizacij v teh procesih, uvaja pa tudi priporočila za dobro prakso pri pripravi, izvedbi in vrednotenju strateških dokumentov. Med najpomembnejšimi predpogoji partnerskega sodelovanja so naslednji: da se nevladne organizacije v proces priprave strateškega dokumenta vključijo v čim zgodnejši fazi, ko so odprte še različne možnosti, da se organizira različne oblike posvetovanj z NVO, da se zagotovi ustrezen razpoložljiv čas in zagotovi podpora pri oblikovanju pripomb in predlogov nevladnih organizacij ter da pripravljavec strateškega dokumenta zavzame jasna stališča do prispelih pripomb in predlogov nevladnih organizacij in jih ustrezno vključi v končno različico strateškega dokumenta.

Poleg načela partnerstva mora učinkovit postopek sodelovanja vključevati tudi načelo javnosti in odprtosti ter načelo vključevanja NVO v vsebine strateških dokumentov na vseh ravneh. To pomeni, da pripravljavci strateških dokumentov nevladne organizacije prepoznajo kot potencialne (so)izvajalce ukrepov in aktivnosti, predvidenih v strateških dokumentih ter kot člane nadzornih teles, ki spremljajo skladnost načrtovanih in izvedenih dejavnosti. S tem, ko so vključene v celoten življenjski cikel strateškega dokumenta, bodo NVO lažje prevzele del odgovornosti, ki jim kot sektorju moderne družbe pripada.

7.2. Povzetek ugotovitev predhodnega vrednotenja

“Predhodno vrednotenje Enotnega programskega dokumenta RS 2004-2006”

- POVZETEK -

1. UVOD IN METODOLOGIJA

V skladu z Uredbo Sveta št. 1260/1999 morajo biti programi, ki so osnova za pridobivanje pomoči iz Strukturnih skladov, predmet predhodnega (ex-ante) vrednotenja.

Predhodno vrednotenje je interaktivni postopek, v katerem strokovnjaki, neodvisno od pripravljavcev programskih dokumentov, podajo svojo presojo in predloge v zvezi z vsebino in drugimi vprašanji povezanimi s programom. Cilj vrednotenja je izboljšati in utrditi kakovost končnega dokumenta. V tem pogledu je namen vrednotenja olajšati konstruktivni dialog med pripravljavci dokumentov na eni strani in strokovnjaki na drugi strani.

Predhodno vrednotenje osnutka Enotnega programskega dokumenta RS 2004-2006 (v nadaljevanju EPD-ja) je opravil Inštitut za ekonomska raziskovanja (IER) iz Ljubljane v tesnem sodelovanju z Research voor Beleid International in Inštitutom Jožef Stefan. Temelji na predlogu EPD z dne 15. april 2003. Ker so bili v času predložitve aprila 2002 nekateri elementi EPD RS 2004-2006 še v pripravi in zaradi izjemnih časovnih omejitev takratno predhodno vrednotenje ni moglo v popolnosti obravnavati vseh vprašanj zastavljenih v smernicah Komisije. Zato je bil glavni poudarek predhodnega vrednotenja na socio-ekonomski analizi, analizi SWOT, oceni ustreznosti in splošne skladnosti strategije ter makroekonomski analizi pričakovanih socio-ekonomskih učinkov prihodnje pomoči iz strukturnih skladov. EPD vsebuje pregled predvidenih ukrepov, potrebnih za izvedbo prioritet, vključno z informacijami, ki so potrebne za ugotavljanje skladnosti s 87. členom pogodbe o Evropski skupnosti, ne vsebuje pa opisov vseh predvidenih aktivnosti, ki so potrebne za doseganje ciljev vsakega posameznega ukrepa. Slednje so predmet Programskega dopolnila, ki vsebuje tudi kvantificiranje ukrepov. Zato bo tudi predhodno vrednotenje ukrepov sestavni del programskega dopolnila, pripravila pa jo bo ista skupina strokovnjakov kot predhodno vrednotenje EPD-ja.

Izhodišče predhodnega vrednotenja je metodologija, ki jo je Evropska komisija predlagala v svojem delovnem zvezku št. 2 “Ex-Ante Evaluation of the Structural Funds interventions”. Glavni elementi metodologije so naslednji::

- Analiza rezultatov preteklih vrednotenj;
- Analiza prednosti, slabosti in potenciala države kandidatke – Slovenije in specifični sektorji, ki jih pokriva zadevni EPD;

- Ocena izhodišč in splošne skladnosti strategije;
- Kvantificiranje ciljev;
- Makroekonomska ocena pričakovanih socio-ekonomskih učinkov prihodnje strukturne pomoči in utemeljitev predložene politike in dodelitve finančnih sredstev glede BDP in zaposlovanja, vključno z uporabo dinamičnega večsektorskega CGE modela slovenskega gospodarstva (SloMod);
- Ustreznost (kakovost) mehanizmov izvajanja in vrednotenja.

Zahteve, ki se nanašajo na vsak posamezni Enotni programski dokument, so opredeljene v 19. členu Uredbe Sveta št. 1260/1999 in v delovnem zvezku št. 1: "Vademecum for Structural Funds Plans and Programming Documents". Ocenjevalci smo opravili splošni (formalni) pregled temeljnih elementov EPD-ja in sicer iz vidika formalne skladnosti dokumenta z zahtevami Evropske komisije (»receivability check«). Struktura EPD-ja je konsistentna in odgovarja vsem zahtevam strukturnih skladov.

2. ANALIZA REZULTATOV PRETEKLIH VREDNOTENJ

Vrednotenje programov Evropske skupnosti ima značaj kontinuiranega procesa, v katerem je združeno predhodno, vmesno in naknadno vrednotenje. Celotna zgodovina pomoči EU je proces učenja h kateremu veliko prispevajo pretekla vrednotenja.

Pretekla vrednotenja predstavljajo pomemben vir znanja, saj omogočajo boljše razumevanje naslednjih vidikov predlogov programov:

- ustreznost predlagane strategije in potrebe po dopolnitvah.
- uspešnost instrumentov za uresničevanje politike.
- kritični dejavniki, ki vplivajo na izvajanje in učinkovitost in
- problemi povezani z vrednotenjem in spremljanjem politike.

Zaradi tega, ker Slovenija v preteklosti ni bila upravičena do sredstev strukturnih skladov, se predhodno vrednotenje osredotoča na izkušnje, ki smo si jih pridobili pri naslednjih dokumentih:

- Analiza vrzeli v Državnem razvojnem programu (DRP) 2001-2006 v luči zahtev strukturnih skladov (Gap analysis of the National Development Plan (NDP) 2001-2006 of the Republic of Slovenia in the light of Structural Funds requirements), ki ga je pripravila Evropska komisija aprila 2002.
- Predhodno vrednotenje Državnega razvojnega programa 2001-2006 (The ex-ante evaluation of the National Development Plan 2001-2006), ki je bil pripravljen oktobra 2001.
- Posebni pripravljalni program za strukturne sklade v Sloveniji - Special Preparatory Programme for the Structural Funds in Slovenia (Contract) – Final report (Phare Service Contract Number SL-9804.02.01.0001), ki se je končal januarja 2002.
- Naknadno vrednotenje v okviru programa Phare - Phare Country Ex-Post Evaluation and Capacity Building, evaluating the 1997-98 projects (Micro Financial Scheme, MOCCA, SPP, MAFF Institutional capacity), ki se je odvijalo v letih 2002 in 2003.

Zelo težko je povzeti ključne ugotovitve preteklih vrednotenj, saj so le-ta zelo razdrobljena in specifična. Velik del preteklih vrednotenj se nanaša na institucionalne in administrativne sposobnosti (kapacitete) ter za oblikovanje in izvajanje projektov in politik. Kljub temu, da so se v tem času upravne kapacitete že močno izboljšale, bodo potrebne nadaljnje izboljšave.

3. OPIS SEDANJEGA STANJA IN ANALIZE SWOT

3.1. Opis sedanjega stanja

Najpomembnejši prispevek predhodnega vrednotenja je, da preveri, ali je posameznim socio-ekonomskim potrebam pripisan ustrezen pomen. Rangiranje dosegljivih potreb je predpogoj za določanje ustreznih strateških osi in prednostnih nalog.

V drugem poglavju EPD-ja je najprej podana ustrezna analiza glavnih usmeritev Slovenije, kateri sledi celotna analiza SWOT. V splošnem ta verzija EPD-ja uspešno predstavlja osnovni položaj Slovenije in njene glavne omejitve. Za izboljšanje analitičnega dela EPD-ja predlagamo naslednje izboljšave:

- Širšo analizo dogajanja v zunanjem okolju Slovenije na ravni držav in sosednjih regij NUTS 2 (Avstrije, Italije, Madžarske), posebno v luči novega konteksta – Slovenije kot dela EU, ki bo močno vplival na socio-ekonomski razvoj države in njenih regij.
- Za potrebe oblikovanja ukrepov bi lahko zagotovili kvalitativne podatke in dodatne informacije o vzrokih za ugotovljene slabosti (turizem, podjetništvo, trg dela, prometna infrastruktura in okolje).
- Prihodnji razvoj/trendi niso upoštevani v zadostni meri (npr. ponudba visoko kvalificirane delovne sile se bo v srednje-/dolgoročnem obdobju zmanjšala zaradi neugodnih demografskih trendov, trenutna rast MSP ni ugodna z vidika konjunktornih trendov ipd.).
- Potrebna je bolj poglobljena analiza narave problemov (identifikacija vzrokov) in klasifikacija problemov (trajni ali strukturni).
- Nekateri deli bi bili lahko bolj natančno razdelani: storitveni sektor, vključno s turizmom, izobraževanje in usposabljanje.
- Glede na pomembnost, ki jo imajo horizontalne prioritete, bi bilo potrebno pripraviti posebno podpoglavje za vsako od njih. Trenutno je v ločenem poglavju predstavljena le ocena okoljskega položaja. Potrebno bi bilo pripraviti še analizo dejavnosti informacijske družbe in predstavitev enakih možnosti. Informacijska družba ni le informacijska infrastruktura kot del gospodarske infrastrukture, enake možnosti pa so analizirane v ločenih delih dokumenta. Trenutno vprašanja enakosti med spoloma na trgu dela in uveljavljanje enakosti spolov niso predstavljena v istem poglavju.
- Podobne ugotovitve veljajo za socialno vključenost. Ločen ukrep je sicer predlagan, vendar analiza ni predstavljena v enem poglavju. Glede na pomen socialne vključenosti predlagamo konsistentno analizo položaja na tem področju.

3.2. Analiza SWOT

Analize SWOT so v osnovi pripravljene na podlagi analize sedanjega stanja in posledično odražajo socio-ekonomski položaj v Sloveniji. Zagotavljajo dobro sliko celotnega stanja, ker podajajo natančno analizo glavnih dejavnikov, ki vplivajo na Slovenijo. Kljub manjšim pomanjkljivostim analize SWOT zagotavljajo dobro podlago za oblikovanje EPD-ja. Manjše pomanjkljivosti so naslednje:

- V nekaterih primerih povezava med analizo in analizami SWOT ni povsem jasna: vseživljenjsko učenje in ustvarjalnost, okolje.
- Prednosti/priložnosti in slabosti/nevarnosti se pogosto prepletajo, saj se nekatere med njimi ponavljajo (administrativne ovire) in niso ustrezno podane (prestrukturiranje kot prednost in počasno prestrukturiranje kot slabost).
- Nekatere dimenzije niso ustrezno obravnavane: poslovne cone, turizem.

4. OCENA IZHODIŠČ IN SPLOŠNE SKLADNOSTI STRATEGIJE

To poglavje obravnava izhodišča EPD-ja in je v osnovi zgrajeno iz socio-ekonomske analize in analiz SWOT. Poleg notranje racionalnosti mora strategija izpolnjevati tudi skladnost z nacionalno makroekonomsko in proračunsko politiko ter s politiko in pravili EU. Potrebno je ravnovesje med kombinacijami politik in v programu predlaganimi aktivnostmi kot tudi obrazložitev izbranih prednostnih nalog. Na nekatere vidike strategije so podane naslednje pripombe:

- struktura,
- ustreznost,
- prostorska (regionalna) usmerjenost,
- skladnost,
- referenčni okvir politike,
- delež razvojnih prednostnih nalog v celotni finančni alokaciji.

4.1. Pripombe na strukturo poglavje

Predlagana strategija temelji na obstoječih strateških dokumentih, predvsem na Strategiji gospodarskega razvoja in na Državnem razvojnem programu RS 2001-2006, zato je utemeljena in primerna. Njena pomanjkljivost je, da je nekoliko šibka, to je, ni v zadostni meri podprta z ustreznimi argumenti. Eden od razlogov za to je struktura poglavja.

Sedanji način predstavitve strategije ne omogoča odkrivanja logičnega zaporedja (vzročnosti) med zaključki analize (SWOT), obstoječim strateškim kontekstom in predlagano strategijo vključno z njenimi prednostnimi nalogami. V predstavitvi ni v zadostni meri vključena razlaga splošne skladnosti strategije. Med procesom končnega izpopolnjevanja dokumenta, ki ga bo potrebno opraviti kot posledico usklajevanja s službami EU, bi bilo potrebno strategijo nadalje okrepiti.

4.2. Ustreznost: Obrazložitev izbrane strategije, strateških osi in prioritete

Strategija EPD-ja temelji na ciljnih, zastavljenih v Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije 2001 – 2006 in Državnem razvojnem programu za obdobje 2001-2006. Glavni strateški cilj, ki je iz tega izpeljan, je nadaljnja konvergenca v stopnjah gospodarskega in socialnega razvoja med Slovenijo in EU. Pri tem je potrebno dati prednost zmanjšanju razvojnega zaostanka v gospodarstvu, kar mora biti doseženo brez povečanja zaostanka na socialnem in okoljskem področju.

Izbrane prednostne naloge so primerne, če upoštevamo pomembnost gospodarskega razvoja za Slovenijo, omejenost finančnih virov ter dejstvo, da je obdobje, ki ga zajema EPD, za več kot polovico krajše od obdobja, ki ga zajemajo običajni EPD-ji. Pomembno je, da je število prednostnih nalog majhno, saj Slovenija lahko doseže pomemben vpliv samo z aktivnostmi na izbranem številu področij. Posamezni kriteriji za izbor prednostnih nalog in ukrepov so primerni. Izbrane prednostne naloge so v skladu z osnovnimi potrebami države in z aktivnostmi strukturnih skladov, predvsem s Smernicami za programe v obdobju 2000-2006, ki jih je Komisija izdala leta 1999.

Razvojna prednostna naloga št. 1: Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti

Prva razvojna prednostna naloga je zagotovo ključna za prihodnji gospodarski in socialni razvoj Slovenije in je osredotočena na ohranjanje ali morebitno izboljšanje strateškega položaja Slovenije znotraj razširjene EU.

Razvojna prednostna naloga št. 2: Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje

Razvoj človeških virov je prednostna naloga, ki je upravičena v luči trenutne situacije in prihodnjih potreb. Ta prednostna naloga upošteva izzive, ki so opredeljeni v Skupni oceni prednostnih nalog Slovenije na področju zaposlovanja (JAP-PIR) in v predlogu Skupnega memoranduma o socialnem vključevanju (JIM) ter bo pripomogla k socio-ekonomskemu razvoju države.

Razvojna prednostna naloga št.3: Gospodarska infrastruktura

Kljub dejstvu, da je razvojna prednostna naloga slabo razdelana (šibek analitičen del, nezadovoljivo razdelani ukrepi), je nujno potrebna za prihodnji razvoj Slovenije. Predstavlja rešitev problema prestrukturiranja obstoječih gospodarskih dejavnosti kot tudi zagotavljanja lokacij za nova podjetja (neposredne tuje investicije, domače), skupaj z namenom izboljšanja okolja (problemi onesnaževanja in starih industrij) in privlačnosti slovenske pokrajine kot dela kakovosti bivanja.

4.3. Prostorska (regionalna) usmerjenost

Pomembno je, da ne zanemarimo regionalne dimenzije ukrepov EPD-ja. Cilj uravnoveženega regionalnega razvoja pa se na drugi strani ne bo uresničeval preko posebnih ukrepov ali shem, ampak preko prostorsko (regionalno) usmerjenega pristopa (»spatial targeting approach«). Pri tem je potrebno prostorsko usmeritev prilagoditi določenim politikam na takšen način, da ne bo povzročila negativnih učinkov na produktivnost Slovenije. Kjer je to primerno, je potrebno prostorsko usmeritev uporabiti kot kriterij izbora.

4.4. Skladnost

Notranja skladnost:

Obstaja relativno jasna povezava med analizo, analizami SWOT, strategijo, cilji, prednostnimi nalogami in ukrepi. Pripombe so le na naslednje ukrepe:

- Ukrep 1.2 – Spodbujanje razvoja turističnih destinacij: ukrep ni povsem povezan z analizo SWOT.
- Ukrep 1.3 – Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo: ukrep je bolj izpeljan iz analize in ne iz SWOT analize, kjer so MSP kot “naravna” ciljna skupina za podporno okolje podjetništva omenjeni le 2 do 3-krat.
- Ukrep 2.3 – Vseživljenjsko učenje in ustvarjalnost: šibka povezava med analitičnim delom in analizo SWOT in precej močnejša povezava med analitičnim delom in opredelitvijo ukrepa.

Če naj ima EPD kot celota razvojni učinek, potem je potrebno ukrepe izbrati tako, da bo njihovo izvajanje komplementarno in sinergično. Komplementarnost naj bi bila dosežena ne le med individualnimi ukrepi znotraj ene razvojne prednostne naloge, ampak, če je le mogoče, tudi med ukrepi iz različnih razvojnih prednostnih nalog. Stopnja sinergije med ukrepi je relativno visoka. Vsi ukrepi so pozitivno povezani z ostalimi ukrepi, kar omogoča integriran pristop.

Zunanja skladnost:

Predlagani EPD je skladen s:

- strateškim kontekstom Slovenije in.
- strateškim kontekstom EU.

Glede na 12. člen morajo biti projekti, ki se financirajo iz strukturnih skladov, v skladu z določili Pogodbe o Evropski skupnosti in instrumenti, sprejetimi v njej, ter s politikami in aktivnostmi EU. To vključuje pravila o konkurenci, pravila javnih naročil, okoljsko politiko ter politiko odprave neenakosti in spodbujanja enakosti med spoloma. Upoštevanje omenjenih določil se preverja v fazi ocenjevanja projektov kot tudi med samim izvajanjem projektov s pomočjo spremljanja.

Predlagani EPD je usklajen z nacionalno makroekonomsko in proračunsko politiko, s strateškimi dokumenti (Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006 in drugimi strategijami), z Državnim razvojnim programom RS 2001-2006 kot tudi z drugimi strategijami, nacionalnimi programi in resolucijami. Dokaz za to je pokritost predlaganih prednostnih nalog in njihovih ciljev z obstoječimi usmeritvenimi cilji različnih ministrstev, ki so sodelovala v procesu priprave EPD-ja.

EPD je skladen s politiko javnih naročil, s horizontalnimi politikami EU ter s pravili konkurence in državnih pomoči. EPD vključuje standardno tabelo državnih pomoči, v kateri so podatki prikazani na ravni ukrepov. Skladnost z Naturo 2000 je omenjena v nadaljevanju

(6.1.3.). Glavna vrzel v skladnosti s politikami EU je usklajenost z indikativnimi smernicami Komisije za programe, kar je bilo omenjeno že v drugem poglavju.

4.5. Referenčni okvir politike

Strateški referenčni okvir za politiko zaposlovanja in za razvoj človeških virov v Sloveniji vsebuje vse vidike, ki pokrivajo zahteve pravil EU. Prvič, njegova notranja skladnost je jasno izražena s splošnim ciljem strategije EPD-ja, to je “zmanjšanje razvojnega zaostanka na področju gospodarstva, brez negativnih učinkov na socialnem in okoljskem področju. Pri zasledovanju tega cilja želi dati Slovenija, v skladu z načelom dodatnosti, močan poudarek na izboljšanje razvojnih potencialov regij (NUTS III raven) in boljšo izrabo njihovih endogenih potencialov”. Za podporo človeških virov je dodan cilj “spodbujanja zaposlovanja in socialne kohezije v okviru izziva na znanju temelječe družbe in še posebno spodbujanja ukrepov na področju ustvarjanja delovnih mest, ki prispevajo k zmanjšanju brezposelnosti in povečanju zaposlenosti, ter povečevanja vrednosti človeških virov z investiranjem v človeški kapital”. S tem so cilji razvojne prednostne naloge razvoj človeških virov jasno vključeni v splošno strategijo EPD-ja in so ponujeni kot dopolnilo ostalih razvojnih prednostnih nalog tega programa.

Glede zunanje skladnosti je v Strateškem referenčnem okvirju za politiko zaposlovanja in razvoja človeških virov v Sloveniji na več načinov nakazano, da so predlagani cilji in ukrepi EPD-ja skladni s cilji Evropske strategije zaposlovanja, s ključnimi prioritetami Skupne ocene prednostnih nalog Slovenije na področju zaposlovanja (JAP) in ključnimi izzivi predloga Skupnega memoranduma o socialnem vključevanju (JIM).

Kljub temu je potrebna jasnejša obrazložitev, kakšna je dodana vrednost EPD-ja nacionalnim dejavnostim. Ali je podpora EPD-ja nujna zaradi tega, ker z nacionalnimi aktivnostmi ni mogoče doseči tega cilja v smislu števila brezposelnih, ki pravočasno prejmejo zaposlitveni načrt, ali je podpora EPD-ja potrebna za skrajšanje obdobja brezposelnosti pri mladih z dveh na en mesec?

Strateški referenčni okvir za politiko zaposlovanja in za razvoj človeških virov v Sloveniji nadalje kaže določeno mero skladnosti s horizontalnimi EU politikami, kot so trajnost, konkurenčnost in enake možnosti.

4.6. Delež razvojnih prednostnih nalog v celotni finančni alokaciji

Prvi dve razvojni prednostni nalogi predstavljata ključni komponenti, potrebni za povečanje skupne konkurenčnosti Slovenije. Slovenija nima veliko možnosti – potrebuje agresiven pristop k strukturnim spremembam, če želi (vsaj) zadržati svoj položaj in relativno visoko raven socialne blaginje. To zahteva izboljšanje položaja proizvodnega sektorja. Dohitevanje razvitejših držav bo v prihodnosti v Sloveniji močno odvisno od zmožnosti povečanja kakovosti izdelkov in izboljšanja proizvodnega procesa, kar oboje zahteva visoko kvalificirano delovno silo in precejšnje napore na področju R&R. Uresničitev tega zahteva ustrezno poslovno okolje: podporo s strani raziskovalnih organizacij in univerz na podlagi mreženja, poslovnih con, ipd. Ta vidik se zadovoljivo odraža v finančnem načrtu, kjer je delež finančne alokacije v ta namen za obdobje 2000-2004 ustrezen. Delež razvojne prednostne naloge 1 bi moral biti večji, zaradi njenega neposrednega vpliva na konkurenčnost Slovenije in velikega števila ukrepov. Obseg sofinanciranja s strani privatnega sektorja je pri tej razvojni prednostni nalogi precejšen, kot je precejšen tudi delež lokalnih sredstev pri razvojni prednostni nalogi 3. Razvojna prednostna naloga 4 je v skladu s 23. členom Uredbe Sveta št.

1260/1999 omejena na 0,25% letne alokacije sredstev. Predlagana finančna alokacija znotraj posamezne razvojne prednostne naloge bo omogočila bolj popolno analizo finančnih tabel.

4.7. Zaključna ocena izhodišč in splošne skladnosti strategije

Skupina ocenjevalcev delno podpira strategijo in hkrati popolnoma podpira izbrane razvojne prednostne naloge in ukrepe, ker so v skladu z državnimi potrebami in razpoložljivimi finančnimi viri. Notranja in zunanja skladnost je prisotna. Najpomembnejše je dejstvo, da so predlagani ukrepi bistvenega pomena za razvoj Slovenije in so bili do sedaj v preveliki meri zanemarjeni (npr. poslovne cone, inovativno okolje, turizem).

Potreben je nadaljnji razvoj ukrepov, saj predlagane dejavnosti niso ustrezno razdelane. To lahko pričakujemo v programskem dopolnilu.

5. KVANTIFICIRANJE CILJEV

Splošni in specifični cilji so predstavljeni na ravni EPD-ja, na ravni razvojnih prednostnih nalog in na ravni ukrepov, čeprav v določenih primerih še niso jasno opredeljeni in predstavljeni. V splošnem bi predlagani cilji na ravni razvojnih prednostnih nalog lahko služili skupnim ciljem EPD-ja, vendar povezava in hierarhija med cilji na različnih ravneh programa še ni pojasnjena v zadostni meri. To bo potrebno narediti na ravni razvojnih prednostnih nalog programa.

Ocena kvantificiranih ciljev EPD-ja je zaradi naslednjih razlogov težka naloga:

- kljub temu da so cilji SGRS-ja in DRP-ja obsežno omenjeni v EPD-ju ter da je zahteva o tem, da morajo cilji EPD-ja temeljiti na njih, jasno izražena, ni v dokumentu nobene jasne opredelitve splošnega – strateškega cilja in Specifičnih ciljev na ravni programa;
- v času predhodnega vrednotenja poteka revizija strategije;
- kljub temu, da so bili na ravni razvojnih prednostnih nalog splošni in Specifični cilji opredeljeni, pa povezave med njimi in cilji na ravni programa niso jasno predstavljene.

Splošni in specifični cilji v EPD-ju niso kvantificirani in sicer zaradi naslednjih razlogov:

- pomanjkanje skladnosti med navedenimi cilji in kvantificiranimi kazalniki kot posledica nerazumevanja razlik med cilji, napovedmi (trendi) in nameni (željami);
- uporabe kazalnikov vpliva, na katere imajo predložene aktivnosti majhen ali zanemarljiv vpliv: veliko ministrstev uporablja cilje nacionalne politike kot cilje razvojnih prednostnih nalog,
- uporaba kazalnikov vplivov, kjer vpliv aktivnosti ni natančno določen;
- odsotnost oziroma groba kvantifikacija ciljev, ker aktivnosti na ravni ukrepov še niso v celoti določene,
- pomanjkanje nujno potrebnih izhodiščnih podatkov;
- slabe predstavitve in obrazložitve predlaganih kazalnikov;

- odsotnosti kulture spremljanja in vrednotenja v Sloveniji,
- odsotnosti predpostavk (npr. povprečna subvencija za ustanovitev podjetja, povprečna subvencija za brezposelnega, povečanje prihodkov potrebno za ohranjeno delovno mesto v obstoječih MSP, ipd.).

EPD vključuje naslednje kazalnike:

- Raven EPD-ja: rast BDP-ja in zaposlenosti. Namesto rasti zaposlenosti predlagamo kot kazalnik število ohranjenih/novih delovnih mest.
- Razvojna prednostna naloga 1: Predloženi kazalniki so dobra osnova za nadaljnje delo, vendar so turizem in ukrepi EAGGF zanemarjeni.
- Razvojna prednostna naloga 2: Predstavljeni kazalniki so kazalniki konteksta. Skupina ocenjevalcev meni, da bi predlagani seznam kazalnikov moral vključevati programske kazalnike, ki ne bodo usmerjeni na cilje nacionalne politike.
- Razvojna prednostna naloga 3: Predlagana sta le dva kazalnika. Potrebni so dodatni kazalniki.

V nadaljevanju so podani predlogi skupine ocenjevalcev. Pomembno se je izogibati slabo opredeljenim in špekulativnim kazalnikom, ker ne služijo nobenemu namenu. Bistveno je večjo težo nameniti kazalnikom, ki odražajo relativno jasno vzročno povezavo, in se izogibati kazalnikom, ki so pod močnim vplivom zunanjih dejavnikov. V tem kontekstu je pomembna natančna opredelitev načina kvantificiranja in merjenja kazalnikov. Zato skupina ocenjevalcev predlaga naslednje korake:

- opredelitev ciljev in njihovo kvantifikacijo na ravni EPD-ja,
- priprava seznama izbranih kazalnikov učinkov, rezultatov in vplivov na ravni razvojnih prednostnih nalog in kvantifikacijo izbranih kazalnikov, ko bo pripravljeno programsko dopolnilo,
- pripravo seznama izbranih kazalnikov učinkov, rezultatov in vplivov na ravni ukrepov (programsko dopolnilo),
- pripravo predpostavk na podlagi izkušenj obstoječih nacionalnih politik,
- kvantificiranje ukrepov v programskem dopolnilu kot podlago za kvantificiranje ciljev na ravni razvojnih prednostnih nalog.

Kljub dejstvu da so ustrezni kazalniki in cilji obvezni element EPD-ja, postavljanje špekulativnih ciljev ne bo prispevalo h kakovosti EPD-ja. Pomembno je, da odgovorna ministrstva spoznajo pomen procesa spremljanja in razliko med kazalniki konteksta in programskimi kazalniki. Obstoječa raven razumevanja omogoča izbor ustreznih kazalnikov in njihovo kvantifikacijo na ravni ukrepov in razvojnih prednostnih nalog v procesu priprave programskega dopolnila.

6. MAKROEKONOMSKO VREDNOTENJE PRIČAKOVANIH SOCIO-EKONOMSKIH UČINKOV PRIHODNJE POMOČI IZ STRUKTURNIH SKLADOV

Za potrebe predhodnega vrednotenja makroekonomskih učinkov EPD-ja lahko ustrezno simulacijo kompleksnih medsebojnih učinkov med ekonomskimi spremenljivkami na

makroekonomski ravni podamo le z ustreznimi orodji – makroekonomskim modeliranjem ali dinamičnimi izračunljivimi modeli splošnega ravnotežja (CGE modeli). V Sloveniji smo se odločili za uporabo dinamičnega večsektorskega CGE modela slovenskega gospodarstva (SloMod), ki upošteva tudi učinke na strani ponudbe na gospodarstvo in sicer spremembe v investicijah vplivajo na zalogo kapitala in s tem tudi na proizvod posameznega sektorja. Dodatni učinki so posledica sprememb v subvencijah in nadaljnje liberalizacije zunanje trgovine. SloMod je namenjen meritvam neposrednih, posrednih in induciranih vplivov sprememb politike na gospodarstvo in sicer kratkoročno, srednjeročno in dolgoročno. Vhodno-izhodno jedro omogoča modelu, da sledi obseg in tokove sprememb v politiki in mednarodnem okolju. Končne spremembe v ceni vplivajo na povpraševanje sektorskih učinkov in spreminjajo izvorno dodelitev dejavnikov. Simulacije raziskujejo učinke zunanjih šokov (kot npr. Spremembe v mednarodnih cenah, nihanja v realnem deviznem tečaju, tuje povpraševanje, id.) in domače spremembe politike.

Model vsebuje ekonomsko vedenje štirih institucionalnih sektorjev: podjetij, gospodinjstev, državnega sektorja in zunanjega sektorja. Za vse ekonomske akterje se predvideva optimalno vedenje v okviru relevantnih proračunskih omejitev. Sektorji, ki proizvajajo blago, sestavljeni iz javnih in zasebnih podjetij, se agregirajo v petnajst proizvodnih sektorjev. Glede na zunanji sektor se gospodarstvo obdeluje kot majhno odprto gospodarstvo z nikakršnim vplivom na svetovne cene. Ta model ločuje trgovanje Slovenije s sedanjimi članicami EU od tistega z ostalimi devetimi kandidatkami in ostalim svetom.

Z namenom zajemanja določenih posebnih potreb je bila v model dodana nova institucija, imenovana FUND. Njena naloga je zbiranje transferjev iz obeh proračunov (slovenskega in EU) in njihova redistribucija glede na predvideno porabo: del transferjev gre v proračun EU, del nazaj v slovenski proračun (v obliki enkratno izplačanega denarnega toka in proračunskih nadomestil) in preostalo v dveh različnih oblikah (kot subvencije ali investicije) različnim sektorjem slovenskega gospodarstva, razdeljenim glede na različna področja (Skupna kmetijska politika in razvoj podeželja, strukturni skladi in Kohezijski sklad, notranja politika) in posebno EPD, upoštevajoč tudi nacionalno javno sofinanciranje. Z namenom reproduciranja realnih razmer je bila upoštevana tudi nadaljnja liberalizacija zunanje trgovine zaradi prevzeta skupne carinske tarife EU.

Poudariti je potrebno, da nam je vpeljava posebne nove institucije (FUND) omogočila modeliranje prestrukturiranja slovenskega proračuna pod predpostavko, da se vladna potrošnja ne spremeni, ampak se celotni vpliv prenese na spremembe v vladnem varčevanju/deficitu. Vlada dejansko prenese ocenjene lastne finančne vire in tudi pričakovane vire iz sofinanciranja na to novo institucijo. Na drugi strani nato dobi del transferjev (v obliki enkratno izplačanega denarnega toka in proračunskih nadomestil) povrnjenih. Preostali finančni viri (po transferju lastnih sredstev v proračun EU) so nato redistribuirani neposredno iz FUND-a. Model tako zajame ne samo, na primer 0,33% BDP v letu 2005, ki predstavlja neto proračunski saldo, ampak celotne transferje tako iz proračuna EU kot tudi nacionalno javno sofinanciranje, vendar brez pavšalnih plačil in proračunskih kompenzacij.

Učinke EPD-ja smo modelirali s primerjavo dveh scenarijev. Prvi scenarij upošteva tudi pričakovane transferje iz EU proračuna na osnovi EPD-ja, drugi scenarij pa je brez teh transferjev. Pri obeh scenarijih smo upoštevali nadaljnjo zunanjetrgovinsko liberalizacijo. Scenarija temeljita na dveh virih podatkov: na pravici uporabe (appropriations for commitments) in na pravici plačila (appropriations for payments). Pravice uporabe na letni ravni so v naslednjih letih naslednje: 2004 – 0,22%; 2005 – 0,28%; 2006 – 0,34%. Potrebno je še enkrat poudariti, da sta scenarija, ki temeljita na podatkih o pravici plačila veliko bližja

realnosti. Dobljene rezultate smo primerjali z novo bazno rešitvijo modela, ki upošteva zunanjetrgovinsko liberalizacijo v obdobju 1997-2001.

Scenarij 1 ocenjuje dinamične učinke članstva v EU v primeru odprave vseh carin na uvoz iz EU15 in ostalih držav kandidat. Slovenske carine za uvoz iz tretjih držav so izenačene s stopnjami enotne carinske tarife EU. Upoštevani so bili tudi transferji novi instituciji (FUND) s strani slovenskega in EU proračuna (vključujoč sredstva strukturnih skladov) na osnovi pravice uporabe ter izplačila subvencij in sredstev za investicije različnim sektorjem iz FUND-a. Z namenom izoliranja učinkov strukturnih skladov smo pripravili scenarij 2, kjer strukturni skladi niso bili vključeni. V koraku dva smo ponovili postopek, vendar z uporabo podatkov, ki temeljijo na pravici plačila. Rezultati, ki smo jih pridobili v drugem koraku so veliko bližje realnosti. Rezultati modela so prikazani v naslednji tabeli.

Tabela 17: Makroekonomski učinki (v odstotnih spremembah glede na bazno rešitev modela)

	Pravica uporabe						Pravica plačila					
	Scenarij 1			Scenarij 2			Scenarij 1			Scenarij 2		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Bruto domači proizvod	0.49	0.83	1.05	0.46	0.78	0.96	0.47	0.65	0.82	0.45	0.62	0.77
Dohodek gospodinjstev (% sprememba)	1.20	1.76	2.02	1.11	1.62	1.83	1.01	1.44	1.66	0.97	1.36	1.57
Narodnogospodarsko varčevanje	5.28	4.04	4.12	4.06	2.39	2.06	1.51	1.23	1.39	0.97	0.28	0.36
Stopnja brezposelnosti	-4.77	-2.52	-1.59	-4.38	-2.39	-1.39	-3.92	-1.86	-1.37	-3.76	-1.71	-1.31
Stopnja brezposelnosti (KV)	-7.65	-3.73	-2.34	-6.99	-3.50	-2.03	-6.13	-2.86	-2.08	-5.86	-2.61	-1.98
Stopnja brezposelnosti (NKV)	-1.91	-1.39	-0.90	-1.78	-1.34	-0.81	-1.71	-0.91	-0.72	-1.66	-0.86	-0.69
Celotna ponudba dela	0.81	1.21	1.45	0.74	1.11	1.32	0.50	0.68	0.73	0.47	0.62	0.67
Varčevanje gospodinjstev	1.20	1.76	2.02	1.11	1.62	1.83	1.01	1.44	1.66	0.97	1.36	1.57
Proračunski primanjkljaj	65.75	80.82	78.92	66.20	81.61	80.21	56.20	78.93	82.03	56.39	79.36	82.70
Proračunski primanjkljaj (sredstva)	-3.68	25.06	25.32	13.03	47.29	52.72	34.45	53.77	55.42	41.80	66.66	69.08
Varčevanje podjetij	1.97	2.56	2.55	1.85	2.38	2.31	1.63	2.32	2.32	1.58	2.22	2.20
Devizni tečaj	0.33	0.80	1.05	0.38	0.86	1.12	0.44	0.70	0.91	0.46	0.73	0.95
Proračunski davčni prihodki	0.47	1.14	1.54	0.34	0.96	1.29	0.19	0.68	1.02	0.14	0.58	0.90
Plača kvalificiranih delavcev	1.10	1.65	1.98	1.01	1.50	1.78	0.87	1.26	1.54	0.83	1.18	1.45
Plača nekvalificiranih delavcev	0.26	0.44	0.56	0.24	0.42	0.52	0.23	0.35	0.44	0.22	0.33	0.42
Celotni izvoz	-0.52	0.00	0.24	-0.29	0.28	0.56	0.33	0.43	0.57	0.43	0.60	0.73
Celotni uvoz	1.56	1.48	1.54	1.33	1.16	1.13	0.96	0.99	1.05	0.86	0.81	0.84
Celotne investicije	5.28	4.04	4.12	4.06	2.39	2.06	1.51	1.23	1.39	0.97	0.28	0.36

Rezultati kažejo, da bo imelo članstvo v EU pozitiven učinek na celotno gospodarsko dejavnost, saj bo realni BDP nad ravniyo bazne rešitve za 0,49–1,05%, od tega je možno 7% rasti pripisati sredstvom strukturnih skladov - EPD. Dodatna alokacija sredstev iz EPD-ja zagotavlja dodatno rast BDP in to celo na dolgi rok (scenarij kaže, da bo leta 2030 realni BDP nad ravniyo bazne rešitve za 1%, od tega je možno 11% rasti pripisati sredstvom strukturnih skladov). Pričakujemo tudi zelo močan dolgoročni vpliv na rast izvoza. Tudi povečanje zaloge človeškega kapitala bo imelo dolgoročen vpliv na gospodarsko rast, vendar pa to ni vključeno v model, razen preko povečane factorske produktivnosti.

Povečan proračunski primanjkljaj je posledica zmanjšanih prihodkov iz uvoznih dajatev kot tudi transferjev v proračun EU in druge institucije EU ter dodatnega financiranja projektov. S

korekcijo določenega dela transferjev iz slovenskega proračuna v novo institucijo FUND (zaradi zajetja prestrukturiranja slovenskega proračuna), ki dejansko samo spreminja strukturo porabe proračuna (sofinanciranje strukturnih skladov, Kohezijskega sklada in razvoja podeželja) in ne povečuje njegovega primanjkljaja, pridemo do pravilnega podatka o proračunskem primanjkljaju. Pričakovan porast proračunskega deficita znaša 34-55% v obdobju 2004-2006.

Zelo pomemben vpliv EPD-ja je vpliv na zunanjo trgovino. V scenariju 1 (z EPD) je v obravnavanem obdobju 2004-2006 pričakovati zmanjšan izvoz in povečan uvoz v primerjavi s Scenarijem 2. Razlog je v večji porazdelitvi sredstev strukturnih skladov na sektorje, ki so manj izvozno usmerjeni, kakor tudi v nezmožnosti točne ocene vplivov posameznih ukrepov znotraj določenih prioritete.

Spremembe v povpraševanju na trgu dela kažejo na agregatni ravni pozitivno rast v višini 0.5–0.7%, kar znese pri uporabi pravic plačila in ob predpostavki 100% porabe sredstev 5161 – 8000 novih delovnih mest (če uporabimo pravico uporabe pa je pozitivna rast še večja in sicer 0.8-1.4 % oziroma 8300-15800 novih delovnih mest). Ocenjen učinek sredstev strukturnih skladov na zaposlenost je pozitiven in je prikazan v naslednji tabeli.

Tabela 18: Učinek sredstev strukturnih skladov na zaposlenost (v številu, sprememba glede na bazno rešitev modela)

	Pravica uporabe			Pravica plačila		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Kmetijstvo	29	38	52	12	24	25
Rudarstvo	-11	-16	-18	-5	-9	-11
Hrana, pijače in tobač. izd.	26	37	49	12	19	19
Tekstilije, usnje	-270	-357	-437	-116	-212	-228
Surovine in izd. kemič. ind.	-46	-56	-62	-19	-35	-39
Kovine in kovinski izd.	-39	-45	-45	-18	-28	-24
Stroji in naprave	-117	-152	-174	-48	-87	-96
Vozila in plovila	-94	-135	-172	-61	-107	-106
Drugi izdelki pred. ind.	31	51	72	18	38	43
Oskrba z električno energijo	-13	-15	-16	-5	-11	-13
Gradbeništvo	1064	1424	1819	527	942	1030
Promet	-78	-97	-113	-35	-62	-59
Komunikacije	4	7	11	3	4	5
Druge storitve	-35	-35	-19	-44	-90	-46
Javne storitve	263	353	437	119	210	222
SKUPAJ	714	1000	1382	339	595	722

Spremembe na trgu dela po sektorjih so podobne trendom v proizvodnji. Do največjega porasta naj bi prišlo v kmetijstvu, živilski industriji, proizvodnji vozil, gradbeništvu in v drugih storitvah. Vpliv strukturnih skladov na zaposlenost je največji v gradbeništvu in v javnih storitvah, medtem ko pa je negativen v skoraj vseh predelovalnih dejavnostih. Spremembe so majhne, vendar pa so bolj kot absolutne številke pomembne smeri sprememb, kar pa je predvsem posledica usmerjanja sredstev izven predelovalnih dejavnosti.

Pričakujemo lahko tudi pozitiven učinek na stopnjo brezposelnosti, ki naj bi se po obeh scenarijih znižala. Po obeh scenarijih pričakujemo večje zmanjšanje brezposelnosti usposobljene delovne sile, pri tem so razlike med obema scenarijema zelo majhne (učinek je večji pri uporabi sredstev strukturnih skladov).

7. VPLIV NA HORIZONTALNE PRIORITETE

7.1. Vpliv na okolje

Povezava med prioritetami EPD in orientacijo k trajnostnemu razvoju ni pregledna (glej strani 62-65 - poglavje 4). Na primer, v zvezi z razvojno prednostno nalogo 2 je navedeno, da nima neposrednega vpliva na okolje. Po našem mnenju pa je treba poudariti, da bodo razvoj človeških virov, boljše in daljše izobraževanje itd. ugodno vplivali na okolje, saj se bo dvigala zavest o kakovostih okolja, družba bo čedalje sposobnejša za vpeljavo boljših tehničnih in drugih rešitev, več bo možnosti izbora itd. Vse to so neposredni pozitivni vplivi. Poleg tega avtorji EPD navajajo, da bo tretja prioriteta in njen edini ukrep ugoden za okolje, kar pa ni utemeljeno. Navedeno je, da bodo nove poslovne cone urejene na obstoječih lokacijah z novo infrastrukturo. Težko je verjeti, če bo res šlo za nove cone.

Analiza okolja v drugem poglavju EPD je skromna. Gre bolj za opis stanja kot pa razlago in utemeljitev zakaj in kako so kakovosti okolja in orientacija k trajnosti vključeni kot cilji razvojnega programa. V tem pogledu tudi ni razvidno, kako so avtorji analize upoštevali komentarje EK na neformalni osnutek EPD. Analiza SWOT bi lahko bila močnejša v pregledu priložnosti in nevarnosti z vidika okolja; pravzaprav med analizo okolja in analizo SWOT ni jasne povezave in prepletenosti.

V zvezi s kazalniki za spremljanje in vrednotenje aktivnosti strukturnih skladov priporočamo pregled dokumenta MEANS Collection Volume 2. Kazalniki stanja okolja in vplivov so se v zadnjem obdobju precej razvili, vendar naj bi v osnovi odgovorili na dve osnovni vprašanji. Prvo, povezano predvsem s programi, ki imajo tudi neposredne okoljske cilje, je, kako je določen program uspešen v doseganju teh ciljev. Drugo, vezano na vse druge programe oziroma finančne podpore, je, kateri in kako veliki so okoljski vplivi zaradi predvidenih ukrepov in programa v celoti? Ker EPD nima neposrednih okoljskih ciljev (iz EPD je izvzeta National Cohesion Fund Strategy – Environmental Sector⁶⁷) bi se bilo treba osredotočiti na kazalnike, ki odgovarjajo na drugo vprašanje.

Ukrepi v okviru prve in druge razvojne prednostne naloge so bolj ali manj okoljsko ugodni ali nevtralni (podrobnosti so v tabelah 3-5). Tretja razvojna prednostna naloga pa lahko prinese negativne vplive. V zvezi z ustanavljanjem novih proizvodnih in poslovnih con je treba računati, da se lahko postopki pridobivanja lokacij zavlečejo, posebej če bo šlo za "zelene" lokacije. Možno je tudi nasprotovanje javnosti, ki ima pravico sodelovati v postopkih presoje vplivov na okolje na ravni konkretnih projektov.

⁶⁷ Ta strategija je, kot kaže njeno besedilo, spregledala komentarje EK o predvidenem sežiganju odpadkov v Sloveniji (EC "...has reservations concerning the policy of building incinerators in a small country like Slovenia..." – glej "Gap Analysis...", str. 18).

Ta ocena je preliminarna. Ugotovitve ni bilo možno v razpoložljivem času širše obrazložiti in utemeljevati, kljub temu pa menimo, da je sporočilo ocene jasno predstavljeno in da je nedvoumno. Razširjen tekst o oceni zdravstvenih vidikov EPD ter pričakovanih vplivih na zdravje je v Prilogi 2.

7.2. Vpliv na enakost možnosti

EPD je skladen z nacionalno politiko enakih možnosti. Zakon o enakih možnostih žensk in moških je bil sprejet leta 2002. Kljub temu je potrebno dodati nekaj pripomb:

- Pomembno je omeniti, da podatki o sedANJI situaciji na področju izobraževanja in usposabljanja, ustanavljanja podjetij, revščine in dohodkovne neenakosti itd.) niso ločeno prikazani po spolu. Zato ni moč razbrati pomena predlaganih ukrepov in bodočih dosežkov z vidika enakih možnosti.
- Razen za ženske in invalide (slednje se eksplicitno obravnava v besedilu, ki se nanaša na ukrep 2.2 *Pospeševanje socialnega vključevanja*) je zelo malo podatkov in informacij o socio-ekonomskem položaju drugih (potencialno) ogroženih skupin. V analizo je zato treba vključiti oceno sedanje situacije (vključno kvantifikacije, kjer so te možne) z vidika enakosti možnosti za skupine prebivalstva, ki so v neugodnem položaju, in sicer predvsem v zvezi s položajem na trgu delovne sile in v izobraževanju.
- Treba je sistematično prikazovati podatke v tabelah po spolu, kjerkoli je to možno. Analitično prikazovanje je potrebno tudi za druge potencialno ogrožene skupine. Namreč, če so podatki prikazani ločeno le po spolu (npr. za stopnje brezposelnosti), se zanemarjajo razlike med drugimi skupinami.
- Analiza SWOT človeških virov in socialnega položaja pravilno navaja visoko stopnjo aktivnosti in zaposlenosti žensk v Sloveniji in razmeroma majhno razliko med plačami moških in žensk (v primerjavi s povprečjem EU) kot prednosti, medtem ko sta razliki v zaposlenosti in plačami moških in žensk navedeni kot slabosti. Ostale analize SWOT ne omenjajo enakosti možnosti, kar je razumljivo.
- Opis razvojnih prednostnih nalog 1 in 3 ter z njimi povezanih ukrepov ne vsebuje opisa pričakovanih učinkov za enakost možnosti; zahteva, naj ženske predstavljajo vsaj polovico upravičencev, je navedena le pri ukrepih 2.1, 2.2 in 2.4.
- Večina ukrepov znotraj razvojnih prednostnih nalog 1 in 3 bo imela nevtralen vpliv na enakost spolov, čeprav lahko predpostavljamo, da bodo nekateri nudili več možnosti moškim kot ženskam. Toda to je v skladu s stališčem Evropske komisije, da "so posegi usmerjeni v razvoj človeških virov tisti, ki bodo verjetno imeli neposredne učinke za ženske.
- Kvantificiranje ciljev po spolu – ki naj omogoča spremljanje dosežkov na področju enakih možnosti – je le splošna in sicer ta, da delež žensk med vsemi upravičenci ne sme biti nižji od 50%. Bilo bi koristno, če bi se za posamezne ukrepe opredelila sedanja in ciljna raven, kar pa v številnih primerih ne bo možno.

7.3. Vpliv na informacijsko družbo

Sodeč po številnih dokumentih Evropske unije, vključno z Akcijskim programom eEurope 2005 (junij 2002 - Action Plan eEurope 2005), daje EU vse večjo pozornost oblikovanju

informatijske družbe. Programsko obdobje 2000-2006 obravnava Komisija kot tisto, znotraj katerega naj bi se osredotočenost in obseg dejavnosti na področju spodbujanja informatijske družbe bistveno povečala. Kakor se ugotavlja tudi v slovenskem EPD-ju, je tudi Slovenija prehod v gospodarstvo, osnovano na znanju in podprto s sodobnimi informacijskimi komunikacijskimi tehnologijami uvrstila med svoje ključne razvojne prioritete. To naj bi torej pomenilo, da bodo cilji oblikovanja informatijske družbe integrirani v vse ukrepe, ki jih načrtuje EPD.

Horizontalne vsebine so obravnavane na straneh 50-51. Predstavljena je Strategija RS za informatijsko družbo ter podana uvodna pripomba, da naj vsi ukrepi znotraj EDP-ja v polni meri izkoristijo potencialne, ki jih nudi informatijsko-komunikacijska tehnologija (IKT). Pri oblikovanju posameznih ukrepov naj upoštevajo cilje informatijske družbe (promocija IKT, povečanje znanj, vezanih na IKT, povečanje konkurenčne sposobnosti podjetij s pomočjo uporabe IKT, zmanjševanje negativnih posledic perifernosti ter zmanjševanje oziroma preprečevanje digitalnega razkoraka). Ta napotek je dobro operativno vodilo za oblikovalce posameznih ukrepov pri integriranju ciljev informatijske družbe kot horizontalne prioritete. Ukrepi naj bi prav tako upoštevali smernice specifičnih evropskih dokumentov kot sta program eEurope 2005 in program eEurope+. Osredotočili pa naj bi se predvsem na specifične potrebe in absorpcijske zmožnosti potencialnih ciljnih upravičencev, to pa pomeni, da bodo morda na določenih področjih slovenske potrebe odstopale od prioritete Evropske unije.

Predlaga se delitev zadnjega odstavka tega dela besedila v več stavkov, ki bolj podrobno opredelijo doseganje vsebine. Obstoječe besedilo (začne z Vse storitve....) nejasno opredeljuje, čigave so pristojnosti in obveznosti glede ne posamezno storitev, strukturo, mesto, grozd, itd.

Vsak predlagan ukrep se je ocenil glede na pet različnih vprašanj:

- Ali povečuje zavedanje o potencialih, ki jih ponujajo informatijsko komunikacijske tehnologije (IKT)?
- Ali spodbuja ljudi k izobraževanju na področjih, povezanih z IKT?
- Ali zmanjšuje negativne posledice perifernosti?
- Ali uporablja oziroma spodbudi uporabo IKT za povečanje poslovne konkurenčnosti?
- Ali zmanjšuje digitalno ločnico?

Pri številnih ukrepih se načrtovane dejavnosti neposredno nanašajo tudi na cilje informatijske družbe (ID) in je tako lahko vpliv teh ukrepov na realizacijo ID neposredno ocenjen. V nekaterih drugih primerih je možen potencialno pomemben vpliv ukrepa na doseganje ciljev ID, vendar je načrtovana dejavnost znotraj posameznega ukrepa opredeljena tako, da ni moč sklepati o namerah predlagatelja glede uporabe oziroma promocije IKT. Zato je dodano nekaj predlogov, kako ta potencialno pozitivni vpliv vključiti tako, da bo tudi dejansko omogočen prispevek ukrepa k realizaciji ciljev informatijske družbe.

Ustrezno in učinkovito uvrščanje horizontalne prioritete v oblikovanje posameznega ukrepa je zahtevna in kompleksna naloga. V določenih primerih lahko že manjša korekcija načrtovanega ukrepa bistveno poveča vpliv le-tega na paralelno doseganje ciljev informatijske družbe in da svoj pozitivni prispevek. Pri nekaterih drugih načrtovanih dejavnostih pa lahko vključevanje IKT podpore poveča učinkovitost predlaganega ukrepa.

7.4. Splošni zaključki glede horizontalnih ciljev

Informacije o treh horizontalnih prioritetah (trajnostni razvoj, enakost možnosti, informacijska družba) morajo biti v vseh delih EPD: socio-ekonomska analiza, strategija (prispevek strategije k uresničevanju horizontalnih prioritet), kvantifikacija ciljev in izvajanje (npr. katere organizacije, ki zastopajo horizontalne prioritete, so v nadzornem odboru). Obrazložitev prioritet v EPD mora vsebovati tudi vpliv prioritet na horizontalne prioritete.

Ocena ekipe ocenjevalcev o vključenosti horizontalnih prednostnih nalog v EPD je naslednja:

- Analitični del in analize SWOT: še vedno obstajajo določene vrzeli. Predlagamo pripravo ločenih poglavij za horizontalne prednostne naloge.
- SPD vsebuje relativno kakovostno oceno vplivov EPD na horizontalne prednostne naloge.
- Kriteriji izbora: v EPD je navedba, kako naj prednostne naloge/ukrepi vsebujejo horizontalne prednostne naloge. Medtem ko je vključenost trajnostnega razvoja in enakosti možnosti ustrezna, pa je vključitev informacijske družbe le deloma ustrezna, saj je navedba preveč splošna.
- Kazalniki niso navedeni.

Programsko dopolnilo bo moralo bolj podrobno navesti vključenost horizontalnih prednostnih nalog v izvajanje EPD. Pri tem morajo imeti odločujočo vlogo kriteriji izbora in proaktivna navodila prijaviteljem.

8. KAKOVOST MEHANIZMA IZVAJANJA IN SPREMLJANJA

Predloženi EPD vsebuje vse informacije povezane z izvajanjem dokumenta. Različni deli mehanizmov izvajanja in spremljanja so obsežno opisani.

Te izvedbene določbe zadevajo:

- Upravljanje:
 - vsebuje opis nalog organa upravljanja in pravila izbora projektov,
 - določila o zbiranju in zagotavljanju izmenjave podatkov s Komisijo in določila o informiranju in javnosti
 - določila glede javnih naročil, konkurence, okolja, enakosti možnosti in informacijske družbe.
- Spremljanje;
 - naloge nadzornega odbora
 - kazalniki in cilji.
- Vrednotenje.

- Finančno poslovanje EPD-ja:
 - vsebuje opis nalog plačilnega organa.
 - opis finančnega poslovanja in finančne kontrole.

Sistem izvajanja je predstavljen skoraj v skladu z zahtevami. Edina pomanjkljivost je nenavedba uradnega naslova organa upravljanja.

Na osnovi predloženega EPD-ja in na osnovi prakse izvajanja proračuna v Republiki Sloveniji ocenjujemo, da so slovenske oblasti zmožne izpolniti zahteve o izvajanju politike strukturnih skladov. To pomeni:

- da je porazdelitev odgovornosti jasno predstavljena.
- obstojijo učinkoviti mehanizmi finančne kontrole.

9. FINANČNI NAČRT IN PREDHODNO PREVERJANJE DODATNOSTI

Finančne tabele so pripravljene v skladu s standardnimi tabelami in vsebujejo tudi sredstva tehnične pomoči, ki naj bi bila skladna s finančnimi perspektivami, t.j. porazdelitvijo zneskov po letih, ki jih pokriva Program.

Tabela: Predhodno preverjanje dodatnosti za Cilj 1 vsebuje informacije slovenskih oblasti, da povprečni letni znesek javnih izdatkov v obdobju dosega znesek v višini 582,0 milijonov evro po stalnih cenah iz leta 1999. To predstavlja porast v višini 12,6% v primerjavi s povprečnimi letnimi izdatki v obdobju 2000-2001, ko so ti znašali 516,8 milijonov evro po stalnih cenah iz leta 1999. Podatki vsebujejo podatke iz državnega proračuna, občinskih proračunov in drugih javnih sredstev ter so ustrezno predstavljena.

Zakonodaja EU zahteva, da je raven strukturnih izdatkov najmanj enaka kot je bil znesek povprečnih letnih izdatkov v prejšnjem programskem obdobju in ne smejo nadomestiti javnih izdatkov države članice. Slovenija kot bodoča članica EU nima predhodnega programskega obdobja, zato je bilo kot referenčno obdobje izbrano obdobje 2000-2001. Na osnovi podatkov slovenskih oblasti Slovenija izpolnjuje temeljno zahtevo EU po dodatnosti sredstev.

Povečanje povprečnih letnih izdatkov v obdobju 2004-2006 je sicer realno, vendar pa tudi zelo ambiciozno. Temelji na predpostavkah Ministrstva za finance, ki jih je pripravilo na osnovi Strategije gospodarskega razvoja Slovenije, Državnega razvojnega programa RS 2001-2006 in na dolgoročnih javnofinančnih projekcijah, ki pa v času priprave EPD-ja še niso bile posodobljene. Potrebno je poudariti, da ocena vplivov članstva v EU, pripravljena s pomočjo CGE modela, kaže na negativen vpliv članstva na proračunski primanjkljaj, kljub pričakovanim prilivom iz strukturnih skladov in Kohezijskega sklada.

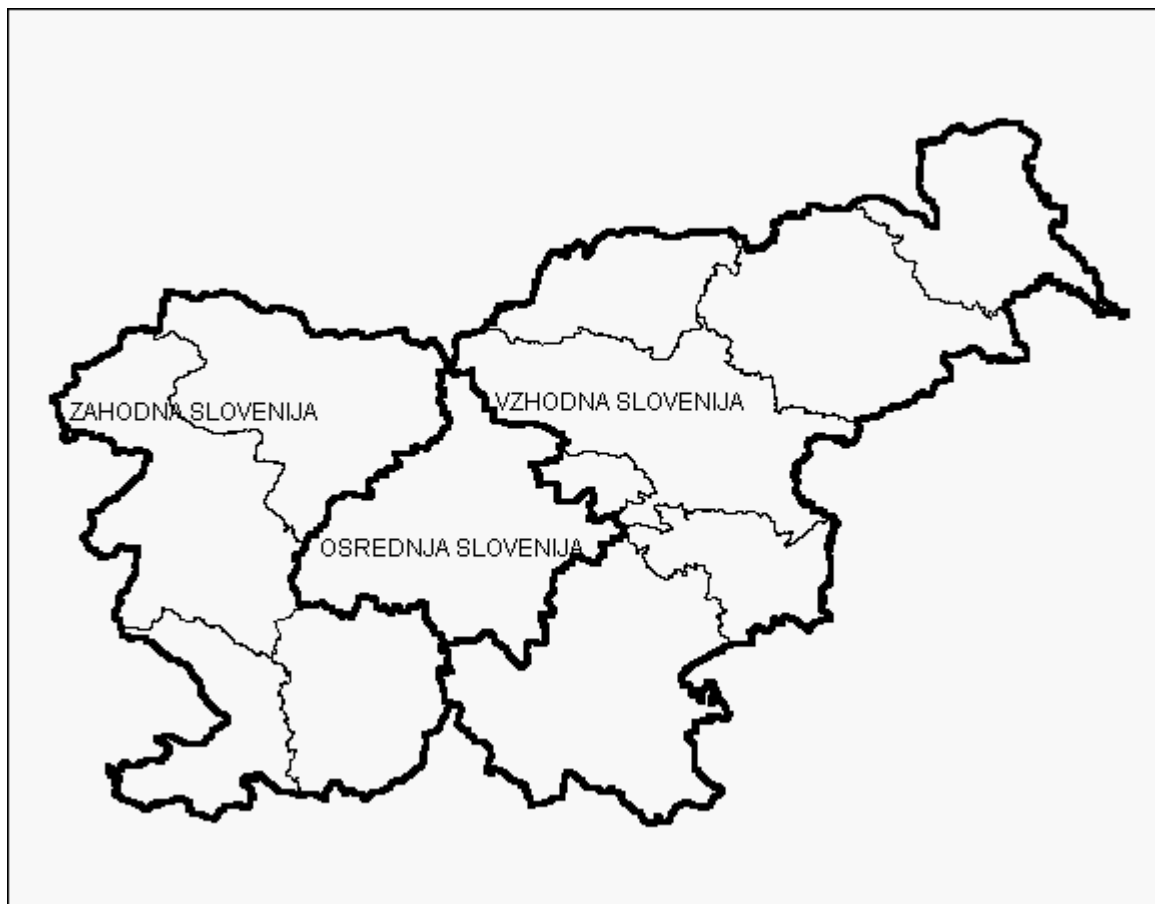
EPD pričakuje s strani strukturnih skladov (ERDF, ESF in EAGGF) v obdobju 2004-2006 priliv v višini 210,1 milijonov evrov po stalnih cenah iz leta 1999. Predvideno domače javno sofinanciranje je 128,5 milijonov evrov po stalnih cenah iz leta 1999 in ga je potrebno dodati sredstvom EU. Tako bo predvideno EU sofinanciranje EPD-ja 61,2%. Od domačih javnih sredstev naj bi 115,9 milijonov evrov prispeval državni proračun in 12,6 milijonov evrov pa občinski proračuni.

K temu je potrebno dodati tudi zasebno sofinanciranje, in sicer v višini 193,4 milijonov evro in posojilo EIB v višini 20,9 milijonov evro po stalnih cenah iz leta 1999 za potrebe ukrepov, ki jih sofinancira ERDF.

Tabela Predhodno preverjanje dodatnosti za Cilj 1 vsebuje le podatke o dejanskih plačilih, kar je v skladu z Working Paper No.5 in upošteva pravilo "n+2" (člen 31.2 Uredbe Sveta 1260/1999). Tako je na koncu obdobja 2004-2008 vsota sredstev EU in domačega sofinanciranja 210,1 milijonov in 128,5 milijonov evrov po stalnih cenah iz leta 1999.

Na osnovi navedenih informacij zaključujemo, da je predloženi finančni načrt skladen z zahtevami EU.

7.3. Zemljevid Kohezijskih regij in regij NUTS III v Sloveniji

* Debelejše črte označujejo meje Kohezijskih regij, tanjše črte pa meje 12 slovenskih regij NUTS III

Vir: UMAR

7.4. Referenčni okvir politike

Referenčni okvir politike zaposlovanja in razvoja človeških virov v Sloveniji

1. Uvod

Obdobje 2004-2006 predstavlja za Slovenijo prvo programsko obdobje. V tem obdobju bo država glede pomoči iz strukturnih skladov veljala za regijo cilja 1.

Ta referenčni okvir politike predstavlja utemeljitev politike ter programski in finančni instrument, s katerim lahko strukturni skladi v Sloveniji med programskim obdobjem 2004-2006 zagotavljajo podporo povečevanju zaposljivosti na trgu dela in razvoju človeških virov. Vzpostavlja tudi povezavo politike med strategijo zaposlovanja na eni in podporo strukturnih skladov (zlasti ESS) na drugi strani.

Referenčni okvir politike temelji na predpisih, ki jih je Evropski svet sprejel v zvezi s splošnimi pravili za strukturne sklade (1260/1999) kot tudi za Evropski socialni sklad (1784/1999). V skladu s tem referenčni okvir politike predstavlja okvir, v katerem Slovenija določa vsebino strukturne pomoči EU, ki se nanaša na zaposlovanje in razvoj človeških virov, kot tudi povezavo med načrtovano pomočjo in prednostnimi nalogami, določenimi v sodelovanju med Slovenijo in Evropsko komisijo v predpristopnem obdobju, ter prednostnimi nalogami, opredeljenimi v nacionalnih akcijskih programih zaposlovanja.

Referenčni okvir politike vključuje strategijo razvoja človeških virov, ki temelji na *Skupni oceni prednostnih nalog Slovenije na področju zaposlovanja (JAP)*, podpisani julija 2000 in prenovljeni s *Skupno dogovorjenimi pripombami glede napredka pri izvajanju JAP (PIR)* iz novembra 2002. Vključuje tudi do sedaj ugotovljene prednostne naloge, ki bodo opredeljene v *Skupnem memorandumu o socialnem vključevanju (JIM)* v letu 2003. Ta dokument je sestavni del Enotnega programskega dokumenta (EPD) Slovenije za obdobje 2004-2006.

2. Strategija zaposlovanja in razvoja človeških virov

Referenčni okvir politike je pripravljen v skladu z *Nacionalnim programom razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006* (Nacionalni program), ki ga je parlament sprejel v letu 2001. Nacionalni program določa strateške usmeritve trga dela in zaposlovanja v Sloveniji za obdobje 2001 - 2006. To obdobje zajema tudi prvo programsko obdobje Slovenije za pomoč strukturnih skladov. Na osnovi Nacionalnega programa je slovenska vlada na začetku leta 2002 sprejela *Usmeritve aktivne politike zaposlovanja za leti 2002 in 2003*, v oktobru 2002 pa odobrila *Programe aktivne politike zaposlovanja za leto 2003*. Oba dokumenta sta bila pripravljena na osnovi Evropske strategije zaposlovanja, natančneje na smernicah EU za področje zaposlovanja za leto 2002.

Slovenska strategija zaposlovanja in razvoja človeških virov temelji na *Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006* (SGRS) in *Državnem razvojnem programu za obdobje 2001-2006* (DRP). Glavni cilj obeh dokumentov je **trajnostno povečati blaginjo ljudi, ki živijo v Sloveniji**, pri čemer je blaginja opredeljena kot uravnoteženost ekonomskih,

socialnih in okoljskih sestavin. Povečanje blaginje mora biti doseženo na tak način, da se obenem odpravijo tudi notranja razvojna neskladja.

Na osnovi navedenega glavnega cilja je strateška prednostna naloga Enotnega programskega dokumenta Slovenije "***zmanjšati razvojni zaostanek v gospodarstvu brez povzročanja škodljivih učinkov na socialnem in okoljskem področju. Pri doseganju tega cilja želi Slovenija po načelu dodatnosti močno poudariti izboljšanje konkurenčne sposobnosti svojih regij (v skladu z ravnjo SKTE III) in boljšo uporabo svojih notranjih potencialov***" (glej poglavje 3.3.3).

Skladno z glavnim ciljem SGRS in DRP ter z namenom podpreti izvajanje strateške prednostne naloge EPD, so **strateške prednostne naloge** slovenske vlade pri **podpori strukturnih skladov za človeške vire pospeševati zaposlovanje in socialno kohezijo v okviru usmeritve v na znanju temelječo družbo**, še zlasti:

1. Spodbujati ukrepe za odpiranje delovnih mest, ki prispevajo k zmanjšanju brezposelnosti in povečanju zaposlenosti, da bi tako zagotovili več delovnih mest kot tudi boljša delovna mesta, pa tudi usposobljeno delovno silo za zapolnitev odprtih delovnih mest.

2. Povečevati vrednost človeških virov z:

- **naložbami v človeški kapital** in zagotavljanjem zahtevanih kvalifikacij človeških virov, pa tudi nadgradnje njihove prilagodljivosti na trgu dela, da bi tako zagotovili višjo raven kvalifikacij tako zaposlenih kot delodajalcev za izpolnjevanje zahtev novih tehnologij in dostopa do informacijske družbe ter okrepili povezavo med izobraževanjem in delovnim življenjem;
- **bojem proti vsem načinom diskriminacije na trgu dela**, da bi dosegli blaginjo vseh ljudi, ki živijo v Sloveniji, vključno s tistimi, ki so izpostavljeni socialni izključenosti.

Strateške prednostne naloge so namenjene izboljšanju življenjskega standarda in pospeševanju trajnostnega družbenega in gospodarskega razvoja ob hkratnem boju proti vsem oblikam diskriminacije pri dostopu do trga dela. Usmerjene so na obstoječe stanje v Sloveniji na področju razvoja človeških virov in zaposlovanja, v zvezi s katerim mora vlada nadalje:

- okrepiti ukrepe za zmanjšanje prilivov v dolgotrajno brezposelnost s krepitvijo individualnega pristopa do brezposelnih in z izboljšanjem zajetja brezposelnih odraslih s preventivnim pristopom,
- razviti in izvajati vseobsežno strategijo za dvig stopnje zaposlenosti, zlasti za starejše delavce in ženske,
- izboljšati učinkovitost pomoči mladim pri iskanju prve zaposlitve in učinkovitost aktivnih programov zaposlovanja s poudarkom na osebah, kjer je tveganje dolgotrajne brezposelnosti največje ,
- izvajati politiko trga dela s posebno pozornostjo do pomanjkanja odpiranja delovnih mest.
- ponovno vključiti izključene (zlasti invalidne osebe) v delo in na trg dela in pri tem odstraniti ovire za njihovo zaposlovanje,
- sprejeti ukrepe za povečanje izobrazbene ravni in vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje,

- nadalje razvijati in izvajati splošno strategijo vseživljenjskega učenja, ki sega na vse ravni izobraževalnega sistema s posebno pozornostjo do naraščajoče vključenosti v stalno usposabljanje, zlasti starejših in nizko usposobljenih delavcev v delovno intenzivnih sektorjih, ki se prestrukturirajo (npr. tekstilnem), in delavcev v malih in srednje velikih podjetjih,
- izboljšati izobraževalni sistem, da bi zmanjšali visoko raven osipa iz šol in zagotovili ponudbo strokovne delovne sile,
- nadalje vseobsežno ukrepati v smeri odpravljanja regionalne neuravnoteženosti v stopnji zaposlenosti, brezposelnosti in odpiranju delovnih mest.

Gornje strateške prednostne naloge in navedene potrebe na področju zaposlovanja in razvoja človeških virov zahtevajo tesno sodelovanje med vsemi ravni, zlasti med socialnimi partnerji, med vsemi ministrstvi, zadolženimi za izvajanje navedenih prednostnih nalog, še posebej med Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport. Posebno pozornost je treba posvetiti sodelovanju z nevladnimi organizacijami.

2.1 Pospeševanje ukrepov za odpiranje delovnih mest, ki prispevajo k zmanjšanju brezposelnosti in povečanju zaposlenosti

Za slovensko strategijo na področju razvoja človeških virov in zaposlovanja za obdobje do leta 2006 je značilno stopnjevanje aktivnih politik in premik k preventivnemu pristopu. V okviru tega pristopa k aktiviranju-preprečevanju bosta učinkovitost politike zaposlovanja ter izvajanje strategije trga dela in zaposlovanja zagotovljena z aktiviranjem in povezovanjem politike zaposlovanja z vsemi sestavinami gospodarske politike. Aktivna politika zaposlovanja se bo izvajala s poudarkom na programih izobraževanja in usposabljanja ter vseživljenjskem učenju, kar bo prispevalo k večji zaposlenosti prebivalstva v okoliščinah starajoče se družbe. Posebna pozornost bo posvečena vključitvi socialnih partnerjev v načrtovanje in izvajanje politike zaposlovanja.

Na ta način bo strateška prednostna naloga EPD, to je zmanjšati razvojni zaostanek v gospodarstvu in izboljšati konkurenčne sposobnosti regij, podprta s preventivnimi ukrepi, namenjenimi zmanjšanju brezposelnosti, zlasti v regijah, ki razvojno zaostajajo. Aktiviranje bo usmerjeno k dvigu ravni usposobljenosti brezposelnih, vključno s tistimi na perspektivnih področjih, kot so turizem in druge storitve. Posebne pozornosti bodo deležni poklici, ki jih zahtevajo usmeritve razvoja podjetniškega sektorja. Učinkovita pomoč iskalcem prve zaposlitve bo mlade vključila na trg dela in preprečila "beg možganov", zlasti na demografsko ogroženih območjih. Ti napor, skupaj z vlaganji v inovativno in podjetništvo naklonjeno okolje, pa tudi industrijske centre in nove tehnologije, bodo izboljšali konkurenčnost podjetniškega sektorja in regij.

2.2 Povečevati vrednost človeških virov z ...

2.2.1 ... vlaganjem v človeški kapital

Znotraj te strateške prednostne naloge bo pospešeno vlaganje v človeški kapital in zagotavljanje potrebnih kvalifikacij brezposelnim pa tudi zaposlenim s pomočjo dviga ravni usposobljenosti delavcev in njihove prilagodljivosti novim oblikam dela in novim oblikam organizacije dela. Zlasti se bo pospeševala uporaba informacijsko komunikacijske

tehnologije (IKT). S tem v zvezi je največjega pomena krepitev povezave med izobraževalnim sistemom in delovnim življenjem.

Podprto bo usposabljanje in preusposabljanje brezposelnih in zaposlenih, da bi izpolnili zahteve novih delovnih mest, zlasti v storitvenem sektorju. Razvoj novih lokalnih zaposlitvenih programov bo spodbudil delodajalce k odpiranju novih delovnih mest visoke kakovosti.

Zlasti bo izboljšana izobrazbena raven in vključenost odraslih v izobraževanje in usposabljanje z nadaljnjim razvojem in izvajanjem strategije vseživljenjskega učenja, povečanjem sodelovanja v stalnem usposabljanju, zlasti starejših delavcev, nizko usposobljenih delavcev v sektorjih, ki se prestrukturirajo (npr. tekstilni), in delavcev v malih in srednje velikih podjetjih. Vodilno načelo te prednostne naloge izhaja iz dejstva, da je za podporo konkurenčnosti podjetniškega sektorja in regij potrebna ponudba usposobljene delovne sile.

Podpora razvoju človeških virov, vključno preko Evropskega socialnega sklada, mora biti usklajena in povezana z vsemi posegi drugih strukturnih skladov ter ekonomsko, socialno in regionalno politiko, ki se izvajajo v Sloveniji. Strategija zaposlovanja, kot je določena v Nacionalnem programu in programih aktivne politike zaposlovanja, zagotavlja tudi ogrožje za razvoj človeških virov.

2.2.2 ... bojem proti vsem oblikam diskriminacije na trgu dela

Druga strateška prednostna naloga se bo usmerila tudi na boj proti diskriminaciji ranljivih skupin, kot so invalidi, brezdomci, Romi, ljudje z nizkimi dohodki (brezposelni, starejši brez pokojnin, enostarševske družine) in nekatere skupine, žrtve nasilja, ljudje s težavami v duševnem zdravju, odvisniki, osebe po prestani kazni, in ljudje brez delovnega dovoljenja.

Ti so na trgu dela diskriminirani in si zaradi tega zelo težko najdejo zaposlitev. Mnogi postanejo otopeli in nemotivirani za iskanje zaposlitve ter zato trajno odvisni od socialne pomoči. Mnogi člani teh skupin potrebujejo ustrezno obravnavo, ki jim bo pomagala odpraviti težave in pomanjkljivosti ter jih motivirala in pripravila za vstop na trg dela. Pozornost je treba zato posvetiti aktivnostim, potrebnim za oboje: ukrepe za reševanje akutnih problemov diskriminiranih skupin in tudi ukrepe za zaposlovanje članov teh skupin.

Ukrepi, potrebni za reševanje navedenih vprašanj, kot jih prepoznava JIM proces za Slovenijo, segajo od programov aktivne politike zaposlovanja do odpravljanja izobrazbenega primanjkljaja, zagotavljanja ustrezne nastanitve, zdravstvenih in socialnih storitev itd. Ukrepi se morajo izvajati na dva načina:

- Prvič, z uporabo priznanih instrumentov za preprečevanje in aktiviranje bodo brezposelni iz prikrajšanih skupin cilj ukrepov za okrepitev njihovega socialnega vključevanja ter v programe usposabljanja in zaposlovanja. Aktivnosti, načrtovane z EPD, sodijo v to kategorijo.
- Drugič, za reševanje potreb najbolj prikrajšanih oseb v povezavi s trgom dela, brezposelnih, neaktivnih ali zaposlenih, se bodo iskala nova sredstva in instrumenti v okviru programa pobude Skupnosti EQUAL. Pri teh prizadevanjih se bodo koristile prednosti transnacionalnega sodelovanja.

3. Razmerje med strategijo zaposlovanja in razvoja človeških virov in Skupno oceno prednostnih nalog (JAP)

Proces sodelovanja z Evropsko komisijo, imenovan Skupna ocena prednostnih nalog (JAP), je namenjen pripravi Slovenije na njeno prihodnje sodelovanje v Evropski strategiji zaposlovanja in določitvi prednostnih nalog politike zaposlovanja kot dela priprav na prihodnjo podporo ESS.

Skupna ocena prednostnih nalog Slovenije na področju zaposlovanja (JAP) je bila podpisana julija 2000. Kot del procesa spremljanja politike zaposlovanja je Slovenija prvo Poročilo o izvajanju JAP pripravila marca 2002 in zajela napredek, dosežen v letu 2001. Julija 2002 je bilo pripravljeno Poročilo o napredku pri izvajanju prednostnih nalog, določenih v JAP, v skladu s skupno dogovorjeno predlogo in sklopom kazalcev. Temu je sledil tehnični seminar oktobra 2002 v Ljubljani, katerega rezultat so bile Skupno dogovorjene pripombe Slovenije in Evropske komisije glede napredka pri izvajanju Skupne ocene prednostnih nalog Slovenije na področju zaposlovanja. Drugo poročilo o napredku, ki zajema napredek, dosežen v letu 2002, je Slovenija izdelala marca 2003.

JAP-proces je določil številna prednostna področja, kjer je napredek na slovenskem trgu dela še potreben in kjer bi bilo treba izvajati spremljanje glede na vsebino Pregleda politike zaposlovanja. Te prednostne naloge sledijo skupni predlogi o izzivih politike zaposlovanja, ki izhajajo iz usmerjenosti v doseganje lizbonskih ciljev in iz priprave na izvajanje Evropske strategije zaposlovanja. Ugotovljene ključne prednostne naloge so:

- pospeševati aktivne politike trga dela;
- okrepiti delovanje Zavoda za zaposlovanje;
- reformirati sistem reguliranih poklicev;
- izboljšati odzivnost sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja na potrebe trga dela;
- spremljati, ali rast plač ter raven minimalne plače pospešuje zaposlovanje;
- okrepiti zmogljivost odpiranja delovnih mest, zlasti v storitvenem sektorju;
- preoblikovati sistem davkov in prispevkov tako, da bo bolj ugodno vplival na rast zaposlovanja;
- zmanjšati geografsko neuravnoteženost;
- zagotoviti fleksibilnost trga dela in varnost zaposlitve.

Ob upoštevanju značilnosti programskega obdobja 2004-2006 in razpoložljivega obsega sredstev se je Slovenija odločila za usmeritev na nekatera JAP prednostna področja z uporabo podpore strukturnih skladov in zlasti ESS, medtem ko se bodo druga prednostna področja reševala z uporabo nacionalnih virov. S tem v zvezi so bila upoštevana naslednja merila:

- 1 *EPD strategija in splošna strategija razvoja človeških virov*: Ukrepi in aktivnosti, ki bodo podprti, morajo prispevati k strategiji EPD in zlasti k strategiji razvoja človeških virov, izbrani za podporo iz strukturnih skladov.
- 2 *Prednostni status*: Ukrepi in aktivnosti so zgoščeni na področjih, ki obravnavajo najnujnejše izzive politike zaposlovanja, kot jih je določil JAP. Zlasti so bila upoštevana področja, kjer Slovenija zaostaja za povprečjem EU-15. Poleg tega se je kot prednostna naloga upoštevalo dopolnjevanje (komplementarnost) med ukrepi in prav tako med

- prednostnimi nalogami znotraj EPD. S tem v zvezi se uveljavlja pristop prostorskega (regionalnega) usmerjanja, aktivnosti na področju proizvodnega sektorja, kmetijstva, gozdarstva in ribištva pa se dopolnjujejo z razvojem človeških virov.
- 3 *Pričakovani vpliv:* Ukrepi in aktivnosti morajo imeti znaten vpliv na osebe in/ali strukture ter sisteme, ki so jim namenjeni. Vpliv bi se lahko dosegel z neposredno vključitvijo precejšnjega števila potencialnih koristnikov ali s podpiranjem tistih struktur in sistemov, za katere se pričakuje, da posredno najučinkoviteje zagotavljajo razvoj človeških virov.
 - 4 *Dopolnjevanje z državnimi ukrepi in programi:* JAP prednostna področja, izbrana za podporo, bodo državnim prizadevanjem zagotovila dodano vrednost. To velja za tiste prednostne naloge, kjer se predvideva oboje, podpora iz strukturnih skladov in iz nacionalnih virov, kot na področju vlaganja v človeške vire in spopadanja z vrzeli v znanjih in spretnostih, zagotavljanja enakopravnega dostopa za vse in pospeševanja socialne kohezije, pospeševanja aktivnih politik trga dela itd. Druge prednostne naloge, na primer pospeševanje zaposlovanju prijaznega okolja ali vzpostavljanje učinkovitega institucionalnega sistema, so po zakonodaji določene kot državna naloga in zato bodisi ne izpolnjujejo pogojev za podporo iz strukturnih skladov ali pa niso opredeljene kot najnujnejša prednostna naloga za to programsko obdobje. Zato bodo financirane samo iz nacionalnih virov.
 - 5 *Skladnost s politikami EU,* zlasti politiko zaposlovanja in socialnega vključevanja, ki zagotavlja enake možnosti žensk in moških, pospešuje prehod v informacijsko družbo in podpira trajnostni razvoj.
 - 6 *Upravičenost* do sofinanciranja glede na predpise strukturnih skladov.

Tabela 1 prikazuje prednostna področja JAP, ki naj jih podprejo strukturni skladi, in tista, ki se bodo izvajala preko slovenske nacionalne politike. Nekatere prednostne naloge se bodo v celoti izvajale preko nacionalne politike in z državnimi sredstvi. Izbira prednostnih nalog, ki naj se podprejo s pomočjo strukturnih skladov ali s kombinacijo strukturnih in državnih sredstev, je bila opravljena z uporabo zgoraj navedenih meril. Podpora strukturnih skladov bo zagotovljena v glavnem iz ESS. Posredna podpora, na primer pri izboljšanju zmogljivosti za odpiranje delovnih mest, zlasti v storitvenem sektorju, bo zagotovljena s pomočjo ESRR, ter delno EKUJS in FIUR.

Tabela 1: JAP prednostna področja, izbrana za podporo iz strukturnih skladov

JAP prednostna področja	Podpora za izvajanje		EPD ukrep
	SS (ESS)	Državna	
I. Pospeševanje zaposlovanju prijaznega okolja			
1. Preoblikovati sistem davkov in prispevkov tako, da bo bolj spodbujal zaposlovanje			
2. Spremljati in usmerjati rast plač ter raven minimalne plače s ciljem ustvarjati spodbude delodajalcem in zaposlenim			
II. Vlaganje v človeške vire in odpravljanje vrzeli v znanjih in sposobnostih			
1. Nizka izobrazbena raven populacije			2.3
2. Visoke stopnje osipa pri osnovnošolskem in srednješolskem poklicnem izobraževanju			
3. Velik delež brezposelnih brez izobrazbe			2.1
4. Velik in rastoč delež starejših ljudi v skupini brezposelnih			2.1
5. Mono kultura kurikuluma			
6. Povezava med izobraževanjem in potrebami trga dela			2.3
7. Nizke stopnje usposabljanja zaposlenih			2.4
8. Nizka stopnja vključenosti v vseživljenjsko učenje			2.3
III. Zagotavljanje enakopravnosti in pospeševanje socialne kohezije			
1. Vključevanje oseb z omejitvami in invalidov na trg dela in zagotavljanje povezave s sorodnimi politikami			2.2
IV. Pospeševanje aktivnih politik trga dela in Zavod za zaposlovanje			
1. Pospeševanje aktivnih politik zaposlovanja			2.1
2. Spodbujanje aktivnosti Zavoda za zaposlovanje			
3. Premik politike k preventivnim ukrepom			2.1
4. Spremljanje tokov – prilivov v brezposelnost in odlivov iz brezposelnosti			
5. Dolgotrajna brezposelnost odraslih			2.1
6. Mladi brezposelni naj bi našli zaposlitev pred potekom šestih mesecev brezposelnosti			2.1
7. Spremljanje podatkov o posameznikih – spremljanje posamezne brezposelne osebe			
8. Izdatki za aktivno in pasivno politiko zaposlovanja			
9. Individualni akcijski načrti zaposlitve za vsako brezposelno osebo v dveh mesecih			
V. Regionalno neravnovesje v zaposlovanju			
1. Ukrepi za boj proti regionalni neuravnoteženosti zaposlovanja			2.1, 2.4
VI. Vzpostavitev učinkovitega institucionalnega sistema			
1. Zagotovitev fleksibilnosti in varnosti zaposlitve			
2. Podaljšanje aktivnega življenja – pokojninski sistem			
VII. Spodbujanje enakopravnosti spolov			
1. Pozornost glede spolne strukture zaposlenih pri prestrukturiranju podjetij			2.4
VIII. Prestrukturiranje gospodarstva in odpiranje delovnih mest			
1. Prestrukturiranje sistema reguliranih poklicev			
2. Odpiranje novih delovnih mest, zlasti v storitvenem sektorju			2.4
3. Spodbujanje preusmerjanja zaposlenih v storitveni sektor in izboljšanje poklicne mobilnosti			2.3
4. Izboljšanje usklajenosti ponudbe in povpraševanja po delovni sili			2.1
IX. Varnost in zdravje pri delu			
1. Zmanjšati število nesreč pri delu in poklicnih bolezni			2.4
X. Siva ekonomija in delo na črno			
1. Vpliv obdavčitve dela na ustvarjanje novih delovnih mest in obseg sive ekonomije ter dela na črno			

4. Razmerje med strategijo zaposlovanja in razvoja človeških virov in Skupnim memorandumom o socialnem vključevanju (JIM)

Sodelovanje med Slovenijo in Evropsko komisijo na področju socialnega vključevanja predstavlja v glavnem priprava Skupnega memoranduma o socialnem vključevanju (JIM), katerega namen je Slovenijo pripraviti na polno sodelovanje v evropskem procesu socialnega vključevanja od dneva vstopa v EU naprej. Osnutek Memoranduma je v pripravi in bo zaključen do konca leta 2003.

Izvajanje prednostnih nalog JIM bo dopolnilo izvajanje državnega Programa boja proti revščini in socialni izključenosti.

Ključni izzivi socialnega vključevanja v Sloveniji, kot jih ugotavlja JIM, so predstavljeni v Tabeli 2. S stališča socialnega vključevanja bo podpora strukturnih skladov (zlasti ESS) dodeljena razvoju vključujočega trga delovne sile in pospeševanju zaposlovanja kot pravice in priložnosti za vse. Ker v Sloveniji narašča izključenost invalidnih oseb s trga dela, bo posebne pozornosti deležno izenačevanje priložnosti in povečevanje neodvisnosti ljudi s posebnimi potrebami.

Tabela 2: JIM ključni izzivi, izbrani za podporo iz strukturnih skladov

JIM ključni izzivi	Podpora za izvajanje		EPD ukrep
	SS (ESS)	Državna	
1. Razvoj vključujočega trga dela in spodbujanje zaposlovanja kot pravice in možnosti za vse			2.1, 2.2
2. Odpravljanje izobrazbenega primanjkljaja			2.1, 2.3
3. Zagotavljanje ustreznih bivalnih razmer za vse			
4. Zmanjševanje regionalnih razlik			
5. Izboljšanje zagotavljanja storitev			
6. Zagotavljanje ustreznega dohodka in sredstev za človeka dostojno življenje			

5. Prednostne naloge in ukrepi za podporo iz strukturnih skladov

Slovenija bo uporabila pomoč iz strukturnih skladov, zlasti iz ESS, ESRR, ter delno EKUJS in FIUR, na področju razvoja človeški virov in zaposlovanja za podporo doseganju svojih strateških ciljev v obdobju 2004-2006. Ta podpora bo usmerjena na naslednje prednostne naloge EPD:

- Prednostna naloga št. 1: *Spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti*
- Prednostna naloga št. 2: *Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje*
- Prednostna naloga št. 3: *Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva*
- Prednostna naloga št. 4: *Tehnična pomoč*

Med navedenimi prednostnimi nalogami bosta zaposlovanje in razvoj človeških virov v glavnem podprta znotraj prednostne naloge št. 2 z uporabo sredstev ESS ter deloma znotraj prednostne naloge št. 1 (ESRR sredstva) in prednostne naloge št. 3 (EKUJS in FIUR sredstva).

5.1 Prednostna naloga št. 1: Pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti

Ta prednostna naloga je usmerjena v razvijanje inovativnega in podjetniškega okolja, pospeševanje razvoja turističnih destinacij, izboljšanje okolja, ki podpira podjetništvo, ter v podpiranje javnih pa tudi zasebnih gospodarskih infrastruktur. Z ustvarjanjem spodbudnega okolja za podjetništvo, inovacije, tehnološki razvoj in vseživljenjsko učenje je ta prednostna naloga usmerjena na pospeševanje proizvodnega sektorja v Sloveniji in konkurenčnost gospodarstva.

Navedeni cilji ustrezajo petim posameznim ukrepom, ki jih bo podprl ESRR:

Ukrep 1.1: Spodbujanje razvoja inovacijskega okolja

Ukrep 1.2: Spodbujanje razvoja turističnih destinacij

Ukrep 1.3: Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo

Ukrep 1.4: Gospodarska infrastruktura in javne storitve

Ukrepi, zlasti tisti, ki podpirajo odpiranje delovnih mest, pospešujejo inovacije ter prispevajo k prenosu in razpoložljivosti znanja, bodo podprli tudi zaposlovanje in razvoj človeških virov v Sloveniji. Prispevali bodo k izvajanju prednostnih nalog JAP za izboljšanje zmogljivosti za odpiranje delovnih mest, zlasti v storitvenem sektorju, pa tudi tistih, ki so namenjeni odpravljanju regionalnih razhajanj v stopnji zaposlenosti.

5.2 Prednostna naloga št. 2: Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje

Ta prednostna naloga je namenjena vlaganju v znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje, da bi podprli odpiranje več in boljših novih delovnih mest, povečali zaposlovanje in zmanjšali stopnjo brezposelnosti, spodbudili socialno vključevanje oseb s posebnimi potrebami, pospešili vseživljenjsko učenje z izboljšanjem kakovosti in dostopnosti izobraževanja in usposabljanja ter izboljšali kvalifikacije, prilagodljivost in fleksibilnost zaposlenih.

Navedeni cilj se bo izvajal s pomočjo naslednjih štirih ukrepov:

Ukrep 2.1: Razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela

Ukrep 2.2: Pospeševanje socialnega vključevanja

Ukrep 2.3: Vseživljenjsko učenje

Ukrep 2.4: Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti

Podpora se bo izpeljala s pomočjo ukrepov, ki bodo izboljšali zaposljivost oseb, zlasti tistih, ki jim grozi dolgotrajna brezposelnost (področje politike ESS A), izboljšali položaj prikrajšanih skupin ali posameznikov, ogroženih zaradi socialne izključenosti, na trgu dela (področje politike ESS B), izboljšali kakovost in dostop do izobraževanja in usposabljanja v okviru pospeševanja kulture vseživljenjskega učenja (področje politike ESS C), izboljšali kvalifikacije ter znanje in spretnosti zaposlenih, pospešili odpiranje delovnih mest, zaposlovanje in samozaposlovanje (področje politike ESS D). Posebne aktivnosti za ženske (področje politike ESS E) se bodo izvajale kot horizontalna prednostna naloga vseh ukrepov.

Horizontalni cilji, ki jih je treba dosegati znotraj te prednostne naloge, se nanašajo na enake možnosti, razvoj informacijske družbe, razvoj lokalnega zaposlovanja in trajnostni razvoj.

Enake možnosti se bodo spodbujale s pomočjo pozitivnih aktivnosti za ženske, ki bodo namenjene preprečevanju njihove dolgotrajne brezposelnosti, lažšanju socialnega vključevanja in izboljšanju položaja na trgu dela, pa tudi podpiranju ženskega samozaposlovanja in

podjetniških pobud. Te aktivnosti morajo na koncu programskega obdobja zmanjšati razkorak v brezposelnosti moških in žensk.

Cilj informacijske družbe se bo dosegal kot orodje in kot cilj sam po sebi. IKT se bo uporabljala za izobraževanje in usposabljanje, iskanje delovnih mest, podjetniške in podobne namene, pa tudi preprečevanje socialne izključenosti, vključno s ti. "digitalno ločnico". Po drugi strani je razvoj informacijske družbe cilj sam po sebi: v sodobnem svetu strateška prednostna naloga pospeševanja zaposlovanja in socialne kohezije v okviru na znanju temelječe družbe zahteva, da se informacijska družba obravnava kot nujen sestavni del na znanju temelječe družbe.

Lokalni razvoj bo podprt v glavnem z lokalnimi zaposlitvenimi programi, namenjenimi pospeševanju sodelovanja na lokalni ravni, da bi zmanjšali brezposelnost, povečali zaposlovanje in podprli razvoj lokalnih skupnosti.

Ukrepi znotraj te prednostne naloge izhajajo iz stanja na področju razvoja človeških virov in zaposlovanja v Sloveniji, kot je opisano v 2. poglavju tega dokumenta. Še zlasti bodo namenjeni preprečevanju dolgotrajne brezposelnosti mladih in odraslih, povečanju stopnje zaposlovanja, pomoči ljudem, ogroženim zaradi socialne izključenosti, da se vključijo na trg dela, podpiranju izboljšanja izobrazbene ravni in vključenosti odraslih v izobraževanje in usposabljanje, nadaljnjem razvijanju in izvajanju splošne strategije vseživljenjskega učenja ter izboljšanju znanja in spretnosti starejših nizko usposobljenih delavcev (zlasti tistih v delovno intenzivnih sektorjih, ki se prestrukturirajo), podpiranju zmanjšanja visoke ravni osipa iz šol ter odpravljanju regionalnih neravnotežij v stopnji zaposlenosti, brezposelnosti in odpiranju delovnih mest.

Ukrepi bodo podprli izvajanje večine prednostnih nalog JAP kot so navedene v 3. poglavju tega dokumenta, pa tudi izvajanje dveh od šestih ključnih izzivov, kot so predstavljeni v 4. poglavju.

5.3 Prednostna naloga št. 3 : Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva

Pod ukrepi prednostne naloge št. 3, ki jih bosta podprla EKUJS in FIUR, se načrtujejo vlaganja v oblikovanje konkurenčnega kmetijskega in ribiškega sektorja, da bi tako povečali konkurenčnost prehrabnih proizvodov in družinskih kmetij, povečali izkoriščanje proizvodnega potenciala gozdov, ohranili zaposlovanje ter zagotovili ulov in ponudbo rib. Vzporedno z glavnimi cilji načrtovanih aktivnosti se pričakuje, da bodo ta vlaganja izboljšala zaposlitvene potencialne sektorjev, spodbudila odpiranje delovnih mest in pospešen gospodarski razvoj. To bo doseženo z naslednjimi sedmimi ukrepi:

Ukrep 3.1: Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov

Ukrep 3.2: Naložbe v kmetijska gospodarstva

Ukrep 3.3: Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu (alternativni viri dohodka)

Ukrep 3.4: Investicije v gozdove za izboljšanje gospodarske in ekološke vrednosti gozdov

Ukrep 3.5: Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov

Ukrep 3.6: Posodobitev obstoječih plovil in mali priobalni ribolov

Ukrep 3.7: Ribogojstvo, predelava in trženje

6. Razmerje med izbranimi prednostnimi nalogami ter ukrepi in Evropsko strategijo zaposlovanja (ESZ)

Strategija zaposlovanja in razvoja človeških virov v Sloveniji ter prednostne naloge in ukrepi, namenjeni izvajanju te strategije, so neposredno povezani s tremi splošnimi in medsebojno povezanimi cilji Evropske strategije zaposlovanja, pa tudi smernicami politike zaposlovanja za leto 2003. Ta odnos je prikazan v Tabeli 3.

Tabela 3: EPD ukrepi in ESZ smernice kot prednostne naloge ukrepanja

ESZ smernice	EPD ukrepi															
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7
(1) Aktivni in preventivni ukrepi za brezposelne in neaktivne						■										
(2) Spodbujanje podjetništva in promocija ustvarjanja novih delovnih mest	■	■	■	■	■				■							
(3) Odzivanje na spremembe in pospeševanje prilagodljivosti in mobilnosti na trgu dela									■	■	■	■			■	
(4) Pospeševanje razvoja človeškega kapitala in vseživljenjskega učenja								■	■							
(5) Povečevanje ponudbe delovne sile in pospeševanje aktivnega staranja						■			■							
(6) Enakost spolov						■	■	■	■							
(7) Pospeševanje socialnega vključevanja in boj proti diskriminaciji prikrajšanih posameznikov na trgu dela							■									
(8) Okrepiti privlačnost dela preko različnih spodbud																
(9) Preoblikovanje neprijavljenega dela v redne zaposlitve																
(10) Odprava regionalnih razlik v zaposlovanju						■										

Legenda:

- glavna smernica

- smernica, uporabljena horizontalno

K splošnemu cilju **polne zaposlenosti** bodo usmerjeni ukrepi in aktivnosti za razvoj in pospeševanje aktivnih politik trga dela – boj proti in preprečevanje brezposelnosti, preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti moških in žensk, pospeševanje ponovne vključitve dolgotrajno brezposelnih na trg dela.

Cilj **izboljšanja kakovosti in produktivnosti pri delu** se bo dosegal s podporo prilagodljivosti podjetij, pa tudi podporo vseživljenjskemu učenju med zaposlenimi in delodajalci. Posebna pozornost je usmerjena na nadgradnjo znanja in spretnosti starejših nizko usposobljenih delavcev. Ukrepi bodo podprli odpiranje novih delovnih mest in razvoj lokalnih zaposlitvenih programov za reševanje zakoreninjenih regionalnih razlik v stopnji zaposlenosti, brezposelnosti in razvoju. Ukrepi, ki sodijo pod ta cilj, so namenjeni tudi vzdrževanju sposobnosti za delo in zmanjšanju tveganja začasne in trajne poklicne invalidnosti zaposlenih.

Splošnemu cilju **krepitve socialne kohezije in vključevanja** bo sledilo podpiranje vključevanja ljudi, ki jim grozi socialna izključenost, ali ljudi, ki so diskriminirani, na trg dela.

Pristop, ki temelji na integraciji načela enakosti spolov, je horizontalna prednostna naloga EPD. Posebne pozornosti bo ta prednostna naloga deležna, kadar koli bodo ljudje posredno ali neposredno vključeni v izvajanje EPD ukrepov.

7. Finančna koncentracija

Po EPD za obdobje 2004-2006 bo ESS skupaj z ESRR, EKUJS in FIUR deloval v smeri zagotovitve vsestranskega razvoja človeških virov, potrebnega za povezovanje z vlaganjem v ekonomski razvoj regij, da bi tako prispevali k razvoju slovenskega gospodarstva. Razvoj človeških virov je ključni cilj EPD, pri čemer ESS prispeva glavni delež. ESS dopolnjuje ukrepe, sprejete na državni ravni v izobraževanju, usposabljanju in trgu dela, ter pomaga slovenskim oblastem doseči njihove politične cilje na teh področjih.

Od skupne vsote 237,5 m evrov sredstev EU, ki so na voljo za programsko obdobje (pobude Skupnosti niso vključene), se bo približno 32 odstotkov (ca. 76 m evrov) uporabilo za aktivnosti ESS. Na tej osnovi bo okvirni prispevek ESS za ukrep 2.1 "Razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela" 30 odstotkov, za ukrep 2.2. "Pospeševanje socialnega vključevanja" 10 odstotkov, za ukrep 2.3 "Vseživljenjsko učenje" 30 odstotkov in za ukrep 2.4 "Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti" 30 odstotkov.

Podporo ESRR, EKUJS in FIUR za zaposlovanje in razvoj človeških virov bo mogoče oceniti šele potem, ko bodo izvedeni ukrepi, ki bodo financirani iz teh skladov.

7.5. Tabela državnih pomoči

Spodnja tabela prikazuje podatke, ki so potrebni za preverjanje skladnosti s pravili državnih pomoči ES za vsak ukrep EPD, kot zahtevajo uredba in smernice.

Številka ukrepa	Naslov sheme državnih pomoči ali priložnostne državne pomoči	Številka državne pomoči(*)	Navedba pisma potrditve (*)	Trajanje sheme(*)
1.1 Pospeševanje razvoja inovacijskega okolja	Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti 2002-2006	0002-5715334-2002 SI 7/2002 SI 8/2004 (dopolnitev)	Seznam Pogodb EC, 13.8.2004 (potrjena dopolnitev)	31.12.2006
1.1 Pospeševanje razvoja inovacijskega okolja	Raziskave in razvoj	0005-5228018-2000/I in 0005-5228018-2000/I SI 4/2004	vmesni seznam EC, 9.7.2004	31.12.2003 31.12.2008
1.1 Pospeševanje razvoja inovacijskega okolja	Regionalna shema državnih pomoči	0004-5715334-2001/4 SI 18/2002	Seznam Pogodb	31.12.2006
1.1 Pospeševanje razvoja inovacijskega okolja	Državne pomoči, ki se ne bodo dodelile na osnovi zgornjih shem, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i>			
1.2 Spodbujanje razvoja turističnih destinacij	Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti 2002-2006	0002-5715334-2002 SI 7/2002 SI 8/2004 (dopolnitev)	Seznam Pogodb EC, 13.8.2004 (potrjena dopolnitev)	31.12.2006
1.2 Spodbujanje razvoja turističnih destinacij	Regionalna shema državnih pomoči	0004-5715334-2001 SI 18/2002	Seznam Pogodb	31.12.2006
1.2 Spodbujanje razvoja turističnih destinacij	Državne pomoči, ki se ne bodo dodelile na osnovi zgornjih shem, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i>			
1.3 Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo	Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti 2002-2006	0002-5715334-2002 SI 7/2002 SI 8/2004 (dopolnitev)	Seznam Pogodb EC, 13.8.2004 (potrjena dopolnitev)	31.12.2006
1.3 Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo	Državna garancijska shema 2003-2006	0007-5715333-2003 SI 8 2003 SI 9 2004	Vmesni seznam EC, 29.12.2003 EC, 13.8.2004 (potrjena dopolnitev)	31.12.2006
1.3 Izboljšanje podpornega okolja za podjetništvo	Državne pomoči, ki se ne bodo dodelile na osnovi zgornjih shem, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i>			
1.4. Gospodarska infrastruktura in javne storitve	Morebitna državna pomoč dodeljena v okviru tega ukrepa, bo skladna s pravilom <i>De minimis</i> .			
2.1 Razvoj in krepitev aktivnih politik trga dela	Programi zaposlovanja Programi usposabljanja	SI 1/2004 SI 2/2004	EC, 13.4.2003 EC, 9.7.2004 (dopolnitev)	31.12.2006
2.1 Razvoj in krepitev	Državne pomoči, ki se ne bodo			

aktivnih politik trga dela	dodelile v okviru zgoraj navedenih shem državnih pomoči, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i> .			
2.2 Pospeševanje socialnega vključevanja	Programi zaposlovanja Programi usposabljanja	SI 1/2004 SI 2/2004	EC, 13.4.2003 EC, 9.7.2004 (dopolnitev)	31.12.2006
2.2 Pospeševanje socialnega vključevanja	Državne pomoči, ki se ne bodo dodelile v okviru zgoraj navedenih shem državnih pomoči, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i> .			
2.3 Vseživljenjsko učenje	Programi zaposlovanja Programi usposabljanja	SI 1/2004 SI 2/2004	EC, 13.4.2003 EC, 9.7.2004 (dopolnitev)	31.12.2006
2.3 Vseživljenjsko učenje	Državne pomoči, ki se ne bodo dodelile v okviru zgoraj navedenih državnih pomoči, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i> .			
2.4 Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti	Programi zaposlovanja Programi usposabljanja	SI 1/2004 SI 2/2004	EC, 13.4.2003 EC, 9.7.2004 (dopolnitev)	31.12.2006
2.4 Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti	Državne pomoči, ki se ne bodo dodelile v okviru zgoraj navedenih državnih pomoči, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i> .			
3.1 Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov	Dejavnosti povezane s predelavo in trženjem proizvodov iz Priloge I (***)		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006
3.2 Naložbe v kmetijska gospodarstva	Dejavnosti povezane s proizvodnjo, iz Priloge I (***)		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006
3.3 Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu	Dejavnosti povezane s proizvodnjo, predelavo in trženjem proizvodov iz Priloge I (***)		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006
3.3 Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu	Dejavnosti povezane s proizvodnjo, predelavo in trženjem proizvodov, ki niso v Prilogi I – Državne pomoči, dodeljene v okviru tega ukrepa, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i> (**)			
3.4 Naložbe v gozdove za izboljšanje gospodarske in ekološke vrednosti gozdov	Dejavnosti povezane s proizvodnjo, predelavo in trženjem proizvodov iz Priloge I (***)		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006
3.5 Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov	Dejavnosti povezane z proizvodi iz Priloge I (***)		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006
3.5 Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov	Dejavnosti, ki niso iz Priloge I – Državne pomoči, dodeljene v okviru tega ukrepa, bodo skladne s pravilom <i>De minimis</i> (**)			
3.6 Posodobitev obstoječih plovil in mali priobalni ribolov	Ukrep je odobren s tretjim odstavkom 4. člena Odločbe Komisije O 18/VI/2004 o odobritvi enotnega programskega dokumenta za strukturno pomoč Skupnosti v okviru cilja 1 v Sloveniji.		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006
3.7 Ribogojstvo, predelava in trženje	Ukrep je odobren s tretjim odstavkom 4. člena Odločbe Komisije O 18/VI/2004 o odobritvi		2003 SI 161 DO 001- K(2004) 2122, 18.6.2004	31.12.2006

	enotnega programskega dokumenta za strukturno pomoč Skupnosti v okviru cilja 1 v Sloveniji.			
--	---	--	--	--

Opomba: Skladno s svojimi dolžnostmi iz člena 34(1)(g) Uredbe Sveta št. 1260/1999 organ upravljanja posodablja zgornjo tabelo o državnih pomočeh in obvešča Komisijo o morebitnih spremembah.

V primeru uvedbe nove sheme državne pomoči ali priložnostne pomoči je potrebno pomoč prilagoditi z uradnim sklepom Komisije.

Člen 4 sklepa Komisije, ki potrjuje sedanji program (suspenzivna klavzula, ki zadeva državne pomoči) se nanaša na ukrepe, ki vsebujejo državne pomoči, ki je predmet ustreznih ukrepov ali pa še ni bila odobrena s strani Komisije.«

- (*) Uradno obvestilo o podaljšanju sheme državnih pomoči do (najmanj) konca leta 2006 bo izdano najkasneje do konca leta 2003. Če pride do zamud pri procesu obveščanja, bo pomoč v okviru teh ukrepov dodeljena skladno s pravilom *De minimis*.
- (**) Pomoč bo dodeljena v skladu s pravilom *De minimis*. Pravilo *De minimis* se ne upošteva za aktivnosti povezane s proizvodnjo, predelavo in trženjem proizvodov naštetih v Prilogi I Pogodbe o Evropski Uniji.
- (***) Skladno s Prilogo IV k členu 22 Pristopne pogodbe (TA), se sheme pomoči in posamezne pomoči, ki so dodeljene aktivnostim, povezanim s proizvodnjo, predelavo in trženjem proizvodov, našete v Prilogi I Pogodbe ES, in ki so izvedene v državah članicah pred datumom pristopa ter so še vedno uporabne po tem datumu, upoštevajo kot »obstoječe pomoči« v smislu člena 88(1) Pogodbe ES. Ukrep je upoštevan kot »obstoječa« pomoč na podlagi Pristopne pogodbe (TA) in tretjega odstavka 4. člena Odločbe Komisije O 18/VI/2004 o odobritvi enotnega programskega dokumenta za strukturno pomoč Skupnosti v okviru cilja 1 v Sloveniji – številka dokumenta 2003 SI 161 DO 001-K(2004) 2122.

7.6. KAZALNIKI TRGA DELA – STATISTIČNA PRILOGA**Ključni kazalniki trga dela v Sloveniji in EU, 2002**

Stopnja brezposelnosti (% delovne sile)						
	Skupaj	Moški	Ženske	Mladina	Dolgotraj. brezposel.	Delež dolgotraj. brezposelnih
SI	6.4	5.9	6.8	16.7	3.7	57.7
EU15	7.7	6.9	8.7	15.0	3.0	39.3
Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva)						
	Skupaj 15-64 let			Starejši delavci 55-64 let		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
SI	63.4	68.2	58.6	24.4	35.4	14.1
EU15	64.3	72.6	55.6	40.1	50.1	30.5
Stopnja aktivnosti (% prebivalstva)						
	Skupaj 15-64 let			Starejši delavci 55-64 let		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
SI	67.8	72.5	63.0	25.1	36.7	14.3
EU15	69.2	78.1	60.2	41.0	51.6	30.7
Stopnja zaposlenosti glede na doseženo stopnjo izobrazbe						
	Visoko usposobljeni (višja ali visokošolska izobrazba)			Nizko usposobljeni (brez srednješolske izobrazbe)		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
SI	86.4	86.6	86.1	41.9	45.2	39.1
EU15	83.0	87.0	78.5	49.3	62.0	37.5
Porazdelitev zaposlenosti po glavnih sektorjih						
	Storitve		Industrija		Kmetijstvo	
SI	51.6		38.8		9.6	
EU15	69.4		26.4		4.2	
Izobrazba aktivnega prebivalstva						
	Izobrazbena raven (Srednješolska izobrazba)			Vseživljenjsko učenje		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
SI	80.6	82.1	78.9	5.1	5.0	5.2
EU15	72.1	70.4	74.2	8.5	7.9	9.2

	Samozaposlitev			Nestandardne oblike zaposlitve - zaposlitev za določen čas			
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	
SI	11.1	14.9	6.6	12.0	10.2	14.1	
EU15	14.6	17.6	10.7	13.0	12.0	14.2	
	Deljen delovni čas			Prostovoljna zaposlitev za krajši delovni čas			
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	
SI	6.1	4.9	7.5		1.0	4.5	
EU15	8.7	3.1	15.5	5.9	1.8	10.9	
	Povprečna dolžina delovnega tedna v urah			Stopnja upokojevanja			
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	
SI	41.5	42.4	40.3	57.2	59.3	55.4	
EU15	40.0	40.8	38.6	59.9	60.5	59.1	
Zdravje pri delu							
	Zdravstvene težave - zaposleni			Zdravstvene težave - brezposelni			Nesreče pri delu
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
SI	13.9	14.0	13.6	25.0	30.8	18.8	3083
EU15							4021
Enakost spolov							
	Plačilna vrzel po spolu		Vrzel stopnje zaposlenosti po spolu		Vrzel stopnje brezposelnosti po spolu		
SI	-10.8		-9.6		0.9		
EU15	-17.0		-18.1		1.8		

Vir: Slovenia - Labour force Survey, 2002, SURS; DG Employment - Indicators for monitoring the 2003 Employment Guidelines, Eurostat

Kazalniki trga dela v Sloveniji, 1998-2002

	povprečna letna rast v %				
	1998	1999	2000	2001	2002
Realni BDP	3.8	5.2	4.6	2.9	3.2
Zaposlenost (SNA) *	0.0	1.2	1.1	0.6	-0.1
Zaposlenost (EMP)	0.2	1.8	1.2	1.5	0.6
Produktivnost dela **	3.6	3.4	4.0	2.5	3.4
Stroški dela na enoto	..	-0.7	-1.9	-0.4	..
Inflacija, povprečje leta	7.9	6.1	8.9	8.4	7.5

* Q1-Q3 2002

**BDP v stalnih cenah na zaposlenega (SNA)

Vir: SURS: Nacionalni računi, Anketa o zaposlenosti (EMP); UMAR (Produktivnost)

Osnovni kazalniki

Zaposlenost po sektorjih v % celotne zaposlenosti

	1998	1999	2000	2001	2002
Kmetijstvo	11.5	10.2	9.9	10.3	9.2
Industrija	39.2	38.2	37.8	38.2	38.4
Storitve	48.9	51.3	51.4	50.6	52.4
Skupaj	100	100	100	100	100

Samo-zaposlene osebe po sektorjih v % od vseh zaposlenih

Kmetijstvo	39.1	41.7	36.7	37.8	38.4
Industrija	6.9	7.2	6.9	7.5	7.2
Storitve	10.2	9.9	8.7	9.3	9.2
% samozaposlenih v povprečju	12.2	12.1	10.8	11.5	11.1

Stopnje aktivnosti prebivalstva po starostnih skupinah in spolu

Skupaj					
Stopnja aktivnosti 15-64	68.8	67.7	67.8	68.3	67.8
Stopnja aktivnosti 15-24	45.3	41.8	40.4	38.3	36.7
Stopnja aktivnosti 25-54	87.9	87.5	87.6	88.1	88.1
Stopnja aktivnosti 55-64	25.3	23.2	23.7	26.1	25.1
Stopnja aktivnosti 65+	9.4	8.1	8.3	8.2	7.2
Moški					
Stopnja aktivnosti 15-64	75.1	72.3	72.2	73.1	72.5
Stopnja aktivnosti 15-24	48.6	43.6	43.1	41.6	40.6
Stopnja aktivnosti 25-54	91.6	91.1	90.9	91.3	91.2
Stopnja aktivnosti 55-64	33.7	33.6	34.0	36.8	36.7

Stopnja aktivnosti 65+	13.5	11.3	11.5	11.3	9.6
Ženske					
Stopnja aktivnosti 15-64	62.7	63.0	63.2	63.5	63.0
Stopnja aktivnosti 15-24	41.8	40.1	37.5	34.9	32.5
Stopnja aktivnosti 25-54	84.1	83.8	84.3	84.7	84.9
Stopnja aktivnosti 55-64	17.3	13.5	14.1	16.0	14.3
Stopnja aktivnosti 65+	7.1	6.3	6.4	6.4	5.7

Vir: SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili

Stopnje zaposlenosti po starostnih skupinah in spolu					
	1998	1999	2000	2001	2002
Skupaj					
Stopnja zaposlenosti 15-64	63.3	62.5	62.9	63.9	63.4
Stopnja zaposlenosti 15-24	36.9	34.3	33.6	31.4	30.6
Stopnja zaposlenosti 25-54	82.2	82.0	82.6	83.6	83.4
Stopnja zaposlenosti 55-64	24.2	22.2	22.5	25.0	24.4
Stopnja zaposlenosti 65+	9.4	8.1	8.3	8.2	7.2
Moški					
Stopnja zaposlenosti 15-64	69.2	66.9	67.2	68.7	68.2
Stopnja zaposlenosti 15-24	40.0	36.0	36.6	35.0	34.4
Stopnja zaposlenosti 25-54	85.9	85.6	85.8	87.0	86.7
Stopnja zaposlenosti 55-64	32.1	31.7	31.8	35.1	35.4
Stopnja zaposlenosti 65+	13.4	11.2	11.5	11.3	9.6
Ženske					
Stopnja zaposlenosti 15-64	57.5	57.9	58.5	58.9	58.6
Stopnja zaposlenosti 15-24	33.6	32.5	30.5	27.6	26.5
Stopnja zaposlenosti 25-54	78.5	78.3	79.2	80.0	80.0
Stopnja zaposlenosti 55-64	16.8	13.2	13.8	15.6	14.1
Stopnja zaposlenosti 65+	7.1	6.3	6.4	6.4	5.7

Stopnje brezposelnosti, po spolu

Skupna stopnja brezposelnosti	7.9	7.6	7.0	6.4	6.4
Stopnja brezposelnosti-moški	7.7	7.3	6.8	5.9	5.9
Stopnja brezposelnosti-ženske	8.1	7.9	7.3	7.0	6.8

Stopnje brezposelnosti v starostni skupini od 55-64 let

Skupna stopnja brezposelnosti	(4.3)	(4.7)	(5.4)	(4.0)	(3.0)
Stopnja brezposelnosti-moški	(5.0)	(5.7)	(6.7)	(4.5)	(3.6)
Stopnja brezposelnosti-ženske	((3.0))	.	.	((2.8))	.

Stopnje brezposelnosti mladih po starostnih skupinah in spolu

Skupaj					
Stopnja brezposelnosti, 15-19	27.3	28.2	24.7	24.2	(23.8)
Stopnja brezposelnosti, 20-24	16.1	15.8	15.0	16.8	15.4
Stopnja brezposelnosti, 15-24	18.6	18.1	16.8	18.1	16.7
Moški					
Stopnja brezposelnosti, 15-19	26.6	(25.8)	(22.1)	(20.8)	(20.7)
Stopnja brezposelnosti, 20-24	15.0	15.6	13.6	14.7	14.2
Stopnja brezposelnosti, 15-24	17.6	17.4	15.2	15.9	15.2
Ženske					
Stopnja brezposelnosti, 15-19	(28.3)	(30.8)	(27.9)	(29.0)	(28.1)
Stopnja brezposelnosti, 20-24	17.5	16.0	16.6	19.3	17.0
Stopnja brezposelnosti, 15-24	19.7	18.8	18.7	20.9	18.7

Delež dolgotrajno brezposelnih med brezposelnimi osebami, po spolu

Dolgotrajno brezposelni skupaj	57.7	58.0	62.6	61.4	57.7
Dolgotrajno brezposelni-moški	58.0	61.5	63.8	63.1	60.6
Dolgotrajno brezposelni-ženske	57.4	53.5	61.3	59.7	54.8

Delež zaposlenih za določen čas v skupnem številu zaposlenih (15-65 let) po spolu

Zaposlitve za določen čas-skupaj	11.8	11.2	11.5	10.8	12.0
Zaposlitve za določen čas-moški	10.7	10.3	10.4	9.7	10.2
Zaposlitve za določen čas-ženske	13.0	12.2	12.8	12.1	14.1

Opomba: () manj zanesljivo, (()) nezanesljivo, . zelo nezanesljiva ocena

Vir: SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili

Delež zaposlenih s skrajšanim delavnikom v skupnem številu zaposlenih (15-65 let)

	1998	1999	2000	2001	2002
Zaposlitev za krajši delovni čas-skupaj	6.4	5.5	5.7	5.4	5.7
Zaposlitev za krajši delovni čas-moški	5.3	4.5	4.5	4.4	4.4
Zaposlitev za krajši delovni čas-ženske	7.8	6.7	7.0	6.6	7.2

Skupna stopnja zaposlenosti po ekvivalentu polnega delovnega časa

Skupna stopnja zaposlenosti		59.3	59.6	60.0	
Ekvivalent polnega delovnega časa (000)		844	860	874	885

Vir: SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili

Registrirana brezposelnost po spolu *

Skupna registrir. brezposelnost (povprečje)	126,080	118,951	106,601	101,857	102,635
Registrirana brezposelnost-moški	63,203	58,749	52,507	50,164	50,107
Registrirana brezposelnost-ženske	62,877	60,202	54,094	51,693	52,528
Skupna registrir. brezposelnost (konec leta)	126,625	114,348	104,583	104,316	99,607

Stopnja registrirane brezposelnosti po spolu *

Skupna stopnja registr. brezposelnosti	14.5	13.6	12.2	11.6	11.6
Stopnja registrir. brezposelnosti-moški	13.4	12.4	11.1	10.4	10.4
Stopnja registrir. brezposelnosti-ženske	15.7	15.0	13.5	13.2	13.1

Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah **

Osrednjeslovenska regija	10.5	10.1	9.2	8.3	7.9
Obalno-kraška regija	10.6	10.1	9.2	9.0	8.6
Gorenjska regija	12.6	11.9	10.1	9.0	8.5
Goriška regija	9.2	7.7	6.2	5.8	6.3
Savinjska regija	16.7	15.3	13.6	13.5	14.0
Jugovzhodna regija Slovenije	12.0	11.7	10.8	9.9	9.9
Pomurska regija	18.7	18.2	17.2	16.7	17.6
Notranjsko-kraška regija	12.5	12.2	10.8	9.7	9.1
Podravska regija	22.0	20.6	18.7	17.9	17.6
Koroška regija	13.0	11.7	10.3	10.2	11.6
Spodnjeposavska regija	15.9	14.9	13.9	14.3	14.4
Zasavska regija	19.2	17.5	15.5	14.7	15.3

Zaposlene osebe po področjih dejavnosti (povprečno letno število) *

A Kmetijstvo	49,832	45,439	43,069	41,658	42,972
B Ribištvo	251	247	210	201	198
C Rudarstvo	7,426	7,010	5,746	5,444	5,092
D Predelovalne dejavnosti	237,821	234,057	233,967	236,066	238,412
E Oskrba z elektr. energijo, plin, voda	11,572	11,638	11,379	11,286	11,541
F Gradbeništvo	52,934	55,099	57,351	56,834	57,056

G Trgovina	91,100	94,184	97,357	99,211	100,537
H Gostinstvo	26,241	28,066	28,899	29,041	29,120
I Promet, skladiščenje, zveze	44,893	47,069	47,558	48,492	49,497
J Finančno posredništvo	17,086	18,624	19,294	19,850	20,320
K Nepremičnine, najem, posl. storitve	41,984	44,621	45,995	48,813	52,696
L Javna uprava	41,659	42,781	44,149	45,812	46,856
M Izobraževanje	51,347	52,161	53,053	54,107	55,095
N Zdravstvo, socialno varstvo	47,873	52,421	54,165	55,656	47,150
O Druge javne, skupne, osebne dej.	22,512	24,345	25,215	25,714	26,218
Skupaj – zaposlene osebe	745,170	758,474	768,172	779,041	783,499
– od katerih samozaposleni	92,688	87,503	85,130	84,224	85,649

Vir: SURS: Anketa o delovni sili * Anketa o zaposlenosti (EMP);

Plače					
	1998	1999	2000	2001	2002
Minimalna plača % povprečne plače	40.0	40.8	40.3	40.9	41.5
Minimalna plača povprečne plače v D predel.dejavnosti *			53.3	54.1	54.8
Realna rast plač (bruto)	1.6	3.3	1.6	3.2	2.0
Realna rast plač (neto)	1.6	3.3	1.4	3.0	
% zaposlenih z minimalno plačo		2.4	2.8	3.2	3.1

* Primerjava minimalnih plač s povprečno plačo po kolektivni pogodbi za predelovalne dejavnosti (Ukrep socialnega sporazuma)

Vir: SURS, Interni viri; Agencija za plačilni promet

Aktivno prebivalstvo po izobrazbeni ravni (v tisoč)					
	1998	1999	2000	2001	2002
Osnovna (ISCED 0-2)					
starost 5-64 - skupaj	208	189	184	185	168
- moški	104	93	91	93	85
- ženske	103	96	94	92	83
starost 15-24 - skupaj	28	22	21	20	15
- moški	17	13	13	13	10
- ženske	10	9	8	7	5
starost 25-29 - skupaj	18	16	14	15	12
- moški	10	10	8	9	7
- ženske	7	7	6	6	5

Enotni programski dokument Republike Slovenije 2004-2006

Srednja (ISCED 3)						
starost 15-64	- skupaj	596	594	604	610	613
	- moški	343	344	349	355	355
	- ženske	254	251	255	255	257
starost 15-24	- skupaj	104	97	94	87	87
	- moški	57	52	51	48	49
	- ženske	47	46	43	40	38
starost 25-29	- skupaj	83	85	85	87	84
	- moški	46	50	49	51	48
	- ženske	37	35	36	36	36
Višja in visoka (ISCED 4-6)						
starost 15-64	- skupaj	149	154	157	161	170
	- moški	67	70	71	70	75
	- ženske	82	84	87	91	95
starost 15-24	- skupaj	5	5	4	3	(3)
	- moški	1	1	1	1	(1)
	- ženske	4	4	2	2	(2)
starost 25-29	- skupaj	23	26	27	26	29
	- moški	8	9	9	9	10
	- ženske	16	17	18	17	19

SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili

Prebivalstvo po izobrazbeni ravni (v tisoč)					
	1998	1999	2000	2001	2002
Osnovna (ISCED 0-2)					
starost 15-64 - skupaj	429	419	397	383	365
- moški	192	185	178	172	167
- ženske	237	234	219	210	198
starost 15-24 - skupaj	131	132	124	119	114
- moški	70	69	66	63	61
- ženske	62	63	58	56	53
starost 25-29 - skupaj	21	19	17	17	16
- moški	12	11	10	10	9
- ženske	9	8	7	7	6
Srednja (ISCED 3)					
starost 15-64 - skupaj	784	789	818	831	843
- moški	431	435	448	456	458
- ženske	353	354	370	376	385
starost 15-24 - skupaj	164	159	165	166	169
- moški	84	80	84	82	86
- ženske	80	79	81	83	83
starost 25-29 - skupaj	91	93	97	100	97
- moški	50	53	54	56	53
- ženske	41	39	43	44	44
Višja in visoka (ISCED 4-6)					
starost 15-64 - skupaj	172	175	180	184	193
- moški	77	80	81	81	85
- ženske	95	96	99	104	108
starost 15-24 - skupaj	7	6	5	4	(4)
- moški	1	1	2	1	(1)
- ženske	5	5	3	3	(2)
starost 25-29 - skupaj	25	27	29	28	31
- moški	8	9	10	11	11
- ženske	18	18	19	18	20

Vir: SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili

Izobraževanje mladine				
Šolsko leto	1998/1999	1999/2000	2000/2001	2001/2002
UNIVERZA				
<i>Študenti na univerzi (19-23 let)</i>				
- skupaj	50,276	54,368	56,739	60,188
- moški	20,639	22,720	23,780	24,504
- ženske	29,637	31,648	32,959	35,684
<i>Delež udeležbe % (študent/populacija)</i>				
- skupaj	40.2
- moški	31.7
- ženske	49.3
<i>Diplomanti na univerzi (vse starost. skupine)</i>				
- skupaj	8,763	9,515	10,447	10,788
- moški	3,700	3,992	4,352	4,270
- ženske	5,063	5,523	6,095	6,518
<i>Diplomanti v % (diplomirani / študenti)</i>				
- skupaj	17.4	17.5	18.4	17.9
- moški	17.9	17.6	18.3	17.4
- ženske	17.1	17.5	18.5	18.3
Šolsko leto				
	1998/1999	1999/2000	2000/2001	2001/2002
SREDNJE ŠOLE				
<i>Dijaki na srednjih šolah (15-18 let)</i>				
- skupaj	106,558	105,934	104,508	103,230
- moški	53,216	53,143	52,659	52,033
- ženske	53,342	52,791	51,849	51,197
<i>Stopnja udeležbe % (dijaki / populacija)</i>				
- skupaj	97.9
- moški	96.6
- ženske	99.3
<i>Dokončani srednješolski programi</i>				
- skupaj	25,023	24,775
- moški	12,003	11,763
- ženske	13,020	13,012
<i>Stopnja mature % (maturanti / dijaki)</i>				
- skupaj	23.5	23.4
- moški	22.6	22.1
- ženske	24.4	24.6

Vir: SURS, interni viri

Dostop do računalnika in pokritost šol z internetom				
	1998	1999	2000	2001
Dostop do računalnika*				
- osnovne šole		4.0	4.5	3.5
- srednje šole		4.0	4.1	4.7
Pokritost šol z internetom**				
- osnovne šole			2.2	3.5
- srednje šole			2.6	3.5

* Število računalnikov na 100 dijakov

** Število računalnikov z dostopom do interneta na 100 dijakov

Vir: Ministrstvo za informacijsko družbo; <http://mid.gov.si>

IZOBRAZBENA RAVEN ODRASLIH – stopnja dosežene izobrazbe (v %)				
Raven srednje šole	1998	1999	2000	2001
<i>Aktivno prebivalstvo</i>				
starost 15-64 - skupaj	78.2	79.8	80.5	80.6
- moški	79.7	81.7	82.2	82.1
- ženske	76.4	77.7	78.5	78.9
starost 15-24 - skupaj	79.8	82.5	82.4	81.8
- moški	77.1	80.7	80.1	78.8
- ženske	83.2	84.5	85.2	85.5
starost 25-29 - skupaj	85.3	87.2	89.0	88.6
- moški	82.7	85.8	87.4	87.2
- ženske	88.0	88.7	90.8	90.3
<i>Prebivalstvo</i>				
starost 15-64 - skupaj	69.0	69.7	71.5	72.6
- moški	72.6	73.6	74.8	75.7
- ženske	65.4	65.7	68.2	69.5
starost 15-24 - skupaj	56.5	55.6	57.9	58.8
- moški	55.0	54.0	56.6	56.9
- ženske	58.1	57.3	59.3	60.8
starost 25-29 - skupaj	84.7	86.3	88.2	88.2
- moški	82.7	85.4	86.4	86.9
- ženske	86.3	87.4	90.1	89.7
	1998	1999	2000	2001

Univerzitetna raven

<i>Aktivno prebivalstvo</i>				
starost 15-64 - skupaj	15.6	16.4	16.6	16.8
- moški	13.1	13.8	13.9	13.6
- ženske	18.6	19.4	19.9	20.7
starost 25-29 - skupaj	18.7	20.5	21.6	20.4
- moški	11.8	12.7	13.5	13.8
- ženske	26.3	29.5	30.4	28.2
<i>Prebivalstvo</i>				
starost 15-64 - skupaj	12.4	12.7	12.9	13.2
- moški	11.0	11.4	11.4	11.4
- ženske	13.8	14.0	14.4	15.0
starost 25-29 - skupaj	18.1	19.7	20.4	19.4
- moški	11.6	12.6	13.2	13.8
- ženske	24.9	27.6	28.0	25.7

SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili

Udeležba odraslih v izobraževanju in usposabljanju			
	1998	1999	2000
Število "izobražujočih se" podjetij		4,936	
Delež "izobražujočih se" podjetij v %		48.3	
Zaposleni v izobraževanju in usposabljanju		136,195	
Delež zaposlenih v izobraž. in usposab. v %		32.4	

Vir : SURS, Statistika izobraževanja

Struktura registrirane brezposelnosti

	1998	1999	2000	2001	2002
Število registriranih brezposelnih oseb (letno povprečje)	126,080	118,951	106,601	101,857	102,635
Struktura brezposelnosti, %					
- do 26 let	26.3	25.8	23.4	24.1	24.0
- iskalci prve zaposlitve	18.1	18.7	17.9	18.8	19.6
- ženske	49.9	50.6	50.7	50.8	51.2
- dolgotrajno brezposelni	62.4	62.9	61.4	54.7	52.2
- nekvalificirani	46.9	47.5	47.2	47.0	47.0
- več kot 40 let	46.7	50.5	50.7	48.9	46.4

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

Kazalniki enakih možnosti po spolu (ženske / moški, v %)

	1998	1999	2000	2001	2002
<i>Vrzel stopnje aktivnosti po spolu (15-64)</i>	-12.4	-9.3	-9.0	-9.6	-9.5
<i>Vrzel stopnje zaposlenosti po spolu (15-64)</i>	-11.7	-9.0	-8.7	-9.8	-9.6
<i>Vrzel stopnje brezposelnosti po spolu</i>	0.4	0.6	0.5	1.1	0.9
<i>Plačilna vrzel po spolu</i>	-11.1	-13.5	-12.2	-10.8	..

Vir: SURS Statistični Urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili in anketa o plačah